

UNIVERSITAT DE
BARCELONA

El simbolisme de l'orientació en el temple romànic: El Bisbat de la Seu d'Urgell, s. IX-XII

Josep Mata Benedicto

ADVERTIMENT. La consulta d'aquesta tesi queda condicionada a l'acceptació de les següents condicions d'ús: La difusió d'aquesta tesi per mitjà del servei TDX (www.tdx.cat) i a través del Dipòsit Digital de la UB (diposit.ub.edu) ha estat autoritzada pels titulars dels drets de propietat intel·lectual únicament per a usos privats emmarcats en activitats d'investigació i docència. No s'autoritza la seva reproducció amb finalitats de lucre ni la seva difusió i posada a disposició des d'un lloc aliè al servei TDX ni al Dipòsit Digital de la UB. No s'autoritza la presentació del seu contingut en una finestra o marc aliè a TDX o al Dipòsit Digital de la UB (framing). Aquesta reserva de drets afecta tant al resum de presentació de la tesi com als seus continguts. En la utilització o cita de parts de la tesi és obligat indicar el nom de la persona autora.

ADVERTENCIA. La consulta de esta tesis queda condicionada a la aceptación de las siguientes condiciones de uso: La difusión de esta tesis por medio del servicio TDR (www.tdx.cat) y a través del Repositorio Digital de la UB (diposit.ub.edu) ha sido autorizada por los titulares de los derechos de propiedad intelectual únicamente para usos privados enmarcados en actividades de investigación y docencia. No se autoriza su reproducción con finalidades de lucro ni su difusión y puesta a disposición desde un sitio ajeno al servicio TDR o al Repositorio Digital de la UB. No se autoriza la presentación de su contenido en una ventana o marco ajeno a TDR o al Repositorio Digital de la UB (framing). Esta reserva de derechos afecta tanto al resumen de presentación de la tesis como a sus contenidos. En la utilización o cita de partes de la tesis es obligado indicar el nombre de la persona autora.

WARNING. On having consulted this thesis you're accepting the following use conditions: Spreading this thesis by the TDX (www.tdx.cat) service and by the UB Digital Repository (diposit.ub.edu) has been authorized by the titular of the intellectual property rights only for private uses placed in investigation and teaching activities. Reproduction with lucrative aims is not authorized nor its spreading and availability from a site foreign to the TDX service or to the UB Digital Repository. Introducing its content in a window or frame foreign to the TDX service or to the UB Digital Repository is not authorized (framing). Those rights affect to the presentation summary of the thesis as well as to its contents. In the using or citation of parts of the thesis it's obliged to indicate the name of the author.

EL SIMBOLISME DE L'ORIENTACIÓ EN
EL TEMPLE ROMANIC. EL BISBAT DE
LA SEU D'URGELL s. IX-XII.

I

Tesi Doctoral realitzada per JOSEP MATA I BENEDICTO.

Dirigida pel Doctor RAIMÓN AROLA I FERRER.

DEPARTAMENT DE L'ESTRUCTURA DE LA IMATGE I L'ENTORN,
FACULTAT DE BELLES ARTS - UNIVERSITAT DE BARCELONA,

J. MATA. El simbolisme de l'orientació en el temple romànic.

III. 2. TEMPLES ROMANICS AMB ACTES DE CONSECRACIÓ, I LOCALITZATS.

ACTES DE CONSAGRACIÓ CONEGUDES DEL BISBAT D'URGELL SEGLES IX-XII

▲ fora del terme del Bisbat.

ARAN

Santa Maria de Tavell ● Sant Climent de Tavell

I N W

TARRAGONA

Santa Maria, Sant Pere i Sant Esteve de Mur

Sant Nicolau d'Ager

Sant Salvador d'Ager

Sant Feliu, Sant Joan i Sant Pere d'Alòs

Sant Pere de Camarasa

Sant Pere i Santa Maria de Tarradell

Santa Maria i Sant Salvador de l'Aguda

Santa Maria de Guissona

Sant Cugat d'Uorrea

Sant Esteve de Pegagalls

MANRESA

Sant Benet Bages

OSONA

Sant Joan de Montdarn

Sant Joan de Peguerols

Sant Pere de Llobera

Sant Joan i Sant Pere d'Alòs

BALAGUER

BERGUEDA

Sant Vicenç de Corbera

Sant Martí de Cambils

Santa Maria de Llordà

Santa Maria, Sant Pere i Sant Esteve de Mur

COMTAT DE BERGUEDA

Sant Miquel, Sant Pere i Sant Andreu de Tavardis

Sant Esteve d'Alinyà

Sant Esteve de Torroja

COMTAT DE CERDANYA

Sant Esteve de Guils

COMTAT DE PALLARS

Sant Martí de Tavell

CAPCIR

CONFLENT

COMTAT DE CERDANYA

COMTAT DE BERGUEDA

COMTAT DE SOLSONA

COMTAT D'URGELL

COMTAT DE TARRAGONA

BARCELONA

III.2.1. L'ALT URGELL I ANDORRA.

- 1- St. Esteve d'Alinyà.
- 2- St. Sadurní de Tavèrnoles.
- 3- St. Feliu i St. Martí de Ciutat.
- 4- St. Romà de les Bons.
- 5- St. Fructuós de Guils.
- 6- St. Andreu d'Oliana.
- 7- Sta. Maria d'Organyà.
- 8- Sta. Cecília d'Elins.
- 9- St. Sadurní de Nagol.
- 10- Sta. Maria de la Seu d'Urgell.
- 11- St. Martí de Tost.

TREBALL DE CAMP
DESVIACIÓ DE L'ORIENTACIÓ

Nº FITXA: 01

NOM DEL TEMPLE: St. Esteve d'Alinyà

LOCALITZACIÓ: Alinyà -Alt Urgell-, a 9 Km. del Coll de Nargó
per la carretera de Berga

CARACTERÍSTIQUES: Església d'una nau i absis rodó, amb
coberta de volta apuntada, Arc preabsial de mig punt, Porta
amb quatre arquivoltes en degradació, Campanar de cadireta
de dues obertures.

NORD MAGNÈTIC: 81°

NORD GEOGRÀFIC: 83°

AZIMUT: -97°

DIA APROXIMAT ORIENTACIÓ: 4 abril o 9 setembre

DIA DE LA CONSAGRACIÓ SEGONS L'ACTA: 2 desembre 1056(1057)

SANT CONSAGRAT SEGONS L'ACTA: St. Esteve

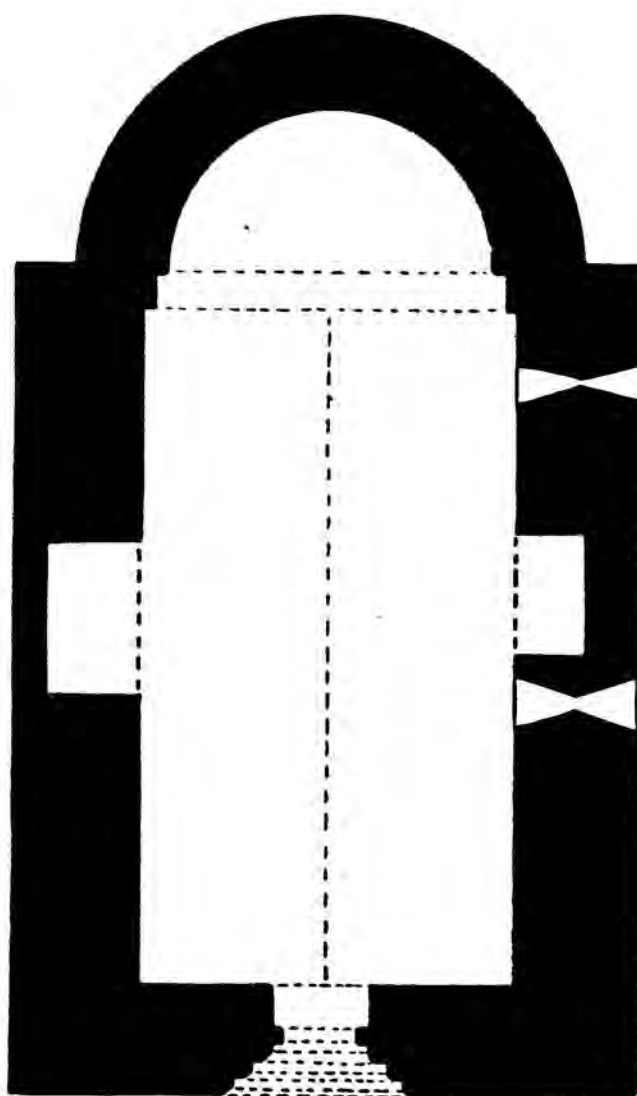
ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS DIA DE CONSAGRACIÓ: -61° azimuth

ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS EL SANT CONSAGRAT: -59°

CARACTERÍSTIQUES DE L'ENTORN: Situada en un petit poble de
muntanya, en el marge dret del riu Oden, entre prats i arbres
de ribera.

OBSERVACIONS:

TREBALL DE CAMP
DESVIACIÓ DE L'ORIENTACIÓ

Nº FITXA: 02

NOM DEL TEMPLE: St, Sadurní (St, Serni) de Tavèrnoles,

LOCALITZACIÓ: Anserall -Alt Urgell-, a 2 Km, de la Seu
d'Urgell per la carretera d'Andorra,

CARACTERÍSTIQUES: Resten tan sols el creuer i part de
l'absis, Originalment de tres naus amb creuer, Tres absis
clouen la nau principal, el del mig amb tres absidioles,

NORD MAGNÈTIC: 290°

NORD GEOGRÀFIC:

AZIMUT:

DIA APROXIMAT ORIENTACIÓ:

DIA DE LA CONSAGRACIÓ SEGONS L'ACTA: 17 gener 1040

SANT CONSAGRAT SEGONS L'ACTA: St, Sadurní

ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS DIA DE CONSAGRACIÓ:

ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS EL SANT CONSAGRAT:

CARACTERÍSTIQUES DE L'ENTORN: Temple situat a la vessant
dreta del riu Valira, a uns 200 m, del petit poble, envoltat
de vegetació pirinenca.

OBSERVACIONS: Absis orientat a l'oest, orientació
totalment contrària a la prevista.

TREBALL DE CAMP
DESVIACIÓ DE L'ORIENTACIÓ

Nº FITXA: 03

NOM DEL TEMPLE: St. Feliu i St. Martí de Ciutat.

LOCALITZACIÓ: Castellciutat -Alt Urgell-, és a prop de la
Seu d'Urgell per la carretera C-1313

CARACTERÍSTIQUES: Església d'una nau amb capçalera de tres
absis quadrats, dels quals sols es pot distingir l'exterior
de l'absis central i de part del laterals, Campanar torre de
planta rectangular.

NORD MAGNÈTIC: 56°

NORD GEOGRÀFIC: 58°

AZIMUT: -122°

DIA APROXIMAT ORIENTACIÓ: 21 juny

DIA DE LA CONSAGRACIÓ SEGONS L'ACTA: 19 juny-31 desembre 952

SANT CONSAGRAT SEGONS L'ACTA: Sts, Feliu i Martí

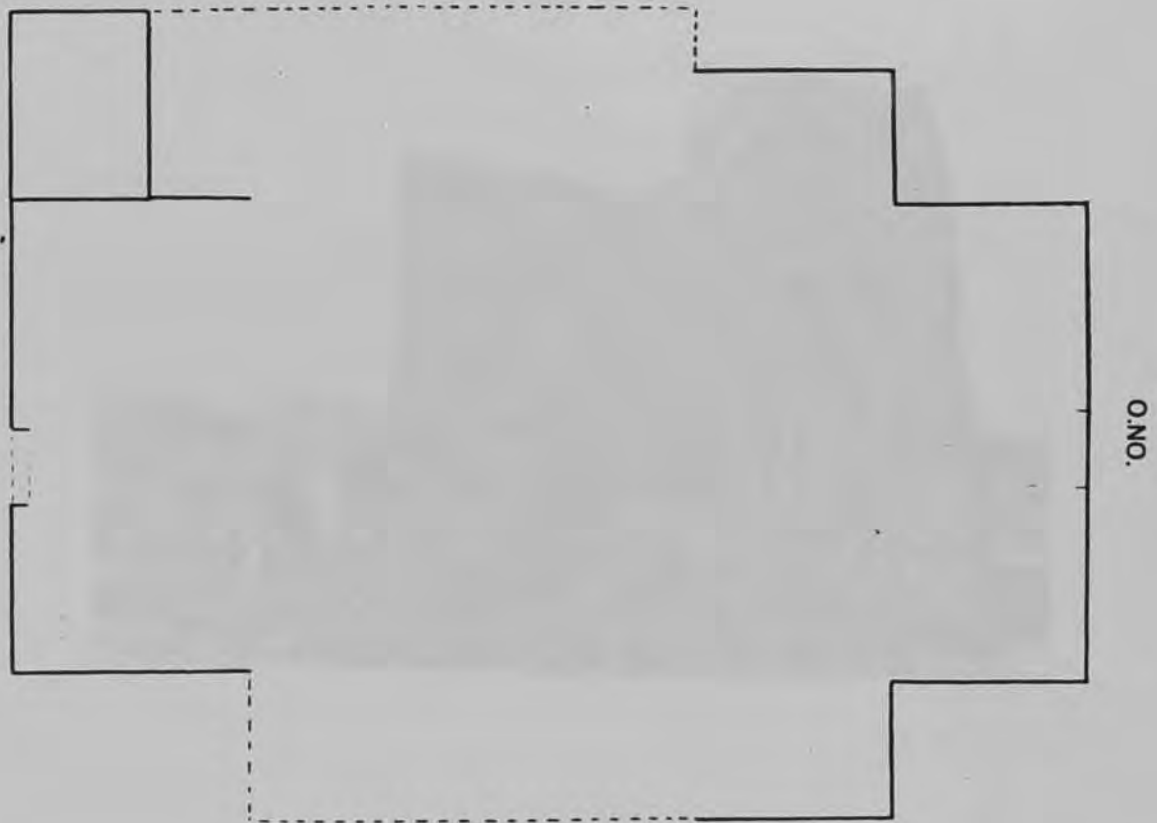
ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS DIA DE CONSAGRACIÓ: -122°/-59°

ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS EL SANT CONSAGRAT: -115°/-67°

CARACTERÍSTIQUES DE L'ENTORN: Situada dalt d'un turó des de
qual es domina el pla de l'Alt Urgell, Les muntanyes que
l'envolten són d'una vegetació força poblada i típicament
pirinenca.

OBSERVACIONS: En estat ruïnós, cosa que dificulta la seva
descripció i orientació. La seva orientació és la màxima
septentrional de l'arc cercat -solstici d'estiu-.

TREBALL DE CAMP
DESVIACIÓ DE L'ORIENTACIÓ

Nº FITXA: 04

NOM DEL TEMPLE: St. Romà de les Bons

LOCALITZACIÓ: Encamp -Andorra-, Les Bons és a 1 Km d'Encamp.

CARACTERÍSTIQUES: D'una nau, absis amb arcuacions i bandes llombardes, Campanar de cadireta, Es conserven restes de frescos -Pantocràtor-.

NORD MAGNÈTIC: 110°

NORD GEOGRÀFIC: 112°

AZIMUT: -68°

DIA APROXIMAT D'ORIENTACIÓ: 3 febrer o 9 novembre

DIA DE LA CONSAGRACIÓ SEGONS L'ACTA: 23 gener 1164

SANT CONSAGRAT SEGONS L'ACTA: St. Romà

ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS DIA DE CONSAGRACIÓ: -64° azimuth

ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS EL SANT CONSAGRAT: -113°

CARACTERÍSTIQUES DE L'ENTORN: Situada d'alt d'un turó al nord del poble, dins la vall d'Andorra, La vegetació comença a ser d'alt bosc pirinenc, amb avet i pi, i algun pollancre i castanyer més a prop de la vall.

OBSERVACIONS:

TREBALL DE CAMP
DESVIACIÓ DE L'ORIENTACIÓ

Nº FITXA: 05

NOM DEL TEMPLE: St. Fructuós de Guils,

LOCALITZACIÓ: Guils del Cantó -Alt Urgell-, a la carretera de Sort a la Seu d'Urgell.

CARACTERÍSTIQUES: Església d'una nau amb absis quadrat, porta primitiva al lateral N, Campanar de torre quadrada, en el tercer pis hi ha una finestra d'arc de mig punt, el quart és obert als quatre vents; a ponent i a migjorn per finestra de mig punt, a llevant per una espitllera, i a tramuntana per dues finestres quasi bessones.

NORD MAGNÈTIC: 0°

NORD GEOGRÀFIC:

AZIMUT:

DIA APROXIMAT ORIENTACIÓ:

DIA DE LA CONSAGRACIÓ SEGONS L'ACTA: 8 maig 900-901

SANT CONSAGRAT SEGONS L'ACTA: St. Fructuós

ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS DIA DE CONSAGRACIÓ:

ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS EL SANT CONSAGRAT:

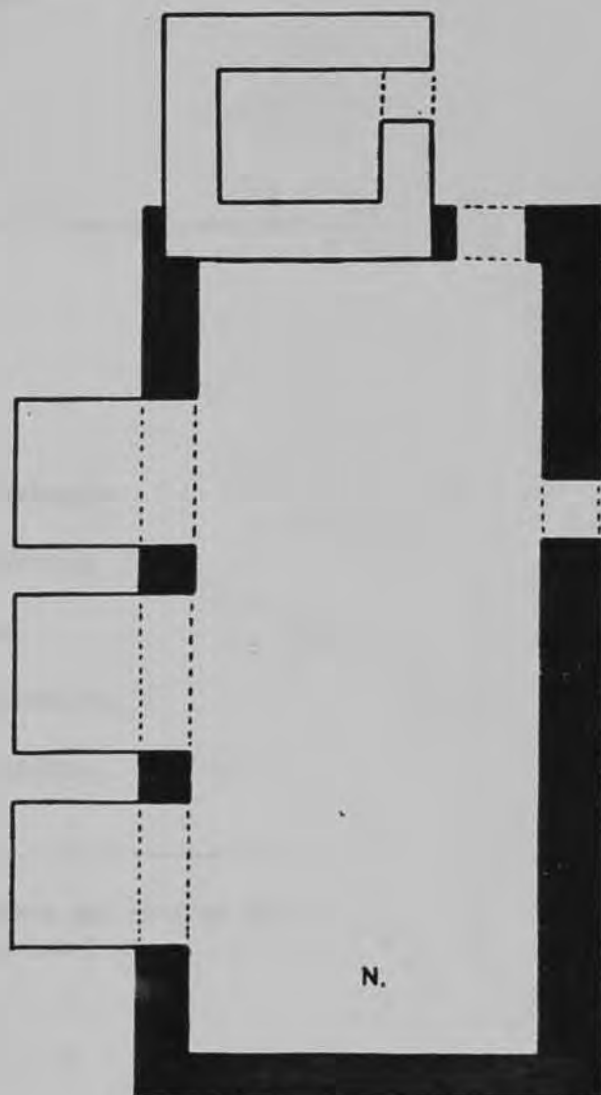

CARACTERÍSTIQUES DE L'ENTORN: Situada en l'interior del petit poble de Guils. A la vessant esquerra del riu del Cantó, Vall pirinenca de boscos i pasturatges,

OBSERVACIONS: Orientació nord, és fora de l'arc previst.

TREBALL DE CAMP
DESVIACIÓ DE L'ORIENTACIÓ

Nº FITXA: 06

NOM DEL TEMPLE: St. Andreu d'Oliana,

LOCALITZACIÓ: Oliana -Alt Urgell-, a 3Km per la carretera de la Seu, surt un camí en direcció O que s'enlaira cap al castell vell,

CARACTERÍSTIQUES: Església d'una nau amb absis rodó, Nau trapezoïdal amb volta de canó i cinc arcs torals, Porta primitiva al S. Campanar de torre quadrada,

---

NORD MAGNÈTIC: 90°

NORD GEOGRÀFIC: 92°

AZIMUT: -88°

DIA APROXIMAT D'ORIENTACIÓ: 16 març o 28 setembre

DIA DE LA CONSAGRACIÓ SEGONS L'ACTA: 1037-1040

SANT CONSAGRAT SEGONS L'ACTA: St. Andreu

ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS DIA DE CONSAGRACIÓ:

ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS EL SANT CONSAGRAT: -60°

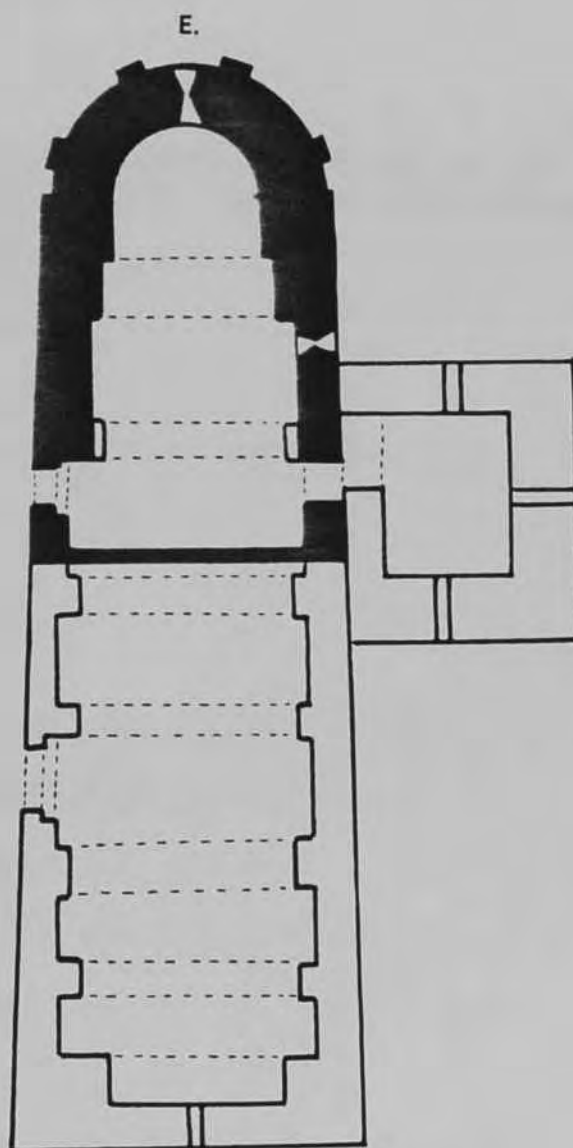

CARACTERÍSTIQUES DE L'ENTORN: Situada sobre una roca en terreny molt muntanyós, és un mirador excepcional sobre el pla d'Oliana i la vall del Segre,

OBSERVACIONS:

TREBALL DE CAMP
DESVIACIÓ DE L'ORIENTACIÓ

Nº FITXA; 07

NOM DEL TEMPLE; Sta. Maria d'Organyà,

LOCALITZACIÓ; Organyà -Alt Urgell-, és a 46 Km. de Ponts per la carretera de la Seu d'Urgell,

CARACTERÍSTIQUES; Molt modificada, De tres naus amb tres absis que encara es conserven, Campanar de planta quadrada,

-----
NORD MAGNÈTIC; 112°

NORD GEOGRÀFIC; 114°

AZIMUT; -66°

DIA APROXIMAT D'ORIENTACIÓ; 29 gener o 13 novembre

DIA DE LA CONSAGRACIÓ SEGONS L'ACTA; 5 juny 1090

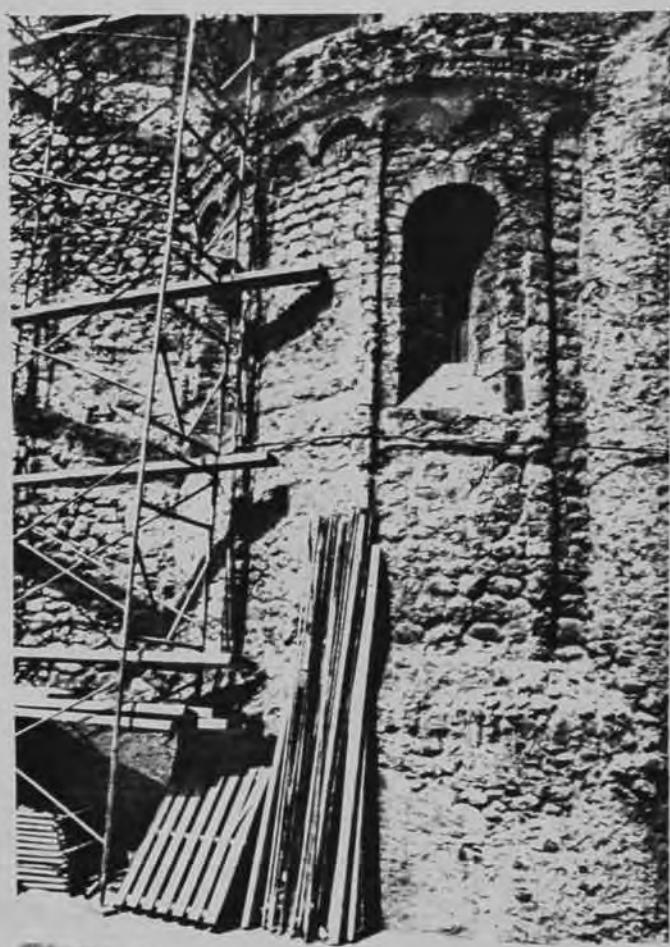
SANT CONSAGRAT SEGONS L'ACTA; Sta. Maria

ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS DIA DE CONSAGRACIÓ; -121° azt,

ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS EL SANT CONSAGRAT; -60° azt,

CARACTERÍSTIQUES DE L'ENTORN; En un pla de l'Alt Urgell a la vessant esquerra del riu Segre, entre les serralades de Port del Comte i de St. Jaume,

OBSERVACIONS;

TREBALL DE CAMP
DESVIACIÓ DE L'ORIENTACIÓ

Nº FITXA: 08

NOM DEL TEMPLE; Sta, Cecília d'Elins,

LOCALITZACIÓ; Pallerols del Cantó -Alt Urgell-, és a Casso-
vall, per pista que surt del Km. 13 de la carretera d'Adrall
a Pallerols del Cantó

CARACTERÍSTIQUES; Pagesia coneguda amb el nom del monestir,
és el que resta de l'antiga abadia benedictina existent des
de l'any 881 i convertida en cenobi femení el 1080,

NORD MAGNÈTIC; 75°

NORD GEOGRÀFIC; 77°

AZIMUT; -103°

DIA APROXIMAT ORIENTACIÓ; 16 abril o 30 agost

DIA DE LA CONSAGRACIÓ SEGONS L'ACTA; 29 desembre

SANT CONSAGRAT SEGONS L'ACTA; Sta, Cecília

ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS DIA DE CONSAGRACIÓ; -59° azt,

ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS EL SANT CONSAGRAT; -63° 30'

CARACTERÍSTIQUES DE L'ENTORN; Enclotada en la vall del Cantó
en una zona amb gran varietat de vegetació -castanyers,
pollancre, cirerers, faigs,...- molt a la vora del riu,

OBSERVACIONS; El que resta de l'abadia és convertit en
l'actualitat en estables i graners.

TREBALL DE CAMP
DESVIACIÓ DE L'ORIENTACIÓ

Nº FITXA: 09

NOM DEL TEMPLE: St. Sadurní de Nagol,

LOCALITZACIÓ: Nagol -Andorra-, a 5 Km. de St. Julià de Lòria, Després de passat el petit poble, continuar uns 200m, més per la carretera fins al temple.

CARACTERÍSTIQUES: D'una nau, absis de dues finestres amb doble esqueixada, Campanar de cadireta, Finestra a O, Porta i porxo al S,

---

NORD MAGNÈTIC: 86°

NORD GEOGRÀFIC: 88°

AZIMUT: -92°

DIA APROXIMAT ORIENTACIÓ: 24 març o 19 setembre

DIA DE LA CONSAGRACIÓ SEGONS L'ACTA: 1055

SANT CONSAGRAT SEGONS L'ACTA: St. Sadurní

ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS DIA DE CONSAGRACIÓ:

ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS EL SANT CONSAGRAT: -60°

CARACTERÍSTIQUES DE L'ENTORN: Situada d'alt d'una penya rocosa, des de la qual es pot contemplar la vall d'Andorra. Al seu voltant la vegetació és d'avets o bé de pollanques que acompanyen a un petit corriol que baixa per l'esquerra.

OBSERVACIONS:

TREBALL DE CAMP
DESVIACIÓ DE L'ORIENTACIÓ

Nº FITXA: 10

NOM DEL TEMPLE: Sta. Maria de la Seu d'Urgell.

LOCALITZACIÓ: La Seu d'Urgell -Alt Urgell-, Catedral i centre de l'antic i actual bisbat de l'Urgell.

CARACTERÍSTIQUES: Església de tres naus, la central amb volta de canó i les laterals d'aresta. Creuer, absis, cimbori de cúpula irregular. Façana oest amb tres portes, cara nord amb una porta i cara sud amb una porta que dona al claustre. Claustre amb 50 capitells i columnes cilíndriques, la galeria est modificada en el s. XVII. La Catedral fou restaurada el 1919.

NORD MAGNÈTIC: 94°

NORD GEOGRÀFIC: 96°

AZIMUT: -84°

DIA APROXIMAT ORIENTACIÓ: 9 març o 6 octubre

DIA DE LA CONSAGRACIÓ SEGONS L'ACTA: 1 nov, 839/23 oct, 1040

SANT CONSAGRAT SEGONS L'ACTA: Sta. Maria

ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS DIA DE CONSAGRACIÓ: -76º azt,

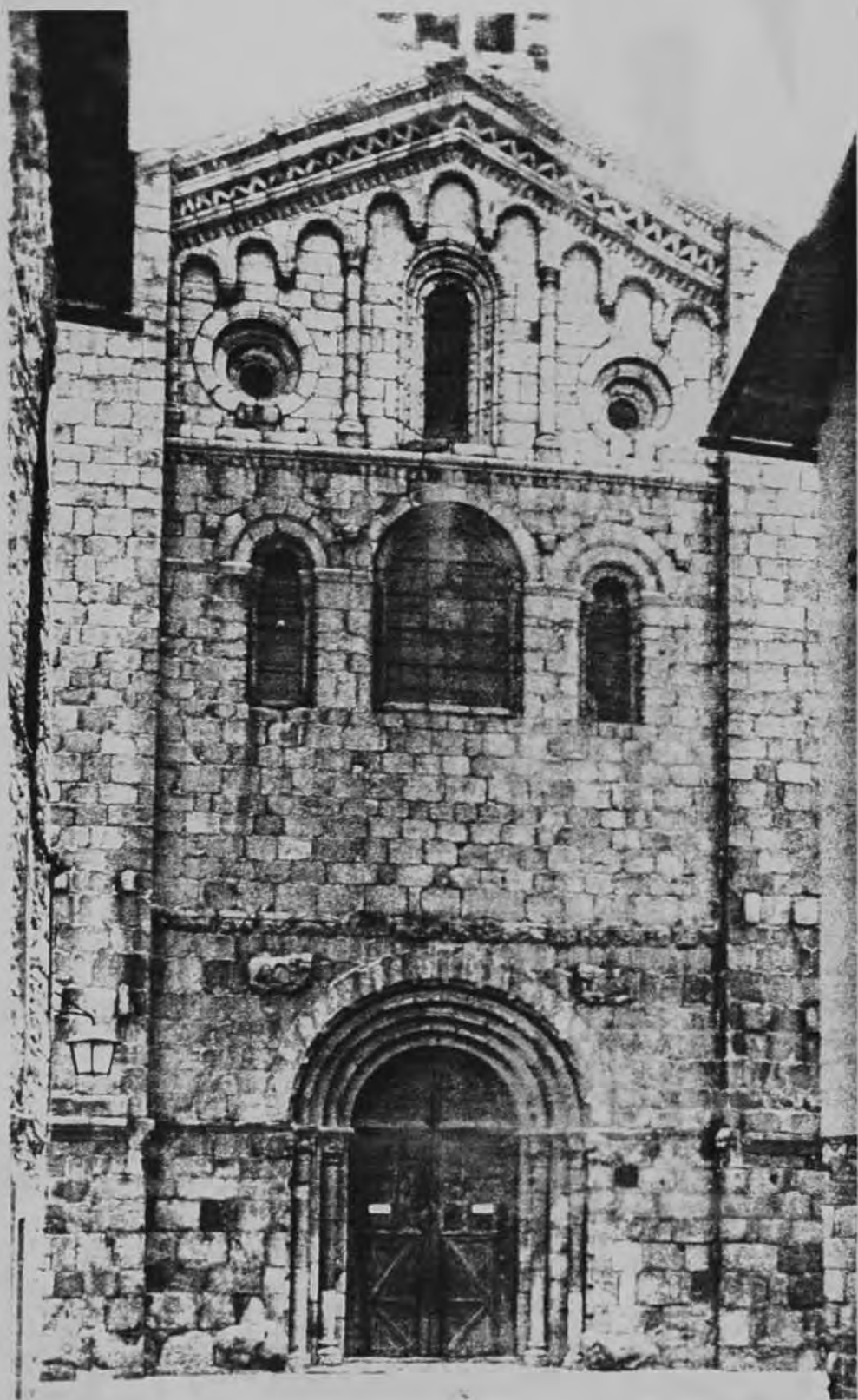
ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS EL SANT CONSAGRAT: -59° 30'

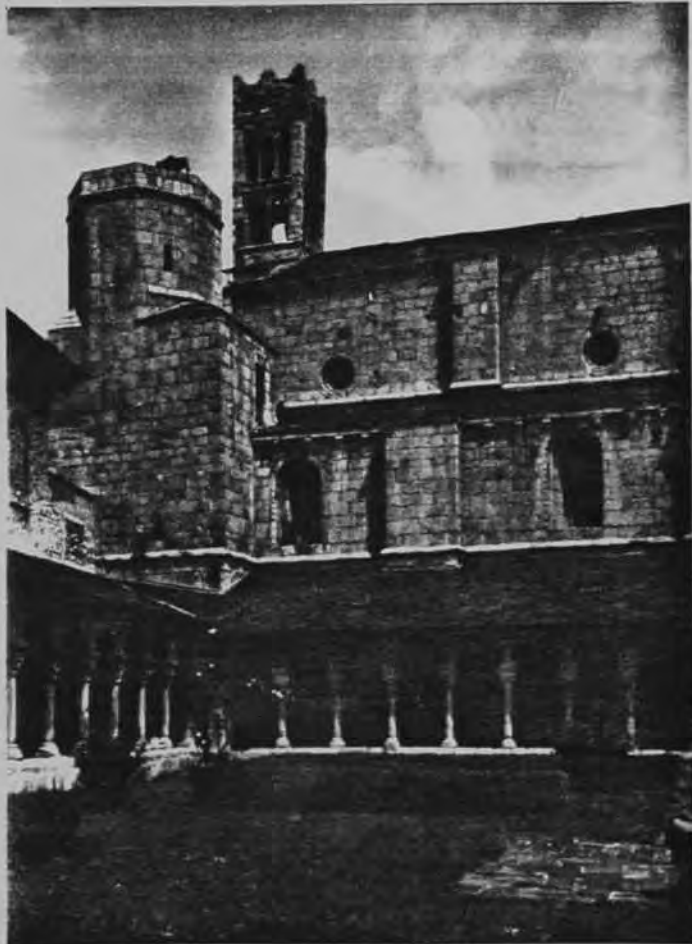
CARACTERÍSTIQUES DE L'ENTORN: La Seu és situada en el centre del pla de l'Alt Urgell, entre conreus i pasturatges. Envoltat al S.O. per la Serra del Cadí, al N. per les muntanyes d'Andorra i al O. per la Serra de St. Joan de l'Erm, Cruïlla entre la Cerdanya, Andorra, el Baix Urgell i els Pallars.

OBSERVACIONS:

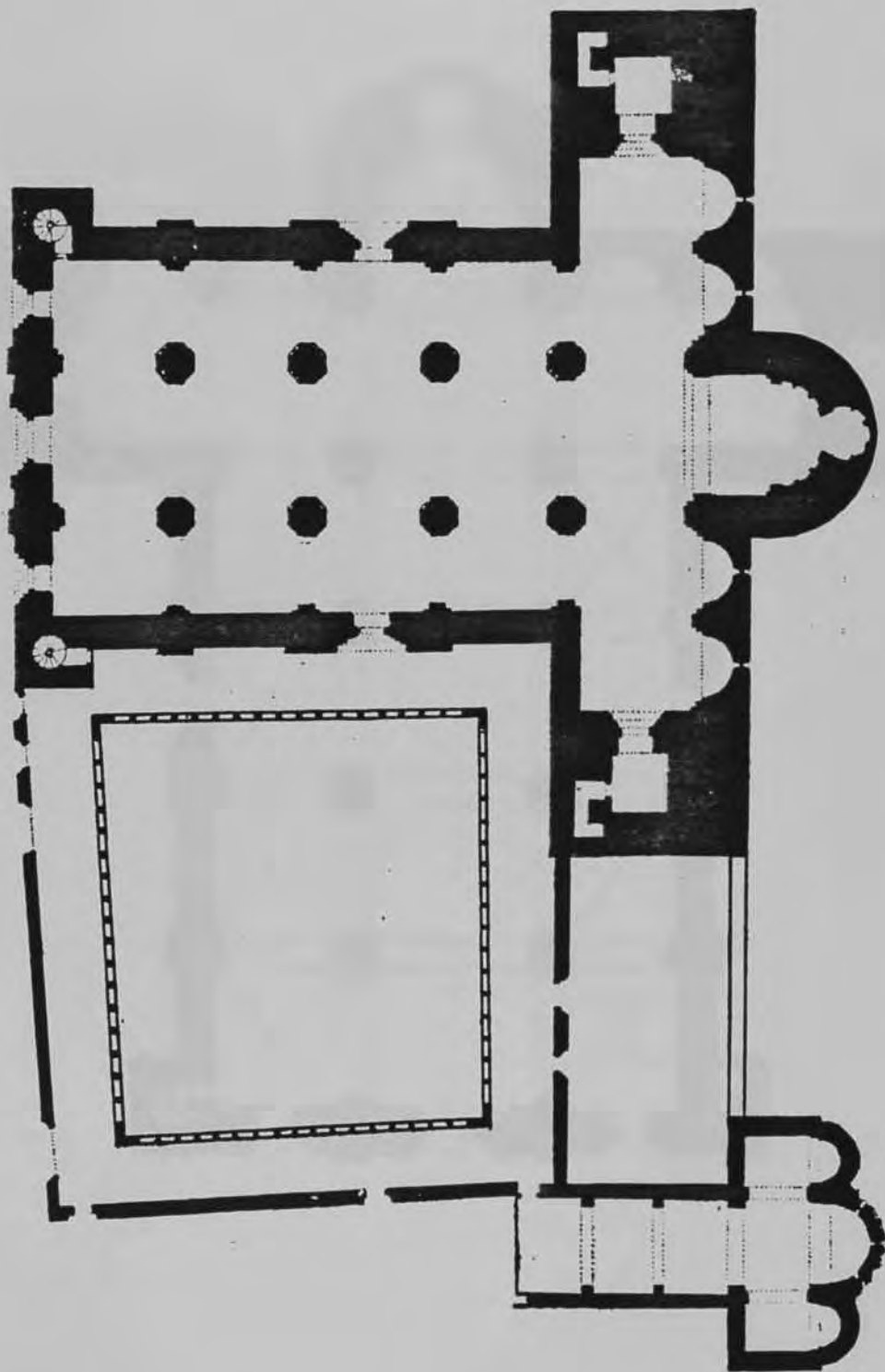

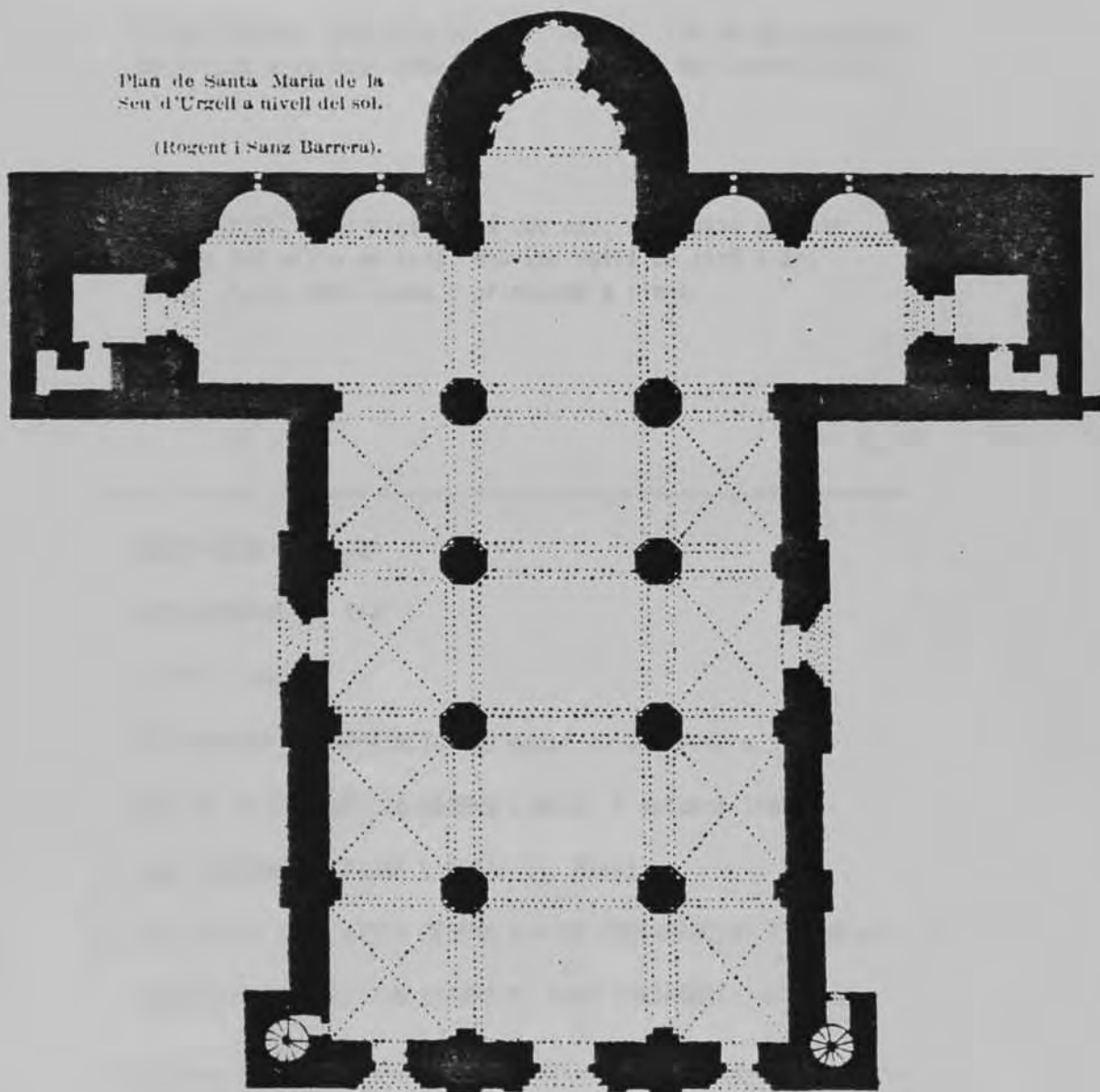

Plan de Santa Maria de la
Sen d'Urgell a nivell del sol.

(Rogent i Sanz Barrera).

TREBALL DE CAMP
DESVIACIÓ DE L'ORIENTACIÓ

Nº FITXA: 11

NOM DEL TEMPLE: St. Martí de Tost,

LOCALITZACIÓ: Tost -Alt Urgell-, del Km. 119 de la carretera de Lleida a la Seu, desviament a l'est, 2 Km fins al poble,

CARACTERÍSTIQUES: Església d'una nau, amb absis quadrat cobert amb volta de canó, Nau amb volta de canó i arc toral, Porta modificada i orientada a l'est.

NORD MAGNÈTIC: 112°

NORD GEOGRÀFIC: 114°

AZIMUT: -66°

DIA APROXIMAT ORIENTACIÓ: 29 gener o 13 novembre

DIA DE LA CONSAGRACIÓ SEGONS L'ACTA: 7 octubre 1040

SANT CONSAGRAT SEGONS L'ACTA: St. Martí

ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS DIA DE CONSAGRACIÓ: 83° 30' azt

ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS EL SANT CONSAGRAT: -67° azt,

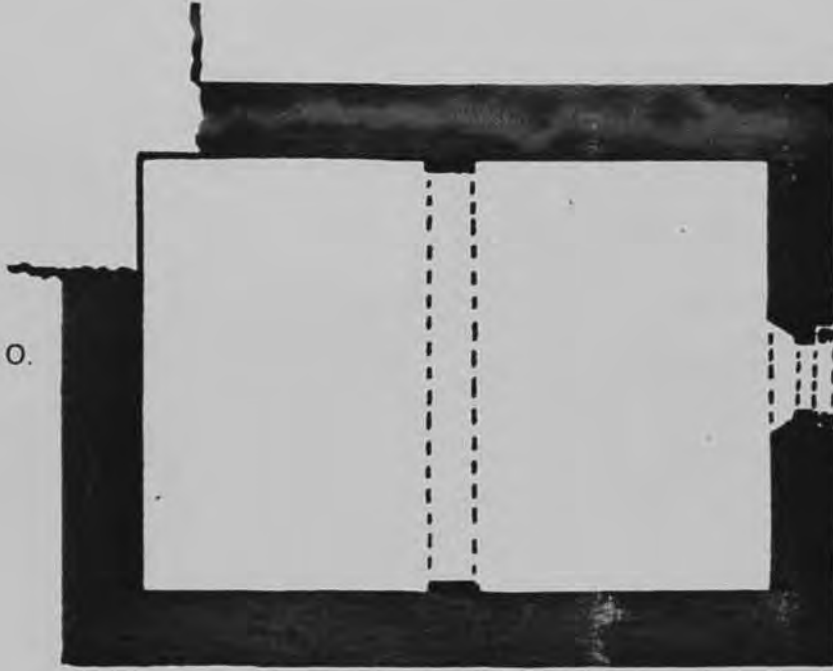

CARACTERÍSTIQUES DE L'ENTORN: Vall de muntanya, amb el poble situat dalt d'un rocam, Bosc de pi, alzina, pollancre i matolls,

OBSERVACIONS:

NO. O.

III.2.2. EL BAGES.

12- St. Vicenç de Cardona.

13- St. Julià de Coaner.

14- St. Benet del Bages.

TREBALL DE CAMP
DESVIACIÓ DE L'ORIENTACIÓ

Nº FITXA: 12

NOM DEL TEMPLE: St. Vicenç de Cardona.

LOCALITZACIÓ: Cardona -Bages-, situada en el castell de la ciutat, que es troba a 30 Km. de Manresa per la carretera de Solsona.

CARACTERÍSTIQUES: L'església presenta una planta basilical de tres naus, rematades per un curt transsepte coronat amb una cúpula i tres absis semicirculars, precedits d'un ampli presbiteri. La nau central i el transsepte estan coberts amb volta de canó, mentre que les laterals amb tres voltes d'aresta per tram. Cripta amb tres naus dividides per dues fileres de tres columnes.

NORD MAGNÈTIC: 93°

NORD GEOGRÀFIC: 95°

AZIMUT: -85°

DIA APROXIMAT D'ORIENTACIÓ: 10 març o 4 octubre

DIA DE LA CONSAGRACIÓ SEGONS L'ACTA: 23 octubre 1040

SANT CONSAGRAT SEGONS L'ACTA: St. Vicenç

ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS DIA DE CONSAGRACIÓ: -76° azt.

ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS EL SANT CONSAGRAT: -63° 30'

CARACTERÍSTIQUES DE L'ENTORN: Situada dalt d'un munt que domina tota la vall del riu Cardener, en un paratge envoltat de muntanya i bosc de pi.

OBSERVACIONS: Pintures murals, conservades al Museu d'Art de Catalunya, de manera parcial i deficient, sobretot les que fan referència a la part meridional.

ACTA DE CONSAGRACIÓ I DOTACIÓ DE SANT VICENÇ DE CARDONA

Regnant per sempre i sobre totes les coses celestials el nostre rei i senyor Jesucrist, en l'any 1040 de la seva encarnació, es fa la dedicació de l'església de Sant Vicenç vora la ciutat de Cardona, on nosaltres, bisbes, jo, Heribald, per la gràcia de Déu bisbe d'Urgell i príncep i senyor de la ciutat, i jo, Arnulf, igualment bisbe de l'església de Roda, juntament amb molts clergues i laics d'ambdues esglésies, ens hem reunit el dia de la dedicació i unànimement fem aquesta dotació de l'esmentada església de Sant Vicenç i la donem i la dotem amb totes aquelles coses que hagi adquirit i amb les que adquirirà en el futur.

En primer lloc, lliurem i dotem l'església de Sant Vicenç amb totes les esglésies que són dintre els termes de la ciutat de Cardona amb les primícies i ofrenes i la tercera part de tots els delmes. També li donem la tretzena part dels plets i de la moneda i la tretzena part del teloneu i de tot allò que per generositat del comte i marquès Borrell i dels seus predecessors i successors han regalat a l'església de Sant Vicenç de Cardona, segons consta en els seus edictes i que per la nostra generositat ho lliurem a aquesta església. També dos parells de predis a Cardona, dels quals, un és en un lloc que en diuen Plana, l'altre vora els llorens i la vinya que hi ha al costat de la muntanya de la sal, i un camp de farratge i quatre molins amb els horts i la vinya que és al costat del riu Cardener, i altres dos molins al costat del riu Odera a la vora de l'església de Santa Maria i un alou que és al costat del bosc, amb la dècima de l'alou que fou del prevere Gomeind i l'alou que fou de Fedanci al costat del riu Cardener i la vinya que fou de Gaudiosi. També lliurem amb tota unanimitat a aquesta església de Sant Vicenç i li donem una vinya que és al lloc anomenat Joncosa i un bosc amb les terres cultivades i ermes al lloc anomenat Celada i al lloc que en diuen Fornells amb les terres cultes i incultes i amb les vinyes de l'alou que fou d'Altimir, i un alou amb les vinyes que es troba al lloc anomenat Curves i tots els aous vescomtals al lloc anomenat Palau amb totes les seves pertinences i amb el bosc i la vinya que hi ha davant el castell de Cardona, i la vinya que en diuen de Gerivard, o sigui, la condamina i tots els altres aous que l'església de Sant Vicenç té dins els termes de Cardona, i els molins amb les vinyes que eren de Bardina i que la vescomtessa Engúncia donà a l'església de Sant Vicenç. També, els aous que són a Baies, vora Santa Maria i Sant Iscle i que són vescomtals, amb totes les seves pertinences i la torre de Paratres, amb l'església i la vila juntament amb les primícies i les dècimes i amb tots els seus termes i amb totes les pertinences i els seus termes. I l'alou que fou de Sendred i que és dins els termes del castell de Molsosa, amb totes les seves pertinences i l'alou que fou d'Anobald amb la torre de l'Arc i amb la vial i amb els seus termes i pertinences. I la torre de Luposa amb la vial i els seus termes amb una parellada de terra, que jo, Heribald, bisbe, juntament amb la vescomtessa Engúncia hi tenem i la peça de terra que és sota el castell de Colonic, amb totes les seves pertinences. I el castell que anomenen Fulles amb l'església, la vila i tots els seus termes i pertinences. I el castell que en diuen Conill amb l'església i la vila i els seus termes i pertinences. També jo, Heribald, lliuro i concedeixo juntament amb Arnulf, bisbe, la meitat del puig del castell de Cardona amb les cases i edificis que hi ha construïts i els que es construiran amb totes les seves pertinences, de tal manera que l'església de Sant Vicenç sense cap inquietud i per sempre ho posseeixi i l'abat de l'església ho tingui i ho posseeixi. A més, l'església del castell de Colonic amb algunes esglésies i pertinences, amb les primícies, terres, aous, ofrenes i missatges. També que l'església de Sant Vicenç de la ciutat de Cardona tingui els béns que té l'abat Guillem a Vilarara. També li lliurem i dotem per sempre, a més del que s'ha dit més amunt, la justa quarta part de la parròquia de la Molosa. I jo Guilla, vescomtessa, amb el nostre fill Ramon, vescomte, donem al Senyor Déu i a Sant Vicenç de Cardona, l'església de Sant Pere de Calaf amb les altres esglésies d'aquest castell i amb les primícies i ofrenes i missatges i aous que li pertanyen i la dècima i la nostra dominicatura de Calaf. Determino que cap dels meus successors no prengui la potestat del castell de Cardona i que s'obligui amb jurament i que ningú no prengui ni disminueixi ni

aparti de l'esmentat Sant Vicenç i dels seus servents res sense defensar-ho dels enemics.

Ramon, vescomte. Fulcó. Signatura de Deodat.
També lliurem i dotem l'església de Sant Vicenç de Cardona totes les esglésies que són i seran al castell d'Amallà i els seus termes i adjacents, ja siguin en els castells, ja en les quadres que pertanyin al castell d'Amallà, amb les dècimes, primícies i ofrenes que els rics poden donar a les esglésies de Déu per tal que en tot temps aquesta església ho tingui i ho posseeixi com el seu propi alou per sempre. També jo, Bernat Berenguer amb la meua esposa Ermeniarda i amb tots els parroquians aprofitem i dotem l'església de Santa Maria de la Molsosa amb totes les seves pertinences a aquesta església de Sant Vicenç, amb el consentiment de Bernat, vescomte de Cardona, per al servei de Déu i remissió dels nostres pecats. També jo, Bernat, vescomte, dono i lliuro al Senyor Déu i a Sant Vicenç de Cardona i aprovo la dècima part de la sal i cada setmana 6 sexters de sal per carga i 18 diners per llenya i per la llàntia de Sant Jaume cada setmana 12 diners. I per a fer almoïna, tot el que està escrit al document que tenen i una tragina igual com la de la sal i una emina de sal cada setmana i l'església de Sant Vicenç de Falcs amb la capellania, les primícies, les ofrenes i els missatges i aous que li pertanyen. I determino que el meu fill i cap dels meus successors prengui la potestat del castell de Cardona i que els homes l'atenguin i que se'ls obligui amb jurament en honor del sant màrtir, tal com jo, Ramon, vescomte, mano i faig que no prenguin res del que obtindrà i té, ni ho disminueixi, sinó que fidels a Sant Vicenç i als seus servents els defensin dels enemics i totes les dècimes d'aquest terme que tinc en els confins i en els llocs veïns de Cardona i que amb la gràcia de Déu i l'ajuda de Crist tindrà i tot el que adquireixi en tots els llocs, tant pels cavallers com pels altres homes per tal que ho tinguin franc i lliure.

Bernat, vescomte. Signatura de Bernat, arquebisbe de la seu apostòlica de Tarragona i llegat.

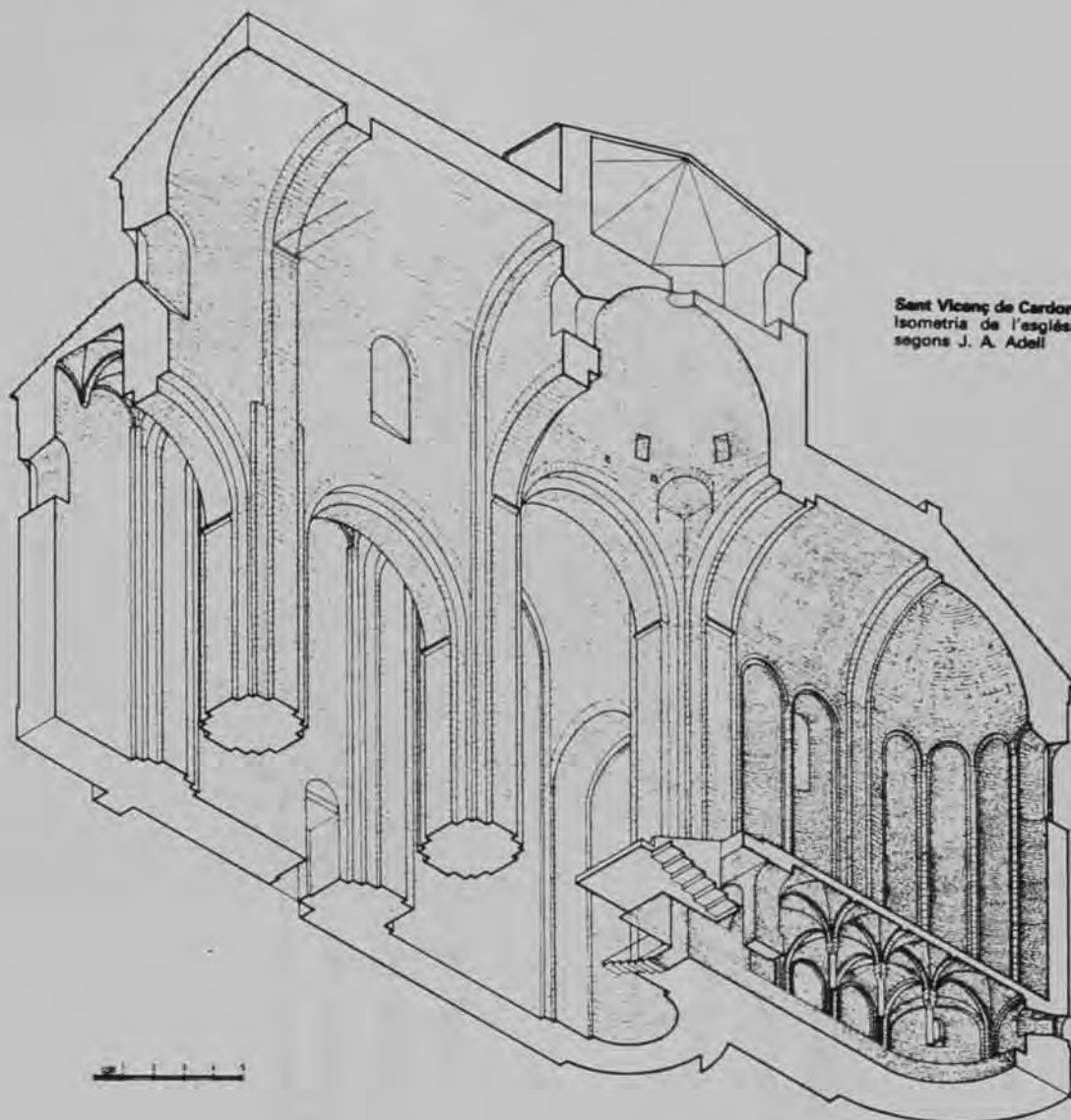
Si algú trenqués aquesta dotació o ho volgués fer i no volgués observar res del que s'ha fet o dit i en fos contradictori i ho volgués disminuir que sàpiga que està condemnat al sacrilegi, de tal manera que ho serà amb sentència apostòlica d'excomunió i no serà participi ni el dia de la seva mort del cos i sang de Crist, sinó es corregeix i no satisfà a l'església ni a l'abat i als clergues. Tot el que augmenti aquesta dotació, rebi la benedicció del Senyor i la nostra.

Feta aquesta escriptura de dotació el 10 de les calendes de novembre, de l'any desè del regnat d'Enric, rei dels francs.

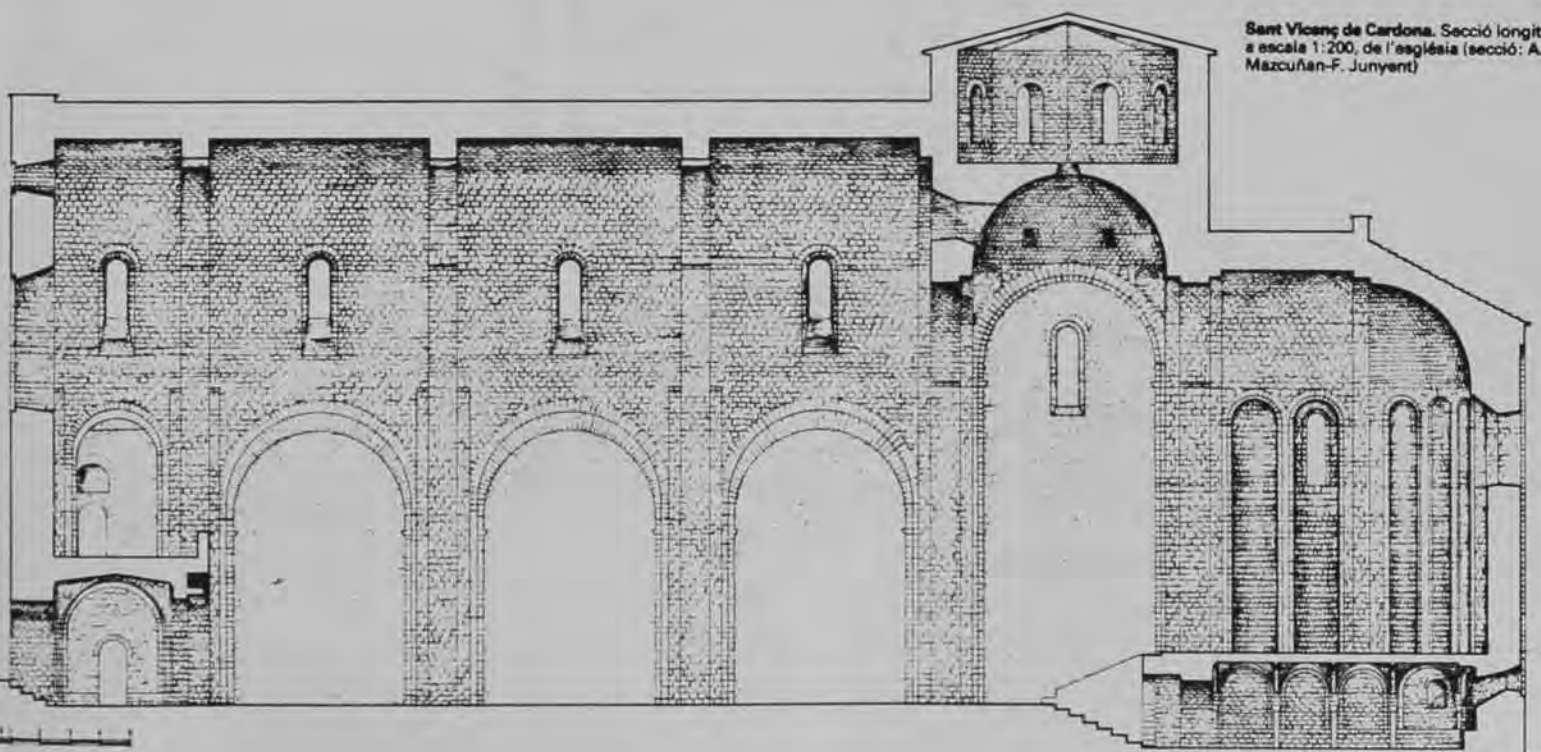
Signatura de Berenguer Bernat, vicari. Signatura de Ramon Amat. Signatura d'Arnau Guillem, vicari. Signatura d'Olivari. Signatura de Guillem Pere. Signatura de Mastell. Signatura de Guillem Ramon Pecovi. Eribau, bisbe, que ho confirma en honor de la santa seu d'Urgell per tal que aquesta església de Sant Vicenç estigui sota la seva diòcesi. Signatura d'Érgúncia, vescomtessa. Guifre, arquebisbe de Narbona. Oliba, bisbe. Arnulf, bisbe per la gràcia de Déu, ho subscriu. Bernat, per la gràcia de Déu bisbe d'Urgell. Berenguer, bisbe. Guillem, per la gràcia de Déu bisbe de Vic. Signatura de Ramon, levita i mestre d'escola. Seniofred, sacerdot. Miró, sacerdot. Signatura de Bernat Berenguer. Signatura d'Arlovi, prevere. Signatura de Dalmau. Signatura de Guislabert, per la gràcia de Déu, bisbe. Signatura de Ramon, prevere. Signatura de Guitard, levita. Signatura d'Ermengol. Signatura de Berenguer, ardiaca. Signatura de Ponç, levita. Signatura de Miró, levita. Guillem, bisbe de Vic, que ho firmo, salvats els drets de l'església de Vic. Signatura de Bernat, bisbe d'Urgell. Signatura de Pere, per la gràcia de Déu bisbe de Vic.

Borrell, escolar, ho he escrit el dia i l'any ja esmentats. Testimoni Isarn que està present i ho confirma, amb les lletres esborrades o corregides en alguns llocs.

(Traduït per Paquita Sellés i Verdager)

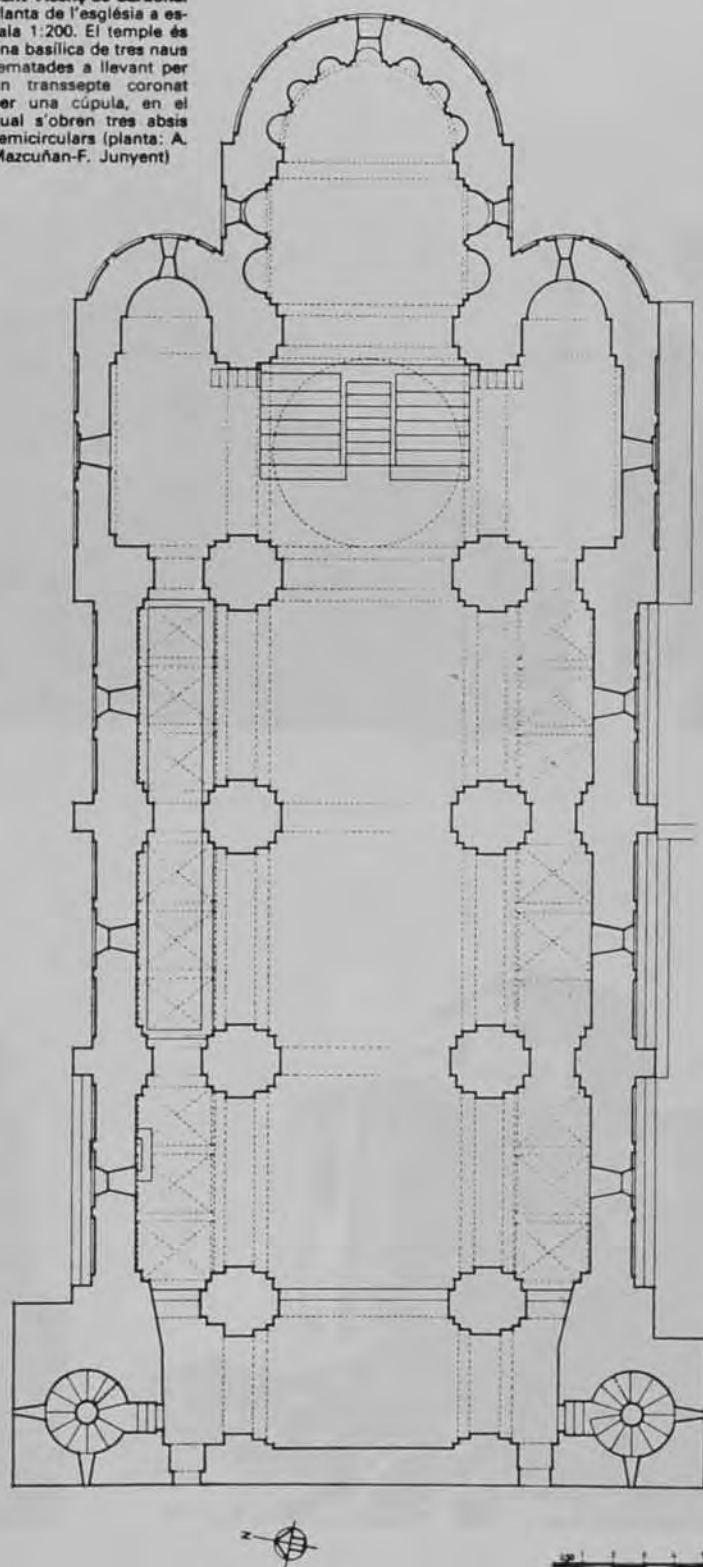
Sant Vicenç de Cardona.
Isometria de l'església,
segons J. A. Adell

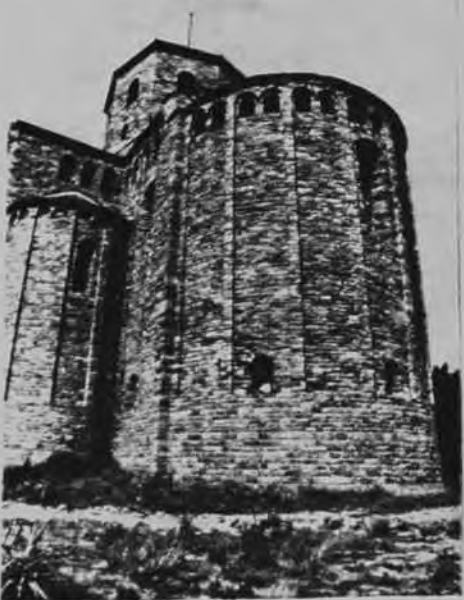
Sant Vicenç de Cardona. Secció longitudinal
a escala 1:200, de l'església (secció: A.
Mazcuñan-F. Junyent)

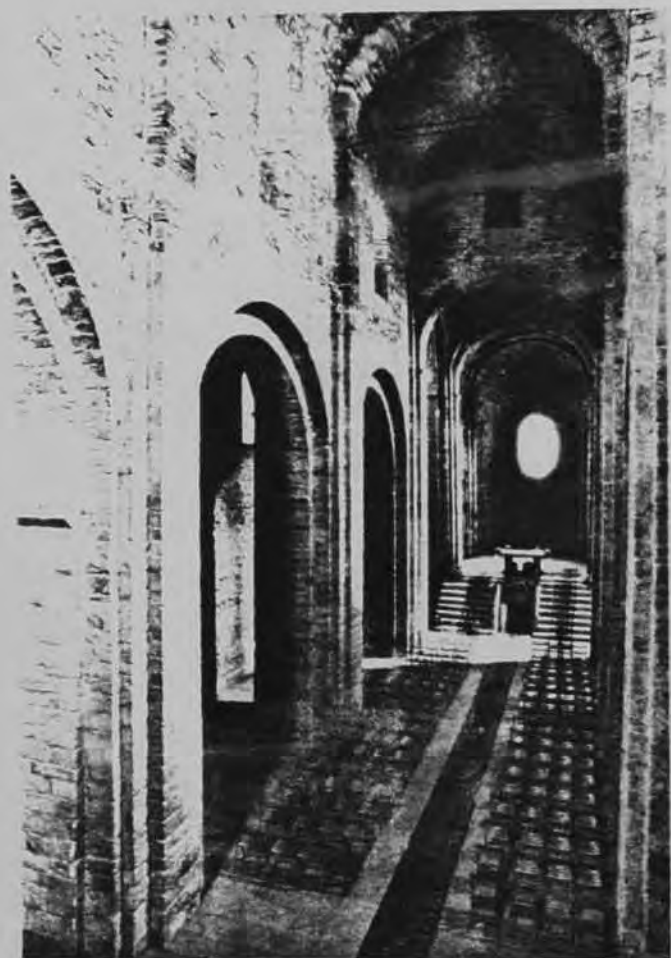

Sant Vicenç de Cardona.
Planta de l'església a es-
cala 1:200. El temple és
una basílica de tres naus
rematades a llevant per
un transepte coronat
per una cúpula, en el
qual s'obren tres absis
semicirculars (planta: A.
Mazcuñan-F. Junyent)

TREBALL DE CAMP
DESVIACIÓ DE L'ORIENTACIÓ

Nº FITXA: 13

NOM DEL TEMPLE: St. Julià de Coaner,

LOCALITZACIÓ: Coaner -Bages-, entre el Km. 16-17 de la carretera de Manresa a Solsona (després de Súria), desviament a mà esquerra "Hilaturas Labor"; tot just començat, desviar-se altra vegada a mà esquerra seguint camí carreter franquejant el riu Cardener fins a Coaner,

CARACTERÍSTIQUES: Planta de concepció quadrada amb tres naus i tres absis -el central més gran-, volta de mig punt amb dos arcs torals cada nau. La data de consagració és compatible amb l'edificació, que respon a un procés unitari de construcció, excepte la porta de 1573 i el campanar, que és una mica posterior,

---

NORD MAGNÈTIC: 80°

NORD GEOGRÀFIC: 82°

AZIMUT: -98°

DIA APROXIMAT ORIENTACIÓ: 6 abril o 7 setembre

DIA DE LA CONSAGRACIÓ SEGONS L'ACTA: 1024

SANT CONSAGRAT SEGONS L'ACTA: St. Julià

ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS DIA DE CONSAGRACIÓ:

ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS EL SANT CONSAGRAT: -60°

CARACTERÍSTIQUES DE L'ENTORN: Situada sobre un turó rocós, dins d'un marc tancat de muntanyes de poca elevació, però frondosament arbrades,

OBSERVACIONS: L'església és situada al peu de la torre del castell de Coaner,

---

**ACTA DE CONSAGRACIÓ DE L'ESGLÉSIA
DE SANTA MARIA DE COANER
(1024)**

Acta de consagració de l'església de Santa Maria de Coaner feta pel bisbe Ermengol d'Urgell.

Original. Conservat a la rectoria de l'església de la colònia Valls de Torruella. Fou trobat en un altar de l'església de Sant Julià de Coaner.

CEBRIA BARAUT: *Set actes més de consagracions d'esglésies del bisbat d'Urgell (segles IX-XIII)*, "Urgellia", 2, 1979, apèndix 2.

Anno ab incarnatione Domini nostri Iesucristi XXIII post millesimo consecravit hanc ecclesiam, in onore Dei omnipotentis et sancte Dei ienitricis Marie, Ermengaudus hac si indicus gratia Dei episcopus, et recondit ibi reliquias de plurimorum sanctorum. Vivarii presbiteri defuncti. Bonohomini pressbiteri defun[cti]. Seniofredus sacricustus sacer.

L'any de l'Encarnació de nostre Senyor Jesucrist, el 23 després del mil·lenni, consagrà aquesta església en honor de Déu omnipotent i de la santa Maria, Mare de Déu, Ermengol, encara que indigne, bisbe, per la gràcia de Déu, i hi va posar les relíquies de molts sants. Viver, prevere, difunt. Bonhome, prevere, difunt. Seniofred, sagristà i sacerdot.

(Traduït per Paquita Sellés i Verdager)

TREBALL DE CAMP
DESVIACIÓ DE L'ORIENTACIÓ

Nº FITXA; 14

NOM DEL TEMPLE; St. Benet del Bages.

LOCALITZACIÓ; St. Fruitós del Bages -Bages-, a la carretera nacional 141 entre Manresa i Vic, pista a l'esquerra abans d'entrar a Navarries.

CARACTERÍSTIQUES; Monestir benedictí s. X, Església s. XII, d'una nau amb creuer, sobre el qual reposa el campanar, absis i absidioles a l'interior. Claustre s. XIII, de planta rectangular amb 64 capitells ornamentats.

NORD MAGNÈTIC; 116°

NORD GEOGRÀFIC; 118°

AZIMUT; -60°

DIA APROXIMAT ORIENTACIÓ; 15 gener o 28 novembre

DIA DE LA CONSAGRACIÓ SEGONS L'ACTA; 3 XII 973/16 III 1212

SANT CONSAGRAT SEGONS L'ACTA; St. Benet

ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS DIA DE CONSAGRACIÓ; -61°/-88°

ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS EL SANT CONSAGRAT; -61°

CARACTERÍSTIQUES DE L'ENTORN; Situat a la vessant dreta del riu Llobregat, entre zona plana de conreus i boscos de pi.

OBSERVACIONS; Aquest temple no pertany a l'antic bisbat de l'Urgell, però per la seva importància arquitectònica i proximitat l'hem inclòs en el treball. Acta de consagració a la Biblioteca de Catalunya, pergamí 1904.

MINUTA ESBORRANY PER L'ACTE DE FUNDACIÓ
DEL MONESTIR DE SANT BENET DE BAGES
(967?)

Minuta de l'acte de fundació del monestir de Sant Benet de Bages per Sal-la en presència del bisbe de Girona Arnulf.

Antic arxiu del monestir de Sant Benet de Bages (perdut).
Còpia del segle XVIII. JAUME PASQUAL: *Sacrae Antiquitatis Cataloniæ Monumenta*, Biblioteca de Catalunya, Ms. 729, vol. III, folis 132-133.

El espais buit que hi havia a l'original els assenyalava amb [...].

In nomine summe et individue Trinitatis. Ego Salla decrevi construere aliquod cenobium in honore Dei in proprio predio cui antiquitus vocabulum est inditum [...] in diocesi vel civitati super fluvium quem vocant [...] ubi invocetur nomen ipsius et referantur omnimode illi grates pro remedio anime mee et genitorum meorum, conjugum, filiorum reliquorumque parentum meorum seu ceterorum fidelium christianorum qui adjuvatores extiterint et constructores ipsius cenobii et monachorum Christo Domino illic famulancium. Rectum itaque fore arbitravi ut templum quod omnipotente Deo et in veneratione sancti constructi Benedicti nullatenus redigeretur sub ullius potestate, nisi solius beatissimi Petri principis apostolorum, in cuius dominatu cupio ut consistat omni tempore utpote Dominus qui sub nullius consistat imperio domus ipsius a nullius dominetur jussu, nisi tantummodo ipsius quem ipse perfecit cuncte sue ecclesiae [...] dans ei potestatem ligandi atque solvendi, et gloriosissimi suprataxati patris in cuius nomine hanc volui dedicari basilicam, et abbatis loci ipsius quem sibi caneta congregatio pari animo elegerit omni bonitate conspiciam et regulari habitu devotum. Non itaque sub potestate aliquorum hominum hoc volui redibere cenobium, non filiorum, non comitum, non episcoporum, non aliquorum parentum meorum, nisi solius Domini et sanctorum super nominatorum. Quocirca ut omnibus propalatum esse posset presentibus et futuris me ita egisse, volui hanc conscriptionem die consecrationis ipsius basilicæ in presentia orthodoxorum episcoporum ceterorumque catholicorum hominum, comitum, ducum, divitum, mediocrum, qui eo die ibidem confluisse probant conscribi, et abbatem ordinari, et monachos quotquot potui qui locum eundem regulariter excolerent subrogari. Deinde vero per presentem conscriptionem ... Deo et Sancti Benedicti justum esse arbitravi largiri aliqua mea predia quodquidem feci. Quatinus fratres hunc locum incolentes habere valeant unde necessitatem suam in victu cotidiano explere possint, ut libera eis sit adtributa facultas adtentus omnipotentis Dei clementiam exorare pro

suus nostrisque excessibus remota eis omni cura terrena et seculari. Sunt autem aliqua predia ex his in comitatu [...] in territorio quem vocant [...] rursumque alia in loco quem dicunt [...] habentque confina a parte orientali [...], occidentali [...], aquilonari [...], australi, usque ad locum quem vocant [...] vel [...]. Enim vero quantumcumque infra terminos denominatos videor habere et possidere, trado Domino Deo et Sancto Benedicto et presentis abbati et monachis hunc locum ritu condigno excolentibus in presència domni Arnulphi episcopi, atque [...] nec non et [...] et comitis [...] vel [...] ceterorumque fidelium ut a die presenti in reliquum ævum liberam in omnibus habeant potestatem fruendi sine ullo contradicente his prediis concessa michi pro hoc et [...] parentibus meis et in presenti seculo felicia tempora, et omnium peccatorum commissa et in futuro seculo sempiterna gloria amen. Post hæc vero si quis extiterit de parentibus meis aut aliquis homo, seu comes, seu episcopus, qui hanc conscriptionem interrumpere [...] violare temptaverit cupiens iniquo animo vis jus dominationis super cenobium istum imponere, vel super hæc predia que modo largitus sum, [...] que locus iste postmodum adquisierit apponat omnipotens Dominus plagas et omnes infirmitates, et imprecationes quas legislator promulgavit in libro autentico, et que sunt scriptæ in sancta Apocalypsi, sitque biothanatus et perpetuum anathema factus cum Juda qui tradido Dominum ac magistrum suum habiens laqueo se suspendit adipiscaturque etiam æquam mensuram quem Dathan et Abiram qui viventes sortiti sunt cocyti frigoribus niveis et vulcanalibus flammis. Sitque exturbatus a coetu sancte Dei ecclesiae ut ille Achar filius Charmi qui contra preceptum Domini supersit palleum coccineum et inhericentiam regulam, cui dixit Josue quia turbasti nos hodie exturbet te Deus de Israel, ac sit dampnatus in anima et corpore a beato Petro ut Ananias et Saffira in corpore qui conatis mentiri Spiritui Sancto, nisi illico recognoverit delictum suum et cessaverit ab ac injusta petitione, et venerit ante abbatem et monachos loci istius agens dignum satisfactionem pro admissio scelere.

Facta est autem hæc presens [...] conscriptio die feriae [...] mense, [...] datatum [...] Anno uno ex compluribus regnante Lothario francigena, anno ab Incarnatione Domini DCCCCLXVII, indictione X.

Quo miseratus hic est venire dignatus ad delenda nostra crimina genens veram humanitatis formam.

Signum Alle¹, egregii principis qui hanc constitutionem scribere et confirmare rogavit.

¹ Es tracta de la signatura de Sal-la, el fundador.

En nom de la summa i individua Trinitat. Jo, Sal-la, vaig manar construir un cenobi en honor de Sant Benet en un predi propi sobre el riu per al remei de la meua ànima i de la dels meus pares, esposes, fills i altres parents i dels fidels cristians que hi vinguin i dels constructors del cenobi i dels monjos que en ell serveixin el Senyor Crist. Vaig pensar que fóra bo construir un temple dedicat al Déu omnipotent i per a veneració de sant Benet i que es fes sota el patronatge de ningú més, a no ser de l'únic Senyor i del beatíssim Pere, príncep dels apòstols, en la dominació del qual desitjo que estigui sempre ja que el Senyor li va donar l'imperi de la seva església i li manà que no fos dominat per ningú i li va donar la potestat de fer i desfer i sota el seu patronatge vull dedicar la basílica i que els monjos congregats elegeixin el seu abat que sigui devot i tingui virtut excel·lent. No vull que estigui sota la potestat d'alguns homes, ni dels fills, ni dels comtes, ni dels bisbes, ni d'alguns parents meus, sinó només de l'únic Senyor i dels santa més amunt anomenats. I per tal que pugui ser divulgat a tots els presents i futurs que jo ho he fet així vull fer aquesta redacció el dia de la fundació de la basílica en presència dels fidels priors i de tots els homes catòlics, dels comtes, caps, rics, menys rics i tots els qui vinguin aqueix dia i que puguin provar que ha estat redactat i l'abat ordinari i els monjos que hi habiten. També, per la present redacció, he pensat que és just regalar a Déu i a sant Benet alguns predis meus i així ho he fet. Ara mentre els frares que habiten aquest lloc tinguin béns per a poder omplir la seva necessitat dels aliments quotidians, que els sigui atribuïda la lliure facultat per a demanar clemència al Déu omnipotent pels seus pecats i els nostres. Hi ha uns predis al comtat i al territori i alguns altres en un altre lloc que diuen que els posseeixen i que limiten per la part de llevant, per ponent, pel nord i pel migdia fins al lloc que diuen. Així, doncs, tot el que hi ha dintre els termes esmentats i que tinc i posseeixo, ho dono al Senyor Déu i a sant Benet i al present abat i als monjos que hi viuen de manera digna, en presència del bisbe Arnulf i del comte i

d'altres fidels per tal que des del dia d'avui i per sempre tinguin lliure potestat en tot de disfrutar sense que ningú els contradigui d'aquests predis que els he concedit pels seus parents i que tinguin feligós temps i ens siguin perdonats tots els pecats i tinguin sempiterna glòria en el segle futur, amén. A més a més, si algun dels meus parents o algun altre home, sigui comte o bisbe, intentés interrompre aquesta carta o la volgués violar, desitjant amb ànim pervers imposar la força de la seva dominació sobre aquest cenobi o sobre aquests predis que us he regalat o sobre aquest lloc, l'omnipotent Déu els envii totes les plagues i malalties i imprecacions que el legislador promulgà en el llibre autèntic i que estan escrites en el sant Apocalipsi, mori de mort violenta i se li faci per sempre anatema junt amb Judes que va traïr el Senyor i Mestre i després va fer un laç i es va penjar, i sigui tractat amb la mateixa mesura que Dathan i Abiram que varen sortir vius i varen morir entre la fredor de la neu i les flames del volcà. Sigui apartat de la reunió de la santa església de Déu com aquell Acar, fill d'Harm que contra el manament del Senyor es va posar un vestit vermell i se li va adherir, al qual va dir Josué "ja que ens vares contravenir la llei, avui et castiga el Déu d'Israel", i sigui condemnat en l'ànima i el cos per sant Pere, igual que Ananias i Saffira que varen intentar mentir a l'Esperit Sant; però si reconeixes el teu delictes i cesses de fer aquesta injustícia i vingues davant l'abat i els monjos d'aquest lloc, hi hauria digna satisfacció d'aquest pecat.

Aquest text s'ha fet el dia i mes i les dates de l'any primer del regnat del francès Lotari, l'any 867 de l'Encarnació del Senyor, de la desena indició.

El Senyor s'apiadà i es va dignar venir per a esborrar els nostres crims i prengué forma d'home.

Signatura de l'egregi príncep que demanà escriure aquest text i confirmar-lo.

(Traduït per Paquita Sellés i Verdaguier)

**ACTA DE DONACIÓ DEL MONESTIR
DE SANT BENET DE BAGES
(28 de setembre del 967)**

Donació feta per Sal-la a Sant Benet de Bages, subjecte a Sant Pere de Roma, de cases, corts, horts, terres cultes o incultes, boscos, garrigues, prats, pastures, conductes o recs, vinyes, fruiters i no fruiters, que té tant per compra com per bescanvi, al comtat de Manresa, als seus termes, a l'Anglès. A Secabecs [Rocafor] dues peces de vinya. Al riu de Sant Fruitós cases amb colomer i terra culta i erma. I el castell de Maïans amb els seus termes, que té per aprisió, excepte l'alou de Godmar. Amb la condició que donin 30 sous a Roma cada any.

Original. Arxiu de Montserrat, Pergamino de Sant Benet de Bages, núm. 20.

Còpia. Arxiu de Montserrat, Pergamino de Sant Benet de Bages, núm. 21.

Còpia. Arxiu de Montserrat, Pergamino de Sant Benet de Bages, núm. 22.

Còpia. JAUME PASQUAL: *Sacrae Antiquitatis Cataloniae Monumenta*. Biblioteca de Catalunya, ms. 729, vol. III, folio 133v-134v.

In nomine Domini. Ego Salla donator. Magnum michi et satis licitum esse videtur ut domum Dei edificare ubique et de meis rebus honorare atque concedere audientes predicationem et monita Sanctorum Patrum quia elemosina a morte liberat anima, cognoscentes me peccati macula honestos compuncti de superna caelorum pietate supplicantes eius misericordiam ut pius et misericors sit Deus in peccatis meis. Propterea concedo atque trado ad domum Sancti Benedicti, sub iussione Beatissimi Petri principis apostolorum, casas, curtes et ortos, terras cultas vel incultas, silvis, garricis, pratis, pascuis, ductibus, vel reductibus, vineis, pomiferis vel impomiferis; qui michi advenit tam de comparacione quam per concamiatione. Et est hec omnia in comitatu Menresa, vel in eius terminis, in loco que dicunt ipso Anglo. Affrontat hec omnia de parte orientis in ipsa serra, vel in ipsa strada, et de meridie in terra de Dato vel suos eres, et in ipsa strada, de occiduo in Monte Petano, et de circi in casa de Bonencia vel suos eres, vel in flumen Lubrigado. Et in Secabechs duas petias de vinea cum illorum affrontationes. Et in alio loco ad ipso rio de Sancto Fructuoso, sic dono casas cum ipso columbario, et terra culta et erma. Affrontat hec omnia de parte orientis in strada, de meridie in terra de Adroario vel suos eres, de occiduo in ipso rio, de circi in terra de Cheno vel suos eres, sicut in meas scripturas resonat. Et in alio loco ipsum kastrum que vocatur Medianum cum suis terminos, exceptus ipsum alodem de Godemars vel suos eres. Abet affrontationes de parte orientis in ipso termino de Wardiola, et de

meridie in termino de ipsa Wardia, vel in termino de Castel Hodelino, et de hocciduo in termino de castrum Hodena, et de circi in termino de Castel Fullite; qui michi advenit per mea aprisione. Quantum infra istas affrontationes includunt sic dono adque concedo ad domum Sancti Benedicti, sub dominatione Sancti Petri apostoli; omnia quicquid ibidem abeo per quacumque voce, totum ab integram, cum exiis et regressiis earum: Et est manifestum. Volo enim ut cunctis diebus omnia que supra textu in potestate et dominatione Sancti Benedicti permaneat peremitter, illi vero servientes domum Sancti Benedicti presentes scilicet et futuri ita obtineant ceteris alodibus, et munificentis Sancti Benedicti pertinentibus usuandi exfructuandi, gubernandi seu faciendi quod voluerint regulariter habeant potestatem omni tempore ut domum Sancti Benedicti sit exinde honoratum. Ita tamen ut pro meis animabus exorare non pigeant ut veniam, et remedium a domino nostro Ihesu Christo adipisci merear. Amen. Et per unumquemque an[onum] ipsi servientes domum Sancti Benedicti donare faciant ad domum Sancti Petri, qui est situs in urbe Roma, solidos .XXX. Quod si ego donator aut ullusque homo qui contra hanc ista donatione seu largitionis mercedem causam movere temptaverit aut iam dictos alodes de domum Sancti Benedicti abstrahere voluerit, peccatis meis anime illius sit [obligatum], et a liminibus sancte ecclesie catholice et osculatione omnium christianorum extraneus efficiat, que pro hac rem cupio esse purgatum. Itaque et in super componat in vinculo hec omnia que superscriptum est in quadruplo ecclesie Sancti Benedicti perpetim habitura, quantum ipso tempore immelioratum fuerit aut karius valere potuerit. Et in antea ista donatio firma permaneat omnique tempore.

Facta carta donatione .III. kalendas octobris anno .XIII. regnante Lothario rege filium Ludoici regis.

Salla, ss. (aut) qui hanc donatione feci, et firmare [rogavit]. Isarnus, ss. (aut) Unifredo, ss. (aut) Abbo, levita, ss. (aut) S+m. Salla. S+m. Lopardus. S+m. Baldofredus. S+m. Winadus, ss. Gonterus, ss. (aut) S+m. Nitrandus. S+m. Emenus. Agila, presbiter, ss. (aut) Crispus, presbiter, ss. (aut) Wimarus, ss. (aut) Mascharon, presbiter, ss. (aut) Baldemares, presbiter, ss. (aut) Wigo, ss. (aut) + Borrelli, gratia Dei chomes, qui concius fui in ista donatione propter Deum et remedium anime mee.¹

Sunierius, presbiter, qui hanc donatione scripsit et ss. sub die et anno quod supra.

1. La signatura del comte és feta amb una altra tinta, i sols sembla original la + del signe, però tampoc no correspon a l'escriptor del document. En les còpies figura un *Wadaldus vicecomes*.

En nom de Déu. Jo, Sal-la, faig donació. Em sembla gran i lícit edificar un temple a Déu i honorar-lo amb els meus béns per tal que en ell s'escolti la predicació i els consells dels Sants Pares i a fi que l'almoïna alliberi la meua ànima de la mort; reconec que estic carregat amb el pes dels meus pecats i suplico amb pietat els béns celestials i la misericòrdia per tal que Déu sigui misericordiós amb els meus pecats. Així lliuro i concedeixo al temple de Sant Benet, sota la protecció de sant Pere, príncep dels apòstols, cases, corts, horts, terres cultes o incultes, boscos, garrigues, prats, pastures, conductes d'aigua o recs, vinyes, fruiters o no fruiters que tinc per compra o per bescanvi, i tot això és al comtat de Manresa i als seus termes, en un lloc que en diuen l'Anglès. Limita per la part de llevant amb la serra i el camí, pel migdia amb la terra de Dató i els seus hereus i amb el camí, a ponent amb el Mont Petà i a cerç amb la casa de Bonència i els seus hereus i amb el riu Llobregat. A Secabecs dues peces de vinya amb els seus termes. En un altre lloc, al costat del riu de Sant Fruitós dono unes cases amb colomers i terra culta i erma. Tot plegat limita a sol ixent amb el camí, a cerç amb la terra de Quenó i els seus hereus, segons es troba en les meves escriptures. I en un altre lloc, el castell que se'n diu de Maïans amb els seus termes, excepte l'alou de Godemar i els seus hereus. Termeneja per la part de sol ixent amb el terme de Guardiola, a migdia amb la Guàrdia i el terme del Castell Hodell, a ponent amb el castell d'Odena i a cerç amb el de Castellfolliit; tot això ho tinc per aprisió. Tot el que és dintre aquesta límits ho dono i concedeixo al temple de Sant Benet, subjecte a sant Pere apòstol; tot el que tinc de qualsevulla manera, tot sencer, amb les entrades i sortides, és ben manifest. Vull que tot el que era meu sigui per sempre de la potestat i domini de Sant Benet i que tots els servents del temple de Sant Benet presents i futurs obtinguin alguns alous i béns que són de Sant

Benet per tal que els usufructuïn, governin i en facin el que vulguin i en tinguin la potestat per sempre per tal que el temple de Sant Benet sigui així honorat. També per tal que puguin demanar per la meua ànima per a que mereixi trobar perdó i remei del senyor nostre Jesucrist. Amén. I que cada any els servents de Sant Benet facin donar al temple de Sant Pere que és a la ciutat de Roma trenta sous. I si jo, el donant, o algun altre home intentés anar contra aquesta donació o volgués treure els esmentats alous al temple de Sant Benet, pels meus pecats les ànimes siguin castigades i sigui separat de les portes de la santa església catòlica i del bes de tots els cristians i per aquesta causa desitjo ser castigat. I torni quadruplicat tot el que més amunt ha estat escrit a l'església de Sant Benet per tal que ho posseeixi per sempre amb totes les millores a fi que tingui més valor. I que d'aquí en endavant aquesta donació sigui ferma per sempre.

Feta aquesta carta de donació el quart dia de les calendes d'octubre, tretzè del regnat del rei Lotari, fill del rei Lluís.

Signatura de Sal-la que he fet aquesta donació i que he pregat que firmessin. Signatura d'Isarn. Signatura d'Unifred. Signatura d'Abbó, levita. Signatura de Sal-la. Signatura de Llopart. Signatura de Baldofred. Signatura de Guinad. Signatura de Gonter. Signatura de Nitrand. Signatura d'Emèn. Signatura d'Agila, prevere. Signatura de Crispí, prevere. Signatura de Guinar. Signatura de Guig. Signatura de Borrell, comte per la gràcia de Déu, que concoc i consenteixo en aquesta donació per Déu i remei de la meua ànima.

Sunyer, prevere, que he escrit aquesta donació i la subscric el dia i any abans esmentats.

(Traduït per Paquita Sellés i Verdaguier)

**ACTA DE CONSAGRACIÓ DE L'ESGLÉSIA
DEL MONESTIR DE SANT BENET DE BAGES
(3 de desembre del 972)**

En nom de la santa i indivídua Trinitat, un sol Déu. Pels fets dels nostres primers pares cada dia és renovada i redimida l'Església de Crist per la seva sang, des del principi fins el final ja que per la voluntat de Déu abans dels segles eterns és confirmada de manera gloriosa i evident la trinitat. I el patriarca Noé dels fets que s'ha dit primer, edificà un altar al Senyor. Després del diluvi es va rentar la terra dels delictes del poble i es manifestà la seva clemència i es dignà salvar les ànimes per l'arca. Abraham, que és tingut com a pare de molts pobles, amic de Déu, plantà un bosc i en ell invocà el nom de Déu. Després, cridat per Déu, anà a la terra de la visió i sobre una muntanya edificà l'altar on va fer un holocaust al Senyor pel seu fill. Isaac, que és anomenat "rialla", edificà un altar on se li va aparèixer el Déu del seu pare Abraham, a qui adorà. I Israel que és conegut per la visió de Déu, anà a Betuel; erigi una pedra, s'ungí d'oli i allí adorà el Déu del seu pare Isaac. Job, que és tingut per pacient, obrà d'una manera semblant. Moisès, fill d'Amram, fou legislador i, inspirat per Déu, féu una obra d'or de jacint i de diversos colors per a Déu; erigi una tenda al cim, hi posà un altar, preparà la taula i va fer una arca en testimoni del Déu d'Israel i allí el poble del Senyor adorà Déu. Després de molts dies i anys Salomó, que és conegut com un Rei pacífic, rei fill de David, que és anomenat per la seva mà dura, construí un temple al nom del Senyor a la ciutat de Jerusalem, i en ell Jesucrist, Déu i Senyor nostre, va voler ser presentat; i més endavant mostrà als escribes, fariseus i saduceus moltes obres bones i, finalment, apropant-se el dia de la festa anà a Jerusalem en un ase i els fills dels bebreus amb rams de palmes anaven prop d'ell i clamaven: "Hosanna, beneït el qui ve en nom del Senyor Rei d'Israel". I en aquell temps sofrí la passió en el seu cos i sobre l'arbre morí en la creu, perforat per la llança i del seu costat sortí sang i aigua, rentà el món dels seus delictes, els quals havien ja, sens dubte, estat rentats pel diluvi, i fou sepultat; ressuscità el tercer dia i es mostrà als seus deixebles i els donà el bes de la pau; els beneï i mentre el miraven ascendí als cels i se'u a la dreta del Pare omnipotent; des d'aleshores l'esperem a fi que judiqui el món pel foc. I els apòstols se'n anaren pel món, venceren l'imperi i regiren el ceptre del món en nom del Crist i Cefes, que és anomenat Pere apòstol i a Antioquia governà l'Església durant quaranta-quatre anys. D'aquí anà a Roma, ciutat de gran fortalesa i senyora de molts pobles i allí sant Pere apòstol erigi altars en honor de la Trinitat i des d'allí féu sentir la seva veu per tota la terra. I igual com ell, tots els apòstols aixecaren altars. Alguns creients es varen escampar, seguint el seu exemple, i varen aixecar altars i n'aixequen, tal com el temps present demostra. Entre ells, un home extim, ric i insigne, anomenat Sal-la, inspirat per Déu, pensà que era mentíssim edificar un temple en nom del Senyor. I, després de fer oració, inspirat per la seva divina misericòrdia, trobà un lloc al seu predi; i conegué que era apte i elegit per Déu; i hi va posar els fonaments i construí amb diligència un altar i l'erigí amb una obra magnífica amb grans despeses, ajudat per Déu. I quan erigi les tres parts del temple al cim, va convèncer la seva esposa, Ricardis, per tal que fos una dona religiosa entre altres dones i que amb oracions servís els sacerdots, clergues i pobres per amor de Déu i que vigilés l'Església de Déu de nit i de dia i deixés el seu espòs per amor de Déu i, ja que era temerosa de Déu, donés tot el que podia tenir d'or i argent, vestits, predis i possessions per a utilitat del temple. El seu espòs, Sal-la, fet el funeral amb les dignes oracions dels sacerdots la va enterrar en una arca de pedra al costat del temple començat. Sal-la al cap d'alguns dies emmalaltà i, congregats tots els seus fills, els ensenyà a tenir fe en Déu i en el Príncep de la terra i de tota la cristianitat, i, que si fos possible, procuressin viure en pau. I després de tot això signà la confessió de Déu i, girant els ulls al cel, entregà l'ànima a Déu que li havia donada i amb una bona vellesa va anar al seu poble. Els seus fills i filles el varen plorar amb tota la família; varen posar el seu cos junt amb el prevere i nebot seu, Guisad, que també hi havia anat amb els preveres i clergues de bona memòria, en un sarcòfag de pedra excavat al costat de l'atri. I els seus fills, Isarn i Guifre, varen viure com a germans incluts i plens de santedat i varen treballar en el santuari, tal com volia el seu pare, amb gran cura, com arquitectes del temple i el varen acabar. Després que tot fou acabat varen venir frares insignes, sotmesos al bisbe de Vic, de la seu d'Osona, anomenat Frugifer i li varen demanar que es dignés venir al lloc del tabernacle per a fer-ne la dedicació. El bisbe els acollí propici. I, inspirat en la divina misericòrdia, el bisbe Frugifer, cridà els seus col·legues, Guisad, bisbe de l'església d'Urgell, i Pere, bisbe de l'església de Barcelona, per tal que amb bon ànim es dignessin venir per a dedicar l'esmentat temple. Els bisbes, obeint-lo amb indulgència, amb l'ajuda de Déu i amb oracions, amb gran devoció i caritat varen venir a fi de dedicar els altars en honor de la santa Trinitat i el temple. També hi havia el vescomte Guadald. Les filles de Sal-la, fundador d'aquest temple i de bona memòria, Ego i Quixol, vídues i religiosíssimes matrones, varen viure castissimament amb la devoció de Déu. Ego com a abadessa, amb el nom de Filmera; varen venir a la festa de la dedicació

juntament amb el seu germà Isarn, home il·lustre. L'abans esmentat Guifre, germà d'Isarn, per una petita malaltia no va poder-hi assistir el dia de la present dedicació; però va estar en obediència junt al seu germà caríssim, Isarn, i a les seves germanes dolçíssimes. Molts prohoms d'Osona varen venir a aquesta dedicació i també molts de la ciutat de Manresa el dia de la dedicació; s'hi varen afegir molts clergues i laics i dones amb ciris i ofrenes i es va fer una gran multitud. Cantaven els sacerdots i levites lloances a Déu amb alegria, l'orgue escampava els seus sons i des de l'atri lloaven i beneïen el Senyor que regna pels segles i lloaven i donaven gràcies a Déu amb tota devoció. No podien els bisbes, sacerdots, levites i clergues sofrir cap molèstia ja que els inflamava la gràcia de l'Esperit Sant i els goigs del temple, el dia de la seva dedicació. I així varen celebrar els sants misteris de Déu i els bisbes varen preguntar als fills de Sal-la i als altres assistents: "Què volia el vostre pare i fundador que fos aquest temple?". Varen respondre: "Un monestir". Els bisbes digueren: "¿En honor de qui?". Respongueren: "En honor de la santa Trinitat, de sant Benet, de sant Pere, que té les claus del cel, i de sant Andreu, apòstol". Digueren els bisbes: "¿Té aquest monestir predis i possessions on es puguin recrear els frares que han de servir aquí a Déu?". Varen respondre: "En té, amb la misericòrdia de Déu". Els bisbes varen dir: "On?". Respongueren: "En la comarca de Besalú, a la vall d'En Bas, un alou amb masets i els seus boscos, prats i pastures i una església de Sant Pere amb la seva parròquia i totes les seves pertinences, que ho va deixar Ricardis, matrona nobilíssima, ja anomenada anteriorment". Digueren els bisbes: "¿En té més?". Respongueren: "Té el castell de Maians, que concedí el fundador d'aquest cenobi, el ja difunt Sal-la, amb l'aprovació del príncep Borrell, cap de la Gòtia; i mai no el va tenir per a ell ja que l'oferí a Déu entre els castells que posseïa, a no ser el de Maians amb els seus límits i termes i excepte el que tenia Gotmar i els seus hereus". Varen dir els bisbes: "¿Té alguna cosa més?". Varen respondre: "Té aquí on és situat aquest monestir, tal com diu l'escriptura que féu Sal-la, difunt, un alou amb tots els seus termes, al lloc de l'Angle, i a Manresa i al seu comtat uns alocs que li deixà Guadamir, arxilevita, tal com posa a les escriptures que va fer. Tot això ho hem dit abans i ja ho tenia aquest cenobi i el dia de la dedicació el poble del Senyor ho donà i ho vàrem dir per tal que ho escoltéssiu. En primer lloc, el vescomte Guadald va concedir una parellada de terra i tres modiates de vinya i Sedra una modiat de vinya i Domènec va donar un alou, tal com es troba en la seva escriptura. Isarn, un modi de vinya, Bernat un modi de vinya, Ferriol, un modi de vinya; Ego, un camp, Freder un modi de terra, Galliad, tres quarterades de terra, Aetre mig modi de vinya, Francemir, un modi de vinya, Recosind, dos modis de vinya amb la bòta i la tina. Aquests alocs són donats el dia de la dedicació pels fidels. Danlà, prevere, cases, terres i vinyes, amb els molins que els fan costat. També per al ministeri de l'altar concedí Abbo, levita, un antífonari; Mascaró, prevere, dos còdexs que porten les divines obres, un leccionari i un calze; Crispí, prevere, deu sous; Danla, prevere, un antífonari, Ego cent sous i una estola; Isarn, un missal i una bacina amb el seu aiguamanil i un escó; Filmera, abadessa, una alba; Sesenanda, un àmit, Matresinda una estola, Bellúcia una tovallola, Ariellis una alba. Tot això ha estat concedit al ministeri de l'altar el dia de la seva dedicació. No han de tenir dubte ni els fidels ni els fundadors de l'Església que tot ha estat donat de la manera que ho escrivim. El temple tenia el dia de la seva dedicació dues capses amb la creu del Senyor i relíquies comprovades dels sants i un missal, les flors dels evangelis, el llibre de Salomó, el passionari, el martirologi, el saltiri, dues albes, dos àmits, dues estoles, dues casulles, un calze d'argent amb la seva patena, un altre calze d'estany amb la seva patena. De tot el que més amunt diem del castell de Maians, que Sal-la de bona memòria deixà al cenobi que amb l'ajuda de Déu edificà, no hi havia res seu que no ho prometés a Déu o ho oferís de totes les seves aprisions, excepte el castell de Maians, tal com es diu abans. Va deixar alguna cosa als seus fills, segons la voluntat de Déu, per a defensar la pàtria. Penso que les oracions defensen més la pàtria que els malignes combatents. De tot això el patnarca Jacob digué al seu fill Josep: "Et donaré l'herència sobre els teus germans, el predi que vaig agafar de la mà d'Amoei amb l'espasa i el meu arc. Si cerques amb diligència les escriptures, no trobaràs el lloc on Jacob guerrejà sinó que, pregant, foragitava els enemics i posseï la terra, amb l'ajuda de Déu a qui fidelment adorà. Així sant Martí, mentre era soldat, un tribú li prometia que el portaria a la guerra. Però ell li va respondre i li digué: "Sóc soldat de Crist i no puc lluitar". El tribú furibund es va allunyar; i confortant-lo sant Martí li digué: "Jo estaré desarmat, no protegit per l'escut, foragitaré la formació dels enemics d'una manera segura". I després, mentre resava sant Martí, la multitud dels enemics va ser foragitada. I, tal com he dit, les millors oracions defensen la pàtria, i així ho digué l'apòstol Jaume: "Molt val l'oració assídua del just". I com que, preguntades aquestes coses, fossin compreses pels fidels i oïdes pels bisbes, aquests digueren:

"Donem gràcies a Déu". I afegiren: "Si aquest temple, manat per Déu, té totes les esmentades possessions i liberalitats legítimament i els fundadors de l'església amb ment sagaç han cercat el fruit amb diligència per aquest temple en la seva dedicació i ho confirmen amb fidelitat, aquí hi poden viure els pobres de Crist, amb l'ajuda de la divina misericòrdia, que dóna a tots aliments. Novament preguntaren els bisbes: "¿En quin règim o autoritat vol el fundador que estigui el monestir?". Varen respondre: "Els fundadors de l'església volen que estigui sota la protecció de la seu de sant Pere de la ciutat de Roma, tal com he escrit en les escriptures fetes, tal com volia el fundador i que no fos dominat per cap altre home, sinó que avui i ara i sempre com a fundadors d'aquesta església, siguin elegits abats els seus fills i nets del seu llinatge. I si algú, portat per l'enveja o el desig o la malvolença o algun altre engany hi arribés, que demani a la seu apostòlica de Roma que la defensi amb els seus privilegis i que pugui trencar la voluntat del fundador del temple i que no es pugui defensar sinó que es retiri confós i que el prior d'aquest monestir tal com hem dit abans, sigui de la família del fundador de l'església; i que tot l'any donin de la pròpia moneda pública trenta sous a sonenens de plata a la seu apostòlica de Roma. I per tal de poder oficiar els divins misteris amb llums apropiats a la pròpia seu de Sant Pere d'Osona de la seu de Vic, a la qual pertany aquest monestir, una lliura de cera que li serà lliurada cada any per Pasqua". Varen dir els bisbes: "Està bé, està bé. És bo i digne i desitgem, demanem i manem lliurar-la per sant Pere apòstol". El bisbe Guisad va

dir: "Tot això que heu llegit plan a la vostra santedat. Però si us digneu escoltar, us diré unes paraules dels sants pares". Varen respondre els bisbes: "¿Què, senyor co-bisbe i germà nostre?". Ell respongué: "El cànon mana que els fundadors de l'Església han de decidir per ells mateixos qui ha de ser ordenat al temple fet i dedicat per ells i que el bisbe no prengui res del monestir". Varen respondre els bisbes Pere i Frugifer amb esperit alegre i rostre content: "Ens plan, oh germà i co-bisbe nostre, el teu consell i que siguin confirmades les disposicions dels sants pares i ens cal que mai no siguin arrencades de nosaltres per a res. Per tant, Nos, el bisbe Frugifer, el bisbe Pere i el bisbe Guisad, units en nom de la santa Trinitat per a dedicar aquest temple, ho fem tot segons les regles dels sants pares, segons costum, i manem que els servidors d'aquest temple i monestir de Sant Benet procurin servir-lo el millor possible.

Borrell, comte i marquès, ho he confirmat i consentit. Miró per la gràcia de Déu bisbe, ho he sotscrit.

Sunyer, encara que indigne, sacerdot, ho he escrit i sotscrit el dia i any que consta més amunt.

Fet aquest document a l'era de Crist, després del mil-lenari de la crucifixió del Senyor 977, quinzena indicció, el dia tercer de les nones de desembre, a la 22 lluna, l'any 18 del regnat de Lotari, en temps de Borrell, cap de la Gòtia, l'any primer del naixement del seu fill Ramon.

(Traduït per Paquita Sellés i Verdagner)

ACTA DE CONSAGRACIÓ DE L'ALTAR DE SANTA MARIA DEL MONESTIR DE SANT BENET DE BAGES (16 de març de 1212)

Consagració de l'altar de Santa Maria de l'església del monestir de Sant Benet de Bages feta pel bisbe de Vic, Guillem de Taverres.

Original. Pergamí trobat en una lipsonoteca de fusta procedent de l'ara.

Còpia del principi del segle XX. Servei de Catalogació de Monuments de la Diputació de Barcelona.

XAVIER SITGES: *Les ares de forma de segments circular, de Sant Benet de Bages, i una consagració del 1212*, a "Miscel·lània d'Estudis Bagenca", 1, 1981, pàg. 224.

Document de Casas, de St. Benet de Bages, trobat en l'ara d'un dels altars.¹

Decem precepta el quatuor capitula sanctorum Evangeliorum. Incipit: Audi Iherusalem: Dominus Deus tuus Deus unus est. Non habebis deos alienos coram me. Non facies deo sculptile neque omnem similitudinem que est in celo desuper atque in terra deorsum et eorum qui sunt in aquis. Memento ut diem sabbati sanctifices. Honora patrem tuum et matrem tuam et sis longevus super terram. Non occides. Non meaberis. Non furtum facies. Non loqueris contra proximum tuum falsum testimonium. Non concupisces rem proximi tui. Incipium sancti Evangelii secundum Matheum: Liber generationis Ihesu Christi Domini nostri et filii Davidi, filii Abraham. Secundum Marchum: Incipium

Deu proceptes i quatre capítols dels sants Evangelis. Comença: Escolta, Jerusalem: El Senyor Déu, el teu Déu és l'únic Déu. No tindràs altres déus davant meu. No faràs a Déu cap escultura ni cap imatge d'allò que hi ha sobre el cel ni sota la terra ni a les aigües. Recorda't de santificar el dia del dissabte. Honra el teu pare i la teva mare i seràs vell sobre la terra. No mataràs. No feriràs. No furtaràs. No diràs fals testimoni de ningú. No desitjaràs els béns dels teus veïns. Principi del sant evangeli segons Mateu: Llibre de la generació de Jesucrist, Senyor nostre, i fill de David, fill d'Abraham. Segons Marc: Principi de l'evangeli de Jesucrist, fill de Déu: Tal com està escrit en el profeta Isaïes: Heus aquí que envio un àngel meu davant el teu rostre. Principi del sant evangeli, segons Lluc: Hi havia en els temps d'Herodes, rei de Judea, un sacerdot de nom Zacaries i la seva muller era una de les filles d'Aaron i de nom Elisabet. Principi del sant evangeli, segon Joan: En el principi era el Verb i el Verb era Déu i Déu era el Verb. L'any del Senyor 1210, el dia cinc de les calendes de febrer, va ser inaugurat l'altar

Evangelii Ihesu Christi, filii Dei: Sicut scriptus est in Esaya propheta: Ecce mitto angelum meum ante faciem tuam ante te. Incipium sancti Evangelii secundum Lucham: Fuit in diebus Herodis, regis Iudee, sacerdos quidam nomine Zacarias, de vie Abia, et uxor illi, filiabus Aaron et nomen eius Elisabet. Incipium sancti Evangelii secundum Iohanem: In principio erat Verbum et Verbum erat apud Deum et Deus erat Verbo. Anno Domini M CC decimo, V kalendas februarii, innovatum est altare beate Marie in hoc monasterio a domino Raimundo de Talamanca et coniuge eius domina Saura, residente domino Raimundo, abbati istius monasterii. Hec sunt reliquie sanctorum quas invente fuerunt ipso die in altare vetus in quodam capsula lignea: primum lapillus unus albus et tria ossa martirum ut credimus quia cruentata erant, nomina cuius sint ignoramus quia non invenimus scriptum et de lapillo unus fuit similiter, unus ex hiis ossibus est dens ut videtur.

Anno Domini M CC XII, XVII kalendas aprilis. G., Dei gratia vicensis episcopus, consecravit istud altare in honore beate virginis Marie et ibi fuerunt misse reliquie sanctorum. (Tot aquest apartat és de lletra diferent)

(Al dors, en escriptura més moderna) Anno Domini M D XVII, XXVII martii, fuerunt mutate presentes reliquie una cum altari et applicate parieti ob maiorem reverentiam divini cultus per fratrem Petrum, abbatem, in presentia monachorum+.

1. Nota autògrafa de Puig i Cadafalch.

de Santa Maria en aquest monestir pel senyor Ramon de Talamanca i la seva esposa, Saura, i Ramon era l'abat d'aquest cenobi. Aquestes són les relíquies dels sants que es varen posar aquest dia a l'altar vell en una caps de fusta: primer, una petita pedra blanca i tres ossos dels màrtirs que, creiem, havien estat martiritzats, els noms dels quals ignorem ja que no hem trobat cap escrit i un semblava una pedreta i un altre dels ossos sembla ser una dent.

En l'any del Senyor 1212, dia 17 de les calendes d'abril, G., per la gràcia de Déu bisbe de Vic, consagrà aquest altar en honor de la santa verge Maria i hi foren guardades les relíquies dels sants.

L'any del Senyor 1517, el 27 de març, varen ser canviades les presents relíquies juntament amb l'altar i foren posades a la paret per a major reverència del culte diví pel germà Pere, abat, en presència dels monjos.

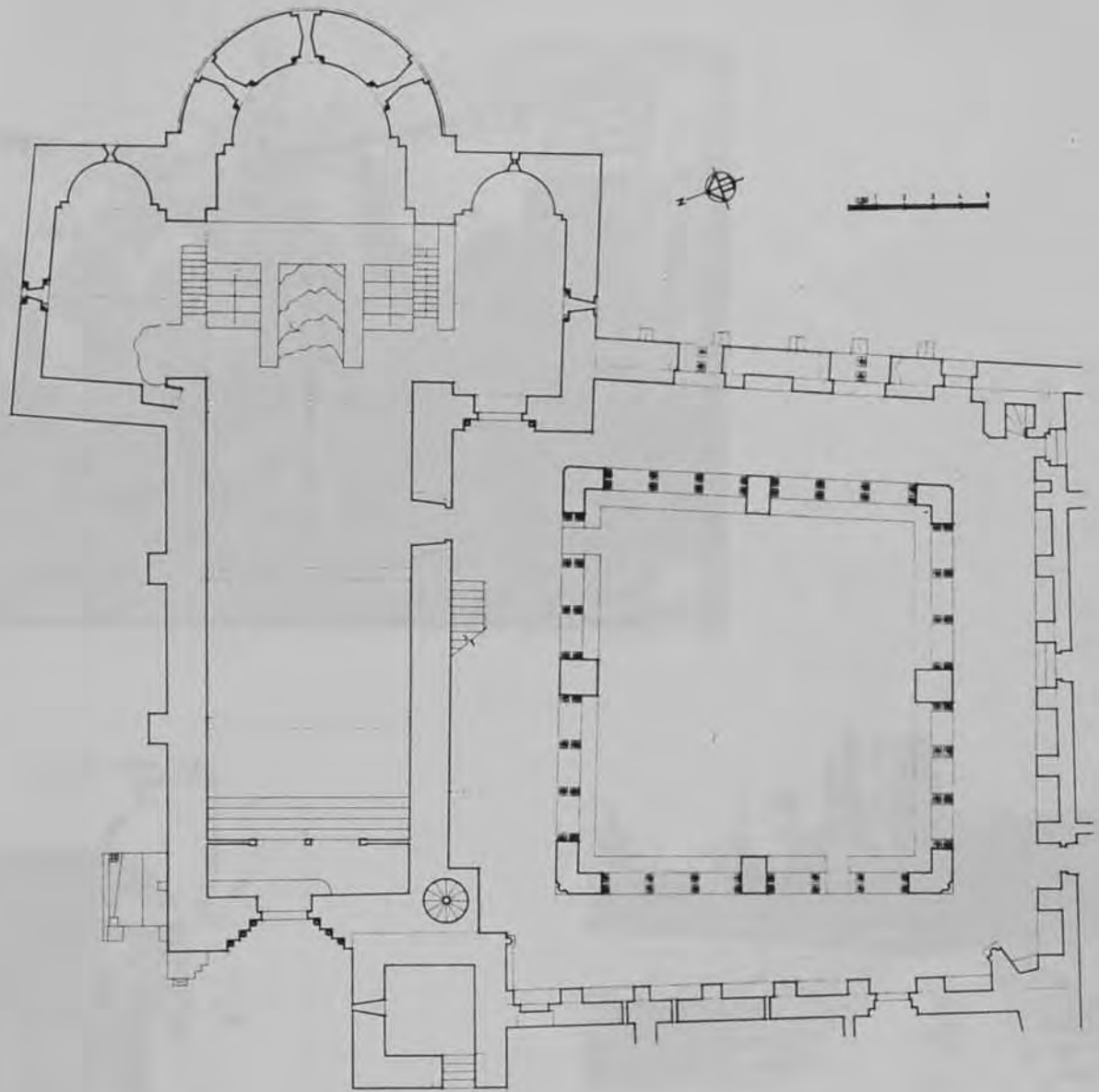
(Traduït per Paquita Sellés i Verdagner)

CRONOLOGIA DEL MONESTIR DE SANT BENET DE BAGES

- a 960: Un personatge important, anomenat Sal-la, fa un viatge a Roma i obté del papa el permís de fundar dintre la seva propietat un monestir que dependrà directament de la Santa Seu.
- 960: Ricarda, muller de Sal-la, fa una donació per a les obres del monestir.
- 964: Guadamir, ardiaca, fill de Sal-la i Ricarda, que ja havia finançat la construcció de l'atri, fa una fundació.
- 965: Després de reclutar diverses persones per constituir la comunitat, té lloc l'acta de fundació, de la qual s'ha conservat l'esborrany, i la dotació, conservada, del monestir. Com a membres de la comunitat signen Abbo i els monjos Baldemar, Sunyer, Mascaró i Crispi.
- 969: En ple funcionament de la comunitat i en una època d'aportacions de béns al monestir per part dels fidels hi ha la darrera notícia del fundador Sal-la.
- 972: És consagrada l'església del monestir, en la qual era guardat el cos de sant Valentí. La comunitat havia de tenir un abat pertanyent a la família dels fundadors, clàusula que portà el monestir a unes conseqüències fatals.
- 999: El Bages sofreix les conseqüències de la ràtzia d'al-Mansur.
- 1002: Després dels abats Adalbert i Seniofred, de la família dels fundadors, que no deixaren contenta la comunitat ni serviren prou eficaçment els interessos del monestir, amb un interva de tres anys de seu vacant, és elegit abat Ramió, levita i canonge de la catedral de Vic, el qual, amb els seus trenta anys d'abadiat aconseguí redreçar la difícil situació en què havien deixat el monestir els seus predecessors, obtingué que la comunitat es regís per la regla de sant Benet i, doncs, que l'abat fos elegit pels monjos de la comunitat. Començà així una època de normalitat.
- 1075: En el marc de la reforma de Cluny, destinada a evitar les intrusions dels senyors laics en els monestirs i la decadència espiritual, el monestir de Sant Benet de Bages és unit al de Sant Ponç de Tomeres, esdevenint abat Frotard, legat papal i exactor dels censos de la Santa Seu a Catalunya. El monestir perd la categoria d'abadia i resta només com a priorat.
- 1083: El monestir funda el priorat de Santa Maria de Castellfolit de Riubregós.
- 1108: El monestir de Sant Benet de Bages, sense saber com, aconsegueix novament la independència del de Tomeres, recupera la categoria d'abadia i inicia una nova llista d'abats autònoms.
- 1114: El monestir rep les greus conseqüències de la devastació duta a terme pels almoràvits. L'edifici és gairebé del tot destruït i cal una reconstrucció substancial.
- 1125: El bisbe de Girona fa donació al monestir de Bages de la tercera part del delme de l'església de Sant Pere de les Preses. Les deixes continuen durant la resta del segle XII.
- 1196: Butlla del papa Celestí III on es confirmen les propietats del monestir i de la seva subjecció a Roma. Aquesta butlla és confirmada el 1232 pel papa Gregori IX.
- 1207: Té lloc una donació per al cadiram del cor.
- 1212: És consagrat l'altar lateral de Santa Maria, renovat el 1210 per Ramon de Talamanca i la seva muller Saurina.
- 1267: Jaume I confirma les propietats del monestir.
- 1271: És feta al monestir una donació per a la construcció dels dos pisos superiors del campanar.
- 1348: Amb motiu de la Pesta Negra, la comunitat, que havia arribat a tenir dotze monjos, el seu nombre màxim, restà reduïda a dos, per mort dels altres deu.
- 1593: Després d'uns quants anys sense abat, per la renúncia de l'últim que havia tingut, que havia estat excomunicat, a petició de Felip II, el papa Climent VIII uneix el monestir de Sant Benet al de Santa Maria de Montserrat, tot deixant de pertànyer a la Congregació Claustral Tarraconense i passant a la de Valladolid.
- 1620: Comença a funcionar el col·legi d'art per als estudiants montserratins, que tingué força importància el segle XVII.
- 1627: En època barroca és construït el palau abacial.
- 1633: El monestir sofreix un greu incendi que afecta notablement l'interior de l'edifici i els seus retaules.
- s. XVIII: El monestir és convertit en centre de repòs per als monjos vells de Montserrat.
- 1820: Amb la supressió dels ordes religiosos, la casa resta sense la comunitat.
- 1823: Amb el règim absolutista els monjos retornen al monestir.
- 1835: El monestir amb l'exclaustració és abandonat definitivament i saquejat.
- 1845: El cenobi és venut a particulars. Comença una època d'abandó.
- 1908: Elisa Carbó, mare del pintor Ramon Casas, compra el conjunt i el restaura sota la direcció de J. Puig i Cadafalch.
- 1931: El monestir és declarat monument nacional

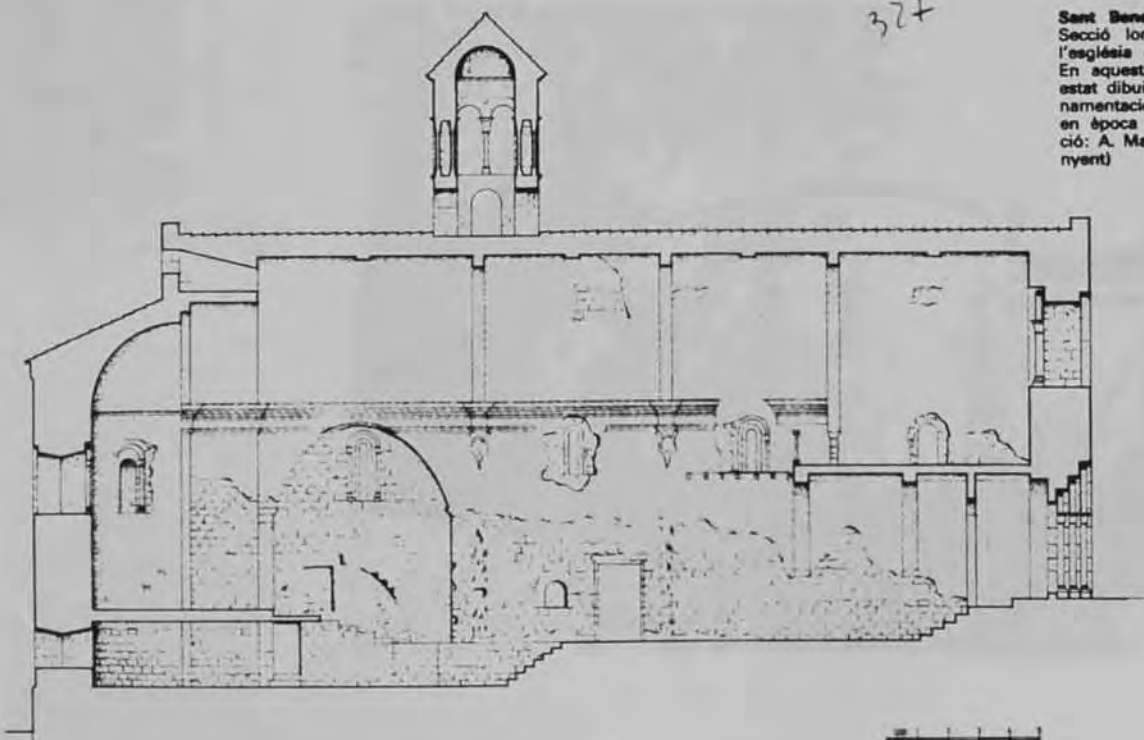
(JVV)

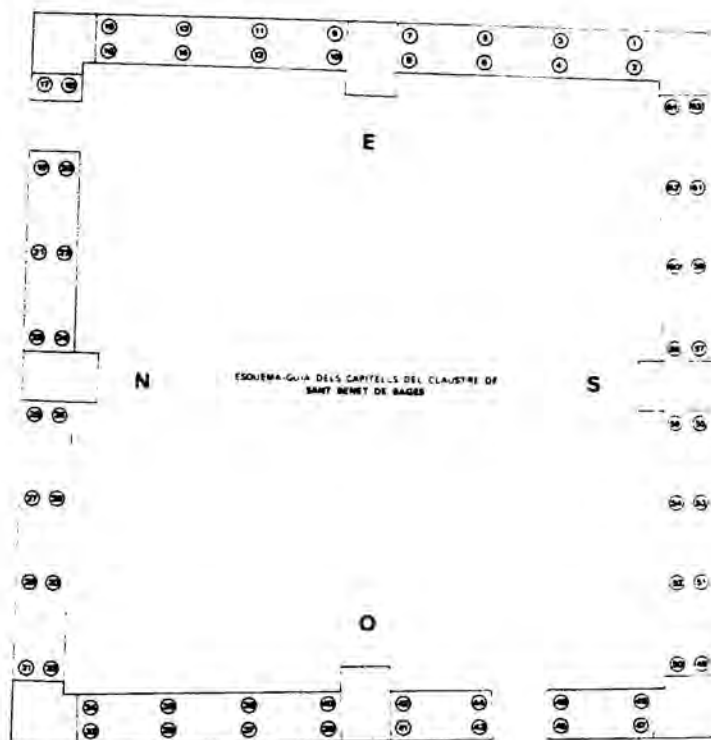

327

Sant Benet de Bages.
Secció longitudinal de
l'església del monestir.
En aquesta secció han
estat dibuixades les or-
namentacions afegides
en època barroca (sec-
ció: A. Mazcuñan-F. Ju-
nyent)

TEMES ICONOGRÀFICS REPRESENTATS ALS CAPITELLS DEL CLAUSTRE DE SANT BENET DE BAGES

GALERIA DE LLEVANT

1. Fulla gran sota l'angle lligada amb una corda.
2. Entrelleços de cintes que formen cercles.
3. Dos pisos superposats de fulles.
4. Un sol registre de grans fulles d'acant.
5. Àguiles amb les ales esteses.
6. Un registre de fulles d'acant dretes i motiu geomètric.
7. Grans fulles nervades i encerclades.
8. Amples fulles derivades en volutes.
9. Personatges amb elements vegetals.
10. Entrelleçat vegetal.
11. Dos pisos de fulles.
12. Amples fulles derivades en volutes.
13. Majestat de Déu. Personatge amb túnica i els braços oberts (orant?). Anunciació a Maria. Tija vegetal.
14. Dos pisos de fulles sota un tarroc amb volutes i deus.
15. Animals enfrontats i amb el cap comú a l'angle.
16. Entrelleços de faixes nervades.

GALERIA DE TRAMUNTANA

17. Àguiles amb les ales esteses i agafant un animal amb les urpes.
18. Entrelleços de faixes nervades.
19. Personatges muntats a cavall. Parell de felins amb el cap comú a l'angle emprasonen un petit personatge.
20. Personatges muntats a cavall. Parell de felins amb el cap comú a l'angle.
21. Majestat de Maria. Sant Josep. Elements vegetals.
22. Dos pisos de fulles d'acant.
23. Entrelleços de faixes nervades.

24. Grup de persones. Dos serpens amb personatges. Personatge amb un bastó.
25. Pís de fulles amples i nervades.
26. Amples fulles nervades.
27. Sacerdot en actitud de pregària. Personatges nus entre palmes.
28. Entrelleçat amb faixes nervades derivades en volutes i palmets.
29. Dos pisos de fulles d'acant.
30. Dos pisos de fulles d'acant.
31. Entrelleçat amb faixes nervades derivades en palmets.
32. Quatre fulles.

GALERIA DE PONENT

33. Pís inferior de palmets i tiges. Pís superior amb palmets, tiges i parella d'ocells.
34. Entrelleçat de faixes nervades amb palmets.
35. Animals amb el cap comú a l'angle lluiten amb un personatge. Una serpenta mossegua la cua dels animals.
36. Grans fulles amples i nervades.
37. Conjunt de personatges: un home i una dona (escena d'un casament?), dos homes toquen el corn amb un museol enmig; diversos elements vegetals.
38. Tres pisos de petites tiges derivades en palmets.
39. Parella d'ocells beuen d'un cup, enmig de palmets.
40. Faixes nervades s'entrellacen i es combinen amb palmets.
41. Faixes nervades s'entortolliquen i deriven en palmets i pinyes.
42. Amples fulles d'angle derivades en volutes. Botó floral.

43. Combinació de tiges i palmets.
44. Amples fulles de palmers i palmets.
45. Grans fulles amples i nervades.
46. Amples fulles de palmers i palmets.
47. Grans fulles amples i nervades.
48. Fulles elementals amb les puntes derivades en pinyes. Palmets.

GALERIA DE MIGJORN

49. Pisos de fulles d'acant amb ocells a la part superior.
50. Fulles amples i nervades. Palmets i volutes.
51. Maria amb l'Infant. Dos monstres amb el cap comú. Petit personatge que agafa la cua d'un monstre i el coll d'un ocell que en cavalca un altre. Palmets.
52. Entrelleços de cintes amb derivacions de palmets.
53. Tres àngels i una àguila amb les ales esteses.
54. Entrelleços de cintes amb derivacions de palmets.
55. Pís inferior de fulles d'acant. Pís superior amb ocells i alms amb el cap comú.
56. Pís inferior de fulles d'acant. Parells d'ocells.
57. Pís inferior amb anyells sobre fulles d'acant. Pís superior amb parells de monstres amb el cap comú.
58. Pisos de fulles d'acant.
59. Pís inferior de fulles d'acant. Pís superior amb àguiles amb les ales desplegadas.
60. Combinació de tiges i palmets.
61. Combinació de tiges i palmets.
62. Dos pisos de fulles.
63. Dos pisos d'elements geomètrics.
64. Fulles amples i nervades. Petit cap sota el deu central.

[LVV]

III.2.3. EL BERGUEDA.

- 15- Oratori de St. Miquel i St. Victor de Pedret,
- 16- St. Martí de Biure,
- 17- St. Sadurní de Rotgers,
- 18- St. Salvador de Mata,
- 19- St. Pau de Casserres,
- 20- St. Vicenç de Rus,
- 21- Sta. Cecília de Figols,
- 22- St. Andreu de Greixer,
- 23- St. Llorenç prop de Bagà,
- 24- St. Climent de Vallcebre,
- 25- St. Jaume de Frontanya,
- 26- St. Julià de Cerdanyola,
- 27- St. Martí de la Nou,
- 28- Monestir de Sta. Maria del Castell de Lillet,
- 29- St. Martí de Puir-reig,
- 30- Sta. Maria de la Quar,
- 31- St. Martí de Saldes,
- 32- St. Pere de la Portella,
- 33- St. Andreu de Sagàs,
- 34- Sta. Maria de Serrateix,
- 35- St. Miquel de Viver,
- 36- St. Joan de Montdarn,

TREBALL DE CAMP
DESVIACIÓ DE L'ORIENTACIÓ

Nº FITXA: 15

NOM DEL TEMPLE: Oratori de St. Miquel i St. Víctor de Pedret

LOCALITZACIÓ: Berga, St. Quirze de Pedret -Berguedà-, a l'est de Berga per una carretera que hi mena, 5 Km.

CARACTERÍSTIQUES: Església consagrada en el s. XII sobre una de pre-romànica. Tres etapes constructives; 1ª església d'una nau amb absis trapezoidal s. IX, 2ª es converteix en església de tres naus en el s. X, 3ª en el s. XIII és modificada amb l'obertura de la porta actual. Absis i dues absidioles, campanar de paret; porta amb arquivoltes, columnes i capitells.

NORD MAGNÈTIC: 113°

NORD GEOGRÀFIC: 115°

AZIMUT: -65°

DIA APROXIMAT D'ORIENTACIÓ: 26 gener o 16 novembre

DIA DE LA CONSAGRACIÓ SEGONS L'ACTA: 20 març 1168

SANT CONSAGRAT SEGONS L'ACTA: Sts. Víctor i Miquel

ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS DIA DE CONSAGRACIÓ: -90° azt.

ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS EL SANT CONSAGRAT: -117°/87°30'

CARACTERÍSTIQUES DE L'ENTORN: Construïda sobre unes lloses de rocam en la vessant S, de la muntanya, en un lloc de fort pendent. Bosc d'alzina, pi i boix. Paratge molt muntanyós a la vessant esquerra del Llobregat.

OBSERVACIONS: Sts. Miquel i Víctor corresponen a les dues absidioles, que mantenen la mateixa orientació que l'absis. Pintures en l'absis que es conserven en el Museu d'Art de Catalunya.

**ACTA DE CONSAGRACIÓ DE L'ESGLÉSIA DE
SANT MIQUEL I SANT VÍCTOR DE PEDRET
(20 de març de 1168)**

Consagració de l'oratori de Sant Miquel i Sant Víctor de Pedret pel bisbe de la Seu Arnau de Preixens, a prec de Bertran d'Avià fundador i donador de l'oratori. Aquest havia de donar cada any pel sinode de quaresma una lliura de cera als bisbes d'Urgell, sota l'autoritat i govern dels quals és consagrat.

Original perdut.

Còpia del segle XIII, Arxius Capitular d'Urgell, LDEU, I, foli 201, doc. 655.

Cebrià BARAUT: *Les actes de consagració d'esglésies del bisbat d'Urgell (segles IX-XIII)*, "Urgellia", I, La Seu d'Urgell 1978, pàg. 176.

Anno dominice incarnationis ·M·C·LX·VII·, ·XIII· kalendas aprilis, veniens vir reverendus Arnallus diviso nutu Urgellensis episcopus in Bergitanensem terram et ex iniuncto officium ecclesiam Dei visitaret, rogatu civitadum nobilis viri Bertrandi de Avidano accessit ad quodam oratorium consecrandum in honore sancti Michaelis in loco vocitato Pedret. Predictus autem Bertrandus de Avizano, qui oratorium illud de novo edificaverat, ob remissionem peccatorum suorum contulit Deo et eidem oratorio sancti Michaelis in die dedicacionis sue aliquid de suo onore, videlicet ·III· pecias de alodio quas ipse emerat sicut in suis cartis resonat ut sint proprium alodium eiusdem oratorii. Prima vero pecia est in ipsa combe, alia ad collum de ipsa saducheda, tertia in ipso campo qui est ad caput ecclesie cum illarum affrontacionibus quas tenor

emptonis demonstrat. Dedit insuper supradicto oratorio ·I· campum vocitatum campum planum ut habeat inde predicta ecclesiola quintam partem annuatim de ipsius expletis fideliter et ·I· candelam pro censu. Addidit insuper huic donacioni ob remedium anime sue parentumque suorum primiciam et tascam de omni sua laboracione que tunc faciebat et in posterum factururus erat, ut habeat hec supradicta prefatum oratorium sancti Michaelis perpetuo iure, integre et libere, sine vinculo tocuis secularis persone ad illuminandum et serviendum prenominatam oratorium iuxta dispositionem episcopi. Et habeat inde episcopus et successoribus sui per censum annuatim libram ·I· de cera ad sinodum quadagesime. Supradictus itaque Bertrandus oratorium prefatum cum pretaxata donacione obtulit Deo et beate Marie et predicto episcopo et successoribus suis regendum et disponendum; cuius votis humillimis favens, iam fatus episcopus consecravit predictum oratorium in honore Dei sueque ienitricis et omnium sanctorum sub titulo et nomine sancti Michaelis et sancti Victoris martiris et condotavit ei supradictas donaciones, ex quarum proventu illuminetur et serviatur.

Sig+num Berengarii urgellensis archidiaconi. Sig+num Guillelmi urgellensis cantoris. Sig+num Berengarii dechani. Sig+num Arnalli abbatis de Portella. Sig+num Bernardi de Avizano qui hoc scribere iussit et firmavit. Sig+num Raimundi de Avidano. Sig+num Raimundi de Covil. Sig+num Guillelmi de Cortis. Sig+num Arnalli de Mascaró.

Berengarius sacer qui hanc dotem scripsit die et anno (s. man.) prefixo.

L'any de l'Encarnació del Senyor de 1168, el 13 de les calendes d'abril, va venir el reverend Arnau, per divina voluntat, bisbe d'Urgell, a la terra del Berguedà per visitar l'església de Déu, com un deure inherent al seu càrrec; pregat per cert noble Bertran d'Avià hi va venir per consagrar-hi un oratori en honor de sant Miquel, al lloc anomenat Pedret. Bertran d'Avià que havia edificat aquell oratori de bell nou, per a remissió dels seus pecats, el va oferir a Déu i a sant Miquel en el dia de la seva dedicació junt amb alguna part del seu peculi, això és, tres peces d'un alou que ell havia comprat, tal com consta en els seus documents, perquè sigui un alou propi d'aquest oratori. La primera peça és a la coma; l'altra, al coll de la salzeda; la tercera, en el camp que està junt a la capçalera de l'església, amb les seves afrontacions que d'aquesta manera es demostra en la compra. A més a més, va donar a aquest oratori un camp anomenat camp pla perquè l'esmentada esglésiola tingui cada any la cinquena part de la collita, d'una manera fidel, i una candel·la de cera. Va afegir també a aquesta donació per a retenci de la seva ànima i les dels seus parents, la primícia i la tasca de tots els seus treballs que ara feia i que d'ara endavant hi farà, perquè tot això ho tingui el citat oratori de sant Miquel amb perpetu dret, íntegrament i

lliurement, sense cap vincle de persona seglar, per a il·luminar i servir aquest oratori, segons la disposició del bisbe. I hi tingui el bisbe i els seus successors per cens cada any una lliura de cera pel sinode de la quaresma. I l'esmentat Bertran va oferir a Déu aquest oratori amb la donació ja taxada, i a la verge Maria i al bisbe i als seus successors perquè el regissin i en disposessin; afavorit amb els seus humilíssims vots, el ja citat bisbe va consagrar aquest oratori en honor de Déu i de la seva Mare i de tots els sants, sota l'advocació i nom de sant Miquel i de sant Víctor, màrtir, i el va dotar amb les expressades donacions, amb el profit de les quals fos il·luminada i servida.

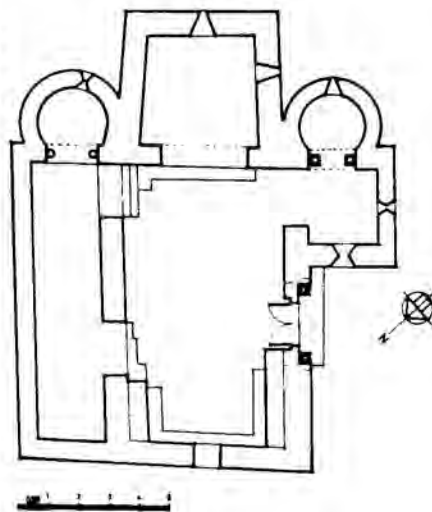
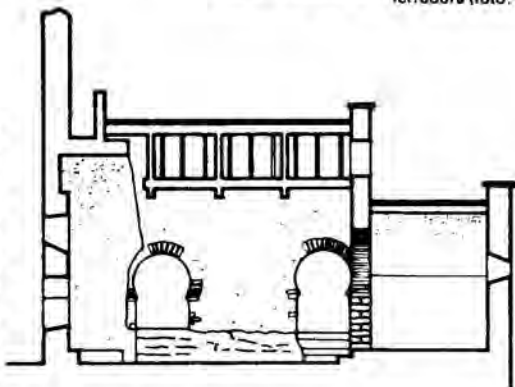
Signatura de Berenguer, ardiaca d'Urgell. Signatura de Guillem, cantor d'Urgell. Signatura de Berenguer, degà. Signatura d'Arnau, abat de la Portella. Signatura de Bernat d'Avià que he manat escriure-ho i ho he firmat. Signatura de Ramon d'Avià. Signatura de Ramon de Covil. Signatura de Guillem de Cortis. Signatura d'Arnall de Mascaró.

Berenguer, sacerdot, que aquesta donació he escrit, el dia i l'any ja expressats.

(Traduït per Paquita Sallés i Verdaguier)

Sant Quirze de Pedret. Planta, a escala 1:200, de l'església, un edifici de tres naus, la del costat de migjorn mutilada, rematades a llevant per tres absis, el central trapezoidal i els laterals amb planta de ferradura (foto: J. Pons)

Sant Quirze de Pedret. Secció longitudinal de l'església. Hom hi pot observar la capçalera molt més baixa que la nau central, el mur que tanca la nau per llevant que depassa el nivell de la teulada, la coberta de la nau central, feta amb encavallades de fusta i les dues obertures que comuniquen la nau central amb la de tramuntana, cobertes amb un arc ultrapassat (planimetria: J. Pons)

TREBALL DE CAMP
DESVIACIÓ DE L'ORIENTACIÓ

Nº FITXA: 16

NOM DEL TEMPLE: St. Martí de Biure,

LOCALITZACIÓ: Biure, Sagas -Berguedà-, de la carretera de Puig-reig a Sta. Maria de Merles, Km, 5,1, trencall a l'esquerra per pista 3Km, fins al Mas de Biure, pujar dalt del turó.

CARACTERÍSTIQUES: D'una nau, finestra i porta a la façana sud, a l'oest finestra amb arquivolta ornada, Campanar de paret. Tant els elements estructurals i constructius, com els aspectes formals i estilístics, fan que s'adapti a una obra del s. XII.

NORD MAGNÈTIC: 75°

NORD GEOGRÀFIC: 77°

AZIMUT: -103°

DIA APROXIMAT ORIENTACIÓ: 16 abril o 30 agost

DIA DE LA CONSAGRACIÓ SEGONS L'ACTA: 11 XII 900/12 I 1044

SANT CONSAGRAT SEGONS L'ACTA: St. Martí

ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS DIA DE CONSAGRACIÓ: -60°/-61°

ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS EL SANT CONSAGRAT: -67° azt,

CARACTERÍSTIQUES DE L'ENTORN: Situat d'alt d'una serralada en un indret de bosc de pi. Paratge molt muntanyós i allunyat de grans centres de població.

OBSERVACIONS:

ACTA DE CONSAGRACIÓ DE L'ESGLÉSIA DE SANT MARTÍ DE BIURE (13 de desembre de 903)

Original perdut.
Còpia resumida del segle XIII, ACU, LDEU, J. fol. 239, doc. 815.
Cebrià BARAUT: *Les actes de consagració d'esglésies del bisbat d'Urgell (segles IX-XII)*, "Urgellia", 1, 1978, pàg. 73.

[A]nno incarnationis Domini nostri Ihesu Xpisti ·DCCCC·III·, idibus decembris, anno ·II· regnante Karolo gloriosissimo rege, veniens quidam venerabilis Nantigisus Orgelensis episcopus in territorio Bergitanensi, in locum vocitatum Benevivere, rogatus a viro illustro Guadamiro

nomine vel a cunctum populum habitantium in parrochiam de iam dicto Benevivere, certantes in Dei servitio et ecclesiam Dei edificatores, rogantes et postulantes venerabilem presulem Nantigisum nomine ad ecclesia dedicandum consecrandum in honore sancti Martini episcopi. Prelibatus autem episcopus cum aliis bonis hominibus constituit ut, per singulos annos, sacerdos qui iam dictam ecclesiam tenuerit solvere fatias in servitio Sancte Marie Sedis modios ·VI· de annonae et solidos ·III· et agnos ·II·

L'any 903 de l'encarnació del senyor nostre Jesucrist, el dia dels idus de desembre, l'any segon del regnat del gloriosíssim rei Carles, vingué el venerable bisbe d'Urgell, Nantigis, al territori del Berguedà, al lloc anomenat Biure, pregat per un home il·lustre, de nom Guadamir, i per tot el poble que habita a la parròquia del citat Biure; s'exercitaven en el servei de Déu i eren els edificadors de l'església i demanaren i pregaren al venerable bisbe, de nom Nantigis, que dediqués i consagrés l'església

en honor de sant Martí, bisbe. L'esmentat bisbe, amb els altres prohoms, determinà que cada any el sacerdot que tingué cura de l'esmentada església, fes pagar al servei de Santa Maria de la Seu, sis modis d'annona, tres sous i dos anyells.

(Traduït per Paquita Sallés i Verdaguier)

ACTA DE CONSAGRACIÓ DE L'ESGLÉSIA DE SANT MARTÍ DE BIURE (12 de gener de 1044)

Segona consagració de l'església de Sant Martí de Biure pel bisbe Guillem Guifré d'Urgell, a prec dels habitants del lloc que l'havien reedificada, el qual n'assenyala els límits parroquials i fixa el cens que anualment haurà de satisfer a Santa Maria de la Seu d'Urgell.

Original: Arxiu Capitular d'Urgell, pergami original, 112 x 380 mm, Consagracions d'esglésies, núm. 28.
Cebrià BARAUT: *Les actes de consagració d'esglésies del bisbat d'Urgell (segles IX-XII)*, "Urgellia", 1, 1978, pàg. 133.

Anno incarnationis Dominice quadragesimo ·III· post millesimo, ·II· idus ianuarii, anno ·XII· regnante Aganrigo rege. Veniens venerabilis pontifex Guillelmus nomine in parrochia quedam vocitata Benevivere, rogatus a populo ibidem abitancium qui ecclesiam in onore sancti Martini edificaverunt et ad culmen sacrationis perduxerunt, idest Miro et Arnaldo et Baro et aliorum bonorum ominum, corum nomina longum est scribere, seu ab aliis Deum timentibus infra istam parrochiam consistentibus, ut iam dictam ecclesiam consecraret et parrochiam ibi servitutam iusta ecclesiasticum ritum constitueret, quod ad presencialiter secundum illorum fecit deprecationem. Igitur ego Guillelmus, mansente Dei misericordia episcopus, constituo ad iam prefatam

ecclesiam parrochiam subter annexam id sunt terminos, de ·I· parte in parrochia de Ol[van]no et de alia in parrochia de Sagasso et de ·III· in Merlesso et de ·IIII· in villa Oriola. Hec omnia superius scripta cum villas, villarulas, quitquit infra his supra scriptis terminibus concludunt predicta ecclesie conferimus ad decimas et primicias offerendum vel aliud ecclesiasticum obsequium iusta morem xpistianum agendum. Donamus nos [qu]oque omnes supradicti hec omnia itaque suprascripta in dotem quivalentem ecclesie sancti Martini episcopi et confessoris Xpisti, propter remedium animarum nostrarum, in potestate domni Guillelmi episcopi ut perpetualiter a ministris istius ecclesie dominentur et possideantur. Quapropter ego Wilelmus episcopus conserco hanc ecclesiam ut ad sedem sancte Marie secundum institutionem canonum censum annualem persolvatur, idest modios ·VI· de annonae et ·XXX· ·VI· alnas de lencio et permas ·IIII· et chinal ·I· de vi et focaces ·V·. Quicumque autem contra hanc institutam nostram ausu temerario venerit ad inrumpendum, hec omnia superius scripta quantum ad eo tempore immelioratum fuerit rectorem huius ecclesie secundum canonicam hauctoritatem reddat quadruplum, et insuper bannum regis componere faciat et hec scripturam inviolabilem semper obtineat firmitatem.

Guillelmus gratia Dei urgellensis episcopus +. (Signatura autografa)

L'any de l'Encarnació del Senyor 1044, el dos dels idus de gener, any 12è del regnat d'Agaring, rei. Va venir el bisbe, de nom Guillem, a certa parròquia anomenada Biure, pregat pel poble dels que hi habiten, els quals havien edificat una església en honor de sant Martí i la portaren a la culminació de la seva consagració, això és, Miró, Arnau, Baró i altres prohoms els noms dels quals seria llarg d'escriure, i altres que temien Déu i vivien en aquesta parròquia, per tal que la consagrés i servís de parròquia, segons els ritus eclesiàstics; tot ho va fer personalment segons llur prec. I així doncs, jo, Guillem, per la misericòrdia de Déu que ho aprova, bisbe, constitueixo l'esmentada església en parròquia annexa i els seus termes són els que segueixen: per una part, amb la parròquia d'Obivan i, per l'altra, amb la parròquia de Sagàs; per la tercera, amb Merlès, i per la quarta, amb la vil·la Oriola. Tot el que ha estat escrit més amunt amb les vil·les, masets i tot el que dintre els seus termes s'inclouguí, ho entreguem a la citada església per que li sigui ofert delmes i primícies o alguna altra ofrena, segons es fa

en tal costum dels cristians. Tots els esmentats donem quadruplicat tot el que ha estat escrit en donació a l'església de Sant Martí, bisbe i confessor de Crist, per a remei de les nostres ànimes, en poder del senyor bisbe Guillem perquè perpètuament pels ministres d'aquesta església sigui dominat i posseït. Per aquesta causa, jo, Guillem, bisbe, consagro aquesta església perquè pagui, segons ensenyen els canons, un cens anual a la seu de Santa Maria, això és, sis modis d'annona, 36 colzades de llenç, quatre permils, un quintà de vi i sis fogaces. Qualsevol que vingui contra aquest nostre decret amb temerari atreviment per a trencar-lo, tot el que està sobreescrit i que amb el temps fos millorat, torni al rector d'aquesta església, segons la canònica autoritat, el quàdruple i, a més a més, faci obeir un ban del rei i aquesta escriptura obtingui per sempre una inviolable fermesa.

Guillem, per la gràcia de Déu, bisbe d'Urgell. (Signatura autografa)

(Traduït per Paquita Sallés i Verdaguier)

TREBALL DE CAMP
DESVIACIÓ DE L'ORIENTACIÓ

Nº FITXA; 17

NOM DEL TEMPLE; St. Sadurní de Rotgers,

LOCALITZACIÓ; Borredà -Berguedà-, per la carretera de Borredà a St. Jaume de Frontanyà, arribar a la Teuleria i agafar pista intransitable a mà esquerra, prendre dues vegades el trencall de la dreta, El temple és molt amagat pel bosc; tan sols es veu la torre,

CHARACTERÍSTIQUES; Edifici d'una nau amb volta lleugerament apuntada i absis semicircular, Sobre la nau un petit campanar quadrat de dos pisos amb finestres, i sense divisions interiors,

---

NORD MAGNÈTIC; 87°

NORD GEOGRÀFIC; 89°

AZIMUT; -91°

DIA APROXIMAT D'ORIENTACIÓ; 22 març o 21 setembre

DIA DE LA CONSAGRACIÓ SEGONS L'ACTA; 7 juny 1167

SANT CONSAGRAT SEGONS L'ACTA; St. Sadurní

ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS DIA DE CONSAGRACIÓ; -121° azt,

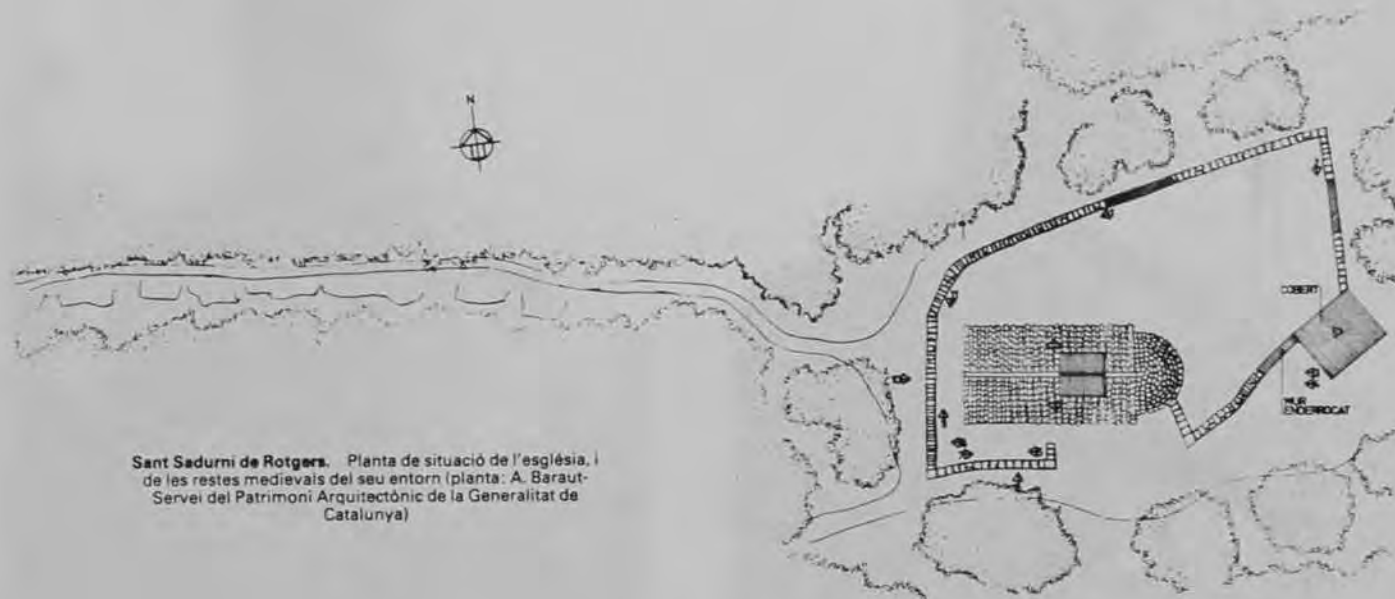
ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS EL SANT CONSAGRAT; -60° azt,

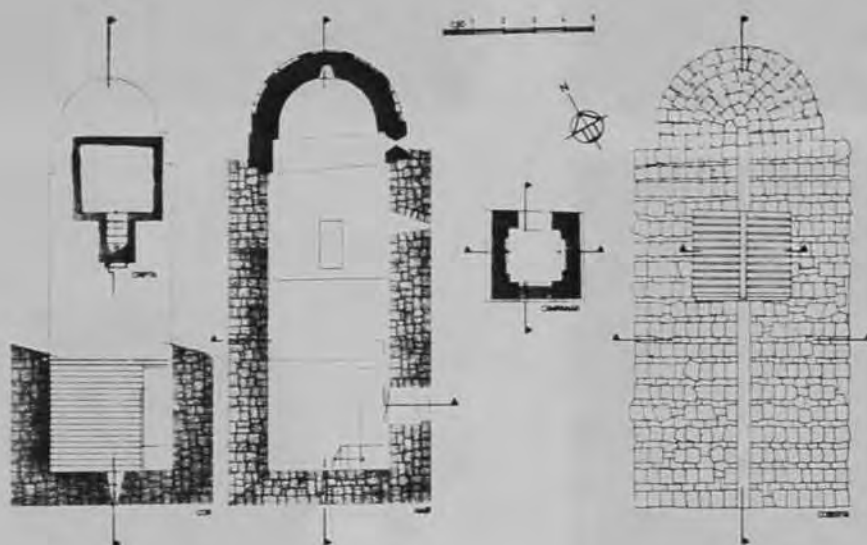
CHARACTERÍSTIQUES DE L'ENTORN; Situada en una zona típicament de muntanya mitja i humida, amb frondosos boscos de pi i alzines, en un paratge amagat i allunat de tot centre de poblament

OBSERVACIONS; Frontal de l'altar de fusta pintat al tremp, en el Museu Episcopal de Vic.

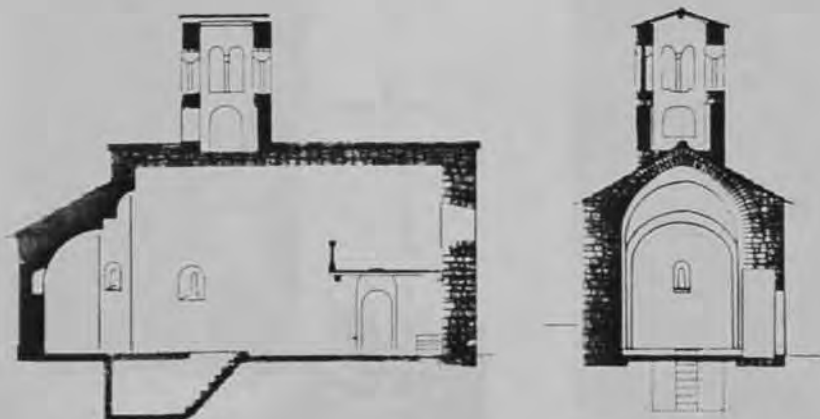

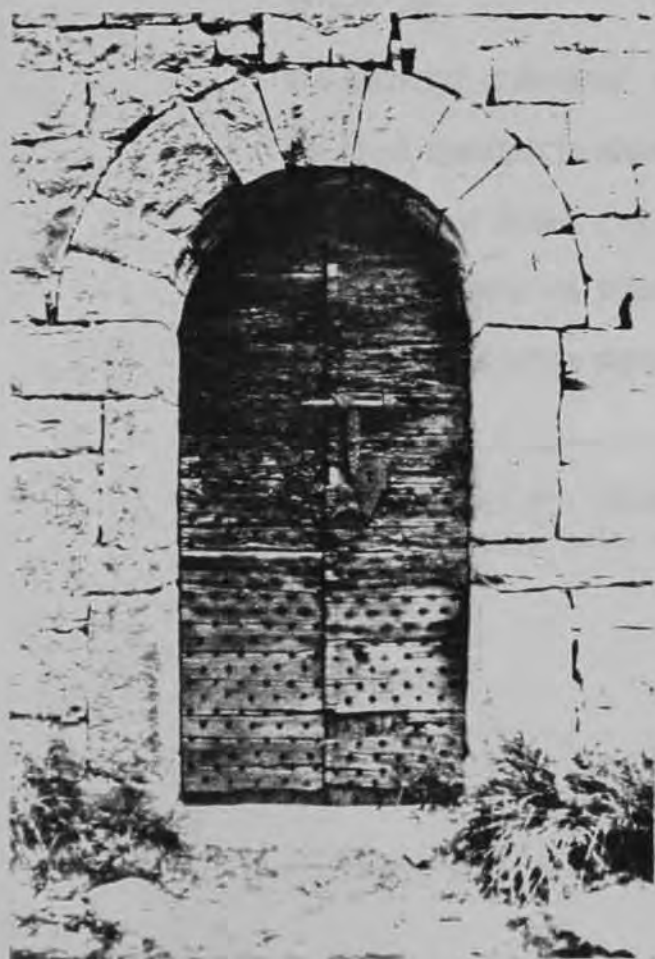
Sant Sadurn de Rotgers. Planta de situació de l'església, i de les restes medievals del seu entorn (planta: A. Baraut-Servei del Patrimoni Arquitectònic de la Generalitat de Catalunya)

Sant Sadurn de Rotgers. Plantes de l'església, a escala 1:200, a nivell de la cripta, del cor, de la nau, del campanar, i de la coberta, en les que es pot apreciar la seva estructura, senzilla, una nau, i el seu procés constructiu (planimetria: A. Baraut-Servei del Patrimoni Arquitectònic de la Generalitat de Catalunya)

Sant Sadurn de Rotgers. Seccions longitudinal i transversal de l'església, en les quals es manifesten els diferents processos constructius que ha tingut la capella, i la unió entre la nau i l'absis (planimetria: A. Baraut-Servei del Patrimoni Arquitectònic de la Generalitat de Catalunya)

TREBALL DE CAMP
DESVIACIÓ DE L'ORIENTACIÓ

Nº FITXA: 18

NOM DEL TEMPLE: St. Salvador de Mata (Mata monasteri).

LOCALITZACIÓ: Capolat -Berguedà-, en el Km. 11 de la carretera de Berga a St. Llorenç de Morunys; abans de la Mina, desviar-se a l'esquerra; al cap de 2 Km. bifurcació a l'esquerra fins al Mas de Torneula; continuar a peu fins al final de la carena,

CARACTERÍSTIQUES: En estat ruïnós; tan sols queden les restes de les parets. D'una nau ampliada a sol ixent per un absis carregat, respon a una obra pre-romànica del s X.

NORD MAGNÈTIC; 93°

NORD GEOGRÀFIC; 95°

AZIMUT; -85°

DIA APROXIMAT D'ORIENTACIÓ: 10 març o 4 octubre

DIA DE LA CONSAGRACIÓ SEGONS L'ACTA: 13 desembre 900(899)

SANT CONSAGRAT SEGONS L'ACTA: St. Salvador

ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS DIA DE CONSAGRACIÓ: -59° 30'

ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS EL SANT CONSAGRAT: -91° azt.

CARACTERÍSTIQUES DE L'ENTORN: Situada sobre un espadat, en terreny muntanyós, domina tota la vall de Berga.

OBSERVACIONS:

ACTA DE CONSAGRACIÓ DE L'ESGLÉSIA DE
SANT SALVADOR DE MATA
(13 de desembre de 899)

Original: Pergami de 205x285 mm, ACU, Consagracions d'esglésies, núm. 8.

Còpia resumida del segle XIII: LDEU, I, foli 239, doc. 811.

VILLANUEVA: *Viaje literario...*, vol. XII, ap. 14, pàgs. 236-237.

Cebrià BARAUT: *Les actes de consagració d'esglésies del bisbat d'Urgell (segles IX-XII)*, "Urgellia" 1, 1978, pàg. 67.

Anno incarnationis domini nostri Ihesu Xpisti DCCCC., idus decembris, anno II. regnante Karolo gloriosissimo rege. Veniens quidam venerabilis Nantigisus orgellensis episcopus in territorio Bergatanensi, in locum vocitatum Matta monasterii, rogatus ad venerabili Sunilani abbati sive et hominibus circumstantibus, idest de illa Sponna et Villaregali, certantes in Dei servitio et ecclesiam Dei restauratores, rogantes et postulantes venerabilem presulem Nantigisum nomine ad ecclesiam consecrandum in honorem domini et salvatoris nostri Ihesu Xpisti, sicuti et fecit, in primis propter honorem Dei et remuneratione anime sue ut per intercessionem eius vel omnium sanctorum veniam consequi mereatur. Ideo ego iamdictus Sunila abba vel cetera plebs habitantes in Matta monasterii vel in ipsa parrochia tradimus iamdicta ecclesia in potestate domini et pissimi pontificis nostri Nantigisii ad consecrandum sicut sancti canones constituunt adque decernunt et ante tribunal eterni iudicis remedium anime nostre accipere mereatur. Dono ego iamdictus Sunila abba ad ipsa ecclesia, casale et orto prope ipsa ecclesia, qui de una parte abet orto de me ipso et de alia abet strata et de tercia finit in stirpe. Et ad illa Villaregale dono terra moditas VIII., qui de una parte abet terras Trasilani et de alia parte abet torrente et de tercia finit in strata, cum ipso villare ab omni integritate. Hec omnia dono ego Sunila abba ad iamdicta ecclesia propter remedium anime mee ut ante tribunal eterni iudicis per intercessionem

eius premia eterna consequi merear. Et ego Trasila dono ad ipsa ecclesia ad prope ipsa terra quartata I. Et qui contra hunc factum nostrum venerit ad inrumpendum aut nos venerimus, hec omnia superius nominatum quadruplum conponat ad ipsa iamdicta ecclesia et in abantea ista donatio propter remedium anime nostre firmis permaneat. Ideo ego Nantigisus episcopus consecro ipsa ecclesia et trado illi parrochiam per illam strata de Cardona usque in Villafreda et usque in villa Castellani et per illas ecclesias et usque ad rivo de Ardicapello et per villa de Corbera usque ad Tibirana et per torrente profundo usque ad illa Guardia et per illo ribo de Clerano usque ad illa strata. Trado ipsa parrochia ad domum domini Salvatoris postri, ut omnes qui hunc terminium laboraverint cum omnes decimas et primitias de omni re quod nominari potest homo ad iamdicta ecclesia semper occurrant deinceps et in antea. Et nullus alius sacerdos infra hunc terminium constitutum decimas usurpet set integras perveniant ad iamdicta ecclesia ad sacerdotem que per nostrum consensum eas digne regerit. Et sic iubeo adque decerno ut per singulos annos omnis sacerdos qui istam ecclesia legitime tenuerit solvere faciat in servitio episcopatus sancte marie Orgellitane sedis modios VI. de annona et solidos III. et agnos II. Et si quis contra hunc decretum nostrum ausus fuerit usurpare decimas vel primitias omne quod accepit reddat in quadruplum et insuper anathematis vinculo sicut se obligatum.

Sunila abba, qui per consensum episcopi venerabili Nantiguisi vel ceteros canonicos dotem fieri voluit et SSS. (Rusc) Nantigisus episcopus hanc consecrationis dotem firmavi et SSS. (Cismó) Baldricus presbiter SSS.

Centullus presbiter, qui hanc dotem scripsit et SSS. die et anno quo supra.

L'any 900 de l'encarnació del senyor nostre Jesucrist, el 13 de desembre, segon any del regnat del gloriosíssim rei Carles, va venir el venerable Nantigís, bisbe d'Urgell, al territori del Berguedà, al lloc anomenat "Mata del monestir", pregat pel venerable Sunila i pels homes que hi habiten, això és, a l'Espona i Vilareial, que s'esforcen en el servei de Déu i que varen restaurar l'església, i varen demanar i pregar al venerable bisbe Nantigís, de nom, que consagrés l'església en honor del senyor i salvador nostre Jesucrist, cosa que va fer; en primer lloc, per honor de Déu i remei de la seva ànima, per tal que, per intercessió seva i la de tots els sants mereixi aconseguir la gràcia. I així, jo, l'esmentat Sunila, abat, i la resta del poble que habita a la Mata del monestir i a la parròquia el lliurem en poder del senyor i piadosíssim bisbe nostre, Nantigís, per a consagrar-la, tal com determinen i manen els sagrats canons, per tal que davant el tribunal de l'etern judici mereixem rebre el remei de la nostra ànima. Jo, Sunila, abat, dono a aquesta església un casal i un hort prop d'ella, que, per una part, té un hort meu també i, per l'altra, té el camí i, per la tercera, acaba en un socam. I a Vilareial dono una terra de vuit modiatas que, per un cantó, té les terres de Trasilà i, per l'altre, té el torrent i, per la tercera, acaba en el camí, amb el seu vilar amb tota integritat. Tot això ho dono jo, l'abat Sunila, a la ja esmentada església, per a remei de la meua ànima, per tal que davant el tribunal de l'etern judici per la seva intercessió, mereixi aconseguir els premis eternals. I jo, Trasilà, li dono una terra que hi ha, d'una quarta gairebé. I qui contra aquest acte nostre vingués per a trencar-lo o nosaltres mateixos si vinguéssim, tot el que ha estat anomenat més amunt, ho retorni quadruplicat a la ja esmentada església i d'aquí en

endavant aquesta donació romangui ferma per a remei de la nostra ànima. I jo, el bisbe Nantigís, consagro aquesta església i li lliuro la parròquia pel camí de Cardona fins a Vilafreda i fins a la vil·la de Castellà i per aquelles esglésies al costat del riu d'Ardicapell i per la vila de Corbera fins a Tiurana i pel torrent profund fins a la Guàrdia i pel riu Clarà fins al camí. Lliuro la parròquia a l'església del senyor salvador nostre, per tal que tots els qui treballen en aquest terme amb tots els delmes i primícies de tot el que es pugui anomenar sempre socorri la ja esmentada església abans i d'ara endavant. I que cap altre sacerdot dintre aquest terme no usurpi els delmes, sinó que, íntegres, arribin a aquesta església i al sacerdot que la regeixi dignament pel nostre consentiment. I així mano i decreto que cada any tot sacerdot que regenti legítimament aquesta església faci pagar en servei del bisbat de Santa Maria de la Seu d'Urgell, sis modis d'annona, tres sous i dos xais. I si algú, contra aquest nostre decret, s'atrevis a usurpar els delmes i les primícies, tot el que agafi, que ho retorni quadruplicat i, a més a més, sàpiga que està lligat amb el vincle dels anatemes.

Sunila, abat, que per consentiment del bisbe, el venerable Nantigís, i els altres canonges, vaig voler fer aquest dot i el subscric. (Rusc) Nantigís, bisbe, he firmat aquest dot de consagració i el subscric. Baldric, prevere, ho subscric.

Centoll, prevere, que aquest dot he escrit i subscrit, el dia i any que consten més amunt.

(Traduït per Paqueta Sallés i Verdaguier)

TREBALL DE CAMP
DESVIACIÓ DE L'ORIENTACIÓ

Nº FITXA: 19

NOM DEL TEMPLE: St. Pau de Casserres,

LOCALITZACIÓ: Casserres -Berguedà-, a 3Km. de Casserres per la carretera de Gironella,

CARACTERÍSTIQUES: D'una nau, modificada amb un transsepte. Porta amb arquivolta, columnes i capitells. Absis amb finestra central amb columnes i capitells, s. XII,

---

NORD MAGNÈTIC: 83°

NORD GEOGRÀFIC: 85°

AZIMUT: -95°

DIA APROXIMAT ORIENTACIÓ: 30 març o 13 setembre

DIA DE LA CONSAGRACIÓ SEGONS L'ACTA: 20 gener 907

SANT CONSAGRAT SEGONS L'ACTA: St. Pau

ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS DIA DE CONSAGRACIÓ: -63° azt.

ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS EL SANT CONSAGRAT: -121° 30'

CARACTERÍSTIQUES DE L'ENTORN: Situada en un altiplà entre terres de conreus i boscos de pi i alzina.

OBSERVACIONS: No se sap si l'original del s. X mantenia la mateixa orientació que l'actual del s. XII. Caldrien excavacions arqueològiques. El transsepte és del 1816,

---

ACTA DE CONSAGRACIÓ DE L'ESGLÉSIA DE
SANT PAU DE CASSERRES
(28 de gener de 907)

Original: Pergamí de 220x481 mm, ACU, Consagracions d'esglésies, núm. 12.

Còpia resumida del segle XIII, LDEU, I, fol. 239, doc. 816, reproduïda a *Marca Hispànica*, ap. 63.

Cebrià BARAUT: *Les actes de consagració d'esglésies del bisbat d'Urgell (segles IX-XII)*, "Urgellia" 1, 1978, pàg. 77.

Reverencia divini cultus multiplex in multis in multis (sic) impletur. Precipue namque tunc vera et salubris existit religio cum quisquis ad amorem Dei compungitur augmentum boni operis se exercere conatur, et cum alicuius animus a Sancto Spiritu tangitur ut semper ad meliora proficiat omnino ortatur. Hoc namque ego Miro, gratia Dei comes, aliquantulum percipiens pro amore divine remunerationis et pro timore eterni supplicii in corde disposui tñ in castro cui vocabulum est Castriserra, qui hactenus absque ecclesia extiterat et nuper a condam progenitore meo domno Wifredo illustrissimo marchioni suisque sequacibus supra inspirante clemencia in honore beati Pauli episcopi confessoris Xpisti ecclesia est edificata, que postmodum nondum fuerat consecrata, ut eam Xpisto donantem ad dedicacionis culmine perduceremur, ut et istius castri populus et alii qui infra eius terminio sunt ad hanc orationis domum ad divinum occurrant officium et hic suorum peccatorum facinus confiteantur ut remissionem percipiant et bapismatis gratiam accipiant et decimas et primicias reddere studiosissime procurant et xpianitatis religionem ita custodiant ut ante Deum absque macula inlesi pervenire valeant. Enimvero, ut ea que predicta sunt in Xpisto fundamentum habeant et hanc domum divinum officium impleri possit, in potestatem venerabilis Nantigisi orgelletane sedis episcopi tradimus ut iamdictam ecclesiam consecraret et parrochiam ibi servitutam iuxta ritu aeclesiasticum constitueret, quod et presentaliter secundum nostram fecit deprecationem. Igitur ego Nantigisus licet indignus episcopus constituo ad iam prefatam aeclesiam parrochiam subter anexam, id est usque ad collem que dicitur Calvanziano et usque ad ribulo de Canellas et usque ad ipsa stra[ta] qui discurrit ad Cardona et usque ad ipso aroco que vocatur, et per ipsa serra usque ad ipsa foreste et usque in fines de Potoregis et usque in flumen que vocatur Lubricato, et per alia ipsa serra qui discurrit super Ficiarias usque in flumine Lubricato et usque in parrochiam Sancti Salvatoris sicut in eius dotem resonat quod nos antea firmavimus. Hanc vero castro iamdicto Castriserra cum suis villaribus vel suis terminibus qui infra eius terminio concluduntur predicte aeclesie conferimus ad decimas et primicias offerendum vel

aliud iuxta aeclesiasticum obsequium iuxta morem xpistianum peragendum. Ideo ego Miro gratia Dei comes ad iamdicta aeclesiam sancti Pauli episcopi et confessoris Xpisti, propter remedium iamdicti genitoris mei seu genitricis mee adque etiam fratrum omniumque consanguineum meorum seu pro reatibus adque delictis meis ut a Domino remissione percipere merear, dono de terra modiatas VIII. qui est de una parte in prato et de alia afrontat in terra [...]dri et de III. afrontat in terra de me ipso donatore; et dono uno orto iuxta terra de me ipso donatore Mirone comite, et de alia afrontat in strata et de III. est iuxta orto Ratulfi. Dono ad predicta aeclesia ipso orto cum suis arboribus ab integrum et una casa qui est iuxta casa de femina nomine Nuazana, et de alia parte afrontat in strata et de III. est iuxta casa super se[...]do, ipsa casa cum suo superposito vel cum suo exio vel regressio ad integrum. Et nos omnes habitantes in castro Castriserra donamus infra omnes de terra ad iamdictam aeclesiam modiatas VI., qui coniungit ipsa terra de una parte in terra Bradilani vef de suos heredes et de alia est vocata terra Guldrici et de III. parte afrontat in terra Auresindi et de III. parte afrontat in terra Elemiri vel de suos heredes. Donamus nos quoque omnes hec omnia superius scripta cultum et incultum in dot prelavate aeclesie sancti Pauli episcopi et confessoris Xpisti pro remedium animarum [nostrarum] in potestate domni Nantigisi episcopi ut perpetualiter a ministris istius aeclesie dominentur et possideantur. Qua propterea ego Nantigisus episcopus consecro hanc aeclesiam ut ad sedem sancte Marie secundum instituta canonum censum annuale persolvatur, ides modios VI. inter panem et vinum et solidos III. in parata et moltone I. Quicumque autem contra hanc institutam nostram ausu temerario venerit ad inrumpendum, hec omnia superius scripta quantum ad eo tempore inmelioratum fuerit rectorem huius aeclesie secundum canonicam auctoritatem reddat quadruplum et insuper bannum regis componere faciat et hec scriptura inviolabilem semper obtineat firmitatem.

Facta dotem anno incarnationis dominice DCCCCVII., indictione X. sub die XIII. kalendarum februarium, anno VIII. regnante Karolo rege.

(Rusc) Nantigisus sancte Urgellitane ecclesie episcopus hanc consecrationis dotem firmavit et SSS. Miro SSS. Fredarius archipresbiter SSS. (Crimó) Baldricus archipresbiter SSS. (Crimó) Danilo presbiter SSS. (Rusc) Daniel presbiter SSS. Centullus presbiter SSS.

(Crimó) Belasco clericus, qui hanc dotem scripsi et SSS. sub die et anno quo supra.

La reverència del culte diví es compleix de moltes maneres. Principalment hi ha la vera i saludable religiositat quan algú s'entristeix per amor de Déu, intenta augmentar i exercitar-se en bones obres i quan el seu esperit és tocat per l'Esperit sant per a que sempre ho faci millor tot i exhorti a fer-li-ho. Jo, Miró, per la gràcia de Déu, comte, veient tantes coses, per amor de la divina remuneració i per por de l'etern suplici, he disposat en el meu cor que en el castell que s'anomena Casserres, que estava lluny de tota església i fa poc pel meu difunt pare, el senyor Guifré, il·lustríssim marquès i els seus companys, inspirats per la celestial clemència, va ser edificada una església en honor de sant Pau, bisbe i confessor de Crist, però com que encara no havia estat consagrada, per tal que, en donar-la a Crist, la portem a l'acompliment de la dedicació, i que el poble d'aquest castell i altres que són dintre el seu terme vagin a aquesta casa d'oració a l'ofici diví i allí confessin els crims dels seus pecats a fi que rebin la remissió i la gràcia del baptisme i procurin puntualment lliurar delmes i primícies i guardin la religió de la cristiandat, perquè puguin arribar il·lesos i sense pecats, davant Déu, i per tal que tot el que ha estat dit tingui el fonament en Crist i aquesta casa pugui omplir-se amb el diví ofici, fem donació al venerable bisbe de la Seu d'Urgell, el venerable Nantigis, perquè consagri l'esmentada església i la constituïxi en parròquia a fi que serveixi al ritus eclesiàstic; i ho ha fet personalment d'acord amb el nostre prec. Així doncs, Nantigis, encara que indigno, bisbe, constitueixo la ja esmentada església com a parròquia annexa, això és, fins el coll que se'n diu Calvanzià i el riu de Canyelles i el camí que va a Cardona i fins el lloc que se'n diu l'arc i per aquesta serra fins el boc i fins els límits de Puig-reig i fins el riu que se'n diu Llobregat i per una altra serra que va sobre Figueres i fins el riu Llobregat i fins a la parròquia de Sant Salvador, segons consta en la seva donació, document que abans havíem firmat. El citat castell de Casserres amb els seus vilars i els seus termes que hi ha dins el terme, els donem a l'esmentada església per oferir delmes i primícies i per fer alguna altra obra, segons el costum dels cristians. I així jo, Miró, per la gràcia de Déu, comte a l'esmentada església de Sant Pau, bisbe i confessor de Crist, per a remei del ja anomenat pare meu i de la meua mare i de tota els meus germans i parents, per les meves culpes i els meus delictes per a merèixer de rebre de Déu la remissió, dono vuit modiatas

de terra, que està, per una part, en el prat i, per l'altra, limita amb la terra (...) i, per la tercera, amb una altra terra meua, de mi que sóc el donant; i dono un hort al costat d'una terra meua, de mi que sóc el donant, el comte Miró, i, per l'altra limita amb el camí i, per la tercera, al costat de l'hort de Ratulfi. Dono a l'esmentada església l'hort amb els seus arbres, íntegrament, i una casa que és al costat de la dona, de nom Nuazana, i, per altra part, limita amb el camí i, per la tercera, és al costat de la casa sobre (...). aquesta casa amb el que hi tingui sobreposat i amb la seva sortida i entrada íntegrament. I tots nosaltres, els habitants del castell de Casserres, donem entre tots sis modiatas de terra a la ja esmentada església, terra que s'uneix, per una part, amb la terra de Bradilà i els seus hereus i, per l'altra, amb l'anomenada terra de Guldric i, per la tercera, limita amb la terra d'Auresind i, per la quarta, limita amb la terra d'Elemir i els seus hereus. Donem també nosaltres, tot el que està escrit més amunt, cultivat i no cultivat com a dot a l'esmentada església de Sant Pau, bisbe i confessor de Crist, per a remei de les (nostres) ànimes en poder del senyor bisbe, Nantigis, per tal que perpètuament siguin dominats i posseïts pels ministres d'aquesta església. Per aquesta causa jo, Nantigis, bisbe, consagro aquesta església a fi que a la seu de Santa Maria, segons les ordres dels canons, pagui un cens anual, o sigui, sis modis entre pa i vi, i tres sous i un moltó. Però qualsevol que contra aquesta nostra ordre vingués amb temerari atreviment per a trencar-la, tot quant està escrit més amunt i el que fos millorat en aquest temps, que torni al rector d'aquesta església, segons la canònica autoritat, el quàdruple i, a més, faci fer un ban del rei i aquesta escriptura romangui sempre inviolable amb fermesa.

Fet el dot l'any 907 de l'encarnació del Senyor, desena indició, el vint de febrer de l'any vuitè del regnat del rei Carles.

Nantigis, bisbe de la Santa església d'Urgell, he firmat aquesta acta de consagració i l'he subscripta. Miró ho subscript. Fredari, arxiprevere, ho subscript. Baldric, arxiprevere, ho subscript. Danilo, prevere, ho subscript. Daniel, prevere, ho subscript. Centoll, prevere, ho subscript.

Belasc, clergue, que he escrit aquest dot i ho subscript, el dia i l'any expressats més amunt.

(Traduït per Paquita Sallés i Verdager)

TREBALL DE CAMP
DESVIACIÓ DE L'ORIENTACIÓ

Nº FITXA: 20

NOM DEL TEMPLE: St. Vicenç de Rus.

LOCALITZACIÓ: Castellar de N'Hug -Berguedà-, al peu del Km. 4,5 de la carretera de la Pobla de Lillet a Castellar de N'Hug.

CARACTERÍSTIQUES: D'una nau i absis amb finestra de doble esqueixada, Petit campanar quadrat al S.O. s. XII. En el s. XIII es situen dues capelles al costat de l'absis.

NORD MAGNÈTIC: 100°

NORD GEOGRÀFIC: 102°

AZIMUT: -78°

DIA APROXIMAT D'ORIENTACIÓ: 26 febrer o 18 octubre

DIA DE LA CONSAGRACIÓ SEGONS L'ACTA: 9 febrer 1105

SANT CONSAGRAT SEGONS L'ACTA: St. Vicenç

ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS DIA DE CONSAGRACIÓ: -70° 30'

ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS EL SANT CONSAGRAT: -63° 30'

CARACTERÍSTIQUES DE L'ENTORN: Situada a la vessant dreta del riu Llobregat, a la cruïlla amb el torrent d'en Monell, entre boscos de pins en paratge propi de Pirineu.

OBSERVACIONS: En reconstrucció i excavació arqueològica. Pintures murals romàniques que es conserven en el Museu d'Art de Catalunya.

**ACTA DE CONSAGRACIÓ DE L'ESGLÉSIA DE
SANT VICENÇ DE RUS
(9 de febrer de 1106)**

Consagració, pel bisbe Ot de la Seu d'Urgell, de l'església de Sant Vicenç de Rus, a petició de Bernat Ugó, Pere Gilabert, Sinfré Mir i els altres habitants del lloc. El bisbe la constitueix parròquia, n'assenyala els límits i estableix que pagui cada any el cens sinodal a Santa Maria d'Urgell i obeeixi els seus manaments.

Original perdut.

Còpia resumida del segle XIII, Arxiu Capitular d'Urgell, LDEU, I, fol. 181, doc. 566.

Cebrià BARAUT: *Les actes de consagració d'esglésies del bisbat d'Urgell (segles IX-XIII)*, "Urgellia", 1, La Seu d'Urgell 1978, pàg. 166.

Anno ab incarnatione Xpisti ·M·C·V·, era ·M·C·[X]L·IV·, venit dominus Odo urgellensis episcopus, rogatu Bernardi Ugo et Pere Gilabert et Sinfré Mir et aliorum bonorum hominum de vila Rus et dedicavit ibi ecclesiam in honore domini nostri Iesu Xpisti et beati Vincentii martiris ibi constructam et constituit ei cimiterium ex omni parte per circuitu ·XXX· passuum, terminos quoque parrochie ecclesie prenotate istos voluit atque stabilivit esse: ab oriente primus terminus

desinit in terminio castr. Meranucus, secundus ab africana parte in terminio vallis de Liled, terminus vero ab ocausu in terminio ville Gabarred, et quartus a parte boree desinit in Varello ponte. Igitur ego Odo prescripte sedis episcopus constituo atque confirmo ecclesie prenotate omnes primicias et oblationes que exeunt vel exire debent infra terminos predictae parrochie et cuncta que hodie habet vel antea Deo largiente poterit acquirere, ita ut nemo xpistianorum ex his sine consensu episcopi aliquid possit auferre. Et divina fultus auctoritate precipio ut infra spacium prephati cimiterii nullus audeat inquietare vel sacraria infringere vel aliquam ibi violentiam facere, sed cuncta que habet vel habere debet et in antea iuste adquisierit in pace possideat. Constituit itaque prefatus episcopus ut prescripta ecclesia omni anno persolvat sinodales redditus Urgellensi sede sancte Marie obtemperant iussioni illius. Si quis ergo hanc dotem aliquo modo temere voluerit evellere, nisi resipuerit et episcopo vel clericis eius satisfecerit, anthematis vinculo subiaceat et cum Iuda traditore kathenis igneis innodatus in inferno permaneat.

Actum est hoc ·V· idus februarii, anno ·XL·VIII· regnante rege Philippo.

L'any de l'Encarnació de Crist 1106, el 1144 de l'era, va venir el senyor bisbe d'Urgell, Ot, a procés de Bernat Ugó, Pere Gilabert, Sinfré Mir i altres prohoms de la vila de Rus i va dedicar una església en honor de nostre senyor Jesucrist i de sant Vicenç, màrtir, allà construïda i hi constituï tot al voltant un cementiri de trenta passes, també va voler aquests termes per a la parròquia de l'església esmentada i va establir que eren: a sol ixent, el terme primer acaba en el del castell de Meranges; després per la part de migdia amb el terme de la vall de Lillet; a ponent, amb el terme de la vila de Gavarret; per la part de cerç amb el pont de Varel. I així jo, Ot, bisbe de l'esmentada Seu, determino i confirmo a la citada església totes les primícies i ofrenes que surten o cal que surtin dels termes d'aquesta parròquia i tot el que avui dia té i tot el que, d'ara endavant, amb la generositat de Déu, pot adquirir, perquè cap dels cristians pugui treure res d'aquests béus, sense consentiment del

bisbe. I, sostingut per la divina autoritat, mano que dintre l'espai del citat cementiri ningú no gosi inquietar ni trencar la sagrera ni fer cap violència, sinó que tot el que té o cal que tingui i d'ara endavant amb justícia adquireixi, ho posseïxi en pau. Determina també l'esmentat bisbe que aquesta església cada any pagui les rendes sinodals a Santa Maria de la Seu d'Urgell i obeeixi el seu manament. Si algú volgués trencar aquesta donació d'alguna manera i temeràriament, si no s'ho repensa i satisfà el bisbe o als clergues, estigui sota el vincle dels anatemes i amb Judes, el traïdor, lligat amb cadenes de foc, romangui a l'infern.

Fet el cinc dels idus de febrer de l'any 482 del regnat del rei Felip.

(Traduït per Paquita Sallés i Verdager)

TREBALL DE CAMP
DESVIACIÓ DE L'ORIENTACIÓ

Nº FITXA; 21

NOM DEL TEMPLE; Sta, Cecília de Figols,

LOCALITZACIÓ; Figols Vell -Berguedà-, en el Km 56 de la carretera de Berga a Guardiola, desviament a l'oest per carretera de muntanya, 4 Km, fins al poble,

CARACTERÍSTIQUES; Conserva pocs elements de la seva estructura romànica dels s, XI-XII, Modificada als s, XVII-XVIII, Els murs romànics presenten un aparell senzill, fets amb blocs de pedra força irregulars,

---

NORD MAGNÈTIC; 80°

NORD GEOGRÀFIC; 82°

AZIMUT; -98°

DIA APROXIMAT ORIENTACIÓ; 6 abril o 7 setembre

DIA DE LA CONSAGRACIÓ SEGONS L'ACTA; 1134

SANT CONSAGRAT SEGONS L'ACTA; Sta, Cecília

ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS DIA DE CONSAGRACIÓ;

ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS EL SANT CONSAGRAT; -63° 30'

CARACTERÍSTIQUES DE L'ENTORN; Es manté com a centre d'un poble petit i disseminat, en la vessant S.E, de la Serra d'Ensija, en el costat esquerre del riu Sangantaner, Paratge desolat entre prats, roca calcària, pins, boix i alguna alzina,

OBSERVACIONS;

ACTA DE CONSAGRACIÓ DE L'ESGLÉSIA DE
SANTA CECÍLIA DE FÍGOLS
(any 1134)

Consagració de l'església de Santa Cecília de Fígols pel bisbe Pere Berenguer de la Seu d'Urgell, el qual col·locà a l'altar les relíquies de santa Cecília, sant Pelagi, sant Marcial i altres sants.

Pergami original procedent d'una lipsanoteca de l'altar major Parroquia de Fígols.

D. COSTA I BOFARULL: *Memorias* ..., II, ap. 18, pàgs. 743-744.

J. VILLANUEVA: *Viaje*..., vol. XI, pàg. 42.

Cebrià BARAUT: *Les actes de consagració d'esglésies del bisbat d'Urgell (segles IX-XII)*, "Urgellia", 1, La Seu d'Urgell 1978, pàg. 167.

(*Crismó*) Audi Israel, dominus Deus tuus Deus unus est. Non accipies nomen domini Dei tui in vanum. Memento ut diem sabati sanctifices. Honora patrem tuum et matrem ut sis longe super terram. Non occides. Non meaberis. Non furtum facies. Non loqueris contra proximum tuum falsum testimonium. Non concupices uxorem proximi

tui. Non concupices rem proximi tui. Initium sancti evangelii secundum Matheum: Liber generationis Iesu Xpisti filii David filii Abraham. Secundum Marcum: Initium evangelii Iesu Xpisti filii David filii Abraham. Secundum Marcum: Initium evangelii Iesu Xpisti filii Dei. Sicut scriptum est in Isaia propheta. Ecce mitto angelum meum ante faciem tuam qui preparabit viam tuam ante te. Vox clamantis in deserto parate viam Domini, rectas facite semitas eius. Secundum Lucam: Fuit in diebus Herodis regis Iudee sacerdos quidam nomine Zacharias de vice Habia, et uxor illi de filiabus Haharon et nomen eius Elisabet. Secundum Ioannem: In principio erat verbum et verbum erat apud Deum et Deus erat verbum; hoc erat in principio apud Deum.

(*Creu*) Presens ecclesia cum presenti pariter altari dedicata est a domino Petro urgellensi episcopo, in honore sancte Cecilie, anno Dominice incarnatione ·M·C·XXXIII·, suntque ibi recondite reliquie sanctorum martirum Cecilie virginis Xpisti, sancti Pelagii, sanctique Marcialis aliorum sanctorum (*Crismó*).

(*Crismó*) Escolta, Israel, el senyor Déu teu, Déu és únic. No prendràs el nom de Déu en va. Recordat de santificar el dia del dissabte. Honra el teu pare i la teva mare perquè siguis ancià sobre la terra. No mataràs. No feriràs. No furtaràs. No diràs contra el teu proïsme fals testimoni. No desitjaràs la dona del teu proïsme. No desitjaràs els béns aliens. Principi del sant evangeli segons Mateu: El llibre de la generació de Jesucrist, fill de David, fill d'Abraham. Segons Marc: Principi de l'evangeli de Jesucrist, fill de David, fill d'Abraham. Segons Marc: Principi de l'evangeli de Jesucrist, fill de Déu. Tal com està escrit en el profeta Isaïes: Heus aquí que envio l'àngel meu davant la teva faç, perquè prepari el teu camí davant teu. Veu que clama en el desert: Prepareu el camí del Senyor, rectifiqueu les seves senderes.

Segons Lluc: En els dies del rei de Judea, Herodes, hi va haver un sacerdot, de nom Zacaries, de la tribu d'Abies i la seva dona era una de les filles d'Aaron i el seu nom era Elisabet. Segons Joan: Al principi era el Verb. I el Verb s'adreçava vers Déu i el Verb era Déu. El Verb s'adreçava al principi vers Déu.

(*Creu*) La present església amb aquest altar va ser dedicada pel senyor bisbe d'Urgell, Pere, en honor de Santa Cecília, l'any de l'Encarnació del Senyor 1134 i hi són col·locades les relíquies dels sants màrtirs Cecília, verge del Crist, de sant Pelai i de sant Marçal i d'altres sants. (*Crismó*)

(Traduït per Paquita Sallés i Verdager)

TREBALL DE CAMP
DESVIACIÓ DE L'ORIENTACIÓ

Nº FITXA: 22

NOM DEL TEMPLE: St. Andreu de Greixer.

LOCALITZACIÓ: Greixer -Berguedà-, a 5 Km al nord de Bagà per la carretera de Coll de Pal.

CARACTERISTIQUES: Església petita d'una nau i absis, amb porta al N, i volta lleugerament apuntada substituïda després per una de volta de canó, Segurament construïda entre els s. XI-XII

NDRD MAGNÈTIC: 100°

NDRD GEOGRÀFIC: 102°

AZIMUT: -78°

DIA APROXIMAT ORIENTACIÓ: 26 febrer o 18 octubre

DIA DE LA CONSAGRACIÓ SEGONS L'ACTA: 13 desembre 871

SANT CONSAGRAT SEGONS L'ACTA: St. Andreu

ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS DIA DE CONSAGRACIÓ: -58° 30'

ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS EL SANT CONSAGRAT: -60° 30'

CARACTERISTIQUES DE L'ENTORN: Situada a la vessant S, del Moixeró, d'alt d'un turó rocós, al costat esquerre del torrent de Font Bona, envoltada de pollancre, avets i pins.

OBSERVACIONS: No se sap res de l'orientació de la primitiva església del segle IX.

ACTA DE CONSAGRACIÓ DE L'ESGLÉSIA DE
SANT ANDREU DE GRÉIXER
(13 de desembre de 871)

Original perdut.

Còpia de Ramon d'Olzinelles, arxiver de Ripoll (s. XVIII), Arxiu Episcopal de Vic, col. 2061, plec IV.

Cebrià BARAUT, *Les actes de consagració d'esglésies del bisbat d'Urgell (segles IX-XII)*, "Urgellia" 1, 1978, pàg. 59.

In Dei omnipotentis nomine et salvatoris nostri Iesu Xpisti. Nos homines comanentes in villa que vocabulum est Garexer, id est Deginus presbiter et Manco, Frondesinda, Benedictus, Folcerandus, Daguirandus, Altimannus, Recaredus, Gucumiri, Suniemiri, Ascanicu, Sabegoncica, deo dicata, Bellone, Guliado, Serbodei, Molestu, Aritolfu edificavimus ecclesia una sacum (sic) pontifice nostro domno Gisado episcopi et pigissimi Karoli regis, anni incarnationis domini nostri obtingenti setuaginta duo. E[r]go hoc ipsa ecclesia vocabulum est beati Andre[e] apostoli et perduximus eam ad cultura gracia et tradimus in manus pontifici nostri quod superius nominavimus ad consecrandum. Et pro confirmanda dotaem vel donacionis et remediis animis nostris, ego Dagnus presbiter propter remedii anime mee dono ibi cella et curtes cum suis exiis et regressiis et orto uno, qui infrontat in orto Manconi et de alia parte in orto Folcerandi et de tercia in terra Dag[...] Girardi. Et ego Manco cum fratribus meis quod superius nominati sunt propter remediis animis nostris damus campo ·I· qui est prope ipso billare, et

infrontat de[prima parte] in terra Manconi et de alijs partibus in terra de Bello et de suis eredes. Et nos Gucumirus et Bellus cum fratribus nostris donamus prope ipso campo quartata una. Si quis sane, quod fieri mimime creditus esse venturum, quod [...] aliquis de filiis aud de eredibus nostris [...] quislibet homo [su]posita persona, qui contra hanc carta dotis vel donacionis [...] venerimus feramus eo [...] auri lobra ·I· componere faciat et [...] ista carta dotis vel donacionis firma per [maneat].

Facta carta dotis vel donacionis idibus decembris, anno ·XXXII· regnante Karolo rege.

Daginus presbiter. Sig+num Manconi. Sig+num Frondesinde. Sig+num Benedictus. Sig+num Folcerandus. Sig+num Dagiran. Sig+num Alteman. Sig+num Recared. Sig+num Gucumiri. Sig+num Suniemiri. Sig+num Ascanig. Sig+num Sabegoncica. Sig+num Belloni. Sig+num Guliandi. Sig+num Serbodei. Sig+num Molesti. Sig+num Aritolfi. <Sig+num Belloni>^a qui hanc cartam dotis vel donacionis fecimus et testibus tradimus ad roborandum. Ato clericis. Sig+num [...] Sig+num Ricosindi.

Dutila presbiter, qui hanc cartam dotis vel donacionis rogatus scripsit et SSS. sub die et anno quod supra.

a) Signatura repetida segurament per error del copista.

En el nom del Déu omnipotent i del nostre salvador Jesucrist. Nosaltres, els homes que vivim a la vila que se'n diu Gréixer, això és, Deginus, prevere, Mancó, Frondesinda, Benet, Folcerand, Daguirand, Altiman, Recared, Gucumir, Suniemir, Ascani, Sabegoncica, deodonada Belló, Guliad, Servodei, Molest, Aritolf, vàrem edificar l'església junt amb el nostre bisbe i senyor, Guisad, i el piadosissim rei Carles, l'any 872 de l'encarnació de nostre Senyor. I així aquesta església és anomenada de Sant Andreu, apòstol, i la vàrem portar al culte, per la gràcia, i lliurarem en mans del nostre bisbe els qui més amunt anomenàrem, per tal que la consagrés. I per confirmar el dot i la donació per a remei de les nostres ànimes, jo, Dagnus, prevere, per a remei de la meua ànima, li dono l'ermita i les cledes, amb les seves entrades i sortides, i un hort que limita amb l'hort de Mancó, i per l'altra part amb l'hort de Folcerand i per la tercera amb la terra de Dag[...] Girard. I jo, Mancó, amb els meus germans, que més amunt han estat anomenats, per a remei de les nostres ànimes, donem un camp que és prop del vilar i limita per una part amb la terra de Mancó i per les altres amb la de Belló i els seus hereus. I nosaltres, Gucumir i Belló, amb els nostres germans, donem prop d'aquest camp una quartera. Si algú —cosa que creiem que

no succeirà— o algun de nosaltres o dels nostres fills i hereus (...) o algun home o alguna persona, vinguéssim contra aquesta carta de dot o de donació (...) el castiguem a pagar (...) una lliura d'or i (...) aquesta carta de dot i de donació romanguí ferma.

Fet aquest document de dot i de donació els idus de desembre de l'any trenta-dosè del regnat del rei Carles.

Daginus, prevere. Signatura de Mancó. Signatura de Frondesind. Signatura de Benet. Signatura de Folcerand. Signatura de Dagiran. Signatura d'Altemà. Signatura de Recared. Signatura de Gucumir. Signatura de Suniemir. Signatura d'Ascanig. Signatura de Sabegoncica. Signatura de Belló. Signatura de Guliand. Signatura de Servodei. Signatura de Molest. Signatura d'Aritolf. (Signatura de Belló) que aquest document del dot i donació fem i lliurem als testimonis per a corroborar-lo. Ató, clergue. Signatura (...). Signatura de Ricosind.

Dutila, prevere, que aquest document de dot i donació, pregat, he escrit i subscrit, el dia i l'any esmentats més amunt.

(Traduït per Paquita Sallés i Verdguer)

TREBALL DE CAMP
DESVIACIÓ DE L'ORIENTACIÓ

Nº FITXA: 23

NOM DEL TEMPLE; St. Llorenç prop de Bagà,

LOCALITZACIÓ; Guardiola de Berga -Berguedà-, és a 5 min. a l'oest de Guardiola,

CARACTERÍSTIQUES; Església de tres naus, bastida sobre una cripta de les mateixes dimensions i forma que aquesta s. XI. L'església superior del s. XII va ser modificada en el XVI (porta O.). En el s. XVIII s'obrí un nou portal a E., traslladant l'altar a ponent. En el 1985 es construeix el campanar i es reconstrueix la nau N.

NORD MAGNÈTIC; 86°

NORD GEOGRÀFIC; 88°

AZIMUT; -92°

DIA APROXIMAT D'ORIENTACIÓ; 24 març o 19 setembre

DIA DE LA CONSAGRACIÓ SEGONS L'ACTA; 21 novembre 983

SANT CONSAGRAT SEGONS L'ACTA; St. Llorenç

ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS DIA DE CONSAGRACIÓ; -64° azt.

ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS EL SANT CONSAGRAT; -113°

CARACTERÍSTIQUES DE L'ENTORN; A la vorera dreta del Llobregat, en el començament de la vessant est de la Serra de Gisclareny, s'alça el temple en terreny de suau pendent, entre prats i boscos de pi a l'oest, en paratge visual d'altres muntanyes.

OBSERVACIONS; No se sap res del primitiu temple, en l'actualitat en excavació i restauració (primera campanya en el 1984).

ACTA DE CONSAGRACIÓ DE L'ESGLÉSIA
DEL MONESTIR DE SANT LLORENÇ PROP BAGA
(21 de novembre de 983)

En nom de la santa i indivisible Trinitat, a l'any 983 de l'Encarnació de Jesucrist, va venir l'eximí baró, Sal·la, bisbe de la Santa Seu d'Urgell, a prec i petició del senyor Olíba, inclít comte i marquès, junt amb la seva muller Ermengarda, i els seus fills, el senyor Bernat, Guifré, Olíba, l'abat Sunifred amb els seus germans, entregats a Déu, per a dedicar i consagrar l'església del cenobi de Sant Llorenç, màrtir de Crist, que és situat en el comtat de Berga, en la vall anomenada Bucranensa, amb una gran quantitat de nobles, homes i dones, vinguts de molt lluny. I en aquell sant i solemne dia de la dedicació i de la consagració, concediren i donaren alous, que són en la mateixa vall i en el comtat de Berga, prop del llit del riu Bastareny.

En primer lloc, en el comtat del Berguedà l'església de Sant Miquel, Santa Maria i Sant Pere i l'església de Sant Pelai, Sant Esteve i Sant Joan amb llurs alous, amb els seus delmes, primícies i ofrenes dels fidels, i llurs vil·les; és a dir, l'Obac i les Llènes, amb els seus límits i termes. I en La Clusa dos masos amb les seves terres. I a les Espases, quatre masos. I en muntanya de Valcobre, l'església de Sant Climent, amb les seves primícies, ofrenes, delmes, cases, terres, vinyes amb llurs termes. I a Vilamajor quatre masos amb terres i vinyes. I en la vila que en diuen Fulcunaria, l'església de Sant Mateu i la vila amb els seus termes i límits. I a Pedret dos masos amb terres i vinyes. I a Vilada tres masos amb terres i vinyes. I a Miralles, l'església de Sant Genís amb quatre masos, terres, vinyes i boscos. I Vilosiu, l'església de Santa Maria, amb els seus delmes, primícies, ofrenes, tres masos, terres i vinyes. I a Avià, l'església de Santa Maria i cinc masos, terres i vinyes amb els seus delmes i primícies. I a Clarà un mas amb les terres i vinyes. I a Erenna tres masos, terres i vinyes. I a Merola, tres masos amb les terres i vinyes. I a Vivier, dos masos amb les terres i vinyes. I a Fonollet cases, terres i vinyes. I a la vila que en diuen Les Llènes, cases, terres i vinyes. I a Montclar, l'església de la Santa Creu, amb els masos, terres i vinyes i el seu cementiri, les seves sortides i entrades. I a Gaià, cinc masos, terres i vinyes. I a Les Esglésies Clavades, l'església de Santa Maria, de Sant Llorenç, de Sant Pere i de Sant Joan, amb les seves primícies, delmes i talles, tot sencer. I a Tombella, terres i vinyes. I a Salavi, l'església de Santa Susanna, amb els seus delmes i primícies, amb cases, terres, vinyes i molins. I en el comtat de Manresa, cases, terres i vinyes. I a Sant Mateu, cases, terres i vinyes. I a Aguilar, l'església de Sant Joan, amb els seus delmes i primícies, cases, terres i vinyes. I a Castellar, terres i vinyes. I en el comtat de Barcelona, terres i vinyes. També l'esmentat comte junt amb la seva esposa i els seus fills ja citats va donar a l'església de Sant Sebastià, per a que romangués perpètuament en aquest lloc, amb totes les seves pertinències, és dir, amb les esglésies, cases, vil·les, vilars, ermites, prats, pastures, boscos, garrigues, aigües, viaductes i aqüeductes per als molins, amb la font de les aigües, tant per que fos buscada com que fos trobada, li ho concediren amb dret perpetu. I concediren l'església de Santa Maria de Lladurs amb els seus alous, trobats i per adquirir, amb els seus delmes, primícies i ofrenes, amb llurs sortides i entrades. I en el comtat de Cerdanya, en l'apèndix de Baga, cases, terres i vinyes amb llurs límits. I a Grèixer, cases, terres i vinyes amb llurs termes. I a La Faia, cases, terres i vinyes amb llurs límits. I a donessin el privilegi al citat lloc per amor de Déu i de Sant Llorenç, màrtir gloriós, per tal que romangués lliure en tot temps; i va accedir als seus precis. I, quan fou feta solemnement la dedicació, el citat comte amb la seva muller i els seus fills, va determinar que el ja citat monestir en tot temps romangués lliure; de tal manera que jo, Olíba, amb la meua esposa i fills ja anomenats, ni cap de la nostra posteritat ni de cap altra, no tinguem llicència ni la tinguin per a posar sota cap jurisdicció el monestir, ni petita ni gran, ni per a bé ni per a mal. Sinó que en tot temps fins a la fi del món, dues vegades l'any l'abat que regeixi aquesta santíssima església o un dels seus obedients monjos, pagui els sinodes al senyor Déu, i a Santa Maria de la Seu d'Urgell i per això en rebi el crisma i sigui obediència al bisbe que mani i no hi hagi cap dubte. I determinà l'esmentat bisbe i el ja dit comte amb la seva esposa i els fills ja anomenats i l'abat Sunifred amb els altres priors dels ordes, que en aquests susdits llocs, sigui on sigui que posseïxin ara i en el futur, adquireixin ara o en el futur, ho tinguin sense cap contradicció, i ho posseïxin. Així doncs, per un decret comú, el citat bisbe i els abats, el citat comte i tots els principals que estaven presents a aquesta constitució, per amor de Crist i del sant màrtir, Llorenç, ho confirmaren i corroboraren. Per a inculcar-ho més plenament per a reprimir l'audàcia de qualsevol, l'anomenat bisbe, que va venir a la dita església per a dedicar-la, a aquell dels monjos que estava absent i era contrari a aquestes possessions, el va lligar amb el vincle dels anatemes i els expulsà dels llindars de la santa església de Déu, excomunicats. En les expressades possessions, ja posseïdes o que s'han de posseir, va firmar un decret que si algun home pervers o qualsevol altra persona intentés venir contra aquesta constitució, o volgués resistir-s'hi, fent mal a l'abat o als monjos o a llurs béns i fent injúria a Déu o menyspreant-lo intentés d'inquietar els béns lliurats o que s'entregaran en el futur al citat monestir, totes les malediccions i comminacions que es troben en l'antic i el nou testament, caiguin contra d'ell. Si algú volgués resistir-se a la recepció d'aquest decret, Déu omnipotent el castigui en el món present i en el futur i l'associi amb Judes, el traïdor del Senyor, i amb Datan i Abiron, que varen descendir vius a l'infern, així també qualsevol que fos, a no ser que no ho sapigués, i no vingüés a davant de l'abat i dels monjos per a donar-los digna satisfacció, condemnat, incorri en l'eterna

Toló, l'església de Sant Tomàs, cases, terres i vinyes. I a la mateixa vila de Toló, un mas amb les terres i vinyes i llurs termes. I a la vila que en diuen de Santa Maria, dos masos amb terres, vinyes i llurs límits. I a la vila de Beders dos masos amb les terres, vinyes i llurs termes. I a Belia, cases, terres i vinyes. I a Prats, un mas amb les terres i vinyes. I a Penidol, cases, terres i molins. I a Venzilles, cases, terres i vinyes. I a la vila Erol, cases i terres. I a la vall d'Albí, cases, terres, vinyes i llurs termes. I a Estoll, dues peces de terra. I a Guils una casa amb l'hort i les terres i llurs termes. I a La Tor, una casa amb torres. I a Vilallobent, cases amb terres. I a la vila que en diuen Adaz, cases, terres i vinyes. I a Avida, cases, terres i molins. I a Baridà, l'església de Sant Vicenç, cases, terres, vinyes i un molí. I a Irlí, cases, terres, vinyes. I a Villac, una casa amb l'hort, terres, vinyes. I a Cerconeda, terres i vinyes amb llurs termes. I a Grèixer, cases i terres. I al Pi, un mas. I a la vall del Conflent, a la vila de Sagdanyà, cases i vinyes amb llurs límits. I a Arrià, tres peces de terres i vinyes. I a Saoria, cases amb terres i vinyes. I a Terri, una casa, terres i vinyes. I a Pulig, una casa amb terres i vinyes. I a la Vall Aspra, a la vila que en diuen Castella, cases amb terres, vinyes i molins amb llurs termes. I en el comtat de Besalú, en el lloc que en diuen Montdix, cases amb pati, terres, vinyes i un molinar. I a Bestracà, l'església de Sant Andreu i de Sant Julià, amb els seus delmes i primícies i amb les seves ofrenes. Bestracanell, amb els delmes i primícies, tot sencer. Adà, amb els seus delmes i primícies, tot sencer. I Venter, amb els seus delmes i primícies, tot sencer. I a la vall de Ripoll, a les Tenes, un mas amb terres. I a Vilalta, l'església de Sant Miquel, amb dos masos, terres i vinyes. I a l'Alzina, un mas amb terres. I al Puig, un mas amb les terres i vinyes. I a Lillet, tres masos, molins, terres i vinyes. I a Lillet de dalt, un mas amb terres. I a Ardarís, dos masos. I a la vila de Rus, l'església de Sant Vicenç, que està als Erols. I a la mateixa vila, dos masos amb les terres. I a Riutoet, un mas, amb terres, vinyes i molins. I a la vila de Cerdanyola, deu masos, amb terres, masos, vinyes i llurs termes. I a la vila que en diuen Llènes, amb els seus delmes i tasques. I el dia de la dedicació a l'esmentada església el citat comte va donar-li el mas de Moco amb terres i vinyes, amb totes les seves pertinències i els seus molins. I Ermengarda, l'esmentada comtessa, va donar a Bar, un mas amb una horta, terres i vinyes. I Bernat, vescomte, en la vall del Conflent, a Sagdanyà, una vinya. I una altre Bernat, vescomte, a Vinçà un camp i un hort. I Leopard, en la vall Bucranense, un mas, amb horts, hortals, terres i vinyes. I Guifré, en el comtat de Rosselló, a Lluçà, una vinya. I Bonfill, arxilevita, a qui anomenen Miró, a La Faia, un hort i una vinya que li varen venir pels seus pares. I Ermemir amb la seva muller, un molí i una peça de terra a Pallerola. Francesmir, al Mes de Pas, una mas. I Odeguer amb la seva muller, a Saoria, una peça de terra. I Bardina a Salavi, un molí, terra i vinya. I Teuderic a les Esglésies Clavades, un mas amb terres i vinyes.

L'esmentat bisbe donà a la citada església aquest privilegi: que tingui tot l'honor i el tingui sense submissió a cap home ni a cap dona. I el citat Sal·la i la gràcia de Déu, bisbe, i Sunifred, abat, amb la resta dels principals dels ordes, demanaren al citat comte Olíba i a la seva esposa, Ermengarda, i a llurs fills, això és, a Bernat, a Guillem i a Olíba, que maledicció. En canvi, el que fos obediència a aquesta constitució i benèvol envers l'abat i els monjos i els donés ajuda, Déu omnipotent, que retribueix tots els béns, els doni la gràcia i benedicció generosíssima ara i en el futur i sigui partícep en tots els beneficis, oracions i ofrenes que són donades a Déu pels monjos i per tots els fidels. Per tal que el comú decret i la constitució romangui ferma, estable i inarrencable, amb la pròpia mà el bisbe firmà més avall i també els abats i principals, que hi estaven presents, i dels quals els noms hi són escrits un darrere l'altre.

Fet aquest document de dot l'onze de les calendes de desembre, l'any 28è del rei Lotari, fill de Lluís.

Sal·la, bisbe de la santa Seu d'Urgell, que aquesta donació he corroborat i demanat que firmessin, he decretat i decreto tal com més amunt està escrit, que al nostre sinodal plet dues vegades l'any l'abat, que presideixi, pagui, o un dels seus obedients monjos i ho subscric el dia i l'any esmentats (rusc). Olíba, per la gràcia de Déu, comte. Ermengarda, comtessíssima (sic). Signatura de Bernat, fill del dit Olíba. Signatura de Guifré, també fill. Signatura d'Olíba, fill del citat comte, Olíba. Signatura de Bernat, vescomte de Cerdanya. Signatura de Bernat, vescomte de Conflent. Guadall, arxilevita, ho subscric. Miró, arxilevita, ho subscric. Signatura de Guifré del Berguedà. Signatura d'Odeguer. Signatura d'Ermemir. Signatura de Leopard. Signatura de Bonfill, vicari. Signatura d'Ató, vicari. Signatura d'un altre Leopard, vicari. Signatura de Falcuç, vicari. Sunifred, abat, ho subscric. Rotari, abat, ho subscric. Signatura d'Adalbert, levita i monjo. Signatura de Duran, prevere i monjo. Signatura d'Ermemir, prevere i monjo. Signatura de Fort, prevere i monjo. Signatura de Duran, subdiaca i monjo. Signatura de Miró, levita i monjo. Signatura de Baró, subdiaca i monjo. Signatura de Borrell, prevere i monjo. Signatura de Duran, clerge i monjo. Signatura de Miró, clerge i monjo. Signatura de Guifré, clerge i monjo. Signatura de Goltred, prevere i monjo. Signatura de Galindó, prevere i monjo. Signatura de Bisad, prevere i monjo. Signatura de Duran, levita i monjo.

Aribert, abat, que aquest document de dotació i de dedicació he escrit i subscric el dia i l'any expressats més amunt.

(Traduït per Paqueta Sallés i Verdaguier)

TREBALL DE CAMP
DESVIACIÓ DE L'ORIENTACIÓ

Nº FITXA: 24

NOM DEL TEMPLE: St. Climent de Vallcebre.

LOCALITZACIÓ: St. Climent de la Torre de Foix, Guardiola de Berga -Berguedà-, en el Km. 3,6 de la carretera de Guardiola a Saldes, prendre desviament al S, per pista forestal, 3 Km.

CARACTERÍSTIQUES: D'una nau, porta a l'oest (la primitiva era situada al S.), campanar de cadireta i absis semicircular.

NORD MAGNÈTIC: 90°

NORD GEOGRÀFIC: 92°

AZIMUT: -882

DIA APROXIMAT D'ORIENTACIÓ: 16 març o 28 setembre

DIA DE LA CONSAGRACIÓ SEGONS L'ACTA: 13 octubre 1040?

SANT CONSAGRAT SEGONS L'ACTA: St. Climent

ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS DIA DE CONSAGRACIÓ: -80° 30'

ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS EL SANT CONSAGRAT: -63° azt.

CARACTERÍSTIQUES DE L'ENTORN: A la vessant NE, de la Serra d'Ensija, a la dreta del torrent de la Torre, entre prats de pasturatge i boscos de roure i pi; al SO, cingles rocosos de la Serra de la Llacuna de pedra blanca.

OBSERVACIONS: En estat ruïnós.

ACTA DE CONSGRACIÓ DE L'ESGLÉSIA DE
SANT CLIMENT DE VALLCEBRE
(13 d'octubre de 1040?)

Consgració de l'església de Sant Climent de Vallcebre pel bisbe Eribau de la Seu d'Urgell i Guifré arquebisbe de Narbona, a pres de l'abat Ponç del monestir de Sant Llorenç prop Bagà i dels seus monjos i amb el beneplàcit dels comtes Ramon i Elisabet de Cerdanya.

Original perdut.

Còpia del segle XIX, Arxiu de Sant Llorenç prop Bagà, Ms. CCX, pàg. 3.

J. SERRA I VILARÓ: *Les baronies de Pinós i Mataplana*, vol. III, pàgs. 286-287.

Cebrià BARAUT: *Les actes de consgració d'esglésies del bisbat d'Urgell (segles IX-XII)*, "Urgellia", 1, 1978, pàg. 125.

Anno incarnationis Iesu Christi domini nostri millesimo quadragesimo secundo, tertio idus octobris, feria secunda, consecrata est ecclesia sancti Clementis martiris in monte Valcebre, quem dominus Guifredus precellentissimus comes et fortissimus marchio atque gloriosus Oliba et egregius pontifex eiusdem principis fecerunt et in potestate sancti Laurentii cum decem octo mansos tradiderunt. Fuerunt ibi invente reliquie sancte Dei genitricis Marie et de vestimentis sancti Clementis et de sancti Vincentii et de sancti Martialis martiris, simul consecratas in uno altare a dompno Eribaldo Urgellensi episcopo et per manus sacratissimi Gifredi, proprii metropolitani in dignitate pontificale, liquore dedicatum olei delibuto adque circumquaque diffusio, consecrare, benedicere et sanctificare fecerunt. Venerunt enim ibi a petitione dompni Pontii abbatís ceterorumque fratrum sancti Laurentii commentium, una cum consensu et petitione dompni Raimundi comitis et

Elizabet comitisse, filiisque suis Bernardo comite et Berengario fratre eius, simul cum vicecomitibus ceterisque pluribus principibus et abbatibus, clericorum atque militum viris admixtis, populorum vero utriusque sexus fuit ibi innumera. Huic ergo doti nomina sanctorum reliquiarum que a prefatis presulis in predicto altare a proprio annulo decus pontificalis sunt sigillata. Volumus locus ipse sit terminatum et liber et absolutus, ut neque rex neque princeps, neque episcopus neque ulla umquam quelibet persona dominatu exerceat sub aliqua occasione, vel in loco vel in rebus infra ipsos terminos quod iam dictum gloriosum Oliba episcopum per ordinatum, id est: a parte orientis in flumine Lubricato et transit usque in via Bergitanne, a cirtio a flumine Esna, contra occidentem in rivo Rialp usque in Grado Marva. Et sic continetur in precepto regali vel in privilegiis Sergius apostolice romane ecclesie concessis, acquisitis vel acquirendis, in abbatibus sancti Laurentii et successoribus suis permaneat dominatione et omne ius pontificale vel regale. Statuimus autem, ut si quis temerarius sacrilegus de rebus et munificentis fiscalibus et censualibus manserit, et istis ecclesie eo modo consecrata sumserit vel minuerit anathematis vinculo per potestatem nobis a Deo collatam sit obligatus et a liminibus sancte Dei ecclesie fiat extraneus, nisi ad satisfactionem venerit.

Guifredus sancte prime sedis Narbonensis ecclesie episcopus +. Eribaldus episcopus +. Guilelmus archilevita +. Bernardus gratia Dei episcopus +. Arnulfus gratia Dei episcopus +. Wadallus archilevita +. Miro archilevita +. Raimundus comes +. Elisabet comitissa +. Bernardus comes +. Berengarius frater eius +.

Ioannes presbiter vel monachus, qui hunc titulum dotis et dedicacionis scripsi + die et anno quod supra.

L'any de l'Encarnació del senyor nostre, Jesucrist, 1042, el tercer dia dels idus d'octubre, segona fèria, va ser consagrada l'església de Sant Climent, màrtir, a la muntanya de Vallcebre, que el senyor Guifré, excel·lentíssim comte i virtuosíssim marquès, i el gloriós Oliba i l'egregi bisbe d'aquest príncep, havien fet i l'entregaren en poder de Sant Llorenç amb divuit masos. Varen ser descobertes allà relíquies de la santa mare de Déu, Maria, i dels vestits de sant Climent i de sant Vicenç i de sant Marcial, màrtir, igualment consagrades en un altar pel senyor bisbe d'Urgell, Eribau, i per les mans del sacratíssim Guifré bisbe metropolità, per dignitat pontifical i l'altar va ser ungit i dedicat amb oli que va ser espargit i així el consagraren, beneïren i santificaren. Hi varen venir a petició del senyor abat, Ponç, i dels altres germans de Sant Llorenç i que hi viuen, amb el consentiment i petició del senyor comte, Ramon, i d'Elisabet, comtessa, i els seus fills, Bernat, comte, i Berenguer, el seu germà, junt amb els vescomtes i molts altres homes principals i abats, barrejats amb els clergues i cavallers; el poble d'ambdós sexes hi va ser innumerable. Així doncs, per aquesta donació, els noms de les relíquies dels sants pels esmentats bisbes en aquest altar varen ser segellats pel propi anell episcopal. Volem que aquest lloc sigui terminat i lliure per tal que ni el rei ni el príncep ni el bisbe ni cap persona exerceixi el seu domini en cap ocasió ni sobre el lloc ni sobre els seus termes, tal com ha estat ordenat ja pel gloriós bisbe Oliba, és a dir:

per la part de sol ixent, amb el riu Llobregat i va cap al camí del Berguedà; a cerç fins al riu Esna, a ponent amb el riu Rialp fins al Grau Marvà. I així es troba en el precepte reial i en els privilegis concedits per Sergi de l'església apostòlica romana, privilegis adquirits o que s'adquiriran en el futur, i romanguí sota la dominació de l'abat de Sant Llorenç i els seus successors i sota el dret pontifical i reial. Determinem que, si algun temerari sacrilleg de les coses i ofrenes fiscals i censals del monestir i d'aquesta església consagrada d'aquesta manera, en volgués prendre alguna cosa o disminuir-ne, sigui lligat amb el vincle dels anatemes per la potestat que ens ha donat el mateix Déu i sigui considerat estrany als llindars de la santa església de Déu, a no ser que en donés satisfacció.

Guifré, bisbe de l'església primada de la seu de Narbona. Eribau, bisbe. Guillem, arxilevita. Bernat, per la gràcia de Déu, bisbe. Arnulf, per la gràcia de Déu, bisbe. Guadall, arxilevita. Miró, arxilevita. Ramon, comte. Elisabet, comtessa. Bernat, comte. Berenguer, el seu germà.

Joan, prevere i monjo, que aquesta escriptura de dotació i dedicació ha escrit, el dia i any esmentats més amunt.

(Traduït per Paquita Sallés i Verdager)

TREBALL DE CAMP
DESVIACIÓ DE L'ORIENTACIÓ

Nº FITXA: 25

NOM DEL TEMPLE: St. Jaume de Frontanyà (vell)

LOCALITZACIÓ: St. Jaume de Frontanyà -Berguedà-, Camí difícil i perdedor, A 8Km, de Borredà a St. Jaume desviar-se a mà esquerra al Santuari d'Oms, Cruïlla de tres carreteres, seguir la de mà dreta en direcció a la casa de Frontanyà i abans d'arribar-hi girar al S, (en cotxe tot terreny per pista), Pujar l'alta carena sobre la gran roca, i a peu seguir el rastre costa amunt.

CARACTERÍSTIQUES: De l'antic temple, en resta tan sols el mur del costat de llevant.

NORD MAGNÈTIC:

NORD GEOGRÀFIC:

AZIMUT:

DIA APROXIMAT D'ORIENTACIÓ:

DIA DE LA CONSAGRACIÓ SEGONS L'ACTA: 20 juny 905

SANT CONSAGRAT SEGONS L'ACTA: St. Jaume

ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS DIA DE CONSAGRACIÓ:

ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS EL SANT CONSAGRAT:

CARACTERÍSTIQUES DE L'ENTORN: Paisatge agrest i encinglerat amb boscos de pi, roure i alzina. A la vessant dreta del riu Merles.

OBSERVACIONS: Sense una excavació arqueològica és impossible establir l'orientació.

ACTA DE CONSAGRACIÓ DE L'ESGLÉSIA DE
SANT JAUME DE FRONTANYÀ
(20 de juny de 905)

Original. Pergamí de 199 x 456 mm, ACU, cons. d'esglésies, núma. 11.

Còpia del segle XIII publicada per J. PASQUAL: *Sacrae antiquitatis Cataloniae monumenta* (Biblioteca de Catalunya, ms. 729), VIII, pàg. 796.

Cebrià BARAUT: *Les actes de consagració d'esglésies del bisbat d'Urgell (segles IX-XII)*, "Urgellia" 1, 1978.

D. COSTA BOFARULL, *Memorias*, II, ap. 4, ps. 686-87

[Crismo] Reverencia divini cultus multiplex in multis impletur. Precipue namque tunc vera et salubris existit religiose cum quisquis ad amorem Dei compungitur, hocmentum boni operis in se exercere conatur et cum alicuius animus a Sancto Spiritu tangitur ut semper ad meliora proficiat omnino ortatur. Hoc namque ego Nantygysus licet indignus episcopus aliquantulum prospiciens, pro amore divine remunerationis et pro timore eterni supplicii, in corde meo disposui ut in loco quodam vocabulo Frontignano qui actenus absque ecclesiam extiterat, ibi in mea proprietate orationis domum edificare deberem sicut Domino largientem in onorem beati Iacobi apostoli paregi, ut et istius ville populus et aliarum qui circa sunt qui nondum consecratas habent ecclesias ad hac orationis domum ad divinum occurrant officium et suorum peccatorum facinus confiteantur ut remissionem percipiant et baptismatis gratiam accipiant et decimas et primicias reddere studiosissime procurant et cristianitatis religionem ita custodiant ut ante Deum absque macula inlesi pervenire valeant. Enim vero, ut ea que predicta sunt in Xpsto fundamentum habeant et in hac domum divinum officium plenus implere possit, concedimus prelibate ecclesie sancti Iacobi apostoli parrochiam de una parte usque in terminio de sancto Vincenti que sita est in kastro Adalasiní et deinde usque in terminio de sancta Maria que sita est in valle Lilieto, et de alia parte per locum ubi dicunt Capud Ursi et deinde pervadit usque in summa serra de Monte Nigro et deinde vadit per summa serra usque ad Fossa de Aliero et per alia parte pervenit usque ad ipso puolo de Ansemiro et venit usque ad ipsa riba ad flumine Azeste et vadit per ipsa flumine de Azeste et ipsa Buadella usque ad sancta Maria de illa Corre. Et de aliis vero partibus venit per ipsa villa que dicunt Cereisa et sic pervenit per terminio de sancta Maria que dicunt in Borresitano. Nos itaque homines de iam dicta villa Frontignano, per amorem Dei et remedium animarum nostrarum vel proles nostras, dotamus iam dicta ecclesiam et donamus ei terras proprietatis nostre, idest ego Kintila et Dacco et Engoricus et Livanus cum uxoris nostre donamus modiatia -I- in ipsas planas, qui nobis

advenit per aprisione vel ruptura, qui aiacet de una parte in strata qui pergit ubique et de alia aiacet in terra Eldenico et de -III- pervenit in torrente. Et ego Gulgisclus et uxor mea Amirata donamus fexas de terras -VII-, qui nobis advenit per aprisione, qui adfrontat de una parte in terra Abicello et de alia in terra Aquarni. Et ego Benco et filii mei et ego Eles et uxor mea Amitira et ego Coscolina et filii mei donamus quartadas -III-, qui adfrontat de -I- parte in terra Turpione et de alia et -III- ad terra vel vinea Nantygysi episcopi. Et ego Turpio et uxor mea Susanna donamus semodiata -I- qui adfrontat de -II- partes in terra vel vinea Nantygysi episcopi. Et ego Alierus et uxor mea Eldegarda et Geldericus et uxor mea Mira et Gutisclus et uxor mea Dareldes et Bradulina donamus modiatas -II-, qui adfrontat de -I- parte in torrente et de alia in terra de filius Recanfredi. Et ego Ermombertus et uxor mea Wissildes donamus quartadas -III-, qui adfrontat de -I- parte in terra Nantygysi episcopi et de alia in terra Adalecosso. Donamus nos iam dicti homines ista omnia que suprascripta est infra istas afrontaciones ab integum propter remedium animas nostras. Sane, que fieri minime credimus esse venturum, et si quis contra hanc dotem vel donationem venerit ad inrumpendum aut nos venerimus, auri libras -II- componere faciamus et in antea ista dotis vel donationis firmis permaneat. Quicumque vero ausu temerario ad supra dicte parrochie vel ex rebus predictae ecclesie, a bonis hominibus condonatis vel suprascriptis, aliquid auferre vel minuare presumpserit sciat se graviter excommunicandum et anathematis vinculis innodandum. Qui autem bene succiderit et inviolatam servaverit benedictionem et gratiam ad Domino consequatur.

Facta est autem huius ecclesie dedicatio vel hec dotis scripture anno incarnationis domini nostri Ihesu Xpisti -DCCCC-V-, XII kalendas iulii, anno -VIII- regnante Karlo rege post obitum Odoni regi. Facta sunt hec a Nantygiso episcopo Urgilitane sedis, adstantibus illustris principibus domno Wifredo comite vel marchito et domno Mirone comite vel marchio. Et nemo dicat multitudinem abbatum, sacerdotum vel clericorum atque laicorum.

[Rusc] Nantygysus indignus episcopus hanc dotem firmavi et SSS. Sig+num Kintila. Sig+num Daccone. Sig+num Engoricus. Sig+num Livani. Sig+num Gulgisclus. Sig+num Benco. Sig+num Elete. Sig+num Coscolina. Sig+num Turpione. Sig+num Aliero. Sig+num Geldericus. Sig+num Gutisclus. Sig+num Bradulina. Sig+num Ermemberto.

Nantygysus presbiter qui hanc dotem scripsit et SSS, die et anno quod supra.

La reverència del culte diví es compleix de moltes maneres. Principalment hi ha la vera i saludable religiositat quan algú s'entristeix per amor de Déu, intenta augmentar i exercitar-se en bones obres i quan el seu esperit és tocat per l'Esperit sant per tal que sempre ho faci millor tot i exhorti a fer-li-ho. Així doncs, jo, Nantigís, encara que indigne, bisbe, veient tantes coses, per amor a la divina remuneració i pel temor de l'etern suplici, he disposat en el meu cor que en un cert lloc anomenat Frontanyà, que estava sense església, allà en la meua propietat, havia d'edificar un lloc d'oració, i així jo, generós amb el Senyor, en honor de sant Jaume, apòstol, ho vaig fer, per tal que el poble d'aquesta vila i de les altres que són a la vora i que encara no tenen consagrades les esglésies, vinguin a aquest lloc d'oració a l'ofici diví i confessin els crims dels seus pecats a fi que rebin llur remissió i la gràcia del baptisme i procurin donar delmes i primícies puntualment i guardin la religió de la cristiandat per tal que davant Déu puguin arribar il·lesos i sense pecats. I així, perquè tot el que ha estat dit tingui el seu fonament en Crist i pugui realitzar el diví ofici aquesta església, concedim a l'esmentada església de Sant Jaume, apòstol, la parròquia d'una part fins al terme de Sant Vicenç que està situat en el castell d'Adalasiní i després fins al terme de Santa Maria, que està situada en la vall de Lillet, i, per altra part, pel lloc que en diuen el Cap d'ós i després va fins el cim de la serra del Montnegre i pel cim de la serra fins el fossar d'Alier i, per altra part, va fins el pujolet d'Ansemir i ve fins a la mateixa riba del riu Assent i va pel riu Assent i la sitja fins a Santa Maria de la Quar. Pels altres cantons ve per la vila que en diuen la Cirera i així arriba al terme de Santa Maria que en diuen de Borredà. I així, nosaltres, els homes de l'esmentada vila de Frontanyà, per amor de Déu i remei de les nostres ànimes i les dels nostres fills, dotem aquesta església i li donem terres de la nostra propietat, això és, jo, Quintila, Dacó, Engoric i Livà amb les nostres mullers, donem una modiatia a les Planes, que ens va venir per aprisió i per ruptura, que toca, per una part, al camí que passa per allà i, per l'altra part, amb la terra d'Eldenico i, per la tercera, arriba al torrent. I jo, Gulgisclus i la meua esposa Amirata donem set feixes de terra que ens varen venir per aprisió, terra que limita, per una part, amb la terra d'Abicell i, per l'altra, amb la d'Aquarni. I jo, Benco i els meus fills, i jo, Eles i la meua muller, Amitira, i jo, Coscolina i els meus fills, donem tres quarteres que limiten, per una part amb la terra de Turpí i, per l'altra i

per la tercera, amb la terra i amb la vinya del bisbe Nantigís. I jo, Turpí i la meua esposa, Susanna, donem una semodiata que limita pels dos cantons amb la terra i amb la vinya del bisbe Nantigís. I jo, Alier i la meua esposa, Eldegarda, i Gelderic i la meua esposa, Mira, i Gutisclus i la meua esposa Dareldes, i Bradulina donem dues modiatas que limiten, per una part, amb el torrent i, per l'altra, amb la terra dels fills de Recanfred. I jo, Ermombert i la meua esposa, Guisilda, donem tres quarteres que limiten, per un costat, amb la terra del bisbe Nantigís i, per l'altre, amb la terra d'Adalecos. Nosaltres, els homes ja esmentats donem tot el que està escrit més amunt, dintre aquests límits, íntegrament, per a remei de les nostres ànimes. Si algú —cosa que no creiem que passi— vingués contra aquesta dotació i donació per trencar-los, o hi vinguéssim nosaltres, farem que pagui dues lliures d'or i d'ara endavant aquest dot i donació romanguin fermes. Algú que, amb temerari atreviment, volgués robar o disminuir alguna cosa de l'esmentada parròquia i dels béns d'aquesta església, encara que fossin perdonats pels bons homes abans esmentats, sàpiga que està greument excomunicat i que està lligat amb els vincles dels anatemes. En canvi, qui ho guardés bé conservarà inviolada la benedició i aconseguirà la gràcia de Déu.

Fou feta la dedicació d'aquesta església i l'escriptura de dotació, l'any 905 de l'encarnació del senyor nostre Jesucrist, el 20 de juny, any vuitè del regnat del rei Carles, després de la mort del rei Odó. Fou fet pel bisbe de la Seu d'Urgell, Nantigís, estant presents els il·lustres prínceps, el senyor comte i marquès, Guifré i el senyor Miró, comte i marquès. I ningú no va comptar la multitud d'abats, sacerdots, clergues i laics.

Nantigís, indigne bisbe, he firmat i subscrit aquest dot. Signatura de Quintila. Signatura de Dacó. Signatura d'Engoric. Signatura de Livà. Signatura de Gulgisclus. Signatura de Benco. Signatura d'Eles. Signatura de Coscolina. Signatura de Turpí. Signatura d'Alier. Signatura de Gelderic. Signatura de Gutisclus. Signatura de Bradulina. Signatura d'Ermemberto.

Nantigís, prevère, que he escrit i subscrit aquest dot, el dia i l'any que consten més amunt.

(Traduït per Paquita Sallés i Verdaguier)

TREBALL DE CAMP
DESVIACIÓ DE L'ORIENTACIÓ

Nº FITXA: 26

NOM DEL TEMPLE: St. Julià de Cerdanyola.

LOCALITZACIÓ: St. Julià de Cerdanyola -Berguedà-, a 4 Km. a l'est de Guardiola de Berga per carretera de muntanya,

CARACTERÍSTIQUES: Molt modificada i no sabem si també ho ha estat l'orientació.

NORD MAGNÈTIC;

NORD GEOGRÀFIC;

AZIMUT;

DIA APROXIMAT ORIENTACIÓ;

DIA DE LA CONSAGRACIÓ SEGONS L'ACTA: 9 febrer 1105

SANT CONSAGRAT SEGONS L'ACTA: St. Julià

ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS DIA DE CONSAGRACIÓ;

ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS EL SANT CONSAGRAT;

CARACTERÍSTIQUES DE L'ENTORN: Enmig del poble, a 870 m. d'altitud i a la vorera esquerra del riu Llobregat, en un paisatge amb predomini de la pedra sobre el bosc. El que crida més l'atenció és la gran quantitat de terreny esglaonat pel cultiu, mitjançant murs de pedra.

OBSERVACIONS: No se n'ha efectuat l'amidament per la gran modificació que ha sofert el temple.

ACTA DE CONSAGRACIÓ DE L'ESGLÉSIA DE
SANT JULIÀ DE CERDANYOLA
(9 de febrer de 1106)

Consagració de l'església de Sant Julià de Cerdanyola pel bisbe Ot de la Seu, a prec de Guillem abat de Sant Llorenç de Bagà i dels habitants del lloc. El bisbe la constitueix parròquia, n'assenyala els límits i fixa el cens que haurà de pagar anualment a Santa Maria de la Seu d'Urgell.

Original perdut.

Còpia resumida del segle XIII, Arxiu Capitular d'Urgell, LDEU, I, foli 181, doc. 567.

Cebrià BARALT: *Les actes de consagració de les esglésies del bisbat d'Urgell (segles IX-XII)*, "Urgellia", I, La Seu d'Urgell 1978, pàg. 167.

Anno ab incarnatione Xpisti ·M·C·V·, era millesima ·C·XL·IV·, indictione ·X· IV·, venit dominus Odo urgellensis episcopus, rogatu Guillelmi abbatis sancti Laurentii cenobii et aliorum bonorum hominum in villa Cerdaniola et dedicavit ibi ecclesiam in honore domini nostri Iesu Xpisti et beati Iuliani martiris ibi constructam et constituit ei cimiterium ex omni parte per circuitum ·XXX· passum, terminos quoque parrochie ecclesie prenotate istos voluit atque stabilivit esse: ab oriente primus terminus desinat in terminio katri de Liled, secundus ab africana parte in terminio ville Malagnet, tercius vero ab ocau et

quartus a parte boree desinunt in flumine Lubricat. Igitur ego Odo prescribte sedis episcopus constituo atque confirmo ecclesie prenotate omnes primicias et oblaciones que exeunt vel exire debent infra terminos parrochie predictae et terciam partem decimarum ab integrum et cuncta que hodie habet et in antea Deo largiente poterit adquirere, ita ut nemo xpistianorum ex his sine consensu episcopi aliquid possit auferre. Et divina fultus auctoritate precipio ut intra spacium prephati cimiterii nullus audeat aliquid inquietare vel sacraria infringere vel aliquam ibi violenciam facere, sed cuncta que habet vel habere debet et in antea iuste adquisierit in pace possideat. Constituit itaque prenotatus episcopus ut prelibata ecclesia omni anno persolvat scensum pernes tres et modios dos de blat, unum de formenti et alium de ordei, et decem et ·VIII· kannatlas vini et clerici eius persolvant sinodales redditus Urgellensi sedi sancte Marie et obtemperent iussioni illius. Si quis ergo hanc dotem aliquo modo temere voluerit evellere, nisi respuerit et episcopo vel clericis eius satisfecerit, anathematis vinculo subiaceat et cum Iuda traditore cathenis igneis innodatus in inferno permaneat.

Actum est hoc ·V· idus februarii, anno ·XLVIII· regnante rege Philippo.

L'any de l'Encarnació de Crist 1106, 1144 de l'era, 14ª indició, va venir el senyor bisbe d'Urgell, Ot, a prec de l'abat del cenobi de Sant Llorenç, Guillem, i d'altres prohoms de la vila de Cerdanyola i hi va dedicar una església en honor de nostre senyor Jesucrist i de sant Julià, màrtir, que ja havia estat construïda i determinà tot al seu voltant un cementiri de trenta passes, i els termes de la parròquia per a l'esmentada església va voler i ordenà que fossin els que segueixen: a sol ixent, primer, el terme arriba al terme del castell de Lillet, per la part de migdia, amb el terme de la vila de Malanyet; per la tercera part, a ponent, i per la quarta, a cerc, toquen el riu Llobregat. I així, jo, Ot, bisbe de la citada seu, ordeno i confirmo a aquesta església totes les primícies i ofrenes que surten o cal que surtin dintre els termes de la dita parròquia i la tercera part dels delmes (íntegrament i tot el que avui dia té i d'ara endavant, amb la generositat de Déu, podrà adquirir, perquè cap cristià no pugui prendre-li res sense el consentiment del bisbe. I,

sostingut per la divina autoritat, mano que dintre l'espai del seu cementiri ningú no s'atreveixi a inquietar en res ni a violar la sagrera ni a fer-hi cap violència, sinó que tot el que té o cal que tingui i d'ara endavant adquireixi amb justícia, ho posseeixi en pau. Determinà també l'esmentat bisbe que aquesta església cada any pagui de cens, tres pernils i dos modis de blat, un de forment i un altre d'ordi, 17 cannates de vi, i que els clergues paguin les rendes sinodals a Santa Maria de la Seu d'Urgell i obceixin el seu manament. Si algú temeràriament d'alguna manera volgués prendre aquest dot, si no s'ho repensa i al bisbe o als clergues satisfà, estigui sota el vincle dels anatemes i amb Judes, el traïdor lligat amb cadenes de foc, romanguí a l'infern.

Fet el 5 dels idus de febrer de l'any 48è. del regnat del rei Felip.

(Traduït per Paquita Sallés i Verdaguer)

TREBALL DE CAMP
DESVIACIÓ DE L'ORIENTACIÓ

Nº FITXA: 27

NOM DEL TEMPLE; St, Martí de la Nou,

LOCALITZACIÓ; La Nou -Berguedà-, en el Km 56,6 de la carretera de Berga a Guardiola desviació a l'est, creuar el Llobregat 5Km, 886 m, altitud,

CARACTERÍSTIQUES; D'una nau amb tres absis de creu trevolats. La nau és l'element més transformat, sobretot en els s. XVII-XVIII, en els quals es construïren unes capelles laterals a banda i banda, més un campanar quadrat a tramuntana.

NORD MAGNÈTIC; 110°

NORD GEOGRÀFIC; 112°

AZIMUT; -68°

DIA APROXIMAT D'ORIENTACIÓ; 3 febrer o 9 novembre

DIA DE LA CONSAGRACIÓ SEGONS L'ACTA; 20 febrer 1196

SANT CONSAGRAT SEGONS L'ACTA; St, Martí

ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS DIA DE CONSAGRACIÓ; -75° azt,

ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS EL SANT CONSAGRAT; -67°

CARACTERÍSTIQUES DE L'ENTORN; A la vessant NO, del puig de la Nou, Predominant el bosc d'alzina, en zona de muntanya característica del Pre-pirineu de Berga,

OBSERVACIONS;

ACTA DE CONSAGRACIÓ DE L'ESGLÉSIA DE
SANT MARTÍ DE LA NOU
(20 de febrer de 1196)

Pergamí original, arxiu de la rectoria de la Nou, 90x165 mm. Trobat, juntament amb una lipsanoteca, en el vell altar de l'església l'any 1967.

Cebrià BARAUT, *Las actas de consagración d'esglésias del bisbat d'Urgell (segles IX-XII)*, "Urgellia" 2, 1978, pàg. 487.

[Crismó] Audi Israel dominus Deus tuus. Deus tuus, Deus unus est. Non accipies nomen domini Dei tui in vanum. Memento ut diem sabbati sanctifices. Honora patrem et matrem ut sis longevus super terram. Non occides. Non mocheveris. Non furta facies. Non loqueris contra proximum tuum falsum testimonium. Non concupisces uxorem proximi tui. Non concupisces rem proximi tui. Inicium sancti evangelii secundum Mattheum: Liber generationis Ihesu Xpisti filii David, filii Abraam. Sequentis sancti evangelii secundum Marchum: Inicium evangelii Ihesu

Xpisti filii Dei. Sicut scriptum est in Esaia propheta: Ecce mitto angelum meum ante faciem tuam qui preparavit viam tuam ante te. Vox clamantis in deserto, parate viam domini, rectas facite semitas eius. Secundum Lucham: Fuit in diebus Herodis regis Iudee sacerdos quidam nomine Zacharias de vice Abia et uxor illius de filiabus Aaron et nomen eius Helisabeth. Secundum Iohannem: In principio erat verbum. Et verbum erat apud Deum et Deus erat verbum. Hoc erat in principio apud Deum.

[Crua] Presens ecclesia cum presenti pariter altari dedicata est a dompno Bernardo urgellensi episcopo in honore sancti Martini. Anno Dominicæ incarnationis M·C·XC·V, X kalendas martii, luna XXVII, feria III. Suntque hic recondite reliquie sancti Martini et aliorum plurimorum sanctorum martirum et confessorum atque virginum, et corpus Domini et incensi et panis in honore predicti confessoris.

Escolta, Israel, el Senyor, el teu Déu. El teu Déu, és un Déu únic. No prenguis el nom del senyor Déu teu en va. Recordat de santificar el dia del diable. Honora el pare i la mare per tal que arribis a ancía sobre la terra. No ferirás. No matarás. No furtarás. No dirás fals testimoni contra el teu proïsme. No desitjarás la dona del teu proïsme. No desitjarás els béns aliens. Inici del sant evangeli segons Mateu: llibre de la generació de Jesucrist, fill de David, fill d'Abraham. Segueix l'evangeli segons Marc: Principi de l'evangeli de Jesucrist, fill de Déu. Segons està escrit en el profeta Isaies: Heus ací que envio el meu àngel davant la teva faç per tal que prepari el teu camí davant teu. La veu del qui clama en el desert: prepara el camí del Senyor, rectificau les seves senderes. Segons Lluç: En els dies del rei Herodes de Judea, hi hagué un

sacerdot de nom Zacaries, de la tribu d'Abia, i la seva dona era una de les filles d'Aaron i el seu nom era Elisabet. Segons Joan: En el principi era el Verb. I el Verb s'adreçava vers Déu i el Verb era Déu. El Verb s'adreçava al principi vers Déu.

Estant present a l'església en aquest altar va ser dedicada pel senyor Bernat, bisbe d'Urgell, en honor de sant Martí. L'any 1196 de l'encarnació del Senyor, el dia 20 de febrer, vint-i-setena luna, el dia tercer. Estan aquí guardades les relíquies de sant Martí i d'altres molts sants màrtirs, confessors i verges, i el cos del Senyor, encens i pa, en honor de l'esmentat confessor.

(Traduït per Paquita Sallés i Verdguer)

TREBALL DE CAMP
DESVIACIÓ DE L'ORIENTACIÓ

Nº FITXA: 28

NOM DEL TEMPLE: Monestir de St. Maria del Castell de Lillet.

LOCALITZACIÓ: La Pobla de Lillet -Berguedà-, a 1 Km. de la Pobla per la carretera de Campdevànol, pista al S, creuant el Llobregat 1Km.

CARACTERÍSTIQUES: Molt modificada en el s. XVIII, d'una nau amb creuer i absis, Claustre de planta quadrada sense cap capitell ornat, La canònica correspon a l'esquema general dels edificis monàstics medievals, organitzats al voltant d'un pati central amb l'església a tramuntana o a migjorn. L'església presenta estructures constructives del s. X o anteriors, amb una etapa principal del s. XI a la qual correspon la nau, i una altra de finals del s. XII i principis del XIII a la qual correspon l'absis.

NORD MAGNÈTIC: 108°

NORD GEOGRÀFIC: 110°

AZIMUT: -70°

DIA APROXIMAT ORIENTACIÓ: 8 febrer o 5 novembre

DIA DE LA CONSAGRACIÓ SEGONS L'ACTA: 17 novembre 933/1356

SANT CONSAGRAT SEGONS L'ACTA: Sta. Maria i Sts. Pere i Joan

ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS DIA DE CONSAGRACIÓ: -65° azt,

ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS EL SANT CONSAGRAT: -60°/-122°/
-59°

CARACTERÍSTIQUES DE L'ENTORN: Situada a la conca alta del Llobregat, vessant S., sobre un turó herbós per damunt de les terres de cultiu i pasturatge, en el límit inferior del bosc. Paratge de muntanya.

OBSERVACIONS: El 1356 es consagra la nova església, per part del bisbe Otonenc Joan, en nom del bisbe de l'Urgell, Ganceran.

ACTA DE CONSAGRACIÓ DE L'ESGLÉSIA DE
SANTA MARIA DE LILLET
(17 de novembre de 833)

ACU, pergami original, 147x353 mm., consagracions d'esglésies núm. 1.

J. VILLANUEVA: *Viage literario a las iglesias de España*, València-Madrid, 1803-1852, vol. X, ap. 6, pàgs. 231-33.

Facsimil, Z. G. VILLADA, *Paleografía española*, Madrid, 1923, II, lám. 69.

Cebrià BARAUT, *Les actes de consagració d'esglésies del bisbat d'Urgell (segles IX-XII)*, "Urgellia" 1, 1978, pàg. 49.

In Dei omnipotentis nomine et salvatoris nostri Ihesu Xpsti, temporibus domni et piissimi imperatoris nostri Hludowici. Nos homines commanentes in castro Lilietto subter notati, propter ammorem Dei et remedium anime nostre, locum antiquitus vocitatum sancte Marie virginis matris Domini, sancti Petri et sancti Iohannis Babtiste, adubante Domino una cum antestite nostro domno Sisebuto episcopo ad restaurationis culmen adduximus et ud potuimus canonice condotavimus illud. Ego enim in primis Servusdei presbiter dono et concedo partibus sancte Marie, sancti Iohannis et sancti Petri terram cultam quam in honore ipsius ecclesie fecimus subtus ipsas ecclesias condemnaminam modiatas viginti et ex alio latere de parte orientis do vinea plantata modiatas tres et terra culta, qui est iuxta ipsa vinea, modiatas decem et subtus ipsa terra do et concedo molinarem anticum et duos boves. Similiter et nos Manzio, Elias et Domnulus donamus et concedimus subtus ipsas ecclesias terram cultam capiente quartatas sex. Ego

Longovardus dono ad supradictas ecclesias bovem unum. Similiter ego Aspandus dono et concedo ad supradictas ecclesias in loco qui dicitur ad Pogium ex terra aravile capiente semodio. Hec omnia sana mente sanoque animo et dig[n]a voluntate ad domum sancte Marie genetricis Domini et titulum sancti Petri et sancti Iohannis Babtiste damus adque concedimus e obtamus in finem esse mansurum. Quod si nos iam superius prenotati, idest Servusdei presbiter, Manzio, Elias, Domnulus et Longovardus vel quislivet ex filiis nostris adque heredes seu quislivet homo contra hanc dotem vel donationem venire temptaverit primum indignus ira Dei incurrat, postea vero fisco regis insistente principe vel iudice auri libras quinque conponere conpellatur, in antea vero dotis vel donatio nostra firma permaneat.

Facta donatio vel restauratio sub die XV kalendas decembris, anno vicesimo imperatoris nostri serenissimi Hludowici agusti.

Servusdei presbiter, qui hanc donationem manu mea roborabi et SSS. Sign+um Macioni. Sign+um Eliani. Sign+um Domnuli. Sign+um Longovardi. Sign+um Aspandi. Sign+um Leuvani, qui hanc dotem vel donationem fieri iussimus et testes rogavimus qui hic scriverent vel signa sua facerent. Sidila prebiter SSS. Asenarius SSS. Abielede SSS. XV kalendas decembris restaurata a Sisebuto episcopo et subscribita. Sisebutus (*monograma amb les lletres en forma de creu*). Exemplar epistolae.

Kalortus abba, qui hanc dotem vel donationem scribsi et SSS. die et anno quo supra.

En nom del Déu omnipotent i del nostre salvador Jesucrist, en temps del senyor i piadosíssim emperador nostre Lluís. Nosaltres, els homes que vivim al castell de Lillet, citats més avall, per amor de Déu i remei de la nostra ànima, a l'antic lloc anomenat de Santa Maria, verge i mare del Senyor, de Sant Pere i de Sant Joan Baptista, amb l'ajuda de Déu, junt amb el bisbe, nostre senyor, Sisebut, per acabar la restauració, vàrem venir, i, com poguérem, vàrem dotar aquesta canònica. Jo, en primer lloc, Servusdei, prevere, dono i concedeixo a parts iguals a Santa Maria, Sant Joan i Sant Pere, una terra conreada que en honor d'aquesta església vàrem fer al costat de les esglésies en condomini, de vint modiatas, i per l'altre costat, per la part de llevant, dono una vinya plantada de tres modiatas i terra conreada que és junt a aquesta vinya, de deu modiatas; més avall dono i concedeixo un molinar antic i dos boves. Igualment, nosaltres, Manci, Elies i Domnulus, donem i concedim al costat d'aquestes esglésies una terra conreada de sis quarteres. Jo, Longobard, els dono un bou. Igualment, jo, Aspand, els dono i concedeixo al lloc que en diuen Puig una semodiata de terra llaurable. Tot això amb ment i ànim sans i digna voluntat a l'església de Santa Maria, mare de Déu, i a la inscripció de sant Pere i sant Joan Baptista ho donem i ho concedim i desitgem que romanguí per a ells fins a la fi. Si

nosaltres, els esmentats, això és, Servusdei, prevere, Manci, Elies, Domnulus i Longobard o qualsevol dels nostres fills o hereus o qualsevol home intentés venir contra aquest dot i donació, primer, indigne, incorri en la ira de Déu i després sigui obligat a pagar al fisc del rei, príncep o jutge, cinc lliures d'or i d'ara endavant aquest dot i donació nostres sigui fermes.

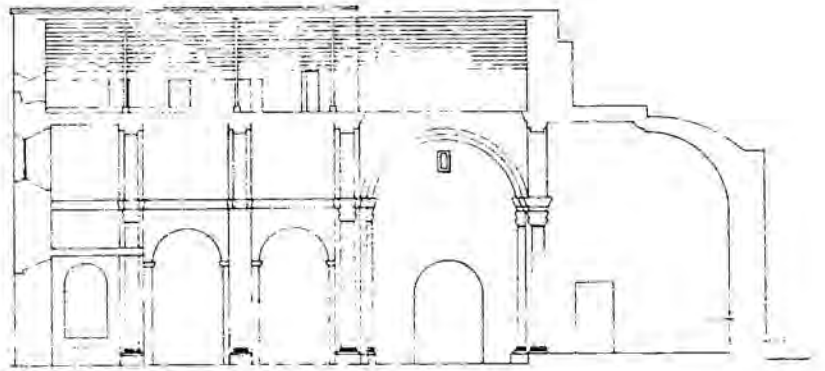
Feta la donació i restauració el dia 17 de novembre, l'any vintè de l'emperador nostre, el sereníssim i agust Lluís.

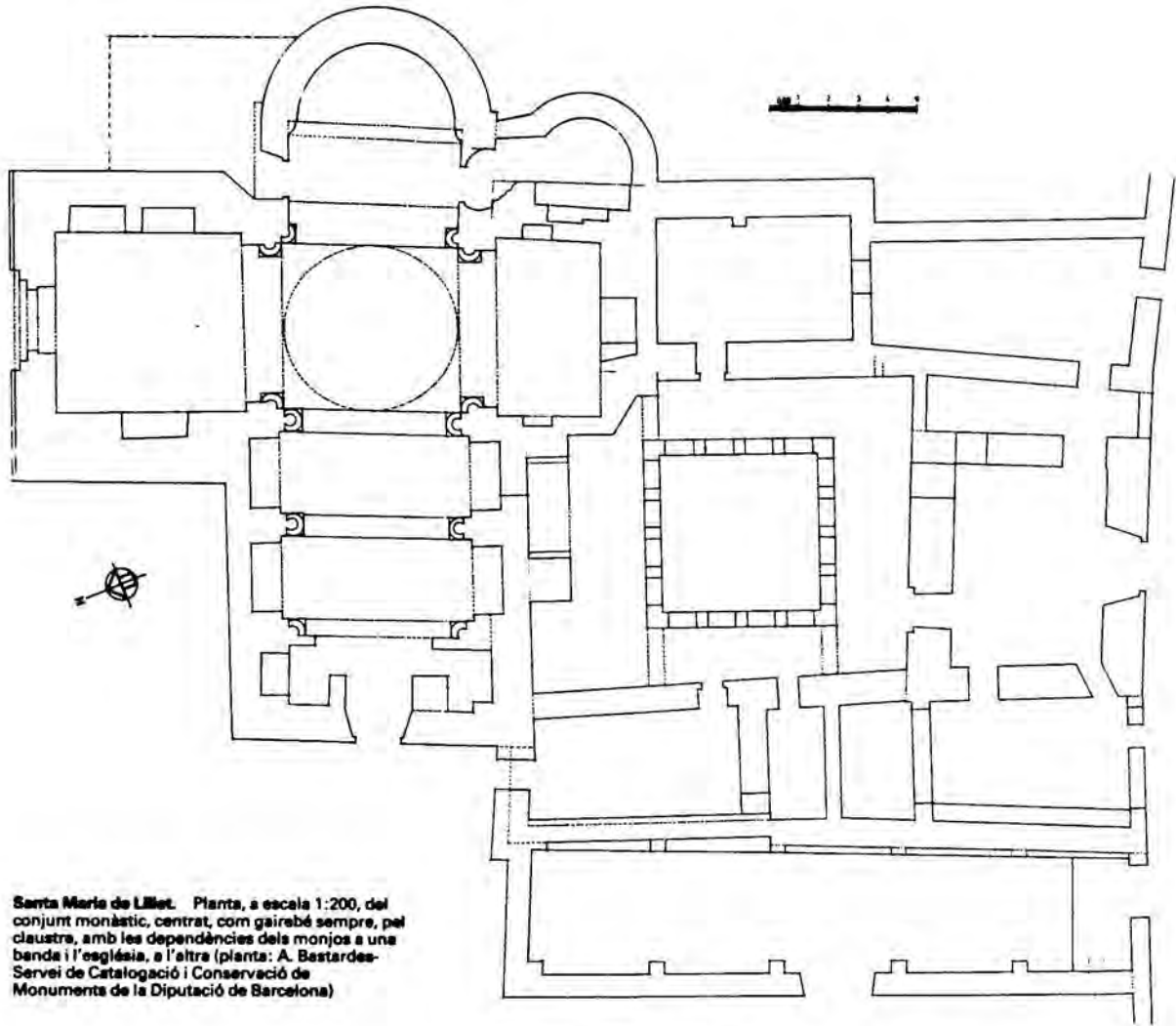
Servusdei, prevere, que aquesta donació amb la meua mà he corroborat i subscrit. Signatura de Manci. Signatura d'Elies. Signatura de Domnulus. Signatura de Longobard. Signatura d'Aspand. Signatura de Luvanus, que vàrem manar fer aquest dot i donació i vàrem demanar als testimonis que aquí hi escrivissin i hi fessin el seu signe. Sidila, prevere, ho he subscrit. Asenari, subscric. El 15 de les calendes de desembre va ser restaurada per Sisebut, bisbe, i subscrit. Sisebut. Exemplar de la carta.

Carles, abat, que he escrit aquest dot i donació i ho he subscrit el dia i any esmentats més amunt.

(Traduït per Paquita Sallés i Verdager)

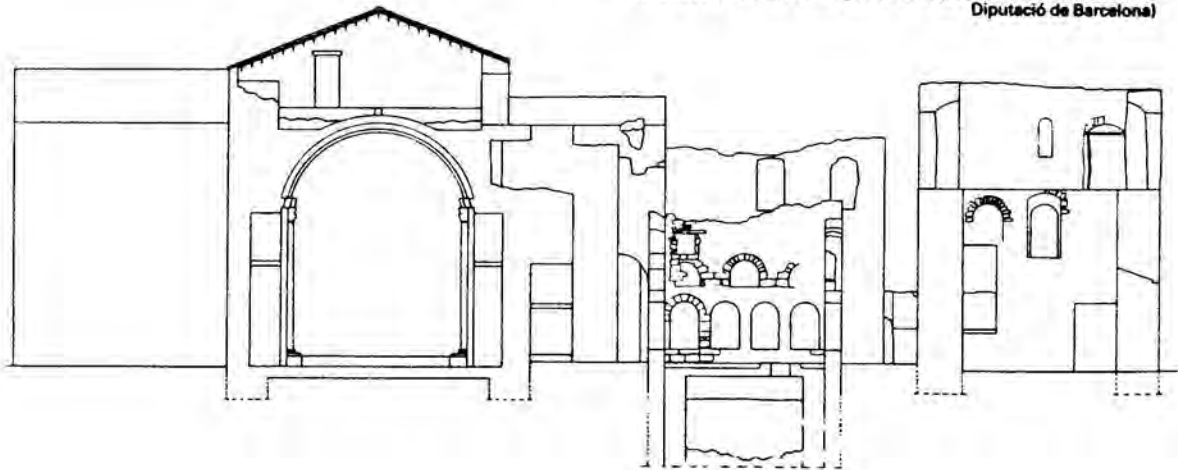
Santa Maria de Lillet.
Secció longitudinal de
l'església (planimetria):
A. Bastardes-Sarvei de
Catalogació i Conserva-
ció de Monumenta de la
Diputació de Barcelona)

Santa Maria de Llívet. Planta, a escala 1:200, del conjunt monàstic, centrat, com gairebé sempre, pel claustre, amb les dependències dels monjos a una banda i l'església, a l'altra (planta: A. Bastardes-Servei de Catalogació i Conservació de Monuments de la Diputació de Barcelona)

Santa Maria de Llívet. Secció transversal del conjunt del monestir, amb l'església, el claustre i les dependències dels monjos (planimetria: A. Bastardes-Servei de Catalogació i Conservació de Monuments de la Diputació de Barcelona)

TREBALL DE CAMP
DESVIACIÓ DE L'ORIENTACIÓ

Nº FITXA: 29

NOM DEL TEMPLE: St Martí de Puig-reig.

LOCALITZACIÓ: Puig-reig -Berguedà-, a 30 Km. de Manresa per la carretera de Berga.

CARACTERÍSTIQUES: D'una nau amb absis, Porta a l'oest amb arquivoltes, dues columnes per banda i capitells, Finestra i campanar de cadireta, Obra sòlida i ben construïda de la segona meitat del s. XII

NORD MAGNÈTIC: 90°

NORD GEOGRÀFIC: 92°

AZIMUT: -88°

DIA APROXIMAT D'ORIENTACIÓ: 16 març o 28 setembre

DIA DE LA CONSAGRACIÓ SEGONS L'ACTA: 21 gener 907

SANT CONSAGRAT SEGONS L'ACTA: St. Martí

ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS DIA DE CONSAGRACIÓ: -63°

ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS EL SANT CONSAGRAT: -67°

CARACTERÍSTIQUES DE L'ENTORN: Situada en el centre del poble a dalt d'un turó, que domina tota la plana del Llobregat en aquest indret.

OBSERVACIONS: No sabem si la primitiva església mantenia la mateixa orientació que l'actual.

ACTA DE CONSAGRACIÓ DE L'ESGLÉSIA DE
SANT MARTÍ DE PUIG-REIG
(21 de gener de 907)

Original perdut

Còpia resumida del s. XIII, ACU, LDEU, I, foli 239, doc. 817.

Cebrià BARAUT: *Les actes de consagració d'esglésies del bisbe d'Urgell (segles IX-XII)*. "Urgellia", 1, 1978, pàg. 79.

Anno incarnationis dominice ·DCCCC·VII·, indicione ·Xa· sub die ·XII· kalendas februarii, anno ·VIII· regnante Karulo rege, veniens venerabilis pontifex Nantigisus nomine in castro quedam vocitato Pugo Regis, rogatus a populo ibidem habitantium qui ecclesiam in honore beati sancti Martini edificaverunt et ad culmen sacrationis perduxerunt,

id est Goltredus cum filiis suis, Hindguliva femina cum filiis suis, et Revellus presbiter, Servusdei, Gontardus, Magnus et alii, quorum nomina subter continentur, seu ab aliis Deum timentibus infra ipsam parrochiam consistentibus, ut iam dictam ecclesiam consecraret et parrochiam ibi servitutam iusta ecclesiasticum ritu constituere, quod et ialiter secundum illorum voluntatem feci. Quam ob rem prelibatus episcopus ordinavit secundum instituta canonum, ut persolvantur modios ·VI· de annona per singulos annos ad sanctam Mariam Sedis et solidos ·III· de argento et uno agno.

L'any 907 de l'encarnació del Senyor, desena indicció, el dia 21 de febrer, any vuitè del regnat del rei Carles, va venir el venerable bisbe, de nom Nantigís, a un castell anomenat Puig-reig, pregat pel poble dels que allí habitaven i que havien edificat una església en honor de sant Martí i la portaren a l'acompliment de la consagració, és a dir, Goltred amb els seus fills, la senyora Hindguliva, amb els seus fills, i Revell, prevere, Servusdei, Gontard, Magne i altres, els noms dels quals es troben més avall, i d'altres, temerosos de Déu, que habiten dins la mateixa

parròquia, per tal que consagrés l'esmentada església i determinés que serviria de parròquia segons el ritus eclesiàstic, cosa que va fer personalment, segons la seva voluntat. Per aquesta causa, l'esmentat bisbe ordenà, segons els cànons, que fossin pagats sis modis d'annona cada any a Santa Maria de la Seu, tres sous d'argent i un anyell.

(Traduït per Paquita Sallés i Verdager)

TREBALL DE CAMP
DESVIACIÓ DE L'ORIENTACIÓ

Nº FITXA: 30

NOM DEL TEMPLE: St. Maria de la Quar

LOCALITZACIÓ: La Quar -Berguedà-, carretera al N de Sagàs, després per pista impracticable per turismes 15 Km, Sagàs és situat a la carretera entre Gironella i Vic, a 9Km de la primera,

CARACTERÍSTIQUES: Molt modificada i totalment en runes, no es conserva cap construcció clara del temple romànic,

---

NORD MAGNÈTIC:

NORD GEOGRÀFIC:

AZIMUT:

DIA APROXIMAT ORIENTACIÓ:

DIA DE LA CONSAGRACIÓ SEGONS L'ACTA: 1 desembre 900(899)

SANT CONSAGRAT SEGONS L'ACTA: Sta, Maria Sts, Sadurní i
Hilari

ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS DIA DE CONSAGRACIÓ:

ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS EL SANT CONSAGRAT:

CARACTERÍSTIQUES DE L'ENTORN: Situada al damunt d'una gran roca, en una regió molt muntanyosa i inhòspita del Pre-pirineu, allunyada de tot nucli habitat.

OBSERVACIONS: No se n'ha efectuat l'amidament, atès l'estat ruïnós i la modificació soferta en el temple durant els s. XVIII-XIX.

ACTA DE CONSAGRACIÓ DE L'ESGLÉSIA DE LA QUAR
(1 de desembre de 899)

Original: ACU, pergami de 189x350 mm., Consagracions d'esglésies núm. 7.

Còpia interpolada (s. X-XI?), arxiu de Sant Pere de la Portella. Biblioteca Nacional de París, col·l. Moreau 3, foli 138, còpia de Fossà sobre una altra del P. Caresmar (s. XVII), d'un pergami conservat a l'arxiu de Camprodon.

Còpia resumida del s. XIII, LDEU, I, foli 239, doc. 809.

VILLANUEVA, *Viage*, vol. VIII, ap. 21, ps. 254-57.

J. SANTAMARIA, *Memòries del monestir de Sant Pere de la Portella i de tot el seu abadiat i baronia*, Solsona (s. d.), ap. 1, pàgs. 2-3, reproducció de l'anterior.

Cebrià BARAUT, *Les actes de consagració d'esglésies del bisbat d'Urgell (segles IX-XII)*, "Urgellia" 1, 1978, pàg. 64.

Anno incarnationis domini nostri Ihesu Xpisti nongentesimo, indictione X., dies kalendarum decembrium, anno II. regnante Karulo rege. Veniens quidam venerabilis Nantigisus orgellensis episcopus in territorio Bergetanensi, in locum que dicitur Laccorre, rogatus a Georgio clerico vel Froiane sive et alios viros certantes in Dei servitio et ecclesiam Dei edificatores his nominibus Sidila, Luuricus, Witiza, Oliba, Ermemirus, Egila, Sirandus, Billitus, Gratus, Walavonsus, Donatus, Rado, Petracius Estigisus, Manzo, Ansemirus, Gudemirus, Asenarius, Fortes, Venrellus, Centullus, Todalecus, Wifredus, Cursio, Moratellus Bernardus, Ursio, Stabiles, Gontarius, Bera, Petrus. Hii omnes supradicti vel alii plures rogaverunt iam nominatum venerabilem Nantigisum episcopum ad ecclesias illorum consecrandas in honorem sancta Maria virginis et sancti Saturnini episcopi et sancti Iliarii confessoris, sicuti et fecit, in primis propter honorem Dei et remuneratione anime sue. Ideo nos supradicti tradimus ipsas ecclesias in potestate domni et pontificis nostri ad consecrandum sicut sancti canones constituerunt et ut ante tribunal eterni iudicis remedium anime nostre accipiamus. Donamus ad ipsas ecclesias in dotaria terra qui est ad ipsa Spunia, qui de una parte habet terra Todaleci et de alia habet torrente et de tertia finit in rocca. Et in alio loco donamus terra qui est ad illos Uxos, qui de duas partes habet terras incultas de nosmetipsos

supranominatos. Et donamus ibi vinea qui est in locum ubi dicitur ad illa Spunga, qui de una parte habet limex et de alias duas partes torrentes. Et donamus ipsa cella cum sua curte et orto, qui afrontat in ipsas ecclesias. Et ego Froia dono terra que comparavi de Sidelane et Olibane plus minus quarteras III. qui de una parte habet strata et de alia stirpe et de tertia rio. Et donamus in illo collo de Laccorre terra, qui de una parte habet stra[ta] et de alia terra Sperandeo et de tertia finit in stirpe. Et alia terra ad illo lovello, qui de una parte habet strata et de alias omnes habet stirpe ipsam tertiam partem. Donamus hec omnia supra nominatum ad ipsas ecclesias propter remedium anime nostre in dotem ab omni integritatem. Et qui contra hanc scripturam donationis venerit ad inrumpendum aut nos venerimus hoc omnia superius nominata in quadruplum componat ad ipsas ecclesias, et in antea ista donatio firma permaneat. Ideoque ego Nantigisus episcopus consecro ipsas ecclesias et trado eis parrohechiam de flumine Azeste usque Monte Sancto et de illos Quadrons usque in serra de Petreto et usque ad villa Mesata, et ipso villare Lodovese cum finibus et aiacenciis suis, ut omnes qui infra hunc terminium laboraverint cum omnes decimas et primicias de omni re ad iamdictas ecclesias semper occurrant, et nullus alius sacerdos infra hunc terminium constitutum decimas usurpet sed integras perveniant ad iamdictas ecclesias et ad sacerdotem qui eas per consensum nostrum digne regerit. Et constituo ut per singulos annos tertiale censum ipse sacerdos persolvat de annona modios V. et solidos II. Et si quis contra hunc decretum nostrum venerit ad inrumpendum omnia reddat quadruplum et insuper anathematis vinculo sciat se obligatum.

Sign+um Sidila. Sign+um Luuricus. Sign+Witiza. Sign+um Oliba. Sign+um Egila. Sign+um Ermemirus. Sign+um Sirandus. Sign+um Gratus. Sign+um Wifredus. Sign+um Levia. Sign+um Ansemirus. Sign+um Manla. Froila SSS. qui hanc dotem simul fecimus et testes ad roborandum tradimus. Sig+num Todalecus. Fredarius presbiter SSS. Felis presbiter SSS. Galindo presbiter SSS. (Rusc) Nantigisus episcopus SSS.

(Crismo) Danilo presbiter, qui hanc dote vel donacione scripsit et SSS (rusc) die et anno quod supra.

L'any 900 de l'encarnació del senyor nostre Jesucrist, a la desena indicció, el dia de les calendes de desembre, l'any segon del regnat del rei Carles, vingué el venerable Nantigís, bisbe d'Urgell, al territori del Berguedà, al lloc que en diuen la Quar, pregat pel clergue Jordi i Fruia i per altres homes que s'esforçen en el servei de Déu i els edificadors de l'església de Déu, de nom Sidila, Luuric, Witiza, Oliba, Ermemir, Egila, Sirand, Billit, Grat, Walavons, Donat, Rado, Petraci, Estigis, Mancó, Ansemir, Gudemir, Asenar, Fort, Vendrell, Centoll, Todalec, Guifré, Cursi, Moratell, Bernat, Os, Estable, Gontar, Bera, Pere. Tots els esmentats i altres més demanàrem al ja citat venerable bisbe Nantigís, que consagrés llurs esglésies en honor de santa Maria, verge, de sant Sadurní, bisbe, i de sant Hilari, confessor, tal com va fer; en primer lloc, per honor de Déu i la salvació de la seva ànima. Nosaltres, els més amunt esmentats lliuràrem aquestes esglésies en poder del senyor i bisbe nostre per tal que les consagrés, segons determinen els sagrats canons, per tal que davant el tribunal de l'etern judici rebem el remei de la nostra ànima. Donem a aquestes esglésies com a dot, la terra que hi ha al costat de l'Espanya que, per una part, té la terra de Todalec i per l'altra el torrent i per la tercera, acaba en una roca. En un altre lloc donem la terra que és al costat dels Uixos, que pels dos costats té terres nostres, incultes. I li donem una vinya que es troba en un lloc que se'n diu l'Espona, que, per una part, té un camí i les altres dues, torrents. I donem l'ermita amb la seva cleda i l'hort que és junt a aquestes esglésies. I jo, Fruia, dono la terra que vaig comprar a Sidelà i a Olibà, més o menys de tres quarteres, que, per una part, té el camí, i per l'altra un socam i, per la tercera, el riu. I donem en el Coll de la Quar una terra que, per un costat, té el camí i, per l'altra, la terra d'Esperandéu i, pel tercer, acaba en un socam. I una altra terra al costat del Jovell que, per

una part, té el camí, i, pels altres dos, un socam. Donem tot el que s'ha anomenat més amunt per a aquestes esglésies i per a remei de la nostra ànima, com a dot, tot, íntegrament. I qui vingui contra aquesta escriptura de donació per a trencar-la, o si nosaltres hi vinguéssim, pagui el quàdruple de tot el que s'ha dit a aquestes esglésies i, d'ara endavant, aquesta donació romanguí ferma. I jo, Nantigís, bisbe, consagro aquestes esglésies i els faig donació de la parròquia des del riu Asest fins al Mont-Sant i des dels Quadrons fins a la serra de Pedret i fins la vila de Mesata i el vilar de Lodovese, amb els seus termes i adjacències, per tal que tots els qui treballen dins aquest terme, socorri sempre, amb tots els delmes i primícies de tot, a les ja esmentades esglésies, i cap altre sacerdot dintre aquests límits no usurpi els delmes, sinó que íntegres arribin a aquestes esglésies i al sacerdot que les regeixi dignament amb el nostre consentiment. I determino que cada any aquest sacerdot pagui el cens tercial, cinc modis d'annona i dos sous. I si algú vingués contra aquest nostre decret per trencar-lo, ho retorni tot quadruplicat i, a sobre, sàpiga que està lligat amb el vincle dels anatemes.

Signatura de Sidila. Signatura de Luuric. Signatura de Witiza. Signatura d'Oliba. Signatura d'Egila. Signatura d'Ermemir. Signatura de Sirand. Signatura de Grat. Signatura de Guifré. Signatura de Levia. Signatura d'Ansemir. Signatura de Manla. Froila ho he subscript; hem fet aquest dot i el lliurem als testimonis per tal que ho corroborin. Signatura de Todalec. Fredari, prevere, ho subscriu. Galindó, prevere, ho subscriu. Nantigís, bisbe, ho subscriu.

Danilus, prevere, que he escrit aquest dot i donació i l'he subscript el dia i l'any que consten més amunt.

(Traduït per Paquita Sallés i Verdguer)

TREBALL DE CAMP
DESVIACIÓ DE L'ORIENTACIÓ

Nº FITXA: 31

NOM DEL TEMPLE: St. Martí de Saldes

LOCALITZACIÓ: Saldes -Berguedà-, en el Km. 17 de la carretera de Berga a Guardiola, desviació a l'oest per carretera de muntanya.

CARACTERÍSTIQUES: Església parroquial molt modificada, probablement a la segona meitat del s. XVII i sobre les runes del temple romànic del s. XII. L'església actual té tres naus, de la qual la central és romànica i les dues laterals neoclàssiques.

NORD MAGNÈTIC: 74°

NORD GEOGRÀFIC: 76°

AZIMUT: -104°

DIA APROXIMAT D'ORIENTACIÓ: 18 abril o 28 agost

DIA DE LA CONSAGRACIÓ SEGONS L'ACTA: 8 desembre 857

SANT CONSAGRAT SEGONS L'ACTA: St. Martí

ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS DIA DE CONSAGRACIÓ: -60° azt.

ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS EL SANT CONSAGRAT: -67° azt.

CARACTERÍSTIQUES DE L'ENTORN: Situada en el poble de Saldes, al peu de la muntanya del Pedraforca (SE), Paisatge agrest i muntanyós, caracteritzat pel massís del Pedraforca.

OBSERVACIONS: No sabem si l'església del s. XII manté la mateixa orientació que la primitiva del s. IX.

ACTA DE CONSAGRACIÓ DE L'ESGLÉSIA DE
SANT MARTÍ DE SALDES
(8 de desembre de 857)

Original. ACU, 222x286 mm. Consagracions d'esglésies, núm. 4.
Cebrià BARRUT, *Les actes de consagració d'esglésies del bisbat d'Urgell (segles IX-XII)*, "Urgellia" 1, 1978, pàg. 58.

[Crisma] In Dei omnipotentis nomine et salvatoris nostri Ihesu Xpisti. Nos comanentes in villa cuius vocabulum est Salices edificavimus ecclesiam in honorem sancti Martini episcopi, sub pontificem nostrum domno Wisado episcopo Orgellitane sedis sancte Marie intemerate virginis presule; edificavimus eam tempore piissimi Karuli regis, tradimus illum titulum in manus pontificis nostri iamdicti ut eam ad culmen sacrationis perduceret sicuti et fecit. Propterea tractavimus apud animum nostrum ut aliquid de paupertatula nostra daremus adque concederemus ex parte animo et bona voluntate iure hereditario ad ipsam ecclesiam iam dictam. Ego Danihel presbiter dono duos libros, manuale et psalterium, et planeta cum stola, et de terra modiatia una ad ipsum titulum, et est ipsa terra in loco ubi dicitur ad Humularios; de una parte in frontat in terra Gontoualdi, de alia parte in terra Senderedi, de tertia vero parte in frontat in stirpe. Nos Iohanes, Paternus, Vonulfus, Fedelancus damus adque concedimus ad ipsum predictum titulum sancti Martini terra modiatia una, et est ipsa terra ad illum Voxitari; de una parte in frontat in terra de Iohane, de alia parte coniungit in terra Ansemundi, de tertia parte in stirpe. Nos Gontoualdus, Nantemirus, Livanus et Saporella tradimus semodiata una una (sic) de terra, et est ipsa terra ad illum Camporuvio; de una parte in frontat in terra Iohannis, de alia parte in terra de nos iamdictos heredes. Nos Leoporus, Alaricus, Senderedus, Fulgentius, et Leoderandus concedimus ibidem ad ipsum titulum de terra quartatas III et est ipsa terra ad locum ubi dicitur ad illos Fornones; de una parte in frontat in terra Iohannis, de alia parte coniungit in terras Odomari, de tertia vero parte in stirpe. Nos

En el nom del Déu omnipotent i del nostre salvador, Jesucrist. Els qui vivim a la vila que se'n diu Saldes, vàrem edificar l'església en honor de sant Martí, bisbe, per mitjà del nostre bisbe, el senyor Guisad, bisbe de la Seu d'Urgell, de santa Maria, verge intemerata, i l'edificàrem en temps del piadosíssim rei Carles i lliuràrem aquell document en mans del nostre bisbe ja esmentat per tal que la consagrés i així ho va fer. Per aquesta causa, vàrem decidir en els nostres esperits que donàriem alguna cosa de la nostra pobresa i ho concedríem espontàniament i amb bona voluntat, amb dret hereditari per a aquesta església ja esmentada. Jo, Daniel, prevere, dono dos llibres, un manual i un salteri, una casulla amb l'estola, i una modiatia de terra que es troba al lloc que en diuen Humularis; per una part limita amb la terra de Gontovald, per altra, amb la de Sendered, per la tercera, amb un socam. Nosaltres, Joan, Patern, Vonulf, Fedelanc, donem i concedim a Sant Martí una modiatia de terra que és al costat del Voxitari; per una part, limita amb la terra de Joan, per l'altra s'uneix amb la terra d'Ansemund, per la tercera, amb un socam. Nosaltres, Gontovald, Nantemir, Livà i Saborella fem donació d'una semodiata de terra que és a Camp-roig; per una part limita amb la terra de Joan, per l'altra, amb la dels nostres hereus. Nosaltres, Leopori, Alaric, Sendered, Fulgenci i Leoderand concedim també 3 quarteres de terra i aquesta terra és en el lloc que se'n diu els Fornons; per una part, limita amb la terra de Joan, per l'altra s'uneix a les terres d'Odomar, per la tercera, amb un socam. Nosaltres, Ansemund i Godomar, lliurem i concedim una semodiata de terra a l'esmentada església, terra que és al costat dels Fornons; per una part limita amb la terra de Joan i per l'altra amb la de Leopori. També nosaltres, els esmentats més amunt, lliurem i concedim a l'esmentada

Ansemundus et Godomarus tradimus vel concedimus semodiata de terra ad predictam ecclesiam, et est ipsa terra ad ipsos Fornones; de una parte in frontat in terra Iohannis, de alia parte in terra Leporini. Iterum nos superius nominati tradimus adque concedimus ad ipsam vocitatum ecclesiam kasam cum cortinam, exio et regresso suo, et ortos duos sicut iam antea traditum fuit vel est a parentibus nostris; ipsa kasa in frontat in ipsa ecclesia, orti vero est iusta terra Fulgentii, de alia parte in terra Vonulfi; alius ortus est iusta ortum Iohannis, de alia parte in frontat in strata, est manifestum. Quem vero ista omnia superius comprehensa hoc damus vel [concedimus ad] ipsa ecclesia sancti Martini ex parte animo et bona voluntate pariter ut ab odierno die et tempore sit ibi donitum vel concessum omnique tempore. Si quis sane, quod fieri minime credimus, quod si nos superius nominati aut aliquis de filiis nostris vel heredes vel quislibet homo supposita persona nostra [qui contra anc] scripturam donationis nostre venerit aut nos ipsi venerimus inferant seu inferamus aut partique nostre, quantum ad eo tempore in melioratum fuerit et ista omnia superius comprehensa duppla vel trippla ad ipsam ecclesia vel custodes vasorum sit ibi donitum vel concessum, et in habantea ista scriptura sua obtineat firmitate.

Facta scriptura donationis nostre VI idus decembris, anno XVIII regnante Karulo rege.

Sign+um Ioannis. Sign+um Paterni. Sign+um Vonulfi. Sign+um Gontoualdi. Sign+um Nantemiri. Sign+um Livani. Sign+um Saporelles. Sign+um Leporini. Sign+um Alarici. Sign+um Senderedi. Sign+um Fulgentii. Sign+um Ansemundi. Sign+um Godomari. Sign+um Fredelanti. Daniel presbiter, qui hanc scripturam fieri volui et SSS.

Addilus diaconus, qui hanc scripturam donationis scripsi et SSS. die et anno quo supra.

església una casa amb un pati rodó, amb la seva sortida i entrada, dos horts, tal com ja va ser entregat i ho és pels nostres pares; la casa limita amb l'església; l'hort és al costat de la terra de Fulgenci, per l'altra part, amb la terra de Vonulf; l'altre hort és al costat de l'hort de Joan, per l'altra costat limita amb el camí; això és manifest. Tot el que és comprès més amunt ho donem i (concedim) a aquesta església de Sant Martí espontàniament i amb bona voluntat, per tal que des d'avui i en tot temps sigui donat i concedit. Si algú —cosa que creiem que no succeirà— si algú dels més amunt esmentats o algun dels nostres fills o hereus o qualsevol home vingués contra aquesta escriptura de donació, o nosaltres mateixos hi vinguéssim, sàpiguen o sapiguem que tot el que hagi estat millorat en aquest temps i tot el que està comprès més amunt, haurà de donar el doble o el triple a l'església o als guardians dels vasos sagrats i d'aquí en endavant aquesta escriptura obtingui tota la seva fermesa.

Feta l'escriptura de la nostra donació el 8 de desembre de l'any divuitè del regnat del rei Carles.

Signatura de Joan. Signatura de Patern. Signatura de Vonulf. Signatura de Gontovald. Signatura de Nantemir. Signatura de Livà. Signatura de Saborell. Signatura de Leopori. Signatura d'Alaric. Signatura de Sendered. Signatura de Fulgenci. Signatura d'Ansemund. Signatura de Godomar. Signatura de Fredelà. Daniel, prevere, que vaig voler fer aquesta escriptura i la subscriu.

Addil, diaca, que he escrit i subscriu aquesta escriptura de donació, el dia i l'any esmentats més amunt.

(Traduït per Paquita Sallés i Verdager)

TREBALL DE CAMP
DESVIACIÓ DE L'ORIENTACIÓ

Nº FITXA: 32

NOM DEL TEMPLE: St. Pere de la Portella,

LOCALITZACIÓ: La Portella -Berguedà-, per la carretera al N. de Sagàs i després per pista a la Quar, s'arriba al monestir de la Portella,

CARACTERÍSTIQUES: Antic monestir benedictí. Temple d'una nau, Absis amb arcuacions i finestres, Façana O, amb porta de doble arcada, Campanar quadrat amb finestres a tots costats, Claustre rústic de petites dimensions, doble galeria amb dues arcades semicirculars per banda, excepte per l'oest, S, XI-XII,

---

NORD MAGNÈTIC: 90°

NORD GEOGRÀFIC: 92°

AZIMUT: -88°

DIA APROXIMAT D'ORIENTACIÓ: 16 març o 28 setembre

DIA DE LA CONSAGRACIÓ SEGONS L'ACTA: 21 setembre 1035

SANT CONSAGRAT SEGONS L'ACTA: St. Pere

ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS DIA DE CONSAGRACIÓ: -91°

ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS EL SANT CONSAGRAT: -121° 30'

CARACTERÍSTIQUES DE L'ENTORN: Situat a la part més alta de la riera de la Portella, afluent del Llobregat, en terreny muntanyós del Pre-pirineu de Berga, molt allunyat de tot centre poblat,

OBSERVACIONS:

**PRIMERA DOTACIÓ DEL MONESTIR DE
SANT PERE DE LA PORTELLA
PELS SEUS FUNDADORS DODA I GUIFRÉ
(any 1003)**

En el nom de la Santa Trinitat, és a dir, del Pare i del Fill i de l'Esperit Sant. Jo, Doda, dona, amb el meu fill, Guifré, fill de la Portella donem al senyor Déu i al cenobi de Sant Pere de Frontanyà. Per aquesta escriptura de nostra donació donem un alou nostre i propi que ens va arribar per compra ja que el vàrem comprar al comte Oliba; aquest alou és a les Artigues. I aquestes Artigues són al comtat de Berga, a l'apèndix del castell de Frontanyà i en el bosc que en diuen d'Agrevolet. I les Artigues termenegen per una part amb el coll del Bosc Rodó; per la segona, amb el coll de Trapa; per la tercera, amb el Puig de Guàrdia; per la quarta, amb el riu que passa per Frontanyà i va fins al Gotseneres. Tot el que hi ha dins aquests quatre termes, ho donem: les Artigues, sobrescrites, les donem senceres amb les seves sortides i entrades i del nostre dret ho lliurem al domini de Sant Pere i als habitants d'aquest lloc, sense subjecció a cap persona i sense cap reserva. I és manifest que qui contra aquesta escriptura de donació

vingués per a trencar-la o nosaltres, els donants, hi vinguéssim, o algun home o alguna dona volgués inquietar-la, ningú no pugui reivindicar res, sinó que pagui el doble de les Artigues esmentades, amb totes les seves millores; i d'ara endavant aquesta escriptura de donació romangui ferma i estable sempre i en tot temps.

Feta l'escriptura de donació el set de les calendes de juliol, any setè el regnat del rei Robert.

Signatura de Doda. Guifré ho subscriu. Ambdós hem fet escriure aquesta escriptura de donació, la signem i demanem als testimonis que la signin.

Signatura de Bardina, vescomte. Signatura de Ramon. Signatura de Gaucefred saig.

Subscripció de Ramon, prevere, que aquesta carta de donació ha escrit i subscript el dia i l'any més amunt esmentats.

**ACTA DE CONSAGRACIÓ DE L'ESGLÉSIA
DEL MONESTIR DE SANT PERE DE LA PORTELLA
(21 de setembre de 1035)**

Consagració de l'església del monestir de Sant Pere de la Portella pels bisbes Guifré de Narbona, Ermengol d'Urgell i Guifré de Carcassona, els quals confirmen les donacions que li foren fetes en aquella ocasió i les que havien estat atorgades al monestir pels fundadors Doda, la seva muller Ermetruda i llur fill Guifré. El bisbe Ermengol hi funda una confraria, confirmada i enriquida amb noves gràcies espirituals pels bisbes reunits en concili a Narbona aquell mateix any.

Original perdut.

Còpia del segle XII feta pel notari Bonfill, perduda.

Còpia contemporània de l'anterior, feta pel notari Ramon, provinent de l'Arxiu de Sant Pere de la Portella, 370 mm x 310 mm, AES, núm. 710, la qual presenta la particularitat d'afegir noves signatures al document: "Ollegarius archiepiscopus Terrachonensis, Jozfredus episcopus, Poncius episcopus Tortose, Petrus episcopus Cesaraugusta".

Trasllat del P. Caresmar.

J. VILLANUEVA: *Viaje...* vol. VIII, ap. 23, pàgs. 258-263.

D. COSTA I BORABULL: *Memorias...* vol. II, ap. 11, pàgs. 723-725.

J. SANTAMARIA: *Memorias...* ap. 9, pàgs. 10-12.

Cebrià BARAUT: *Les actes de consagració d'esglésies del bisbat d'Urgell (segles IX-XII)*, "Urgellia", 1, 1978, pàg. 110.

Anno incarnationis Domini ·XXXV· post millesimum, era M·LXXIII·, indictione ·III·, epacta ·XX·, ·XI· kalendas octobris, anno ·V· regni Aicarici regis, convenerunt in unum in Dei omnipotentis nomine Wifredus sancte Narbonensis ecclesie archiepiscopus ac nobilissimus antistes Ermengaudus necne Guifredus episcopus Carcasonensis, ut consecrarent episcopum Barchinonensem, nomine Guilabertum, in cenobio sancti Petri Frontenianensis, et consecraverunt eandem ecclesiam in honorem domini nostri Iesu Xpisti et beati Petri apostolorum principis, ac sancti Iohannis Baptiste simulque beati Martini confessoris Xpisti. Extulerunt autem eundem locum consecrando et grates Deo rependo, attolentes super sidera, et dotaverunt eandem ecclesiam fideles et proceres qui ad dedicationem venerunt de rebus sibi a Domino conlatis, prout continent scripture ab eis condite. Nos ergo iam dicti pontifices confirmamus supra dicto cenobio quicquid constructores, idest Wifredus et mater eius Doda, necnon uxor eius Ermetruitis, eidem loco quocumque modo profligaverunt, vel quicquid fideles pro Dei amore ibidem contulerunt. Quam conscriptionem manibus nostris firmatam manibus predicti Wifredi tradimus, ut nostro sic iussu obediens futuro in concilio Narbonensi illam deferens omnibus coepiscopis illic venientibus ostendet, quatinus quod a nobis nunc est stabilitum illorum omnium affirmatione sit roboratum.

Constitutio etiam interea ego Ermengaudus presul sedis Urgelli cum domno archiepiscopo Narbonensi aliisque episcopis michi conscientibus, ut quicumque homo vel femina ad iam dictum cenobium sancti Petri venerit, vet ad ipsam ecclesiam atque ad alia opera ex suo proprio avere aliquem adiutorium fecerit in pane et vino, auro et argento, vel aliis rebus, ab omnipotentia Xpisti dextera absolutus permaneat ex omnibus maioribus peccatis unde penitentiam abet. Si quis vero ad ipsam caritatem, quem vulgo fratras vocant, bono animo pro Dei amore convenerit vel adiutorium ibi seu candela per se vel per suum nuncium direxerit, similiter in Xpisti regno a ianitore regni celorum introductus, permaneat absolutus ex omnibus peccatis unde penitentiam accepit, quantumque ad nos ex nostra parte attinet totum indulgimus. Si vero aliquis in hoc sanctissimo conventu adiunctus in propria domo aut alicubi morte fuerit preventus, constituimus et si fieri potest omnes alii fratres occurrant maximoque cum honore a confratribus deductus, cum missarum sollempniis in predicto cenobio honorifice sepeliatur sive dives sive pauper sit. Si vero indigens fuerit in tantum ut indigeat victu atque vestitu aut certe fuerit infirmitate detentus, non neglegatur ab aliis confratribus sed unusquisque per se aut per suum nuncium visitare curet fratrem infirmum usquequo avidius sanetur. Ut autem quis fuerit morte preventus, unusquisque ex habitatoribus huius loci in conventu mona-

chorum annumeratus ·III· missas in conventu celebratas, unusquisque presbiter ·XXX· narium pro eo curet expleri. Si vero clericus fuerit qui propriam ecclesiam teneat et honore sacerdotali sit fultus, ·III· tantummodo missas cantare studeat. si autem clericus tantum, et non sacerdos fuerit, tria psalteria pro excessu fratris decantet. Enimvero, si frater in longinqua regione obierit et non potuerit corpus ad hunc monasterium deportari, statim ut eius transitus omnibus notus fuerit, hoc quod statutum est peragatur pro illius anima. Et in adiutorio iam dicte ecclesie dimittat unusquisque homo vel femina unum solidum, qui vulgo dicitur grossum. Si ergo pauper fuerit ut hoc ipsum non possit abere, quantum vires sufficerint tantum ad iam dictam operam dimittat.

Et ego Wifredus, sancte prime sedis Narbone archiepiscopus, cum sanctissime vite merito sancte Arelatensis ecclesie Raiamballo episcopo, cum aliis coepiscopis ·X· et ·VII· in concilio Narbonensi congregatis, rogatu Guifredi venerabilis viri, qui iam dicti loci noviter fundator extitit, pro Dei amore et beati Petri apostolorum principis honore facimus constitutionem prephato loco, ut quicumque homo vel femina iam dictam institutionem domni Ermengaudi episcopi Urgellitani obaudiens ad iam dictam venerit, sicuti prelibatum est, pro remissione suorum peccaminum vel ad iam dictam ecclesiam ex rebus propriis vel in lumine ecclesie adiutorium fecerit quantum unius denarii precium potest estimari, de potestate Dei et nostra maneat absolutus de ·I· ex maioribus peccatis quod plus timet et unde maiorem penitentiam abet. Constitui-mus etiam ut in diebus sancte ·XL·, quicumque fidelium ibi usque in Pascha in servicio Dei perseveraverit et lampada eius tota ·XL· in ecclesia beati Petri apostoli arserit, sive ille toto tempore ·XL·, aliqua necessitate constrictus ibi perseverare minime potuerit, et tamen lampada ipsius per totum tempus ·XL· in prephata ecclesia competentit tempore arserit, si penitentiam trium vel duorum aut certe unius diei tenuerit pro amore Dei et honore sancti Petri, ex tribus vel duobus unum diem usque in caput ·XL· solvimus. Si quis autem pro remissione peccatorum in penitentiam abet, ut ad ecclesiam sancti Petri Rome cupiat pergere et ad iam dictum cenobium sancti Petri, peregrinus cum propria candela septies venire etudierit, tantum illi prosit quomodo si longi itineris peregrinationem tenuerit. Qui vero ad iam dictam ecclesiam tres magistros vel certe duos ·XL· diebus in pane et vino atque redemptione detinuerit, tantum mercedis accipiat quantum si Sancti Sepulcri desiderio ductus illic pergere voluerit, et gratiam Dei promereatur et apostolica benedictione roboratus nostra omnium adfirmatione et absolute solvatur. Amen.

Ermengaudus gratia Dei Urgellensis episcopus SSS. Guifredus Narbonensis ecclesie archiepiscopus SSS. Raiambaldus archiepiscopus Arelatensis SSS. Stefanus episcopus Atensis +. Willelmus archiepiscopus Agatensis +. Oliba episcopus Ausonensis +. Raimundus gratia Dei Ausonensis episcopus +. Bernardus episcopus Coseranensis +. Arnallus presul Tolosa +. Wifredus presul Carcasonensis +. Ugo episcopus ecclesie Uzetensis +. Barnardus episcopus Comeniensis +. Barnardus Lutevensis episcopus +. Arnallus episcopus Magalonensis +. Berengarius episcopus Elnensis +. Froterius episcopus Nemaucensis. + Petrus episcopus Cavalonicensis +. Berengarius archiepiscopus Terragonensis +. Petrus episcopus +. Bernardus Biterrensis ecclesie presul +. Willelmus gratia Dei Ausonensis ecclesie +. Bertrandus episcopus Barchinonensis confirmat. Guislibertus Barchinonensis presul. Berengarius Dei gratia Gerundensis episcopus +. Remundus episcopus Rotensis SSS. Guilelmus gratia Dei Urgellitanus presul qui hec statuta auctoritate episcopali confirmat +. Arnulfus episcopus +. Dalmacius archiepiscopus Narbonensis +. Fulconi gratia Dei Barchinonensis episcopus. Raimundus Dei gratia Ausonensis episcopus. Petrus Ausonensis episcopus.

Datum per manus Bonifilii notarii die et anno prefixo.

Oto indignus gratia Dei tamen Urgellensis episcopus, Bernardus gratia Dei Urgellensis episcopus. Ego + Bernardus Rogerii, licet indignus Urgellensis ecclesie episcopus, hanc confratriam ex parte Dei et nostra laudo et confirmo.

A l'any de l'Encarnació del Senyor 1035, era 1073, tercera indicció, 20ª epacta, 11 de les calendes d'octubre, any cinquè del regnat del rei Enric, varen venir junts, en nom de Déu omnipotent, Guifré, arquebisbe de la santa església de Narbona i el nobilíssim bisbe Ermengol i Guifré, bisbe de Carcassona, per a consagrar amb el bisbe de Barcelona, de nom Guilbert, el cenobi de Sant Pere de Frontanyà i consagrar aquesta església en honor de nostre senyor Jesucrist i de sant Pere, príncep dels apòstols, i de sant Joan Baptista i de sant Martí, confessor de Crist. Distingiren aquest lloc en consagrar-lo i en donar gràcies a Déu i en aixecar-lo fins a les estrelles i els prohoms que varen venir a la dedicació, dataren l'església amb els dons atorgats a ells per Déu, tal com dirien els documents fets per ells. Nosaltres, dones, els citats bisbes confirmem a l'esmentat cenobi tot el que els fundadors, és a dir, Guifré i la seva mare, Doda, i l'esposa d'ell, Ermetruda, acabaren aquest lloc i li ho concediren com a fidels, per l'amor de Déu. El citat Guifré entreguem aquesta escriptura signada per les nostres mans, per a que, obedients al nostre futur mandat en el concili de Narbona i portant-la a tots els co-bisbes que hi vagin, manifesti tot quant ha estat establert per nosaltres i amb l'aprovació de tots sigui corroborat.

Entretant, jo, Ermengol, bisbe de la Seu d'Urgell, determino amb el senyor arquebisbe de Narbona i altres bisbes que consenten amb mi, que qualsevol home o dona que vingui al ja esmentat cenobi de Sant Pere i doni a aquesta església i una altra obra del seu propi peculi alguna ajuda en pa, en vi, en or o en plata, o en altres coses, romangui absolt per la dreta de Crist omnipotent de tots els majors pecats pels quals fa penitència. Si algú vingué a la caritat, que el poble en diu confraries, amb bon esperit i per amor de Déu, manés per si mateix o per un missatger una ajuda d'una candela, igualment sigui introduït en el regne de Crist pel porter del regne celestial, romangui absolt de tots els pecats dels que faci penitència i quant a nosaltres, per la part que ens toca li ho perdonem tot. Si a algú en aquest santíssim convent, en la pròpia casa o en qualsevol lloc li arribés la mort, determinem que, si pot ser, tots els altres germans el socorrin i sigui portat amb gran honor pels confreres, sigui enterrat amb solemnes misses en l'esmentat cenobi, sigui ric o sigui pobre. Però si fos indigent, en tant que li falti menjar o vestit i estigués malalt, no sigui oblidat pels altres confreres, sinó que cada un per si mateix o per un seu missatger, procuri visitar el germà malalt, fins que es posi ben bo. I si a algú li arribés la mort, cada un dels habitants d'aquest lloc en el convent dels monjos fes celebrar tres misses i cada prevere per aquest procuri satisfer el trentenari. Si fos un clerge que tingüés la pròpia església i estigués sostingut per l'honor sacerdotal, cal que canti tres misses. Però si fos clerge i no sacerdot, canti tres salms per a la defunció del germà. També, si el germà moria en un lloc molt apartat i el cos no es pogués portar en aquest monestir, en el moment que el seu òbit fos conegut de tots, que es faci per a la seva ànima allò establert. I en ajuda de la ja esmentada església, doni cada home i cada dona un pou, que vulgarment se'n diu gros. Si fos pobre, de manera que no el tingüés, doni per a l'esmentada obra allò que les seves possibilitats li permetin.

I jo, Guifré, arquebisbe de la santa seu primada de Narbona, amb el bisbe Rimbau, de la santa església d'Arlés, per mèrit de la seva santíssima vida, amb altres disset co-bisbes, congregats en el concili de

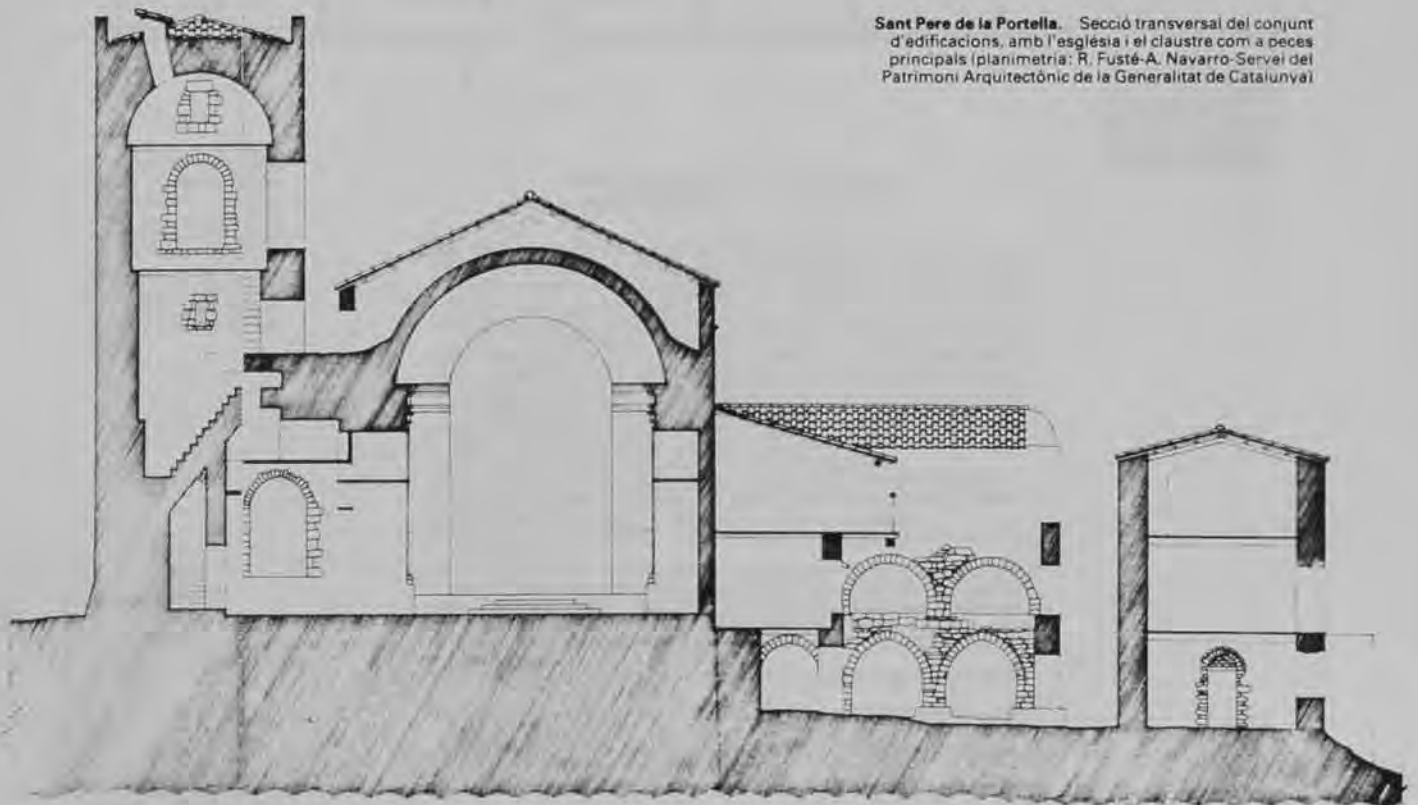
Narbona, a prec del venerable Guifré, que va ser el fundador del dit lloc, per amor de Déu i de sant Pere, príncep dels apòstols, fem aquest document en l'esmentat lloc, per tal que qualsevol home o dona, obediència a la institució del senyor bisbe d'Urgell, Ermengol, vingüés, tal com ha estat dit, per remissió dels seus pecats i a l'esmentada església dels seus propis béns donés una ajuda en llums per a l'església, el preu dels quals es puguin estimar en un denari, pel poder de Déu i pel nostre, romangui absolt d'un dels majors pecats aquell que més temi i pel qual fa major penitència. Determinem que durant els quaranta dies sants, qualsevol dels fidels que perseverés fins a la Pasqua en el servei de Déu i la seva làmpara durant tots els quaranta dies brillés en l'església de Sant Pere apòstol, i durant tot aquest temps de quaranta dies, afectat per alguna necessitat no pogués perseverar, i no obstant això, la seva làmpara per tots els quaranta dies brillés en l'esmentada església, si fes una penitència de tres dies o de dos o fins i tot d'un, per amor de Déu i en honor de Sant Pere, li perdonem dels tres o dels dos un dia fins al terme dels quaranta. Si algú per a la remissió dels seus pecats fa penitència i volgués anar a l'església de Sant Pere de Roma, al cenobi de Sant Pere, pelegrí, amb la seva pròpia candela que vingui aquí set vegades i li servirà igual com si hagués fet el llarg camí de pelegrinatge. El qui a la ja esmentada església tres mestres o dos durant quaranta dies retingués amb pa i vi, tantes mercès rebí com si, portat pel seu desig, volgués anar al Sant Sepulcre, i mereixi la gràcia de Déu i l'apostòlica benedicció; ho corroborem amb la nostra afirmació i amb la de tots i sigui perdonat amb l'absolució. Amen.

Ermengol, per la gràcia de Déu, bisbe d'Urgell, ho subscriu. Guifré, arquebisbe de l'església de Narbona, ho subscriu. Rimbau, arquebisbe d'Arlés, ho subscriu. Esteve, bisbe Atensis. Guillem, arquebisbe d'Agde, Oliba, bisbe d'Osona. Ramon, per la gràcia de Déu, bisbe d'Osona. Bernat, bisbe Soxeransens, Arnau, bisbe de Tolosa. Guifré, bisbe de Carcassona. Hug, bisbe de l'església Uzentensis. Bernat, bisbe de Comenge. Bernat, bisbe de Lodève. Arnau, bisbe de Magalona. Berenguer, bisbe d'Elna, Froteri, bisbe Neumacensis. Pere, bisbe de Cavalló. Berenguer, arquebisbe de Tarragona. Pere, bisbe. Bernat, bisbe de l'església de Beziers. Guillem, per la gràcia de Déu, de l'església d'Osona. Bertran, bisbe de Barcelona, ho confirma. Guisbert, bisbe de Barcelona. Berenguer, per la gràcia de Déu, bisbe de Girona. Ramon, bisbe de Roda, ho subscriu. Guillem, per la gràcia de Déu, bisbe d'Urgell, que confirma aquests estatuts per l'autoritat episcopal. Arnulf, bisbe. Dalmau, arquebisbe de Narbona. Folc, per la gràcia de Déu, bisbe de Barcelona. Ramon, per la gràcia de Déu, bisbe d'Osona. Pere, bisbe d'Osona.

Donat per mans de Bonfill, notari, el dia i l'any esmentats més amunt.

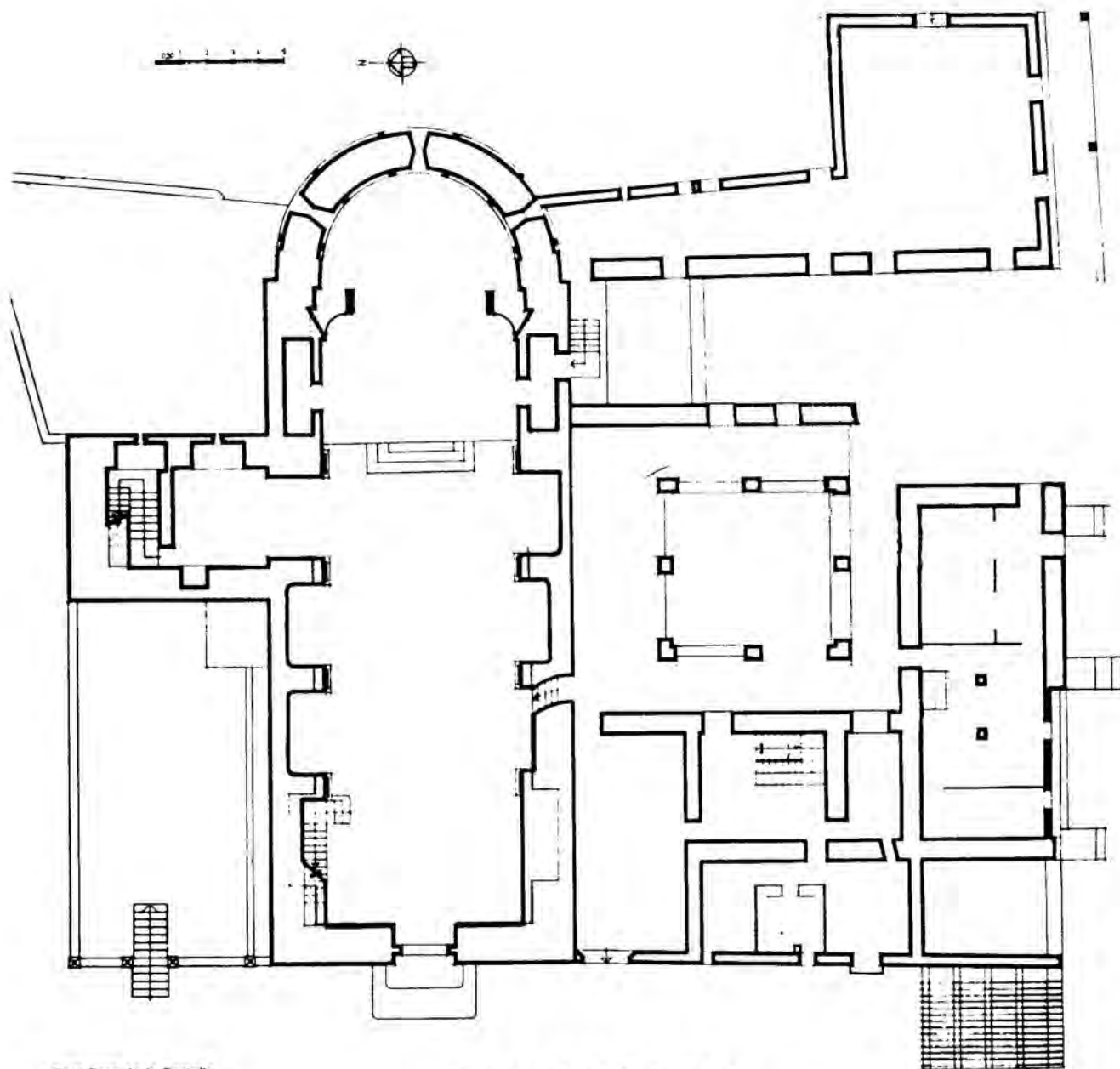
Otò, indigne, per la gràcia de Déu, bisbe d'Urgell. Bernat, per la gràcia de Déu, bisbe d'Urgell. Jo, Bernat Roger, encara que indigne, bisbe d'Urgell, aquesta confraria per part de Déu i nostra, aprovo i confirmo.

(Traduït per Paquita Sallés i Verdguer)

Sant Pere de la Portella. Secció transversal del conjunt d'edificacions, amb l'església i el claustre com a peces principals (planimetria: R. Fusté-A. Navarro-Servei del Patrimoni Arquitectònic de la Generalitat de Catalunya)

Sant Pere de la Portella.
Planta, a escala 1:200, del conjunt d'edificacions que constitueixen el monestir, amb l'església de Sant Pere i el claustre (planta: R. Fusté-A. Navarro-Servey del Patrimoni Arquitectònic de la Generalitat de Catalunya)

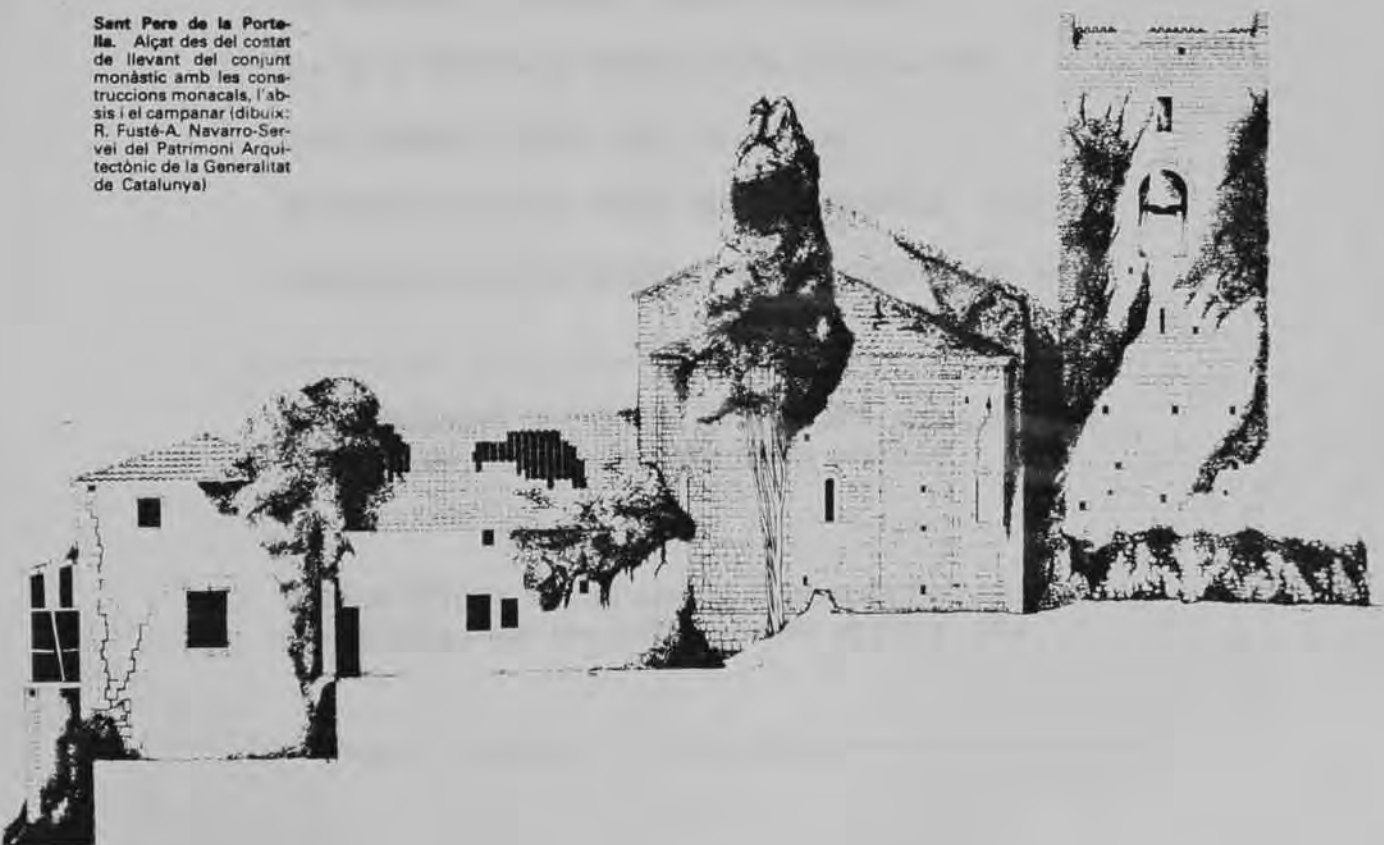
CRONOLOGIA DEL MONESTIR DE SANT PERE DE LA PORTELLA

- 953: Possible donació d'un mas a Sant Pere de la Portella.
- 987: El comte Oliba, futur abet i bisbe, fa una donació a Sant Pere de la Portella.
- 1001: Donació de Guifré, veguer de la Portella, i de la seva mare Doda a Sant Pere d'unes terres comprades al comte Oliba.
- 1006: Els dita veguers donen diverses possessions i drets, situats a la vall de la Portella, que segurament formaven el domini central del monestir de Sant Pere.
- 1016: Butlla papal al monestir de la Portella. Probablement es tracta d'una falsificació.
- 1036: El bisbe Ermengol d'Urgell consagra l'església monàstica de Sant Pere de la Portella i confirma les possessions del monestir. Signen el document els bisbes de nombroses diòcesis catalanes i occitanes.
- 1066: Els senyors de la Portella cedeixen al monestir la parròquia de Santa Maria de la Quar. Aquesta donació és confirmada pel bisbe d'Urgell.
- 1082: Donació de terres a la Cardanya, al terme de Villobant.
- 1098: Donació al monestir de la Portella d'un mas situat al terme de Cardús.
- abans 1197: El priorat de Sant Pere del Mont depèn del monestir de la Portella.
- 1214: El monestir compra diversos aïlls a Fucimanya (Serraine).
- 1346: A causa de la pesta negra, mor l'abet; el monestir és abandonat durant una quarantena d'anys.
- 1356: Possiblement a causa del reduït nombre de membres de la comunitat, l'abet és nomenat pel papa; l'any 1366, ja hi havia, però, una comunitat amb sis monjos.
- 1422: El monestir de Sant Pere de la Portella rep una butlla del papa Martí V, per la qual es confirmen els privilegis, immunitats i exempcions.
- 1437: L'abet Joan Merquet és obligat a renunciar; deixa el monestir en una mala situació econòmica.
- 1534: Ran d'unes bandolerats, l'abet és assassinat, el monestir és saquejat i la comunitat de monjos es dispersa.
- 1617: El monestir de Sant Pere de la Portella és unit al de Sant Pau del Camp. Només resten a la Portella tres monjos.
- 1836: El monestir és suprimit. Els tres monjos esdevenen rectors de les tres parròquies que havien estat del monestir.

(JBM)

Sant Pere de la Portella. Alçat des del costat de ponent del conjunt monàstic amb el campanar, el mur frontal de l'església i diverses dependències del monestir (dibuix: R. Fusté-A. Navarro-Servei del Patrimoni Arquitectònic de la Generalitat de Catalunya)

Sant Pere de la Portella. Alçat des del costat de llevant del conjunt monàstic amb les construccions monacals, l'absis i el campanar (dibuix: R. Fusté-A. Navarro-Servei del Patrimoni Arquitectònic de la Generalitat de Catalunya)

TREBALL DE CAMP
DESVIACIÓ DE L'ORIENTACIÓ

Nº FITXA: 33

NOM DEL TEMPLE: St. Andreu de Sagàs.

LOCALITZACIÓ: Sagàs -Berguedà-, a 9 Km. de Gironella per la carretera de Vic, desviació al N. 1Km.

CARACTERÍSTIQUES: Molt modificada. Planta basilical amb absis i dues absidioles. La primera construcció que cal datar és del s. X, contemporània a la Necròpolis excavada en l'absis, i de la qual no es coneix res de moment. En la primera meitat del s. XI es construeix una planta basilical amb tres naus, constituint la base de la que ha arribat fins a nosaltres. En els s. XI-XII és substituïda la coberta d'embigat per una de volta de canó. Les altres modificacions es produeixen del s. XVII al XX.

NORD MAGNÈTIC: 97°

NORD GEOGRÀFIC: 99°

AZIMUT: -81°

DIA APROXIMAT D'ORIENTACIÓ: 3 març o 12 octubre

DIA DE LA CONSAGRACIÓ SEGONS L'ACTA: 16 juliol 903

SANT CONSAGRAT SEGONS L'ACTA: St. Andreu

ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS DIA DE CONSAGRACIÓ: -121° 30'

ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS EL SANT CONSAGRAT: -60° 30'

CARACTERÍSTIQUES DE L'ENTORN: Situada dalt d'un turó entre terres de cultiu i centre d'una petita població.

OBSERVACIONS: En l'actualitat en reconstrucció i excavació arqueològica d'una Necròpolis existent en els s. IX-X.

ACTA DE CONSAGRACIÓ DE L'ESGLÉSIA DE
DE SANT ANDREU DE SAGÀS
(16 de juliol de 903)

Original perdut.
Còpia resumida del segle XIII, ACU, LDEU, I, fol. 239, doc. 814.
Cebrià BARAUT: *Les actes de consagració d'esglésies del bisbat d'Urgell (segles IX-XII)*, "Urgellia" 1, 1978, pàg. 73.

Anno incarnationis domini nostri Ihesu Xpisti·DCCCC·III· XVII.
kalendas augusti, anno ·IIII· regnante Karulo gloriosissimo rege, veniens
quidam venerabilis Nantigisus Orgellensis episcopus in territorio Bergi-

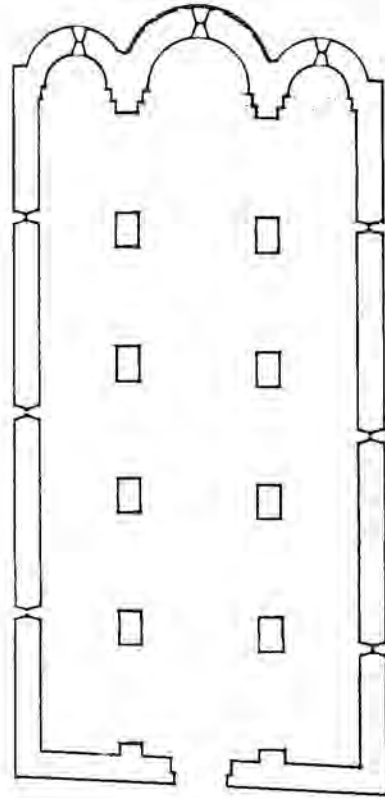
tanensi in locum vocitatum Sagasse, rogatus a sacerdote Galindone
nomine sive a cunctum populum in ipsa parrochia habitantium, certantes
in Dei servitio et ecclesiam Dei fundatores, rogantes et postulantes
venerabilem presulem Nantigisum nomine ad ecclesiam consecrandam
in honore beati Andree apostoli. Qui iussit atque discernit cum aliis
bonis hominibus ut, per singulos annos, sacerdos qui illam ecclesiam
tenuerit solvere faciat in servitio episcopatus sancte Marie orgellitane
sedis modios ·VI· de annona et solidos ·III· et agnos ·II·

L'any 903 de l'encarnació de nostre senyor Jesucrist, el 16 de juliol,
any quart del regnat del gloriosíssim rei Carles, va venir el venerable
bisbe d'Urgell, Nantigís, al territori del Berguedà, al lloc anomenat
Sagàs, pregat pel sacerdot, de nom Galindó, i per tot el poble
d'habitants d'aquesta parròquia, que s'exerciten en el servei de Déu i
són els fundadors de l'església. Varen demanar i pregar al venerable
bisbe, de nom Nantigís, que consagrés l'església en honor de sant

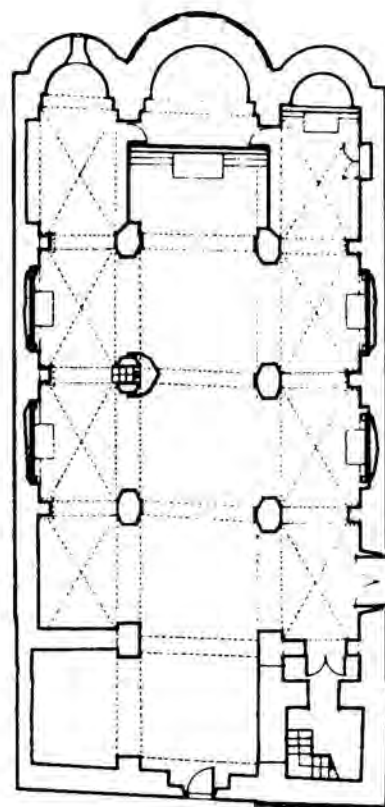
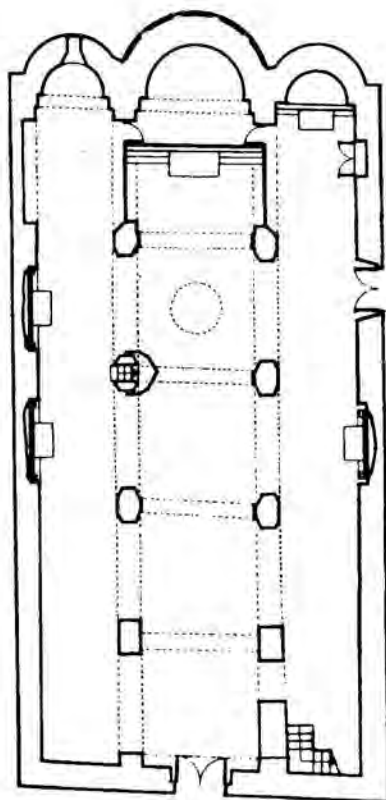
Andreu, apòstol. El bisbe manà i ordenà, amb els altres prohoms, que
cada any el sacerdot que tingué cura d'aquesta església, fes pagar en
servei del bisbat de Santa Maria de la Seu d'Urgell, sis modios d'annona,
tres sous i dos anyells.

(Traduït per Paquita Sallés i Verdguer)

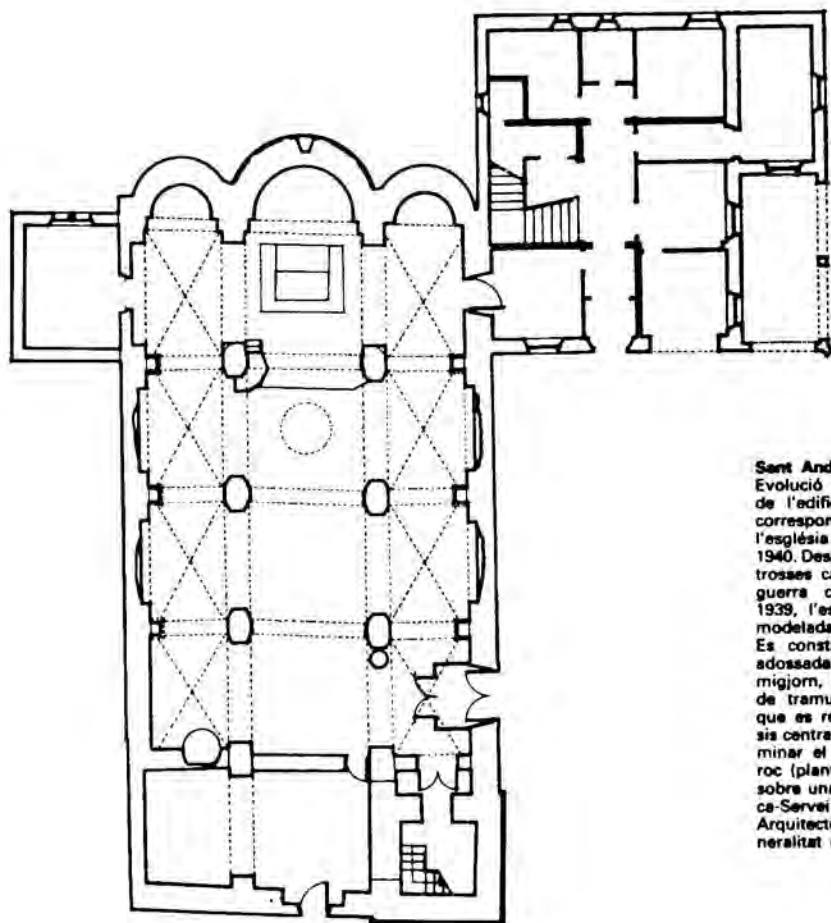
Sant Andreu de Sagàs. Evolució arquitectònica de l'edifici: planta de la segona fase que correspon a la primera meitat del segle XI. Es constitueix d'una basilica de tres naus separades per pilars quadrangulars, cobertes amb estructura de fusta, i capçades per tres absis semicirculars. La decoració externa es limita a l'absis central i la façana de ponent (planta: J. A. Adell, sobre una base d'A. Roca-Servei del Patrimoni Arquitectònic de la Generalitat de Catalunya)

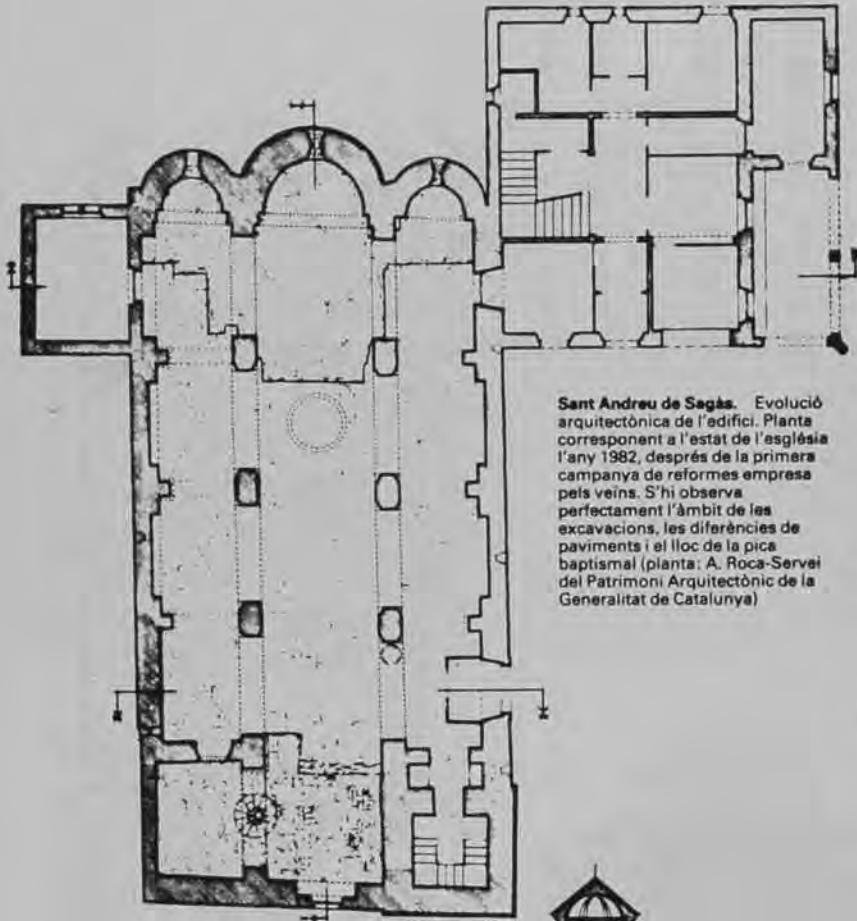
Sant Andreu de Sagàs. Evolució arquitectònica de l'edifici. Planta que correspon a una quarta fase, que cal situar al final del segle XVII, en la qual s'han produït importants alteracions espacials en el presbiteri, amb la conversió de l'absis central en sagristia, s'obren capelles desgruixant els murs laterals, es rededora la nau central, aixamfranant les arestes dels plans, s'obre una nova porta a la façana de migjorn, es construeix un cor a ponent, i un lluernari, que trenca la volta, sobre el presbiteri (planta: J. A. Adell sobre una base d'A. Roca-Servei del Patrimoni Arquitectònic de la Generalitat de Catalunya)

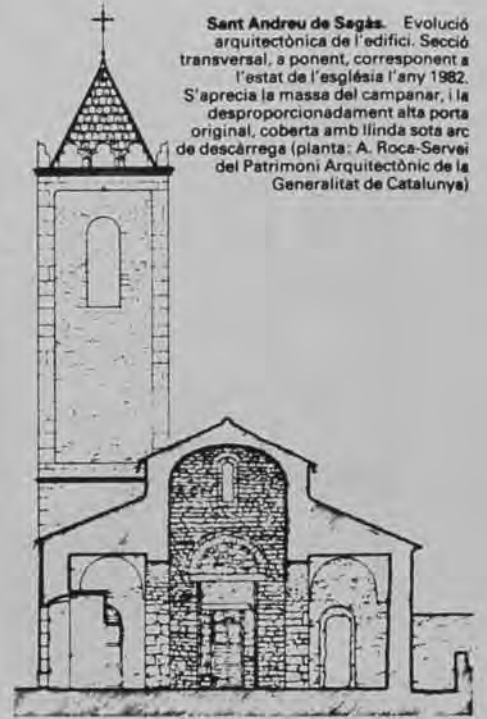
Sant Andreu de Sagàs. Evolució arquitectònica de l'edifici. Planta que correspon a l'estat de l'església al final del segle XIX. Sobre l'estructura existent s'ha obert una nova porta en la façana de migjorn, tancant l'anterior, i s'ha modificat profundament el cantó de ponent amb la construcció del campanar de torre, a l'angle sud-oest, i l'alteració de la capella de l'angle nord-oest, amb la seva volta perpendicular a la nau (planta: J. A. Adell, sobre una base d'A. Roca-Servei del Patrimoni Arquitectònic de la Generalitat de Catalunya)

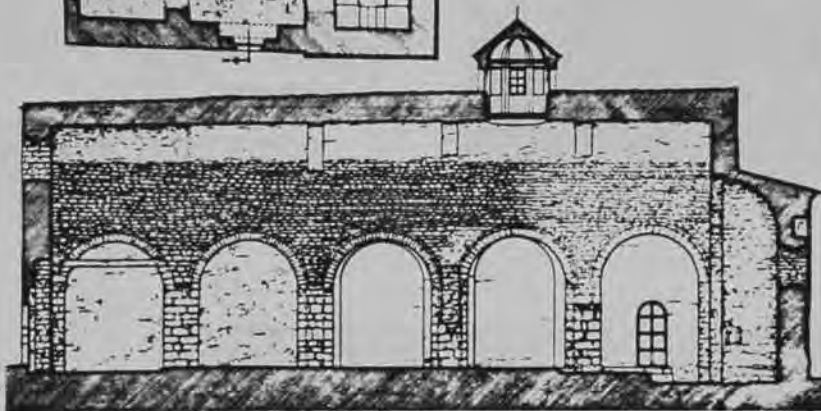
Sant Andreu de Sagàs. Evolució arquitectònica de l'edifici. Planta que correspon a l'estat de l'església després de 1940. Després de les destrosses causades per la guerra civil de 1936-1939, l'església fou remodelada i rededorada. Es construí la rectoria adossada al cantó de migjorn, i una sagristia de tramuntana, mentre que es recuperava l'absis central, després d'eliminar el presbiteri barroc (planta: J. A. Adell, sobre una base d'A. Roca-Servei del Patrimoni Arquitectònic de la Generalitat de Catalunya)

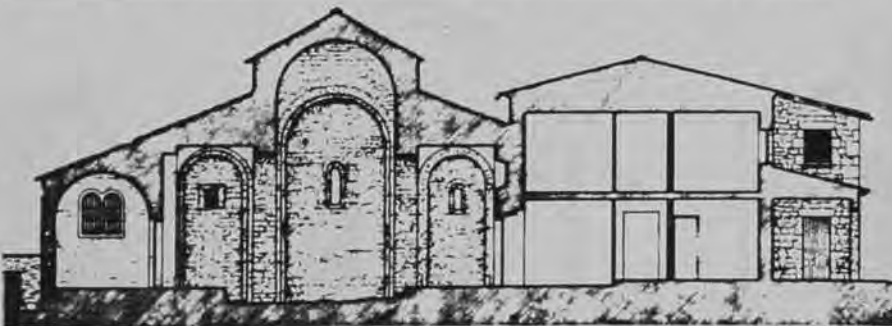
Sant Andreu de Segàs. Evolució arquitectònica de l'edifici. Planta corresponent a l'estat de l'església l'any 1982, després de la primera campanya de reformes empresa pels veïns. S'hi observa perfectament l'àmbit de les excavacions, les diferències de paviments i el lloc de la pica baptismal (planta: A. Roca-Servei del Patrimoni Arquitectònic de la Generalitat de Catalunya)

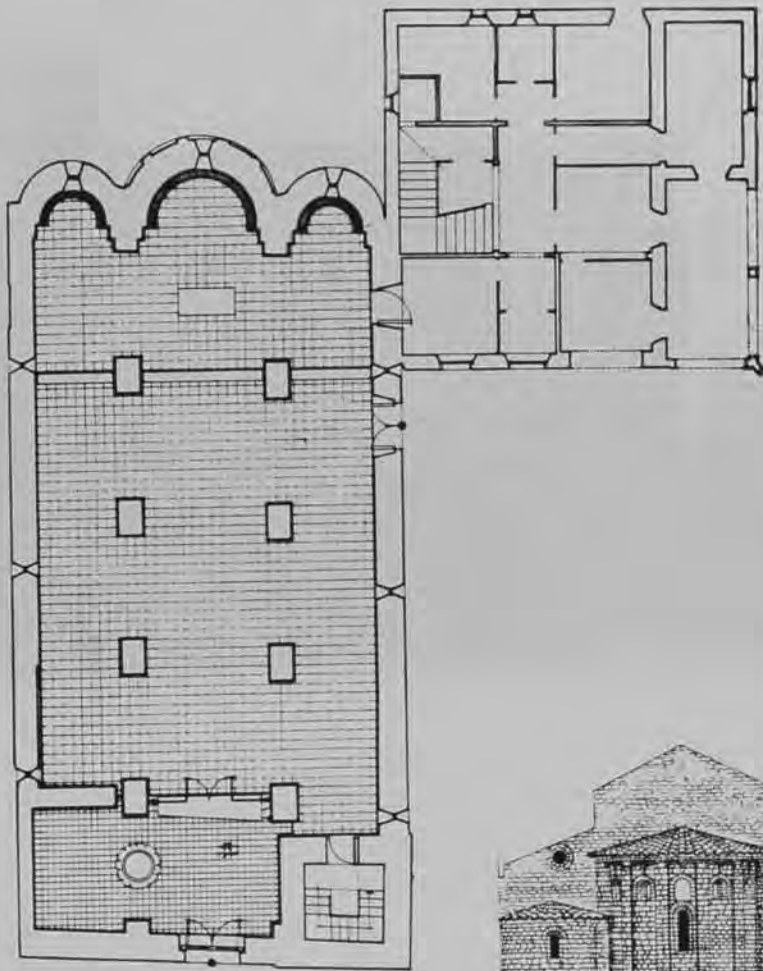
Sant Andreu de Segàs. Evolució arquitectònica de l'edifici. Secció transversal, a ponent, corresponent a l'estat de l'església l'any 1982. S'aprecia la massa del campanar, i la desproporcionadament alta porta original, coberta amb llinda sota arc de descàrrega (planta: A. Roca-Servei del Patrimoni Arquitectònic de la Generalitat de Catalunya)

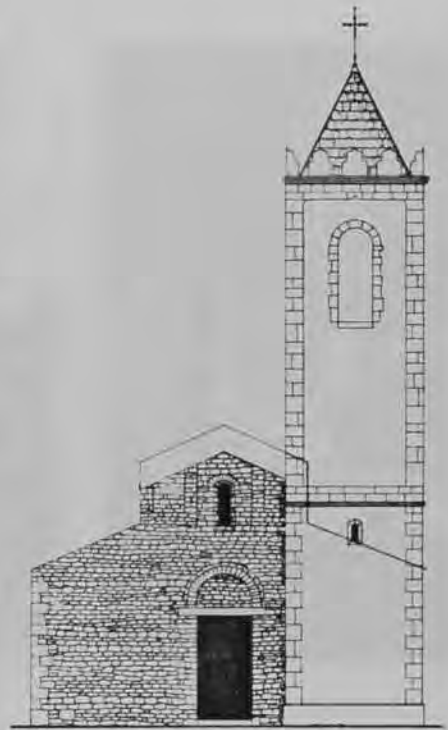
Sant Andreu de Segàs. Evolució arquitectònica de l'edifici. Secció longitudinal corresponent a l'estat de l'església l'any 1982. S'aprecia el lluernari, sobre la volta de la nau central, i el curiós aparellat dels pilars i els arcs formers (planta: A. Roca-Servei del Patrimoni Arquitectònic de la Generalitat de Catalunya)

Sant Andreu de Segàs. Evolució arquitectònica de l'edifici. Secció transversal, a llevant, corresponent a l'estat de l'església l'any 1982. S'aprecia la rectoria, la sagristia, i l'àmbit de les naus laterals amb les voltes d'aresta, de rajol, que tapaven les voltes originals (planta: A. Roca-Servei del Patrimoni Arquitectònic de la Generalitat de Catalunya)

Sant Andreu de Sagàs. Planta de l'església segons el projecte de rehabilitació redactat pels arquitectes Antoni Navarro i Joan-Albert Adell (planta: Servei del Patrimoni Arquitectònic de la Generalitat de Catalunya).

Sant Andreu de Sagàs. Façanes de ponent (a sobre) i de llevant (al costat) de l'església segons el projecte de rehabilitació redactat pels arquitectes Antoni Navarro i Joan-Albert Adell. Cal destacar en la façana de ponent, les proporcions excessives de la porta original, el sobrealçament del mur per assolir el nivell original i el dibuix del perfil de l'església inicial en la façana del campanar (planimetria: Servei del Patrimoni Arquitectònic de la Generalitat de Catalunya).

Sant Andreu de Sagàs. Seccions transversals de l'església, segons el projecte de rehabilitació redactat pels arquitectes Antoni Navarro i Joan-Albert Adell. El sector oriental de la nau lateral de tramuntana és cobert amb un sostrà pla, per tal de recuperar l'òcul, i els nivells de la primera coberta del temple (planimetria: Servei del Patrimoni Arquitectònic de la Generalitat de Catalunya).

TREBALL DE CAMP
DESVIACIÓ DE L'ORIENTACIÓ

Nº FITXA: 34

NOM DEL TEMPLE: St. Maria de Serrateix,

LOCALITZACIÓ: Serrateix -Berguedà-, a 15 Km. de Navàs,

CARACTERÍSTIQUES: Antic monestir benedictí, inicialment de planta de creu llatina amb volta de canó i absis, Ampliació amb dues capelles laterals en forma d'absidioles. La construcció de St. Maria és del tipus que tingué àmplia difusió durant els s. XI-XII, Aquest edifici sofrí tota una sèrie de modificacions durant els s. XVI al XIX,

---

NORD MAGNÈTIC: 94°

NORD GEOGRÀFIC: 96°

AZIMUT: -84°

DIA APROXIMAT D'ORIENTACIÓ: 9 març o 6 octubre

DIA DE LA CONSAGRACIÓ SEGONS L'ACTA: 3 octubre 977/1123

SANT CONSAGRAT SEGONS L'ACTA: Sta. Maria

ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS DIA DE CONSAGRACIÓ: -85° azt,

ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS EL SANT CONSAGRAT: -59° 30'

CARACTERÍSTIQUES DE L'ENTORN: Situat en el poble de Serrateix dalt d'un altiplà, dominant així tot el paisatge de muntanya mitjana del Berguedà i el Solsonès,

OBSERVACIONS: En restauració per la Diputació de Barcelona. No sabem si l'orientació del temple del s. X es correspon amb el del XII,

---

ACTA DE CONSAGRACIÓ DE L'ESGLÉSIA DEL MONESTIR
DE SANTA MARIA DE SERRATEIX
(3 d'octubre de 977)

Consagració de l'església de Santa Maria de Serrateix i fundació del monestir pel bisbe Guisad II de la Seu d'Urgell, el comte Oliba Cabreta i el seu germà el comte-bisbe Miró de Girona. Institueixen abat el monjo Froilà, primer constructor de l'església i del cenobi, el doten amb la parròquia de Serrateix, de la qual assenyalen els termes, concedeixen als monjos la lliure elecció abacial i declaren el monestir lliure de tota servitud. Subscriuen l'escriptura, estesa pel prevere Arnulf, el comte Oliba, els bisbes Guisad i Miró, un arxilevia, dos abats i dos personatges més.

Original perdut.

PASQUAL: *Monumenta*, IV, pàgs. 41-43.

PÈIRE DE MARCA: *Marca Hispanica*, ap. 222 (cfr. VILLANUEVA: *Viaje*, vol. VIII, pàg. 122).

IGNASI FELIU DE TRAVI: *El monestir de Santa Maria de Serrateix*, Granollers 1977, pàgs. 60-63, núm. 1.

CEBRIÀ BARAUT: *Les actes de consagració d'esglésies del bisbat d'Urgell (segles IX-XII)*, "Urgellia", 1, 1978, pàg. 97.

Scripturam series declaratur ut, qui vult evadere de rebus ipsis transitoris, qualiter debet homo sibi preparare viam salutis. Ideo inveniuntur in libro iudico de donationes regie potestatis, quia in quibuscumque personis sive in ecclesiis largiuntur, sive conlatis sunt seu donate, in eorum iure et potestate persistent in eorum nomine eas potestas dederit aud contulerit. Ea videlicet ratione ut ita huiusmodi regalis munificentie collatio adtributa, in nomine eius qui hoc promeruit transfuga permaneat. Ut quidquid de hoc facere vel iudicare voluerit potestatem in omnibus habeat, quia in eodem libro scriptum est quod res donate si in presente tradite sunt nullo modo repetantur a donatore. Ob hoc igitur, in Dei nomine, ego Olibane gratia Dei comes et domini Mironi episcopi frater meus consideravimus peccatorum nostrorum et pertimescimus penas inferi et sic volumus despicere terrena et amare celestia et sic venit in animis nostris et elegit nobis expontanea bona voluntas, ut scripturam donationis faciamus ad domum sancte Marie virginis qui est fundata in comitatu Bergitano in loco que nuncupantur Serra de Taxo. Igitur nos suprascripti volumus notum fieri et manifestare omnibus hominibus de suprascripta ecclesia vel cenobio, qui est situs in comitatu Bergitano infra terminis de ipso nostro dominico quem abemus in ipsa Serra de Taxo, qualiter primus exiit auctor et fundator vel edificator eiusdem loci, veraciter et fideliter notescimus vobis presentibus et futuris nobiles atque mediocres, quia primum fuit per revelationem filii Dei et eiusdem Dei genetricis Marie qui demonstravit se ibi suum proprium oratorium. Nos autem suprascripti quando audivimus et vidimus edificare ibi ecclesiam a domno Froilano monacho cum aliis suis fratribus, idest Godmarus presbyter et monachus et Ermemirus presbyter et monachus et Ildesindi monachi et Lodrici monachi et Ansaloni monachi et Signifredi monachi, ego Oliba comes et domni Mironi episcopi frater meus quesivimus consilium ad domno Wisaldi episcopi sedis urgellitane et per auditorium. Dei et nostrum, de me Olibane et Mironi episcopi et per consilium domni Wisaldi episcopi urgellensis, constituimus ibi monasterium ad habitandum monachis in honore sancte Marie et elegimus ibi abba et patrono, idest domno Froilano qui primus fuit monachus [et fundator] de predicta ecclesia. Donamus [nos] suprascripti ego Olibane et Mironi episcopi frater meus ad suprascripta sancta Maria sive ad ipsa Serra de Taxo et ad domno Froilano abbatem et ad suis monachis ibi abitantibus, et omnes abbates et monachis qui abitant in hunc locum post transitum de ipsis qui hodie habitant ibi, ipsa nostra parochia de Serrateix que est nostro dominico tota ab integro, cum suis terminis et suis afrontacionibus et introitibus et exitibus earum, cum decimas et primicias de tota omnia et taschas et defuncionibus et totum censum quod inde debet exire et omnes placitos, cum ipsis boscos, cum silvis et garricis et pascuis, aquis aquarum, fontes et torrentes et aqua ad molinos ex omnibus partibus in cunctis locis ubi potest homo edificare molendinis ad opus sancte Marie, sive in Cardenari et in omnibus aquis qui sunt in comitatu Bergitano, et tota omnia que nullus comes debet abere in sua honore et nos abemus in ipso nostro dominico totum donamus sancta Maria et ad domno Froilano abbatem et suis monachis ibi cum eo comorantibus sine nulla retinencia, quem ibi non facimus exceptus una sola causa, que ipsa electione de omnibus abbatibus qui post ipsum futuri adveniunt non sicut facta sine consensu et consilio de omnibus episcopis sancte Marie sedis vico Urgellensis et de comite Bergitanense et de monachis ibi abitantibus, et de eorum congregatione eligant ipsum abbatem si talem invenire possint qui sicut fidelis de hunc locum et de omnibus hominibus ad cuius fidem

debet abere et tenere, et si hunc locum non possint invenire talem ipsi monachi cum nobilibus viris Bergitanensis inquirant patronum in alium cenobium qui sicut bonum contra Deum et contra monachis et eligant eum apud consilium episcoporum Urgellensis et comitem Bergitano. Nos autem suprascripti ordinamus atque constituimus, ego Olibane gratia Dei comes et Mironi frater meus cum iussione et obediencia et consensu domni Wisaldi episcopi sedis sancte Marie Urgellensis et cum consilio nobilibus viris terre huius tam magnis quam minimis, ut ipsum cenobium sancte Marie quod fiat maiorem ecclesiam de toto Bergitano, ad battizandum et ad sepeliendum ad omnes homines qui ibi se dubitant ad illorum obitum, aut qui aliquid donare voluerit de sua proprietate fiant absoluti de omnibus peccatis eorum ex parte sancti Petri et sancte Marie et de me Wisaldi episcopi et Mironi episcopi et de successoribus nostris, et que ipsum cenobium usque in finem seculi sicut liberum et francum et cum nimia libertate et cum suo proprio abbate de sua congregatione, sicut est scriptum in regula sancti Benedicti, et nos donatores neque episcopi neque nullus comes qui post nos futuri adveniunt non abeant licenciam ad mittere ipsum monasterium neque sua honore in nulla subiectione de nullo alio cenobio neque de nulla ecclesia, nisi tantummodo que abeat sancta Maria sedis Urgellensis et suis episcopis ipsa honore que episcopis debent abere in illorum diocesim. Et affrontat ipsa parochia de Serrateix cum ipsis boscos, omnia et in omnibus que dici vel nominari possit homo, a parte orientale in ipso rivo de Tordel qui discurret, et de meridiano in termino de castro lteral. A parte occidentale ad ipsa Parada sive in istrata publica que vadit de Val de Peras usque in Anavel. Ex parte circi in ipsa strada publica sive cardonesa que vadit per valle Griavell. Et ad ipsa Mesadella dono ego Oliba comes ad sancta Maria duos campos quod ibi abeam, et abet affrontaciones de duas partes in ipso rivo, de III et IIII parte in ipsa stirpe. Quantum predictae affrontaciones includunt et retinunt, sic donamus nos supra scripti domino Deo et sancta Macludunt et retinunt, sic donamus nos supra scripti domino Deo et sancta Maria et sancti Urbilij martyris ipsa parochia tota ab integro quantum nos abemus vel abere debemus per ullaque voces, sicut est superius exaratum, per remedium animas nostras et de omnibus parentibus nostris tam de mortuis quam de vivis, ut veniam delictorum nostrorum delictis consequi mereamur apud iudice domino Deo nostro. Et propter hanc causam ut nec nos nec nostri parentes, qui post nos adveniant, que bene teneamus aut teneant hunc locum in libertate et fortitudine contra Deum et homines ad honorem sancte Marie et monachis ibi Deo servientibus et non mittant in cenobio nullum usum secularem nec male ingenio, et de ipsa electione de abbatibus non accipiant nullum manus sed fiat recta sicut ecclesia romana docet. Et ipsa helemosina que nos donamus et alia que adjuvante Deo augmentare potuerit sancta Maria non tollant neque derelinquant tollere a nulla persona et nullus comes neque episcopus non sit ausus dare ipsum cenobium per fevum ad nullum hominem. Si quisque aliquid fecerit de ista donacione supra scripta sive de electione que ad nulla causa simoniacha pertineat, ex parte Dei et sancti Petri et omnibus sanctis et de domini Wisaldi episcopi Urgellensis et domni Mironi episcopi et abbatibus et monachis sive clericis qui sunt subtus scripti in hac pagina et per iussione domni Olibane comitis et donator sic fiat excommunicatus et ab ecclesia Dei et a sancta comunione extraneus permaneat, iste qui facit a[ui]d qui consentit sive qui adiutor est ista excommunicatione transire ad frangere, et si ausus est nullus homo de nulla persona ista excommunicatione infringere in quadruplum faciat restituere ipse comes qui fuerit de Bergitano, et ipsa fraus et damnum quod inde exierit ad sancta Maria et ad monachis satisfacere non vult ipse comes per omnes qui faciunt in suprascripta excommunicatione in potestate de religiosis episcopis et monachis sive de clericis fiat et pars nulla non abeat in consortio illorum neque de nobilibus christianis et religiosis, et in antea ista largicio firma permaneat omni tempore et non sit disrupta. Facta sunt autem hec omnia que super [...] ad hunc virum honestissime promulgantur a nullo unquam mortalium efringenda facta est a domno Olibane comite et fratri suo Mironi episcopi.

Anno trabeacionis Christi ·DCCCC LXXVII·, era millesima ·XV·, indictione ·V·, nonis octobris, anno ·XXII· regnante Leutano francigeno rege, apud nos autem imperante domino Iesu Christo cui est honor et potestas una cum Patre hac Sancto Spiritu per immortalia secula seculorum, amen.

Wisadus episcopus SSS. Miro episcopus SSS. Amelrus abba SSS. Miro archilevia SSS. Adalbertus abba SSS. Oliba gratia Dei comes SSS. Sig+num Wifredus. Sig+num Lopardus.

Arnulfus presbyter, qui hanc cartam donacionis rogatus scripsit (s. man.) sub die annoque prefixo subscripsit.

L'Esriptura declara que l'home que vol escapar de les coses transitòries, cal que es prepari el camí de la salvació. Per això trobem en el Llibre Juge que les donacions de la potestat reial que han estat atorgades o lliurades a qualsevol persona o església romanguin sota el domini i poder d'aquells a nom dels quals les hagi atorgades o lliurades; i això d'aquesta manera, que el donatiu de la munificència reial així concedit, resti concedit a nom d'aquell que això merescu, talment que qualsevol cosa que en volgués fer, en tingui plena potestat car en el mateix llibre està escrit que les coses donades, si personalment han estat lliurades, de cap manera no siguin reclamades pel donador. Per això, jo, en nom de Déu, Oliba, per la gràcia de Déu, comte, i el Senyor Miró, bisbe, el meu germà, vàrem considerar els nostres pecats i témer les penes de l'infern i així volguérem despreciar les coses terrenals i estimar les celestials i ens vingué als nostres esperits i ho vàrem elegir amb bona i espontània voluntat, que féssim l'escriptura de donació al temple de Santa Maria, verge, que està fundada en el comtat del Berguedà, en el lloc que en diuen Serrateix. I nosaltres, els esmentats, volem que sigui conegut i manifestat a tots els homes sobre aquesta església i cenobi, que està situat en el comtat del Berguedà, dintre els termes del nostre domini que tenim a Serrateix, que primer hi va haver un autor, fundador o edificador d'aquest lloc; amb veracitat i fidelment fem saber a vosaltres, presents i futurs, nobles i mediocres, que primer va ser per revelació del Fill de Déu i de la seva mare Maria, que va demostrar que allà hi havia el seu propi oratori. Nosaltres, els esmentats, quan vàrem sentir i veure edificar allà una església pel senyor Froilà, monjo, amb els seus altres germans, això és, Gotmar, prevere i monjo, Ermemir, prevere i monjo, Ildesind, monjo, Lodric, monjo, Ansaló, monjo i Signifred, monjo, jo, Oliba, comte i el meu germà, el senyor bisbe, Miró, demanàrem consell al senyor bisbe Guisad, de la Seu d'Urgell i amb l'ajuda de Déu i la nostra, de mi, Oliba i Miró, bisbe, i pel consell del senyor bisbe d'Urgell, Guisad, determinàrem constituir-lo en monestir per tal que fos habitat pels monjos en honor de santa Maria i elegirem abat i patró el senyor Froilà, que primer va ser monjo (i fundador) de l'esmentada església. Donem (nosaltres) els sobrescrits, jo, Oliba i el meu germà, el bisbe Miró, a la citada santa Maria i a Serrateix i al senyor abat Froilà i als seus monjos que hi habitin, i a tots els abats i monjos que hi habitaran, després del traspàs dels que avui hi habiten, la nostra parròquia de Serrateix, que és del nostre domini, tota sencera, amb els seus termes i límits, entrades i sortides, delmes, primícies de tot i les tasques i defuncions i tot el cens que cal que en surti i tots els plets, amb els boscos, bosquets, garrigues, pastures, aigües, fonts, torrents, aigua per als molins de tots cantons i en tots els llocs on un hom pugui edificar-hi molins al servei de Santa Maria, i en el Cardener i en totes les aigües que són al comtat del Berguedà, i tot allò que cap comte cal que tingui en el seu honor i nosaltres ho tenim en el nostre domini, tot ho donem a Santa Maria i al senyor abat, Froilà, i als seus monjos que viuen amb ell, sense cap reserva, però ho fem, exceptuant una sola cosa, que l'elecció de tots els abats que després d'aquest hi hagin, no sigui feta sense el consentiment i el consell de tots els bisbes de Santa Maria de la Seu de la ciutat d'Urgell i del comte del Berguedà i dels monjos que hi habiten i que elegixin un abat de llur congregació si el poden trobar un baró tal que sigui fidel a aquest lloc i a tots els homes els quals cal que tingui i posseeixi fidelitat i si a aquest lloc no poden trobar un home així que, els mateixos monjos amb els més nobles homes del Berguedà, busquin un abat en un altre cenobi que sigui bo davant Déu i davant els monjos i l'elegeixen amb el consell dels bisbes d'Urgell i del comte del Berguedà. Nosaltres, els esmentats, ordenem i manem, jo, Oliba, per la gràcia de Déu, comte, i el meu germà, Miró, amb el manament, obediència i consell del senyor bisbe Guisad de Santa Maria de la Seu d'Urgell i amb el consell dels nobles homes d'aquesta terra, tan grans com petits, que el cenobi de Santa Maria arribi a ser la major església de tot el Berguedà, per a batejar i enterrar a tots els homes que allà lliuren el seu cos, i si algú volgués

donar alguna cosa de la seva propietat, sigui absolt de tots els pecats per part de sant Pere i de santa Maria i de mi, el bisbe Guisad, i el bisbe Miró i els nostres successors i que aquest cenobi fins a la fi del temps sigui lliure i franc i amb força llibertat i amb el seu propi abat i la seva congregació, tal com està escrit en la regla de sant Benet, i nosaltres, els donants, ni el bisbe ni cap comte que vingui després de nosaltres, tinguin llicència per a pagar aquest monestir ni el seu honor sota cap subjecció de cap altre cenobi ni de cap altra església, excepte l'honor que cal que tinguin a Santa Maria de la Seu i als seus bisbes en la seva diòcesi. La parròquia de Serrateix termeneja amb els seus boscos i amb tot el que pugui dir i nombrar per part de sol ixent, amb el riu Tordell que hi passa, i per la part de migdia amb el terme del castell d'Iteral. Per la part de ponent, amb la Parada i el camí públic que va des de Vallderes fins a Anavell. Per la part de cerç, amb el mateix camí públic o cardonès que va per la vall de Griavell. I a la Mesadella dono jo, Oliba, comte, a Santa Maria dos camps que hi tinc i que limiten, per dos costats amb el riu, per la tercera i la quarta parts, amb el socam. Quant als esmentats termes inclouen i retenen, tot ho donem els sobrescrits al senyor Déu, a santa Maria i a sant Urbici, màrtir: tota la parròquia, tot sencer, tot el que tenim o cal que hi tinguem per algunes raons, tal com més amunt és explicat, per a remei de les nostres ànimes i de tots els nostres parents, tant els morts com els vius, per tal que mereixem d'aconseguir el perdó per als nostres delictes, davant el judici del senyor Déu nostre. I per aquesta causa, que nosaltres i els nostres parents, que vindran després de nosaltres, que tinguem bé i tinguin aquest lloc en llibertat i fortalesa en favor de Déu i dels homes i en honor de santa Maria i dels monjos que hi serveixen Déu, i no introdueixin al cenobi cap ús secular ni amb mal esperit i per l'elecció dels abats no rebim cap soborn, sinó que es faci rectament, tal com mana l'Església romana. I aquesta almona que nosaltres donem i altra que, amb l'ajuda de Déu, pugui augmentar a Santa Maria no la toquin ni intenti tocar-la ningú i cap comte ni bisbe no s'atreveixi a donar aquest cenobi per feu a ningú. Si algú fes alguna cosa d'aquesta donació escrita més amunt o de l'elecció, que pertanyi a cap causa de simonia, de part de Déu, de sant Pere, de tots els sants, del senyor bisbe d'Urgell Guisad, del senyor bisbe Miró, els abats, monjos i clergues que estan sobrescrits en aquest document i per manament del senyor Oliba, comte, i donant, sigui excomunicat i romangui estrany a l'Església de Déu i a la santa comunió; el qui ho faci el qui hi consenti, el que ajudi a trencar aquesta excomunió, i si algun home o alguna persona s'atreveix a infringir aquesta excomunicació que faci restituir quadruplicat el comte que ho sigui del Berguedà, i si d'aquest engany i dany que en surti a Santa Maria i als monjos no volgués satisfer, el comte per tots els que ho facin, en l'esmentada excomunicació ho deixi en poder dels religiosos bisbes i monjos i clergues i no tingui cap part en llur companyia ni en la dels nobles cristians i religiosos i d'ara endavant aquesta donació romangui ferma per tot temps i no sigui trencada. Ha estat fet tot el que més amunt (...) s'ha promulgat honestíssimament per a aquest home, que per cap dels mortals mai no cal que sigui trencada; ha estat fet pel comte Oliba i pel seu germà, el bisbe Miró.

Any de l'encarnació de Crist 977, 1015 de l'era, cinquena indició, a les nones d'octubre, any 22è. del regnat del rei francès Lotari, davant de nosaltres, però tenint el poder el senyor Jesucrist per al qual és l'honor i el poder, junt amb el Pare i l'Esperit Sant pels immortals segles dels segles, amen.

Guisad, bisbe, ho subscriu. Miró, bisbe, ho subscriu. Ametrus, abat, ho subscriu. Miró, arxilevita, ho subscriu. Adalbert, abat, ho subscriu. Oliba, per la gràcia de Déu, comte, ho subscriu. Signatura de Guifré. Signatura de Llopard.

Arnulf, prevere, que, pregat, he escrit aquest document de donació i l'he subscrit el dia i l'any més amunt esmentats.

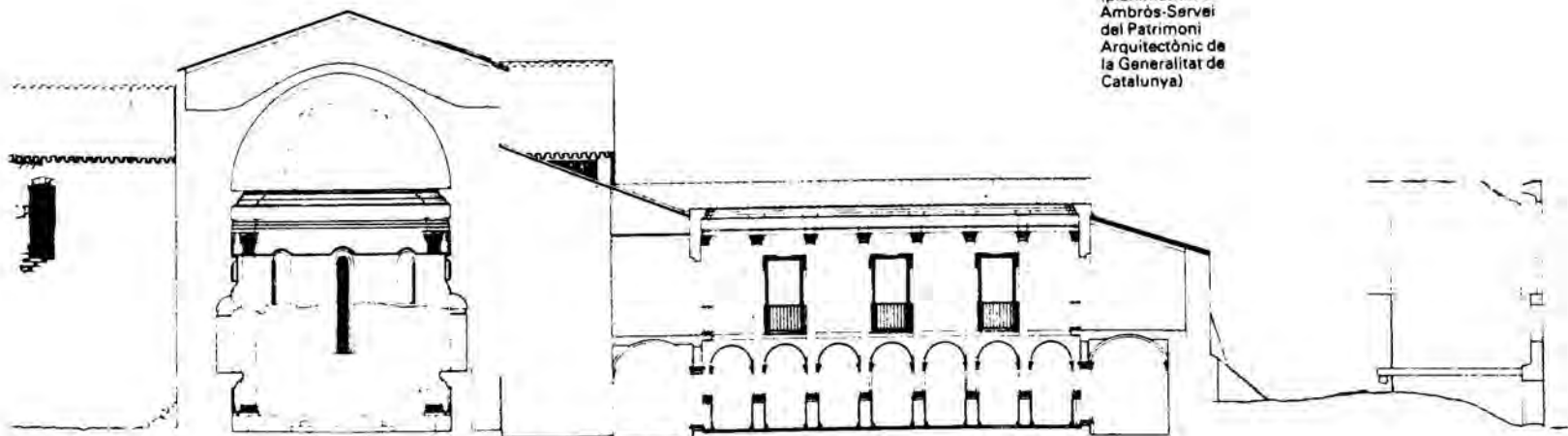
(Traduït per Paquita Sallés i Verdaguer)

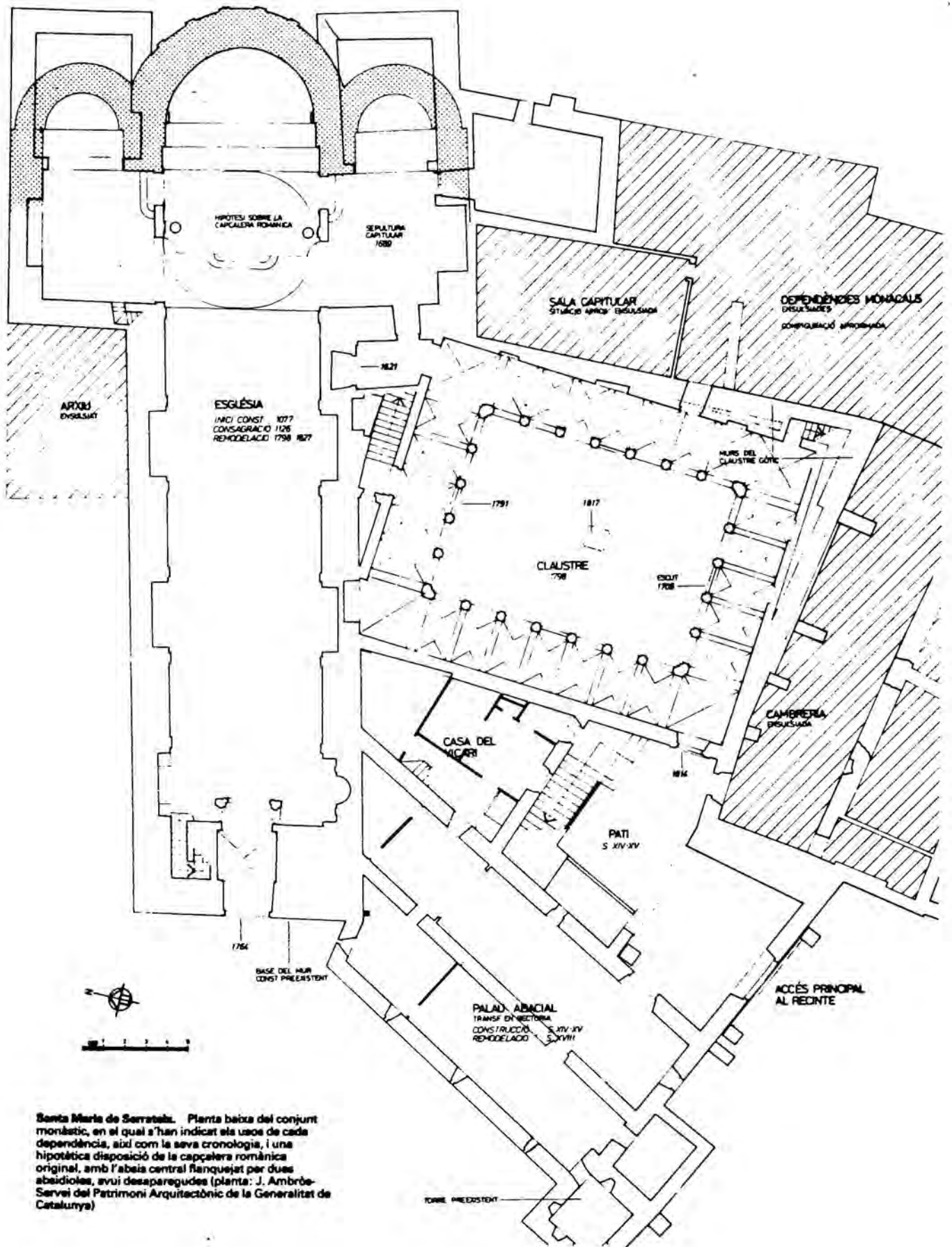
CRONOLOGIA DEL MONESTIR DE SANTA MARIA DE SERRATEIX

- 940: Segons el P. Villanueva, durant el regnat de Lluís d'Ultramar hi havia ja en aquest indret un monestir dedicat a santa Maria i sant Urbici, segons consta en un document de donació de terres d'Arboçada, prop de Castelladral, feta pels comtes de Cerdanya Onofred i Guinedella, senyors de Castelladral, el 12 de gener. La comunitat aquesta època no devia tenir ni regla ni autorització de cap mena.
- 941: Del 4 de gener data un document pel qual Auderic i Ermúncia donen una vinya i un camp "ad domum Sancte Marie vel ad suos serventes": aquest document, doncs, confirma l'existència d'una comunitat.
- 949: Auderic i Ermúncia amplien la donació anterior el dia 13 de maig amb dues peces de terra i dues de vinya.
- mitjan segle X: Una quanta monjos (Gademar, Emerint, Sunifred, Ildert, Larint i Amaló), comandats per Froilà, arriben a aquest lloc, potser fugint dels moros. A fi de subvenir llur necessitat i per tal de satisfer els propis interessos, Oliba Cabreta, comte de Cerdanya, de Besalú i de Berga, i el seu germà Miró III, bisbe i comte de Girona, fan diverses donacions a la comunitat.
- 977: El dia 7 d'octubre el bisbe de la Seu d'Urgell Guisad II consagra l'església del monestir, un petit edifici amb tres absis amb entrada en arc de ferradura. L'acte, redactat pel prevere Arnulf, és signada pel bisbe Guisad, per l'arcebisbe Miró, l'abat Adalbert i els monjos Gotmar, Ildesind, Loderic, Anasló, Simfred, el comte Oliba i tres personatges anomenats Guifré, Duran i Llopert. El monestir rep tota la terra de Teixó. La comunitat que resta establerta té set monjos, entre els quals hi ha dos priores que s'han de regir per la regla de sant Benet. Poc després Froilà és nomenat abat.
- 983: Per tal de confirmar unes donacions al monestir, visita Serrateix Sal·la, bisbe d'Urgell, el comte Oliba Cabreta, a qui acompanyen els seus dos fills petits: Oliba, futur abat de Ripoll i Cuiçà i bisbe de Vic, i Berenguer, futur bisbe d'Elna.
- 986: El comte Oliba i la seva muller Ermengarda donen un alou al monestir.
- 988: Abans de retirar-se com a monjo de Montecassino, el comte Oliba Cabreta fa diverses donacions als monestirs de Cuiçà, Arles i Serrateix.
- 983: El dia 5 de juny la comtessa Ermessenda i tres fills seus, Bernat Tallafarro, futur comte de Besalú i de Girona, Guifré, comte de Cerdanya i del Rosselló, i Oliba, ja comte del Berguedà, assisteixen a l'elecció d'Emili com a abat successor de Froilà, ja vell i mancet de facultats per a governar la comunitat.
- 996: El dia 3 de gener la comtessa Ermengarda visita el monestir amb el seu fill petit Oliba per tal de signar la donació al monestir de Serrateix de l'alou de Cellers d'Oriol, al terme del castell de Pinós.
- 1003: El 17 de juliol Oliba, futur abat i bisbe, poc abans de professar a Ripoll, dona al monestir de Serrateix la parròquia de Sant Martí d'Avià, amb la seva sufragània de Sant Serni de Claré.
- 1008: El veguer Guifré i la seva muller Ingilberga donen al monestir un alou situat al terme de Caserres a Ca n'Eloi ("Tiurana").
- 1013: El comte Guifré de Cerdanya cedeix al monestir l'església de Sant Felu de Viver.
- 1038: La comtessa Elisabet de Cerdanya dona al monestir les vil·les de Soriguera i Soriguera, amb l'església de Sant Miquel. Aquest domini fou, de fet, el nucli de les possessions que el monestir de Serrateix tingué a la Cerdanya.
- 1077: En època de l'abat Pere, mort el 1088, és començada la construcció d'una altra església més espelona, amb un esquema igual al de la catedral de Vic.
- 1123: Oleguer, arquebisbe de Tarragona i bisbe de Barcelona, amb l'assistència del bisbe d'Urgell Pere Berenguer i del de Vic Ramon Gaufrid i de l'abat de Serrateix Guillem, consagra la nova església, l'actual.
- 1128-82: En el transcurso d'aquests anys i a través de diverses donacions, podem refer l'estructura de la comunitat que consta d'un sagristà, un celler, un prior, que també era prebost i celler, un cambrer i un flequer, a més de l'abat.
- 1192: Amb la mediació de l'abat de Sant Llorenç prop Bagà és resolt un enfrontament entre l'abat i els monjos del monestir.
- 1232: La comunitat de Serrateix cedeix a Ramon Franc de Puigordà la barlida sobre tots els béns i drets que té el monestir a la Cerdanya.
- ~1292: A causa d'un pleit motivat per uns drets sobre el mas "Tiurana" de Caserres, els homes de la comtessa Lléscara assassinan el sagristà del monestir.
- 1303: Un document assabenta del fort endutament que patí el monestir aquesta època. Per tal de pal·liar la situació, comença una etapa d'alienacions, generalment temporals, de drets o terres de Santa Maria de Serrateix.
- 1348-73: Durant el mandat de l'abat Simó de Ponç, és construïda la torre-campanar; aquesta construcció forma part del pla de fortificacions que el rei Pere III el Cerimoniós ordenà als monestirs catalans durant la guerra amb Pere el Cruel de Castella.
- 1460: El monestir només té tres monjos. Una part de les edificacions ha estat incendiada durant la guerra.
- 1506-63: Comença la llista d'abats comandataris. El monestir en té cinc, algun dels quals ni tan sols és monjo.
- 1586: Després del concili de Trento són restaurats els abats elegits pels monjos, el prior dels quals és Francesc Sanjust (1586-1593). Amb ell el monestir fa una revifalla i aconsegueix tenir alguns abats de renom.
- ~1618: L'abat Bernat Sedó intenta inútilment traslladar la comunitat a la ciutat de Manresa.
- 1781-84: És abat del monestir Francesc Escofet i de Rogar, durant el mandat del qual comencen unes obres de restauració del monestir, dirigides per l'arquitecte de Berga, Pere Puig.
- 1793: Essent abat Miquel de Niquera acaben les obres de construcció del nou claustre neoclàssic que substituïa l'antic. Les obres són fetes per Josep Torredemera de Caserres.
- 1807: Essent abat Felip Anton d'Escofet (1798-1827), hom encarrega a Pere Puig l'enguibat de l'interior de l'església.
- 1814: Un document diu que el monestir té només tres monjos de més de setanta anys i amb molt mala salut.
- 1836: Amb la desamortització de Mendizábal i durant el mandat de Josep Jordana i d'Arny, elegit abat el 1833, la comunitat que consta en aquest moment d'un abat i cinc monjos, és expulsada forçosament. Els monjos es dispersen i l'església del monestir esdevé església parroquial.
- 1936-39: El monestir sofreix les conseqüències de la guerra civil. L'església és incendiada i són destruïdes diverses dependències monàstiques, sobretot dels costats de llevant i de migjorn del claustre.
- 1960: Són empreses una treballs de restauració a càrrec del Servei de Catalogació i Conservació de Monuments de la Diputació de Barcelona.

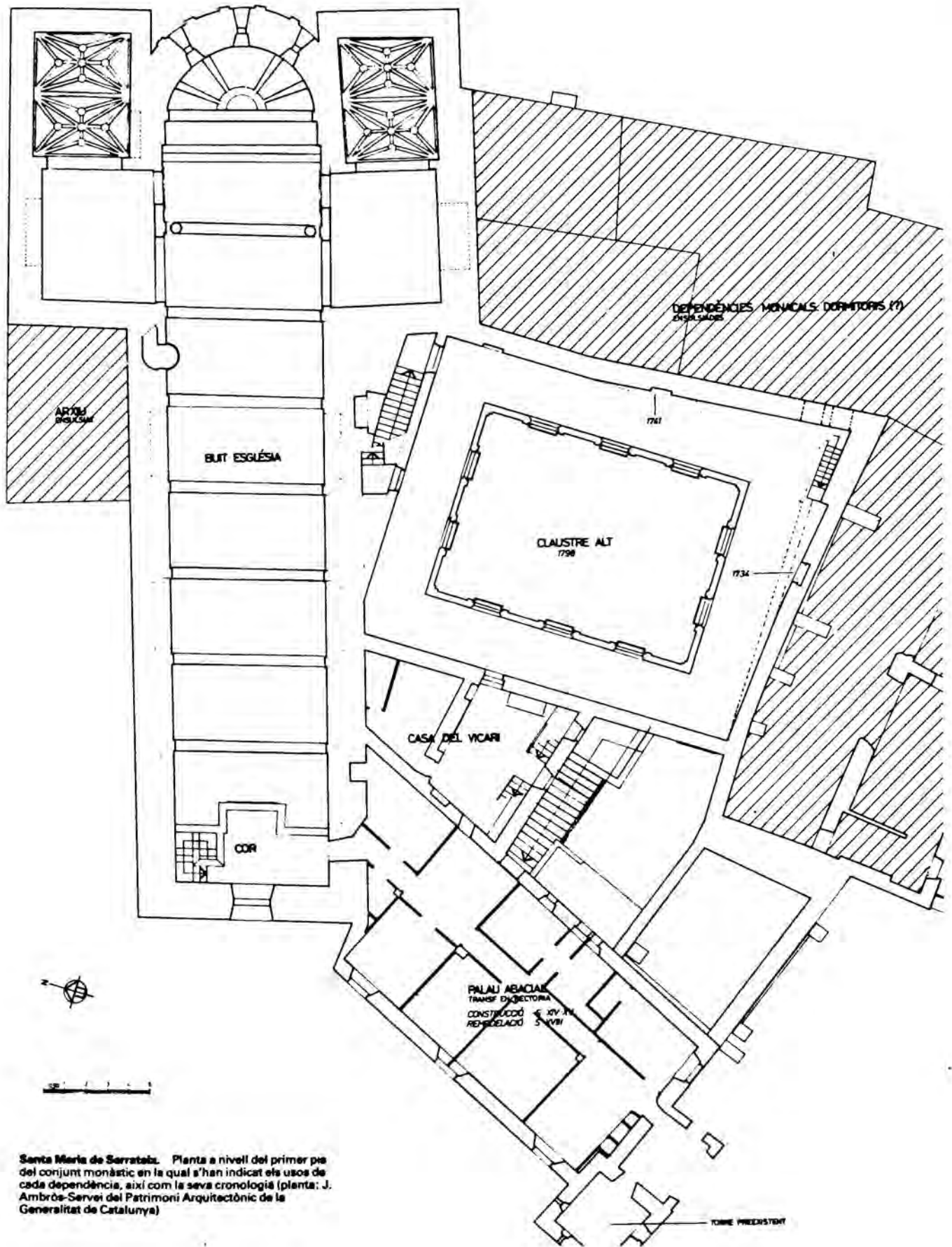
(LXX)

Santa Maria de Serrateix. Secció del conjunt, amb l'església, el claustre i les dependències monàstiques (planimetria: J. Ambrós-Servei del Patrimoni Arquitectònic de la Generalitat de Catalunya)

Santa Maria de Serratells. Planta baixa del conjunt monàstic, en el qual s'han indicat els usos de cada dependència, així com la seva cronologia, i una hipotètica disposició de la capçalera romànica original, amb l'absis central flanquejat per dues absidioles, avui desaparegudes (planta: J. Ambrós-Servei del Patrimoni Arquitectònic de la Generalitat de Catalunya)

Santa Maria de Serrateix. Planta a nivell del primer pis del conjunt monàstic en la qual s'han indicat els usos de cada dependència, així com la seva cronologia (planta: J. Ambrós-Servei del Patrimoni Arquitectònic de la Generalitat de Catalunya)

TREBALL DE CAMP
DESVIACIÓ DE L'ORIENTACIÓ

Nº FITXA: 35

NOM DEL TEMPLE: St. Miquel de Viver,

LOCALITZACIÓ: Viver -Berguedà- és a 10 Km. de Navàs, Església del Castell de Viver, El camí que du al castell surt de la part posterior de la masia de Vilanova de Viver,

CARACTERÍSTIQUES: Es conserven algunes restes romàniques del que fou l'absis, damunt d'unes roques inaccessibles,

---

NORD MAGNÈTIC;

NORD GEOGRÀFIC;

AZIMUT;

DIA APROXIMAT D'ORIENTACIÓ;

DIA DE LA CONSAGRACIÓ SEGONS L'ACTA; 4 octubre 1187

SANT CONSAGRAT SEGONS L'ACTA; St. Miquel

ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS DIA DE CONSAGRACIÓ;

ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS EL SANT CONSAGRAT;

CARACTERÍSTIQUES DE L'ENTORN; Mirador privilegiat sobre el SO, del Berguedà, donada la seva ubicació en terreny rocós i elevat, Bosc de pi i alzina,

OBSERVACIONS; Ha estat impossible efectuar-ne l'amidament per la inaccessibilitat del lloc, Índex de cultures neolítiques en els gravats de les roques,

---

ACTA DE CONSAGRACIÓ DE L'ESGLÉSIA DE
SANT MIQUEL DE VIVER
(4 d'octubre de 1187)

Consagració de l'església de Sant Miquel de Viver pel bisbe Arnau de la Seu d'Urgell, a petició del cavaller Ramon, de la seva mare Ramona, del capellà Bernat i dels altres habitants del lloc. S'enumeren els béns ja posseïts fins aleshores per l'església i les donacions que li fan en aquella ocasió el sudat cavaller i la seva mare, així com els límits de la parròquia. El capellà Bernat promet fidelitat al bisbe i observar totes les obligacions inherents al seu càrrec.

Original perdut.

Còpia del segle XVIII: PASQUAL: *Monumenta*, vol. III, pàgs. 355-356, d'un trasllat fet pel notari barceloní Francesc Mulnèl.

Cebrià BARAUT: *Les actes de consagració d'esglésies del bisbat d'Urgell (segles IX-XII)*, "Urgellia", 1, La Seu d'Urgell 1978, pàg. 179.

Anno ·MCLXXXVII· ·IV· nonas octobris, venit venerabilis dominus A[rnaldus] Urgellensis episcopus in comitatu Bergetanensi in castro quod vocatur Viver, rogatus a domino Raymundo milite et etiam a matre sua Raymunda et Bernardus capellanus et ab aliis parrochianis eiusdem ecclesie, ad consecrandam ecclesiam beati Michaelis que ibi fundata est. Predicta vero ecclesia tenet et possidet in pace, scilicet totam decimam de manso de Mascaro et medietatem decime de manso de Conomines et quintam partem vinee et totam decimam et totam primitiam [...] vocatam Berenguera, et tascam de blat et totam decimam de pane et vino scilicet Aramantera et de Boschet. Et in manso de Codina accepit predicta ecclesia in alaudiis et in vineis beate Marie de Serratex, totam decimam, et in manso de Bach de duabus pecis alaudiis et vinea totam decimam et tascam, et in manso de Albesa unius pecie alaudiis totam decimam, et de manso de Modaselola totam decimam, et primitiam et omni re et cetera omnia que ad ecclesia spectare videntur. Huc prefata ecclesia tenet et possidet ecclesia de Trulls, cum omni medietate totius decime de dominico Berengarii de Soler de pane et de vino, et de domo Petri de Trulls medietatem de carnis et caseo et ovium et lane, et de predicto manso de Conemines totam decimam carnis, caseo et ovium et lane, et de manso de Caneles totam decimam de pane et vino de ipsis conemines, et de Cespuniola et de manso de Almiral totam tascam de pane et vino de una comba, que est ab oriente iuxta domum que dicitur Chelrosa, et unam libram de cera et totam decimam de pane et de vino et de illa tanenca, et in alaude que dicitur Golarda, que tenetur manso de E[r]ra, totam decimam et tascam, et de alaudiis que vocatur Comtesa totam decimam, et de alaudiis que tenet Petri Todo et Bernat de Rovira et de Siula, que sunt infra Gorg Morer, et in aliis locis totam decimam et tascam. Adiungunt etiam huic

donationi, scilicet Raymundus et coniux eius Guillelma et filius eorum Berengarius et domna Raymunda mater Raymundi, unam candelam de hoc totum quod nos habemus in cimiterio beati Michaelis et medietatem decimi omnium olivarum que sunt in hor[to] ante ianuam ecclesie et quantum castrum de Viver tenet et habet pro laboratione, de via publica que pergit de Vilaferran usque ad sanctum Felicem in anter ultra orientem[...] totius decimi. Insuper ego Raymunda iam dicta et Reymundus filius mater et uxor eius Guillelma damus et addimus ecclesie sancti Michaelis et clerici eiusdem ecclesie servientibus mansum integrum cum omnibus suis pertinentibus et terra donibus de Belloc per alodium francum, et hoc donum quod nos modo facimus ecclesie ex mera nostra liberalitate nos neque nostri non iusimus unquam revocare. Illud autem quod iam ecclesia habebat et possidebat firmamus, salvo iure nostro successorumque nostrorum, et tenet ab ista supradicta ecclesia triginta passus de cimiterium cum oblationibus et defunctionibus et etiam cum decimis et primitiis. Parrochia autem afrontationes a parte orientis in Fonollet, de parte vero circi ad sanctum Ioanem de Mondarrii, a meridie usque ad terminum de Merola vel in sancti Genesii, ab occiduo usque ad terminum de Castelladral. Et ego Bernardus capellanus eiusdem ecclesie promitto vobis A[rnaldo] urgellensi episcopo et successoribus vestris, ut observem vestras iusticias et vado as synodum urgellensi ecclesie et faciam libram una de cera vobis et successoribus vestris annuatim et sim vobis fidelis in omnibus pro posse meo, et ego et successores nostri serviamus ecclesiam sancti Michaelis de Trulls unum diem in hebdomada annuatim.

Sig+num domne Raymunde de Viver. Sig+num [...]Raymundi de Viver. Sig+num Guillelma uxoris eius. Sig+num Berengarii filii eorum, nos qui hoc laudamus et firmamus et testibusque firmare rogamus. Sig+num Bernardi de Albesa. Sig+num Petri de Cavila. Sig+num Berengarii de Torrentpregon. Sig+num Bernardi de Carrovira. Sig+num Petri Almiral. Sig+num Raymundi de Corremines. Sig+num Guillelmi de Torrents. Sig+num Petri de Trulls. Sig+num Bernardi de Rovira de Siula. Sig+num Petri Todo. Sig+num Raymundus de Caudina. Sig+num Petri de Caudina. Sig+num Petri de Puigtorrat. Sig+num Franciscus Garde de la Portella. Sig+num Guilherme de Canelles. Sig+num Petri de Mala Rebola. Sig+num Bernardi de sancti Genesii. Sig+num Berengarii Rabull notarii sumus testes huius rei. Sig+num Arnaldi urgellensis episcopus qui hoc laudo et firmo. Sig+num Berengarii de sancta Fide archidiaconus. Sig+num Guillelmi de Torre decano.

Bernardus scriba, ut subdictus vocitatus de Torraella, qui hoc scripsi die et anno quo (s. man) supra cum litteris suprapositis vigesima linea.

L'any 1187, el quatre de les nones d'octubre, va venir el venerable senyor A[rnau], bisbe d'Urgell, al comtat del Berguedà, al castell que se'n diu Viver, pregat pel senyor Ramon, cavaller, i també per la seva mare, Ramona, i per Bernat, sacerdot, i per altres parroquians d'aquesta església, per a consagrar l'església de Sant Miquel que allí s'hi havia fundat. Aquesta església té i posseeix en pau tot el delme del mas de Mascaró i la meitat del delme del mas de Coromines i la quinta part de la vinya i tot el delme i la primícia (...) anomenada Berenguera, i una tasca de blat i tot el delme de pa i de vi de l'Armentera i del Boschet. I en el mas Codina va rebre l'esmentada església en alocs i en vines per a Santa Maria de Serratex tot el delme, i en el mas de Bach, de dues peces d'alou i d'una vinya, tot el delme i la tasca, i en el mas d'Albesa d'una peça d'alou tot el delme i del mas de Modaselola tot el delme i primícia i tot allò que semblés que convenia a l'església. Aquesta església té i posseeix l'església de Trulls, amb la meitat de tot el delme, del senyor Berenguer de Soler, de pa i de vi, i de la casa de Pere de Trulls la meitat de la carn, del formatge, dels ous i de la llana, i de l'esmentat mas de Coromines, tot el delme de la carn, formatge, ous i llana, i del mas de Canaletes tot el delme de pa i de vi dels condominis, i de l'Espunyola i del mas d'Almirall tota la tasca de pa i de vi d'una coma, que és a sol i xent al costat de la casa que se'n diu Quelrosa, i una lliura de cera i tot el delme de pa i de vi, i a l'alou que en diuen Golarda, que és del mas d'E[r]ra, tot el delme i la tasca, i de l'alou que se'n diu Comtesa, tot el delme, i dels alocs que té Pere Todo i Bernat de Rovira i de Siula, que són sota el Gorg Morer, com en els altres llocs, tot el delme i la tasca. Afegeixen a aquesta donació, això és, Ramon i la seva esposa, Guillelma, i llur fill, Berenguer, i la senyora Ramona, mare de Ramon, una candelà de tot el que tenim en el cementiri de Sant Miquel i la meitat del delme de totes les oliveres que hi ha a l'hort davant la porta de l'església i tot el que té el castell de Viver i ho té per a treballar-ho, des del camí públic que va cap a Vilaferran fins a Sant Feliu i més enllà del sol i xent (...) tot el delme. També jo, la ja esmentada Ramona i el seu fill Ramon, amb la seva mare i la seva esposa, Guillelma, donem i afeim a l'església de Sant Miquel i als clergues que la serveixen, un mas tot sencer, amb totes les seves pertinències i la terra amb les cases de

Belloc per alou franc, i aquesta donació que nosaltres fem a l'església amb la nostra pura generositat, manem que ni nosaltres ni els nostres puguin mai revocar-la. Tot el que l'església ja tenia i posseïa, ho firmem, salvat el nostre dret i el dels nostres successors, i té també trenta passos de cementiri amb les ofrenes i defuncions i també amb els delmes i primícies. La parròquia limita per la part de sol i xent, amb Fonollet; per la part de cerc, amb Sant Joan de Mondarri; a migdia, fins al terme de Merola i Sant Genís; a ponent, amb el terme de Castelladral. I jo, Bernat, capellà d'aquesta església, us prometo a vos, A[rnau], bisbe d'Urgell, i als vostres successors que observaré les vostres justícies i aniré al sínode de l'església d'Urgell, i donaré una lliura de cera per a vos i per als vostres successors cada any, i us seré fidel en tot per voluntat meua, i tant jo, com els meus successors servirem l'església de Sant Miquel de Trulls un dia a la setmana, cada any.

Signatura de la senyora Ramona de Viver. Signatura (...) de Ramon de Viver. Signatura de Guillelma, la seva esposa. Signatura de Berenguer, llur fill, nosaltres que tot ho aprofitem i ho firmem i demanem els testimonis que ho firmen. Signatura de Bernat d'Albesa. Signatura de Pere de Cavila. Signatura de Berenguer de Torrentpregon. Signatura de Bernat de Sa Rovira. Signatura de Pere Almirall. Signatura de Ramon de Coromines. Signatura de Guillem de Torrents. Signatura de Pere de Trulls. Signatura de Bernat de Rovira de Siula. Signatura de Pere Todo. Signatura de Ramon de Sa Codina. Signatura de Pere de Sa Codina. Signatura de Pere de Puigtorrat. Signatura de Franciscus Guàrdia de la Portella. Signatura de Guillem de Canelles. Signatura de Pere de Mala Rebola. Signatura de Bernat de Sant Genís. Signatura de Berenguer Rabull, notaris, que som testimonis d'aquest afer. Signatura d'Arnau, bisbe d'Urgell, que ho aprovo i ho firmo. Signatura de Berenguer de Santa Fe, ardiaca. Signatura de Guillem de Torre, degà.

Bernat, escrivà, que sóc anomenat de Torrella, i ho he escrit el dia i l'any esmentats més amunt, amb unes lletres sobreposades en la línia vintena.

(Traduït per Paquita Sallés i Verdaguier)

TREBALL DE CAMP
DESVIACIÓ DE L'ORIENTACIÓ

Nº FITXA: 36

NOM DEL TEMPLE: St. Joan de Montdarn.

LOCALITZACIÓ: Viver -Berguedà-, a 4 Km. de Viver a Serrateix, prendre pista forestal en direcció NO, fins a la veïna casa de Cort de Roure.

CARACTERÍSTIQUES: Molt modificada. De l'obra romànica, tan sols en resta l'absis i alguns fragments de la nau, on sembla que encara hi podem trobar vestigis del s. X. Ha estat modificada sobretot en el s. XVIII, en què hom transforma la nau i la volta, afegint-hi un creuer, un campanar de torre i un cimbori.

NORD MAGNÈTIC: 102°

NORD GEOGRÀFIC: 104°

AZIMUT: -76°

DIA APROXIMAT D'ORIENTACIÓ: 22 febrer o 22 octubre

DIA DE LA CONSAGRACIÓ SEGONS L'ACTA: 11 desembre 922

SANT CONSAGRAT SEGONS L'ACTA: St. Joan

ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS DIA DE CONSAGRACIÓ: -59° 30'

ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS EL SANT CONSAGRAT: -59°/-122°

CARACTERÍSTIQUES DE L'ENTORN: Situada sobre un altiplà de rocam sobre terres de conreu entre bosc de pi i alzina.

OBSERVACIONS: En reconstrucció per la Generalitat de Cat.

ACTA DE CONSAGRACIÓ DE L'ESGLÉSIA DE
SANT JOAN DE MONTDARN
(11 de desembre de 922)

Original: Pergami de 135x267 mm. Arxiu de la Corona d'Aragó, Miró 42. Arxiu de Sant Joan de les Abadesses, sec. A, núm. 62.
F. UDESA: *El archivo condal de Barcelona en los siglos IX-X. Estudio crítico de sus fondos*, Barcelona 1951, págs. 207-209, núm. 73.
Cebrià BARAUT: *Les actes de consagració d'esglésies del bisbat d'Urgell (segles IX-XII)*, "Urgellia" 1, 1978, pág. 84.

Omnibus non habetur incognitum sed quibusdam patefactum, qualiter ego Emma, aspirante clemencia Xpisti abatissa, superna tribuente clemencia aliquantum providens pro amore divinitus celestis patrie et pro timore orribilis gehenne penarum, considero pondus peccatorum meorum vel pertimesco ad eterne iudicis iram ut ante tribunal Xpisti veniam merear adipisci de peccatis meis in corde meo deponere decrevi ut ecclesiam in honore Dei omnipotentis et sanctorum omnium vel martyris beati Iohannis Babiste, qui est situs in pago Bergitano seu in villa que vocantur sancti Iohannis antiquitatis, una cum consensu domino Rodulfo episcopo vel cum omni katerva de eorum, qui ibidem promisse videntur et Deo vota famulantur, prece ad iam supradicto pontifice de supradicta ecclesiam ut Deo auxiliante et eius misericordia propiciante ut ad sanctam consecrationis diem dedicasset quod ita et facit incunctanter. Ob hoc igitur ego Emma abbatissa dono ad prememoratam ecclesiam kasullam, stolam, manipulum, alba, missale, leccionarium, psalteria, verga antiphonarii et sermones ad exortandum sanctorum catholicorum patrum, et dono uno ex orto qui est ante ipsa ecclesia contra meridie et terra una quem emi de homine nomine Dodoni, qui est infra fines de kastro qui fuit quondam Witsclo, qui infronit de [...] in terra Ermegilde et de tercia in domo Sexelmi. Dono hec omnia, quod superius insertum est, ad supramemoratam ecclesiam vel ad ipsos sacerdotes qui ibidem serviunt vel deinceps Deo servituri sunt propter sanctam dedicacionem in subieccione sancti Iohannis Babiste monasterii, qui est situs in comitatu Ausona in valle Riopullo, iusta flumen Teceri, cuius ego regimen teneo ut pro me iamdicta vel genitorum et genitricum mea necnon et parentum meorum a Domino eius misericordia [...] et per singulos annos tam ex decimis quam ex donaria dotis, ipsi sacerdotes qui ibidem Deo serviant ad domum sancte Marie sedis orgellitani vel ad ipsum pontificem qui

liminibus ipsius ecclesie previdet libras duas in luminaria persolvantur. Enim vero ego Rodulfus, episcopus sedis sancte Dei genitricis Marie Orgellitane ecclesie, consecro hanc ecclesiam in honore sancti Iohannis Babiste et martiris fundatam et constituo atque perpetualiter et condono parrochiam. Et habet terminos ex latere meridie in serra de Taxo, deinde vadit ad ipso villare de Leutardo, inde pergit per ipsa strata Kardonense, qui est subtus ipso alode de Mirone comite que nominant Miralias, inde pervenit ad ipsum alode de sancto Saturnino monasterii et pervenit ad fines de parrochiam de Castro Serras, deinde per fines de parrochiam de ipsa Sponiola et pervenit per ipsa strata Kardoniense usque in rio Anaveix et pergit per ipsa strata qui venit ad sanctum Iohannem et concludit usque in serra de Taxo, hi concludunt isti termini de parrochia sancti Ihoannis. Infra has fines quanti homines ibi habitant vel laborant, decimas et primicias dono atque concedo ad ipsam ecclesiam sancti Ihoannis, sicut auctoritas iubet in subieccione sancti Ihoannis monasterii qui est fundatus in comitatu Osona in valle Riopollense, iuxta flumen Tezero. Decernimus atque inconvulsibiliter atque perenniter statuimus ut per singulos annos sacerdotes atque ministri ecclesie more kanonicorum concilia celebrare indesinenter expediant sive et chrismale ministerium secundum statu kanonico et fratrum consuetudinem celebrare non differant et prefixis temporibus occurrere non obmittant.

Facta dotte vel donacione III idus decembris anno -XXV- regnante Karulo rege filio Ludovico, post Odoni.

Rodulfus hac si indignus episcopus. Agericus, archipresbiter, SSS. Sig+num Scluva presbiter SSS. Cixilus presbiter SSS. Sig+num Nantulfus presbiter SSS. Sederedus levita SSS. Mancio presbiter SSS. Blandericus presbiter SSS. Petronius presbiter SSS. Boso levita, SSS. Trasermus presbiter SSS. Sig+num Leutarius presbiter SSS. Sig+num Geldemirus subdiaconus SSS. Sig+num Gontarius clericus SSS. Asenarius, presbiter SSS. Ennego levita atque abba SSS. Daniel SSS. Sig+num Goltredus. Sig+num Astoaldus. Tudericus SSS. Eldegotus SSS. Ugubaldus SSS. Daco SSS.

Atilus presbiter atque monachus, qui hanc dotem vel donacionem [scripsit] die et anno quod supra.

No sigui desconegut de ningú, ans sigui de tots conegut que jo, Emma, aspirant a abadessa, per la clemència del Crist i atribuint la clemència superior en tot el que veig per amor diví de la pàtria celestial i per temor a les terribles penes de l'infern, considero el pes del meus pecats i temo la ira de l'etern judici i, per a merèixer d'obtenir la gràcia davant el tribunal de Crist, vaig decretar apartar del meu cor els meus pecats, per tal que l'església en honor de Déu omnipotent i de tots els sants i del màrtir sant Joan Baptista, que es troba situada al territori de Berga i en la vila que en diuen de Sant Joan des de l'antiguitat, amb el consentiment del senyor bisbe Radulf i amb tota la unió de tots aquells que semblen dirigir i serveixen amb vots a Déu, prego al citat bisbe de l'esmentada església que, amb l'ajuda de Déu, i essent-nos propici amb la seva misericòrdia, que dediqui el sant dia a la consagració i que així ho faci sense retard. Per això jo, Emma, abadessa, dono a l'esmentada església una casulla, una estola, un maniple, una alba, un missal, un leccionari, un saltiri, paraules de l'antifonari i sermons dels sants pares catòlics per a exhortar els fidels, i dono un hort que és davant aquesta església, per la part del sol ixent, i una terra que vaig comprar a un home de nom Dodó, que és dins els termes del castell que va ser del difunt Guitiscle, terra que limita (...) amb la terra d'Ermegild i, pel tercer costat, amb la casa de Sexelm. Dono tot el que més amunt és escrit a l'esmentada església i als sacerdots que allí serveixin, ara o més endavant, Déu, per la santa dedicació, subjecta al monestir de Sant Joan Baptista, que és situat al comtat d'Osona, a la vall de Ripoll, al costat del riu Ter i del qual jo tinc la direcció, per tal que per mi, ja esmentada, i pel meu pare, la meua mare i els meus parents per la misericòrdia del Senyor (...) i cada any dels delmes que de les donacions del dot els sacerdots que allí hi serveixin Déu, paguin a l'església de Santa Maria de la Seu d'Urgell i al bisbe que cuida els seus llinars, dues lliures per a la il·luminació. I jo, Radulf, bisbe de l'església de Santa Maria de la Seu d'Urgell, consagro aquesta església, fundada en honor de Sant Joan Baptista, màrtir, i determino i la constitueixo perpètuament en parròquia. Els seus termes els té, pel costat de migdia, a Serrateix,

després va cap al vilar de Leutard, d'allà es dirigeix pel mateix camí de Cardona, que és sota l'alou del comte Miró, i que en diuen Miralles, després arriba a l'alou del monestir de Sant Sadurn i arriba als termes de la parròquia de Casserres; després, pels límits de la parròquia de l'Espanyola, arriba pel camí de Cardona fins al riu Anaveix i passa pel mateix camí que ve a Sant Joan i acaba a Serrateix; aquí s'acaben els límits de la parròquia de Sant Joan. Dintre aquests termes, tots els homes que hi habiten i hi treballen, dono i concedeixo que paguin a l'església de Sant Joan, tal com mana l'autoritat, i estiguin subjectes al monestir de Sant Joan, que és fundat en el comtat d'Osona, a la vall de Ripoll, al costat del riu Ter. Determinem i ordenem perpètuament i inarrencablement, que cada any els sacerdots i ministres de l'església, segons el costum dels canons, procurin celebrar reunions amb continuïtat i no demorin la celebració del ritus del crisma, segons l'estatut dels canons i el costum dels germans i no deixin d'anar-hi en els temps prefixats.

Fet el dot i donació el dia tres dels idus de desembre de l'any quinze del regnat del rei Carles, fill de Lluís, després d'Odó.

Radulf, encara que indigne, bisbe. Argeriu, arxiprevere, ho subscriu. Signatura d'Esclus, prevere que ho subscriu. Quixil, prevere, ho subscriu. Signatura de Nantulf, prevere, que ho subscriu. Sedered, levita, ho subscriu. Mancio, prevere, ho subscriu. Blanderic, prevere, ho subscriu. Petroni, prevere, ho subscriu. Boso, levita, ho subscriu. Trasemir, prevere, ho subscriu. Signatura de Lotari, prevere, que ho subscriu. Signatura de Geldemir, subdiaca, que ho subscriu. Signatura de Gontar, clergue, que ho subscriu. Asenari, prevere, ho subscriu. Ennec, levita i abat, subscriu. Daniel, subscriu. Signatura de Goltred. Signatura d'Astoald. Teodoric, subscriu. Eldegot, subscriu. Ugubald, subscriu. Daco, subscriu.

Atiló, prevere i monjo, que aquest dot i donació (he escrit) el dia i l'any esmentats més amunt.

(Traduït per Paquita Sallés i Verdaguier)

III.2.4. LA CERDANYA.

- 37- St. Pere d'Oceja.
- 38- St. Sadurní de Coborriu.
- 39- St. Sadurní de Targasona.
- 40- St. Esteve de Guils.
- 41- St. Climent d'Urús.
- 42- Sta. Maria, St. Pere i St. Miquel d'Er.
- 43- Sta. Eugènia de Sallagosa.
- 44- St. Jaume d'Estoll.
- 45- St. Andreu de Valltarga.

TREBALL DE CAMP
DESVIACIÓ DE L'ORIENTACIÓ

Nº FITXA: 37

NOM DEL TEMPLE: St. Pere d'Oceja.

LOCALITZACIÓ: Oceja -Cerdanya francesa-, a 4 Km. al S,
de Bourg-Madame.

CARACTERÍSTIQUES: Del temple original, tan sols en resta
l'absis, que és la nau posterior.

NORD MAGNÈTIC: 110°

NORD GEOGRÀFIC: 112°

AZIMUT: -68°

DIA APROXIMAT D'ORIENTACIÓ: 3 febrer o 9 novembre

DIA DE LA CONSAGRACIÓ SEGONS L'ACTA: 2 novembre 1219

SANT CONSAGRAT SEGONS L'ACTA: St. Pere

ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS DIA DE CONSAGRACIÓ: -71° 30'

ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS EL SANT CONSAGRAT: -121° 30'

CARACTERÍSTIQUES DE L'ENTORN: En el centre del poble, al
cantó SO, de la vall de la Cerdanya i al peu del massís del
Puigmal, Poble situat entre prats de pasturatge envoltats
d'altres muntanyes pirinenques.

OBSERVACIONS:

TREBALL DE CAMP
DESVIACIÓ DE L'ORIENTACIÓ

Nº FITXA: 38

NOM DEL TEMPLE: St. Sadurní de Coborriu.

LOCALITZACIÓ: Bellver de Cerdanya, situada 2 Km. al S. de Bellver per la pista de Talló.

CARACTERÍSTIQUES: D'una nau amb absis, Porta a la façana S. i campanar de cadireta.

NORD MAGNÈTIC: 82°

NORD GEOGRÀFIC: 84°

AZIMUT: -96°

DIA APROXIMAT D'ORIENTACIÓ: 2 abril o 11 setembre

DIA DE LA CONSAGRACIÓ SEGONS L'ACTA: 9 juliol 1137

SANT CONSAGRAT SEGONS L'ACTA: St. Sadurní

ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS DIA DE CONSAGRACIÓ: -121° azt.

ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS EL SANT CONSAGRAT: -60° azt.

CARACTERÍSTIQUES DE L'ENTORN: Situada al cantó S. del pla de la Cerdanya, abans que comencin a aixecar-se les muntanyes de la Moixa. Paratge caracteritzat pel fet de tenir prats al N. i valls de muntanya boscada al S.

OBSERVACIONS:

TREBALL DE CAMP
DESVIACIÓ DE L'ORIENTACIÓ

Nº FITXA: 39

NOM DEL TEMPLE: St, Sadurní de Targasona,

LOCALITZACIÓ: Targasona -Cerdanya francesa-, a 15 Km, de
Bourg-Madame per la carretera de Font-Romeu,

CARACTERÍSTIQUES: Església d'una nau, allargada per l'est,
que fa desaparèixer l'absis,

NORD MAGNÈTIC: 93°

NORD GEOGRÀFIC: 95°

AZIMUT: -85°

DIA APROXIMAT ORIENTACIÓ: 10 març o 4 octubre

DIA DE LA CONSAGRACIÓ SEGONS L'ACTA: 1048

SANT CONSAGRAT SEGONS L'ACTA: St, Sadurní

ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS DIA DE CONSAGRACIÓ:

ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS EL SANT CONSAGRAT: -60° azt,

CARACTERÍSTIQUES DE L'ENTORN: Situada com a centre del
poble, en la vessant S, del cim dels Moros, en terreny
elevat i una mica aspre i muntanyós, barreja de pedra, herba
i petits arbres,

OBSERVACIONS:

TREBALL DE CAMP
DESVIACIÓ DE L'ORIENTACIÓ

Nº FITXA: 40

NOM DEL TEMPLE: St. Esteve de Guils,

LOCALITZACIÓ: Guils de Cerdanya, és a 5 Km, al NO, de Puigcerdà,

CARACTERÍSTIQUES: D'una nau i portal al S, amb arquivoltes ornades, i sis columnes amb capitells, Fris superior a la façana S, ornamentat, Absis amb fris dentat i ornat, Campanar de cadireta a l'oest,

---

NORD MAGNÈTIC: 94°

NORD GEOGRÀFIC: 96°

AZIMUT: -84°

DIA APROXIMAT ORIENTACIÓ: 9 març o 6 octubre

DIA DE LA CONSAGRACIÓ SEGONS L'ACTA: 1042

SANT CONSAGRAT SEGONS L'ACTA: St, Esteve

ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS DIA DE CONSAGRACIÓ:

ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS EL SANT CONSAGRAT: -59° azt,

CARACTERÍSTIQUES DE L'ENTORN: És a la part occidental del poble a uns 1390 m, d'altitud, sobre els pendents arbrats de la Serra Comú. La seva visual s'estén d'est a sud sobre la plana de la Cerdanya, amb la serralada del Puigmal i Tossa d'Alp al S,

OBSERVACIONS:

TREBALL DE CAMP
DESVIACIÓ DE L'ORIENTACIÓ

Nº FITXA; 41

NOM DEL TEMPLE; St. Climent d'Urús,

LOCALITZACIÓ; Grus (Urús) -Cerdanya-, a 5Km, d'Alp per la
carretera del Túnel del Cadí,

CARACTERÍSTIQUES; Església d'una nau, modificada amb afegits
a la cara N., absis, i porta a l'oest, Campanar del s,
XVIII,

NORD MAGNÈTIC; 75°

NORD GEOGRÀFIC; 77°

AZIMUT; -103°

DIA APROXIMAT D'ORIENTACIÓ; 16 abril o 30 agost

DIA DE LA CONSAGRACIÓ SEGONS L'ACTA; 8 novembre 1037

SANT CONSAGRAT SEGONS L'ACTA; St. Climent,

ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS DIA DE CONSAGRACIÓ; -68° 30'

ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS EL SANT CONSAGRAT; -63° 30'

CARACTERÍSTIQUES DE L'ENTORN; Situada en el centre del
poble, en la vessant S, de la Cerdanya i a la falda N, de la
Tossa d'Alp, Paratge de prats ondulats envoltats d'altres
muntanyes,

OBSERVACIONS;

TREBALL DE CAMP
DESVIACIÓ DE L'ORIENTACIÓ

Nº FITXA: 42

NOM DEL TEMPLE: Sta. Maria, St. Pere i St. Miquel d'Er,

LOCALITZACIÓ: Err -Cerdanya francesa-, a 2 Km. de Sallagossa
per la carretera de Bourg-Madame,

CARACTERÍSTIQUES: No resta pràcticament res de l'antic
temple, encara que l'existent manté l'orientació a llevant,

NORD MAGNÈTIC: 88°

NORD GEOGRÀFIC: 90°

AZIMUT: -90°

DIA APROXIMAT ORIENTACIÓ: 20 març o 23 setembre

DIA DE LA CONSAGRACIÓ SEGONS L'ACTA: 28 abril 930

SANT CONSAGRAT SEGONS L'ACTA: Sta. Maria i Sts. Pere i
Miquel

ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS DIA DE CONSAGRACIÓ: -109° 30'

ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS EL SANT CONSAGRAT: -60°/-122°/
-88°

CARACTERÍSTIQUES DE L'ENTORN: Situada dalt d'un turó, a la
part elevada del poble, dominant l'entrada de la vall alpina
d'Err, al peu del massís del Puigmal. Al nord la seva visual
s'estén sobre el pla de Puigcerdà i Bourg-Madame.

OBSERVACIONS:

TREBALL DE CAMP
DESVIACIÓ DE L'ORIENTACIÓ

Nº FITXA: 43

NOM DEL TEMPLE: Sta. Eugènia de Sallagosa.

LOCALITZACIÓ: Sallagosa -Cerdanya francesa-, a 11Km. de
Bourg-Madame per la carretera de Perpinyà.

CARACTERÍSTIQUES: Del temple primitiu tan sols queda la
paret S., que presenta un fris superior en dent de serra,
amb diferents motius ornamentals.

NORD MAGNÈTIC: 80°

NORD GEOGRÀFIC: 82°

AZIMUT: -98°

DIA APROXIMAT D'ORIENTACIÓ: 6 abril o 7 setembre

DIA DE LA CONSAGRACIÓ SEGONS L'ACTA: 3 juny 913

SANT CONSAGRAT SEGONS L'ACTA: Sta. Eugènia

ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS DIA DE CONSAGRACIÓ: -120° 30'

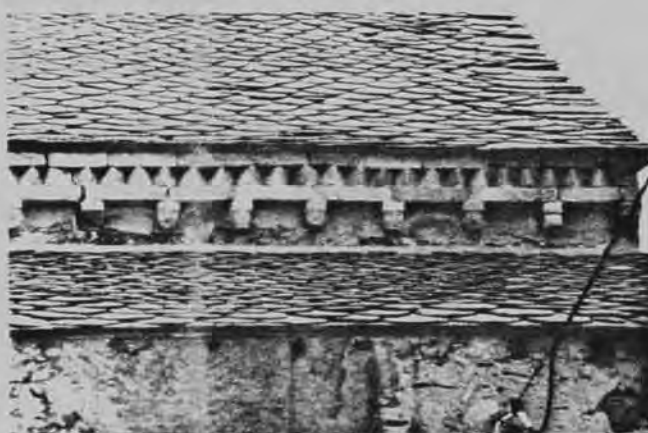
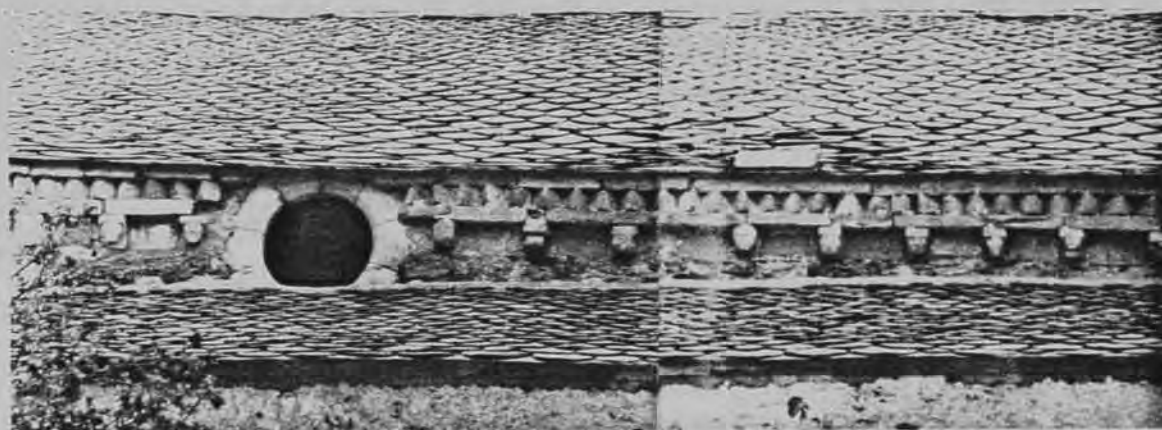
ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS EL SANT CONSAGRAT: -66°

CARACTERÍSTIQUES DE L'ENTORN: Situada en el centre del poble
i part més elevada de l'indret, a la vessant dreta del riu
Segre. Paratge típicament d'alta muntanya amb plans coberts
de pasturatge i envoltats d'alts cims,

OBSERVACIONS:

TREBALL DE CAMP
DESVIACIÓ DE L'ORIENTACIÓ

Nº FITXA: 44

NOM DEL TEMPLE: St. Jaume d'Estoll,

LOCALITZACIÓ: Astoll -Cerdanya-, a 1Km, al sud d'Alp.

CARACTERÍSTIQUES: Molt modificada i sense absis, encara que hi queda algun indici del seu arc toral en el cantó de llevant.

NORD MAGNÈTIC: 75°

NORD GEOGRÀFIC: 77°

AZIMUT: -103°

DIA APROXIMAT ORIENTACIÓ: 16 abril o 30 agost

DIA DE LA CONSAGRACIÓ SEGONS L'ACTA: 2 juny 913

SANT CONSAGRAT SEGONS L'ACTA: St. Jaume

ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS DIA DE CONSAGRACIÓ: -120° 30'

ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS EL SANT CONSAGRAT: -117° 30'

CARACTERÍSTIQUES DE L'ENTORN: A la meitat sud del pla de la Cerdanya, dins d'un petit poble entre prats de pasturatge.

OBSERVACIONS: Avui dia manté una nova orientació (N-S), mitjançant un transepte que compleix les actuals funcions de la nau.

TREBALL DE CAMP
DESVIACIÓ DE L'ORIENTACIÓ

Nº FITXA; 45

NOM DEL TEMPLE; St. Andreu de Valltarga

LOCALITZACIÓ; Bellver de Cerdanya, a 3Km per la carretera d'Alp, St. Andreu de Baltarga.

CARACTERÍSTIQUES; Església d'una nau, modificada, Absis sobre alçat i amagat en part per una construcció adossada. La porta S, té una arquivolta asserrada.

NORD MAGNÈTIC; 75°

NORD GEOGRÀFIC; 77°

AZIMUT; -103°

DIA APROXIMAT ORIENTACIÓ; 16 abril o 30 agost

DIA DE LA CONSAGRACIÓ SEGONS L'ACTA; 30 octubre 890

SANT CONSAGRAT SEGONS L'ACTA; St. Andreu

ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS DIA DE CONSAGRACIÓ; -73° azt.

ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS EL SANT CONSAGRAT; -60° 30'

CARACTERÍSTIQUES DE L'ENTORN; Situada en el centre d'un petit poble, a la cara S, d'un petit turó arbrós, dominant una àmplia extensió de prats; la seva visual queda limitada al S, per les serralades de la Tossa d'Alp, el Moixeró i el Cadí.

OBSERVACIONS;

III.2.5. LA NOGUERA.

46- St. Salvador d'Ager,

47- St. Cristofòr i St. Benet de Salinoves,

48- Sts, Feliu, Joan i Pere d'Alòs.

TREBALL DE CAMP
DESVIACIÓ DE L'ORIENTACIÓ

Nº FITXA: 46

NOM DEL TEMPLE: St. Salvador d'Ager

LOCALITZACIÓ: Ager -Noguera-, situat a la carretera de
Balaguer a Tremp

CARACTERÍSTIQUES: Conjunt de dues esglésies, St. Salvador i
St. Vicenç, més una nau adossada, que avui forma una única
església de tres naus i dos absis rodons, St. Salvador;
d'una nau i absis rodó, amagat a l'interior per un envà
exterior, St. Vicenç; gòtic primitiu.

NORD MAGNÈTIC: 89°

NORD GEOGRÀFIC: 91°

AZIMUT: -89°

DIA APROXIMAT D'ORIENTACIÓ: 18 març o 25 setembre

DIA DE LA CONSAGRACIÓ SEGONS L'ACTA: 15 abril 1048

SANT CONSAGRAT SEGONS L'ACTA: St. Salvador

ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS DIA DE CONSAGRACIÓ: -102° 30'

ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS EL SANT CONSAGRAT: -91°

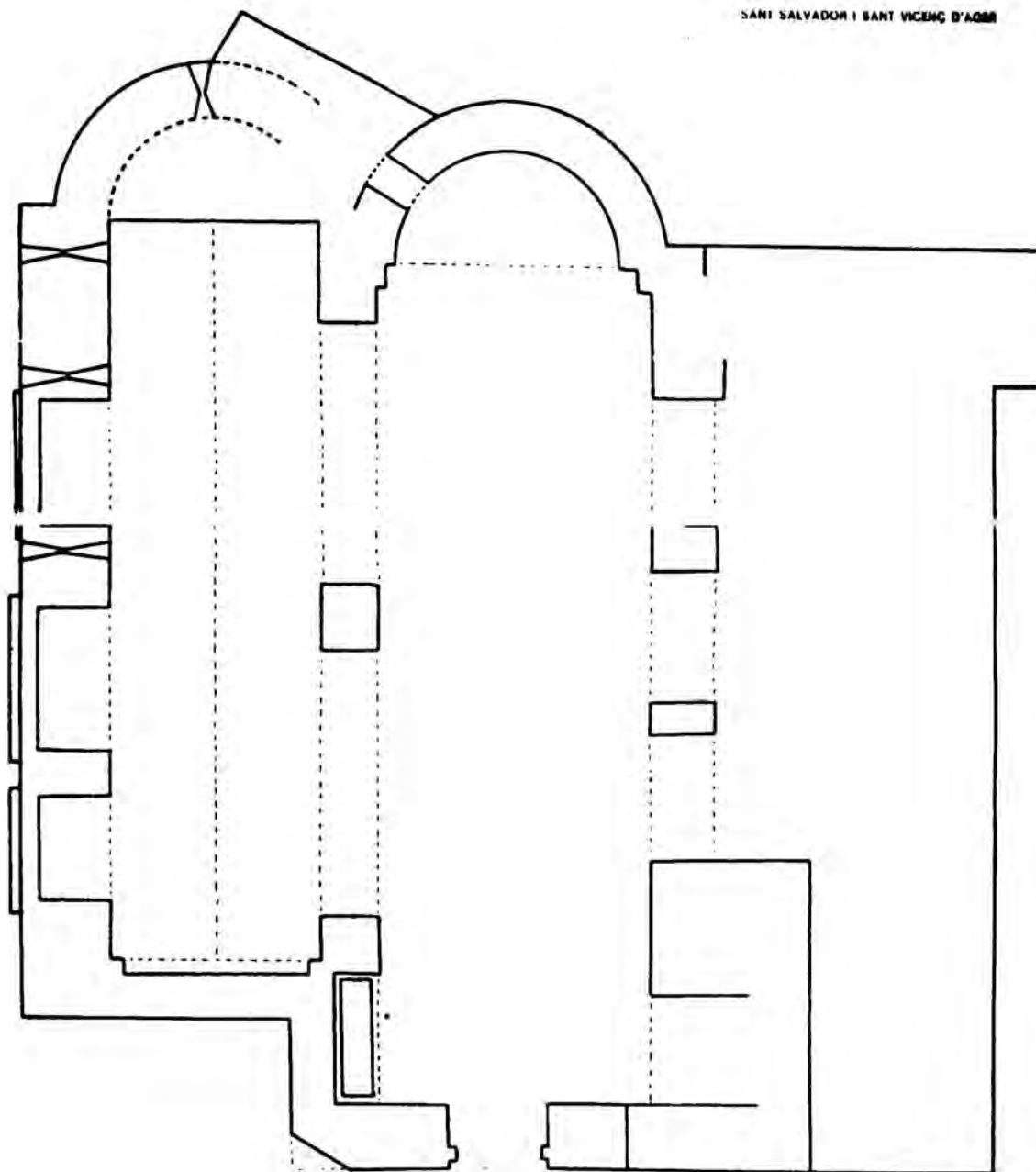

CARACTERÍSTIQUES DE L'ENTORN: Paratge pre-pirinenc, amb
valls fèrtils de cultius i muntanyes barrejades de rocam i
bosc.

OBSERVACIONS:

SANT SALVADOR I SANT VICENÇ D'AGÒN

TREBALL DE CAMP
DESVIACIÓ DE L'ORIENTACIÓ

Nº FITXA: 47

NOM DEL TEMPLE: St. Cristòfor i St. Benet de Salinoves

LOCALITZACIÓ: Baronia de Rialb, Montmagastre -Noguera-,
Al nord d'Artesa de Segre per la carretera de Tremp,

CARACTERÍSTIQUES: En runes, església d'una nau i absis
rodó, volta desapareguda,

NORD MAGNÈTIC: 60°

NORD GEOGRÀFIC: 62°

AZIMUT: -118°

DIA APROXIMAT D'ORIENTACIÓ: 21 maig o 23 juliol

DIA DE LA CONSAGRACIÓ SEGONS L'ACTA: 22 juny 949

SANT CONSAGRAT SEGONS L'ACTA: Sts. Cristòfor i Benet

ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS DIA DE CONSAGRACIÓ: -122° azt,

ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS EL SANT CONSAGRAT: -91°/-61°

CARACTERÍSTIQUES DE L'ENTORN: Paratge agrest i muntanyós,

OBSERVACIONS:

Sant Cristòfol de Salinoves

TREBALL DE CAMP
DESVIACIÓ DE L'ORIENTACIÓ

Nº FITXA: 48

NOM DEL TEMPLE: Sts, Feliu, Joan i Pere d'Alòs

LOCALITZACIÓ: Alòs de Balaguer -Noguera-, al nord d'Artesa de Segre,

CARACTERÍSTIQUES: Molt modificada,

NORD MAGNÈTIC: 80°

NORD GEOGRÀFIC: 82°

AZIMUT: -98°

DIA APROXIMAT ORIENTACIÓ: 6 abril o 7 setembre

DIA DE LA CONSAGRACIÓ SEGONS L'ACTA: 1057

SANT CONSAGRAT SEGONS L'ACTA: Sts, Feliu, Joan i Pere

ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS DIA DE CONSAGRACIÓ:

ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS EL SANT CONSAGRAT: -115°/-122°/
-59°/

CARACTERÍSTIQUES DE L'ENTORN: Paratge en el qual es barreja el rocam propi del Montsec, i l'arbreda de la ribera. Situada al sud del poble, sobre un rocam, a la vessant dreta del Segre.

OBSERVACIONS: Restaurada per la Generalitat el 1985,

III.2.6. ELS PALLARS.

- 49- Sta, Maria, Sts, Pere i Esteve de Mur,
- 50- St, Pere d'Eroles,
- 51- St, Climent de Taüll,
- 52- Sta, Maria de Taüll,
- 53- St, Esteve d'Erinyà,
- 54- Sta, Maria de Gerri,
- 55- St, Martí de Cardós,

TREBALL DE CAMP
DESVIACIÓ DE L'ORIENTACIÓ

Nº FITXA: 49

NOM DEL TEMPLE: Sta. Maria, Sts. Pere i Esteve de Mur.

LOCALITZACIÓ: Sta. Maria de Mur -Pallars Jussà-, a 8Km. de Tremp per la carretera de Balaguer, desviació a D., la Guàrdia i Mur, primer per carretera i després per pista forestal.

CARACTERÍSTIQUES: De tres naus, una de les quals és en runes, Absis i absidiola, Claustre reduït,

---

NORD MAGNÈTIC: 112°

NORD GEOGRÀFIC: 114°

AZIMUT: -66°

DIA APROXIMAT ORIENTACIÓ: 29 gener o 13 novembre

DIA DE LA CONSAGRACIÓ SEGONS L'ACTA: 12 gener 1069

SANT CONSAGRAT SEGONS L'ACTA: Sta. Maria, Sts. Pere i Esteve

ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS DIA DE CONSAGRACIÓ: -61° azt.

ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS EL SANT CONSAGRAT: -59°30' /
-121°30' / -59

CARACTERÍSTIQUES DE L'ENTORN: Situada en el cim d'una muntanya, en la vessant dreta del Noguera Pallaresa, en un paratge sec del Pre-pirineu, dominat tota la fèrtil vall de Tremp.

OBSERVACIONS:

TREBALL DE CAMP
DESVIACIÓ DE L'ORIENTACIÓ

Nº FITXA: 50

NOM DEL TEMPLE: St, Pere d'Eroles

LOCALITZACIÓ: Eroles, St, Maria -Pallars Jussà-; del Km 17,9 de Prat de Muntanyana a Tremp, surt a mà esquerra (N) pista que mena a Eroles 4Km,

CHARACTERÍSTIQUES: Església modificada, Del temple original resta l'absis on hi ha la porta actual i, al damunt, un campanar torre, Altar actual a l'oest,

---

NORD MAGNÈTIC: 120°

NORD GEOGRÀFIC: -122°

AZIMUT: -58°

DIA APROXIMAT D'ORIENTACIÓ: 22 desembre

DIA DE LA CONSAGRACIÓ SEGONS L'ACTA: 31 gener 998

SANT CONSAGRAT SEGONS L'ACTA: St, Pere

ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS DIA DE CONSAGRACIÓ: -67°

ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS EL SANT CONSAGRAT: -121° 30'

CHARACTERÍSTIQUES DE L'ENTORN: Situada dalt d'un petit turó enmig d'un poblet, en paratge sec i agrest de pedra grisa i oliveres.

OBSERVACIONS: Límit màxim meridional de l'arc cercat -solstici d'hivern-.

TREBALL DE CAMP
DESVIACIÓ DE L'ORIENTACIÓ

Nº FITXA: 51

NOM DEL TEMPLE: St. Climent de Taüll,

LOCALITZACIÓ: Taüll -Pallars Jussà-, vall de Boí,

CARACTERÍSTIQUES: Església de planta basilical, amb coberta sostinguda per encavallaments de fusta. Un absis amb finestra i dos ulls de bou, i dues absidioles amb finestra. Campanar torre de planta quadrada i sis pisos separats per arcuacions. Pintures murals -Pantocràtor-, els originals de les quals es conserven al Museu d'Art de Catalunya,

---

NORD MAGNÈTIC: 112°

NORD GEOGRÀFIC: 114°

AZIMUT: -66°

DIA APROXIMAT D'ORIENTACIÓ: 29 gener o 13 novembre

DIA DE LA CONSAGRACIÓ SEGONS L'ACTA: 10 setembre 1123

SANT CONSAGRAT SEGONS L'ACTA: St. Climent

ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS DIA DE CONSAGRACIÓ: -96° 30'

ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS EL SANT CONSAGRAT: -63°

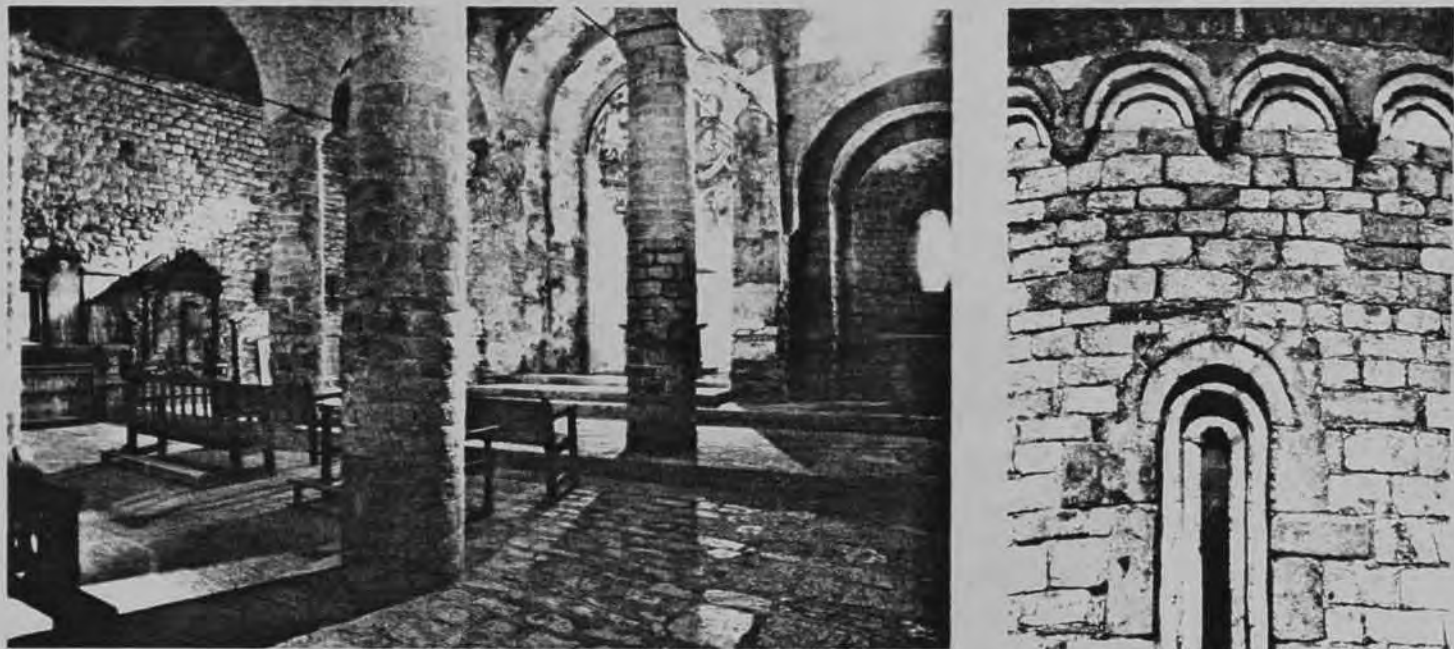

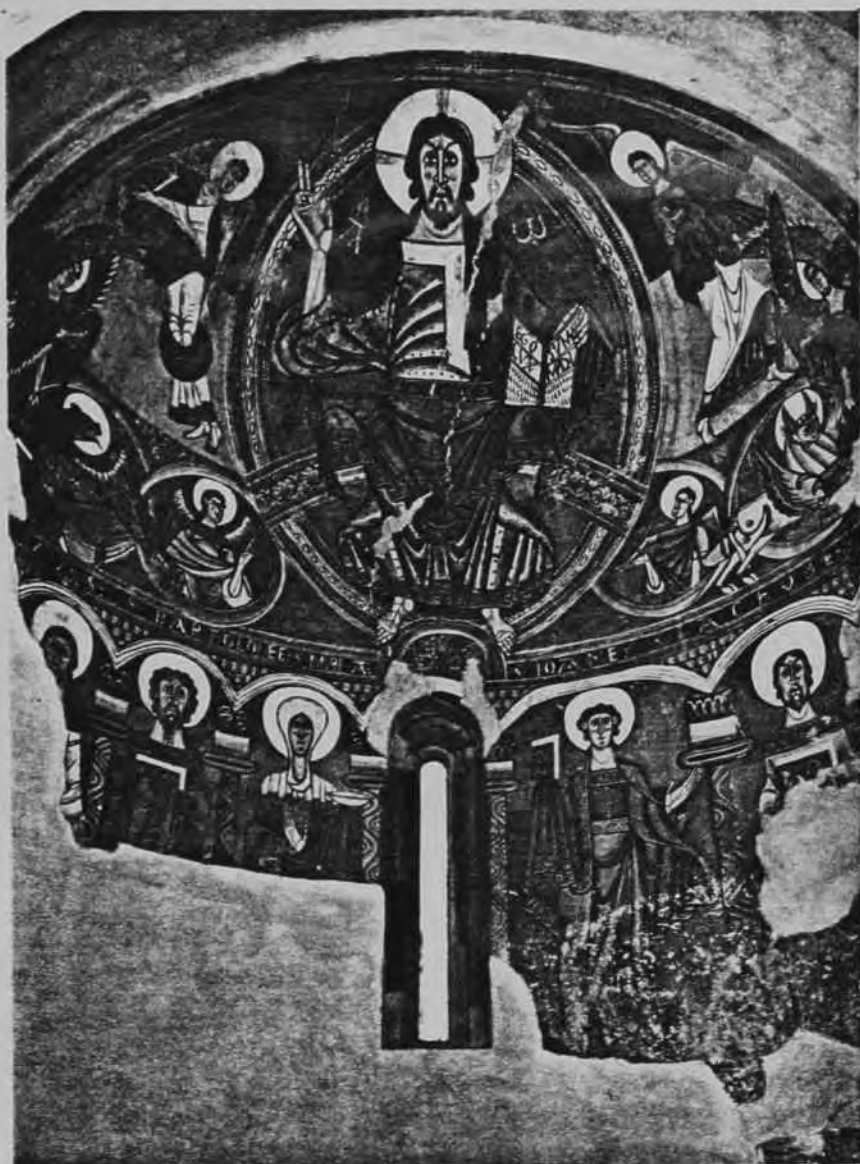
CARACTERÍSTIQUES DE L'ENTORN: A ple Pirineu, el paisatge té una clara predominant verda, és una zona de grans desnivells, amb valls profundes i cims de gran altitud (3000 m.)

OBSERVACIONS: Línia de l'horitzó a llevant molt alta per la presència de carenes muntanyoses.

TREBALL DE CAMP
DESVIACIÓ DE L'ORIENTACIÓ

Nº FITXA; 52

NOM DEL TEMPLE; Sta. Maria de Taüll,

LOCALITZACIÓ; Taüll -Pallars Jussà-, vall de Boí.

CARACTERÍSTIQUES; Planta basilical amb absis i dues absioles. Campanar de planta quadrada amb arcuacions i fris asserrat, quatre pisos. Pintures murals originals al Museu d'Art de Catalunya.

NORD MAGNÈTIC; 94°

NORD GEOGRÀFIC; 96°

AZIMUT; -84°

DIA APROXIMAT D'ORIENTACIÓ; 9 març o 6 octubre

DIA DE LA CONSAGRACIÓ SEGONS L'ACTA; 11 setembre 1123

SANT CONSAGRAT SEGONS L'ACTA; Sta. Maria

ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS DIA DE CONSAGRACIÓ; -96° azt.

ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS EL SANT CONSAGRAT; -59° 30'
azt.

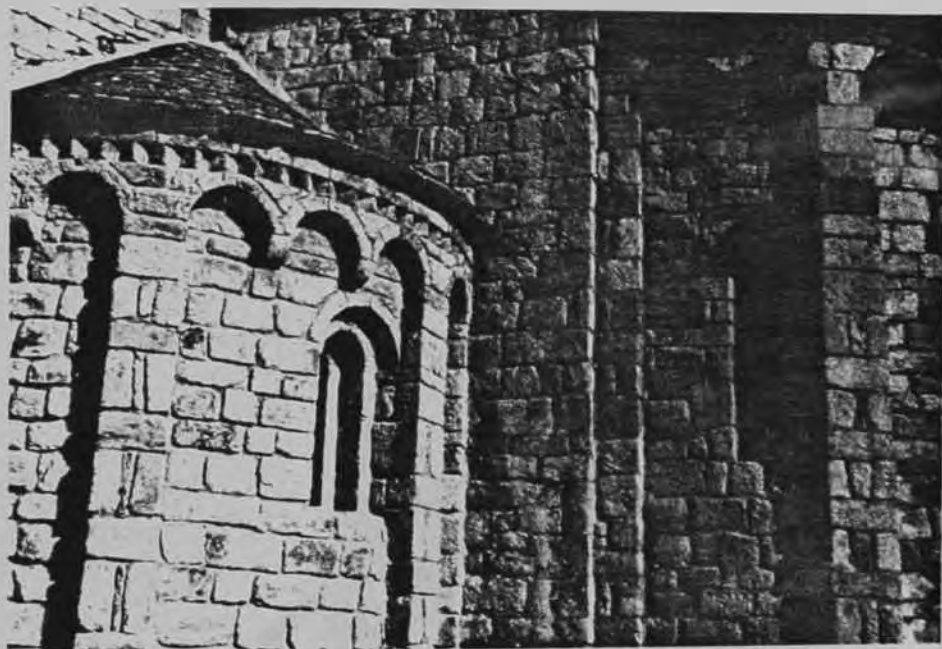

CARACTERÍSTIQUES DE L'ENTORN; Situada dins del poble, en les altes valls del Pirineu Català, en un paratge de tons verds i de grans desnivells.

OBSERVACIONS; Línia de llevants molt alta sobre l'horitzó.

TREBALL DE CAMP
DESVIACIÓ DE L'ORIENTACIÓ

Nº FITXA: 53

NOM DEL TEMPLE: St. Esteve d'Erinyà.

LOCALITZACIÓ: Erinyà -Pallars Jussà-, a 6 Km de la Pobla de Segur per la carretera de Pont de Suert.

CARACTERÍSTIQUES: Molt modificada, però manté l'orientació a llevant.

NORD MAGNÈTIC: 75°

NORD GEOGRÀFIC: 77°

AZIMUT: -103°

DIA APROXIMAT D'ORIENTACIÓ: 16 abril o 30 agost

DIA DE LA CONSAGRACIÓ SEGONS L'ACTA: 10 gener 1168

SANT CONSAGRAT SEGONS L'ACTA: St. Esteve

ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS DIA DE CONSAGRACIÓ: -61°

ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS EL SANT CONSAGRAT: -59°

CARACTERÍSTIQUES DE L'ENTORN: Situada al bell mig del poble, en una vall típicament pirinenca,

OBSERVACIONS:

TREBALL DE CAMP
DESVIACIÓ DE L'ORIENTACIÓ

Nº FITXA: 54

NOM DEL TEMPLE; Sta. Maria de Gerri,

LOCALITZACIÓ; Gerri de la Sal - Pallars Sobirà-, a la vorera esquerra del Noguera Pallaresa, a 16 Km. de la Pobla de Segur, per la carretera de Sort,

CARACTERÍSTIQUES; Església modificada, Porta amb arquivolta i dues columnes, Campanar de cadireta de tres pisos i cinc obertures, Planta de tres naus, la central amb volta de canó i les laterals amb quart de cercle, Tres absis,

---

NORD MAGNÈTIC; 92°

NORD GEOGRÀFIC; 94°

AZIMUT; -86°

DIA APROXIMAT ORIENTACIÓ; 12 març o 2 octubre

DIA DE LA CONSAGRACIÓ SEGONS L'ACTA; 25 setembre 1149

SANT CONSAGRAT SEGONS L'ACTA; Sta. Maria, Sts. Vicenç i Miquel.

ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS DIA DE CONSAGRACIÓ; -89°

ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS EL SANT CONSAGRAT; -59°30' /
-63°30' / -88°

CARACTERÍSTIQUES DE L'ENTORN; Situada a l'altra banda del riu, davant del poble de Gerri, en una fonda vall envoltada d'altres muntanyes,

OBSERVACIONS;

TREBALL DE CAMP
DESVIACIÓ DE L'ORIENTACIÓ

Nº FITXA: 55

NOM DEL TEMPLE: St. Martí de Cardós,

LOCALITZACIÓ: Ainet de Cardós, St. Martí del Pui, vall de Cardós -Pallars Sobirà-, 200m, abans d'arribar al poble desviació a l'esquerra (oest), per camí fins a dalt del munt del Pui,

CARACTERÍSTIQUES: és un munt de runes en el qual tan sols es pot advertir la seva direcció E-O,

---

NORD MAGNÈTIC;

NORD GEOGRÀFIC;

AZIMUT;

DIA APROXIMAT D'ORIENTACIÓ;

DIA DE LA CONSAGRACIÓ SEGONS L'ACTA: 4 gener 1145

SANT CONSAGRAT SEGONS L'ACTA: St. Martí

ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS DIA DE CONSAGRACIÓ;

ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS EL SANT CONSAGRAT;

CARACTERÍSTIQUES DE L'ENTORN: Situada en un puig de 1060m, al sud del poble, dins la tancada vall del Cardós en la vessant dreta del riu,

OBSERVACIONS: No se n'ha pogut efectuar l'amidament; caldrien unes excavacions per determinar l'orientació en els fonaments,

---

III.2.7. EL RIPOLLÈS.

- 56- St. Víctor de Dòrria,
- 57- Sta. Magdalena de Pardines,
- 58- St. Marcel de Planés,
- 59- St. Jaume de Queralbs,

TREBALL DE CAMP
DESVIACIÓ DE L'ORIENTACIÓ

Nº FITXA; 56

NOM DEL TEMPLE; St, Víctor de Dòrria.

LOCALITZACIÓ; Dòrria -Ripollès-, per sobre de Planoles en la carretera de Ribes de Freser a la Collada de Toses.

CARACTERÍSTIQUES; Església modificada d'una nau (creuer i capella al N, afegits) amb volta de canó i dos arcs torals. Absis substituït per una construcció rectangular. Al sud, una porta tapiada i una altra de nova, finestra de doble esqueixada. A l'oest campanar de torre d'època posterior.

NORD MAGNÈTIC; 68°

NORD GEOGRÀFIC; 70°

AZIMUT; -110°

DIA APROXIMAT ORIENTACIÓ; 29 abril o 16 agost

DIA DE LA CONSAGRACIÓ SEGONS L'ACTA; 7 juliol 903

SANT CONSAGRAT SEGONS L'ACTA; St, Víctor

ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS DIA DE CONSAGRACIÓ; -121°

ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS EL SANT CONSAGRAT; -122°

CARACTERÍSTIQUES DE L'ENTORN; Situada una mica més amunt de l'acabament dels boscos, entrant ja en els prats que porten a les muntanyes. Paisatge típicament pirinenc.

OBSERVACIONS;

TREBALL DE CAMP
DESVIACIÓ DE L'ORIENTACIÓ

Nº FITXA: 57

NOM DEL TEMPLE: Sta. Magdalena de Pardines.

LOCALITZACIÓ: Pardines -Ripollès-, en el veïnat de Puig de Sac, a peu ½ hora en direcció SE, Pardines és a 5,8 Km de Ribes direcció E.

CARACTERÍSTIQUES: D'una nau amb dues construccions afegides a E i O, Façana S amb finestra i porta tapiada, A l'oest, campanar de cadireta, ull de bou i porta del s, XVIII, Absis amb fris superior i finestra de doble arquivolta,

---

NORD MAGNÈTIC: 112°

NORD GEOGRÀFIC: 114°

AZIMUT: -66°

DIA APROXIMAT D'ORIENTACIÓ: 29 gener o 13 novembre

DIA DE LA CONSAGRACIÓ SEGONS L'ACTA: 15 octubre 1176

SANT CONSAGRAT SEGONS L'ACTA: Sta. Magdalena

ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS DIA DE CONSAGRACIÓ: -79°30'

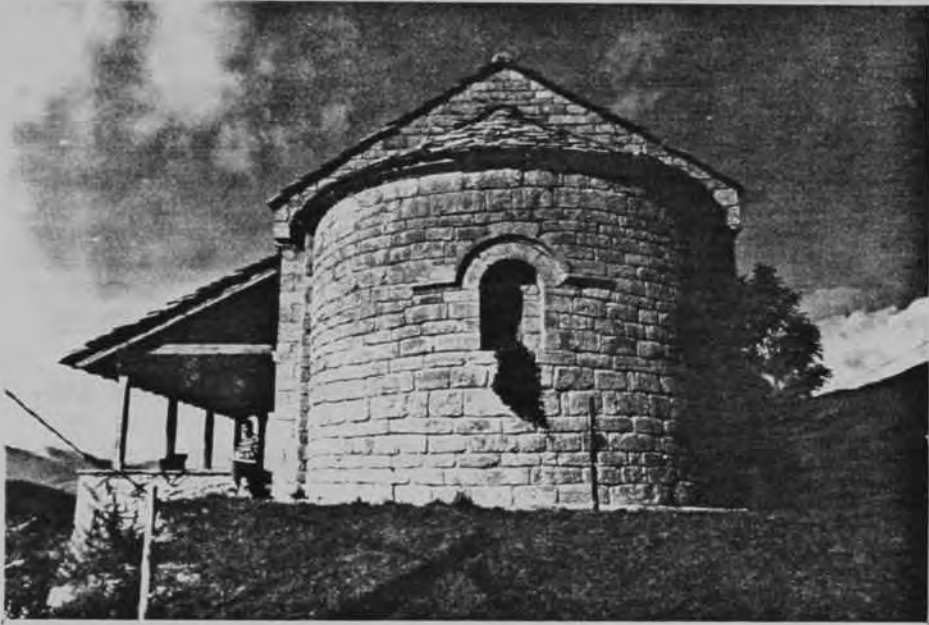
ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS EL SANT CONSAGRAT: -118°

CARACTERÍSTIQUES DE L'ENTORN: Situada en una vall típicament pirinenca, entre boscos de pi i avellaners, a la vessant N de la muntanya del Taga.

OBSERVACIONS:

TREBALL DE CAMP
DESVIACIÓ DE L'ORIENTACIÓ

Nº FITXA; 58

NOM DEL TEMPLE; St. Marcel de Planès,

LOCALITZACIÓ; Planès -Ripolles-, a 7 Km de Ribes per la carretera de la Collada de Toses,

CARACTERÍSTIQUES; D'una nau amb volta de canó molt baixa, Absis amb dues finestres, Campanar de cadireta amb escala exterior de pedra,

---

NORD MAGNÈTIC; 88°

NORD GEOGRÀFIC; 90°

AZIMUT; -90°

DIA APROXIMAT D'ORIENTACIÓ; 20 març o 21 setembre

DIA DE LA CONSAGRACIÓ SEGONS L'ACTA; 1018-1046

SANT CONSAGRAT SEGONS L'ACTA; St. Marcel

ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS DIA DE CONSAGRACIÓ;

ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS EL SANT CONSAGRAT; -60°

CARACTERÍSTIQUES DE L'ENTORN; Situada a la vessant O del Puigmal, en l'enllaç dels boscos amb els prats. Paisatge pirinenc.

OBSERVACIONS;

TREBALL DE CAMP
DESVIACIÓ DE L'ORIENTACIÓ

Nº FITXA; 59

NOM DEL TEMPLE; St. Jaume de Queralbs.

LOCALITZACIÓ; Queralbs -Ripollès-, a 7 Km al N de Ribes.

CARACTERISTIQUES; Nàrtex o porxo amb sis arcades sobre cinc columnes amb capitells esculpits. D'una nau amb creuer modern, volta apuntada, absis i campanar torre.

NORD MAGNÈTIC; 56°

NORD GEOGRÀFIC; 58°

AZIMUT; -122°

DIA APROXIMAT ORIENTACIÓ; 21 juny

DIA DE LA CONSAGRACIÓ SEGONS L'ACTA; 30 juliol 978

SANT CONSAGRAT SEGONS L'ACTA; St. Jaume

ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS DIA DE CONSAGRACIÓ; -116° azt.

ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS EL SANT CONSAGRAT; -117°30'

CARACTERISTIQUES DE L'ENTORN; Situada al peu de les altes muntanyes del Puigmal i Núria, en una vall típicament pirinenca.

OBSERVACIONS; Màxima orientació N de l'arc cercat -solstici d'estiu-.

III.2.8. LA SEGARRA I L'ANCOIA.

60- Sta, Maria del Priorat.

61- St, Esteve de Pelagalls.

62- St, Pere i Sta, Maria de Taltaüll.

63- Altar de St, Salvador a l'església de Sta, Maria de l'Aguda de Torà.

64- St, Cugat d'Ivorra.

TREBALL DE CAMP
DESVIACIÓ DE L'ORIENTACIÓ

Nº FITXA; 60

NOM DEL TEMPLE; Sta, Maria del Priorat,

LOCALITZACIÓ; Castellfollit de Riubregós -Anoia-, a 10 Km de Calaf per la carretera de Ponts,

CARACTERÍSTIQUES; Planta de creu llatina, Absis rectangular amb arcuacions llombardes i fris superior dentat, Cúpula circular, Campanar de paret al sud,

-----
NORD MAGNÈTIC; 120°

NORD GEOGRÀFIC; 122°

AZIMUT; -58°

DIA APROXIMAT D'ORIENTACIÓ; 22 desembre

DIA DE LA CONSAGRACIÓ SEGONS L'ACTA; 22 setembre 1082

SANT CONSAGRAT SEGONS L'ACTA; Sta, Maria

ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS DIA DE CONSAGRACIÓ; -90°30'

ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS EL SANT CONSAGRAT; -59°30'azt.

CARACTERÍSTIQUES DE L'ENTORN; Paratge ondulat i de secà,

OBSERVACIONS; Posició màxima septentrional de l'arc cercat -solstici d'hivern-, Restaurada per la Diputació de Barcelona i la Generalitat el 1985-86,

TREBALL DE CAMP
DESVIACIÓ DE L'ORIENTACIÓ

Nº FITXA: 61

NOM DEL TEMPLE: St. Esteve de Pelagalls.

LOCALITZACIÓ: Pelagalls, les Pallargues -Segarra-, a 3Km
d'Agramunt.

CARACTERÍSTIQUES; Església d'una nau amb absis rodó, Coberta
refeta amb volta de llunetes, tres arcs torals, Modificada
en el tercer arc toral amb l'afegit de dues capelles
laterals, Arc pre-absial de mig punt, Porta; timpà amb
Pantocràtor, arquivoltes amb boles, dos parells de columnes
amb temes florals, dos ocells i dos caps,

NORD MAGNÈTIC; 80°

NORD GEOGRÀFIC; 82°

AZIMUT; -98°

DIA APROXIMAT D'ORIENTACIÓ; 6 abril o 7 setembre

DIA DE LA CONSAGRACIÓ SEGONS L'ACTA; 14 novembre 1180

SANT CONSAGRAT SEGONS L'ACTA; St. Esteve

ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS DIA DE CONSAGRACIÓ; -66° azt,

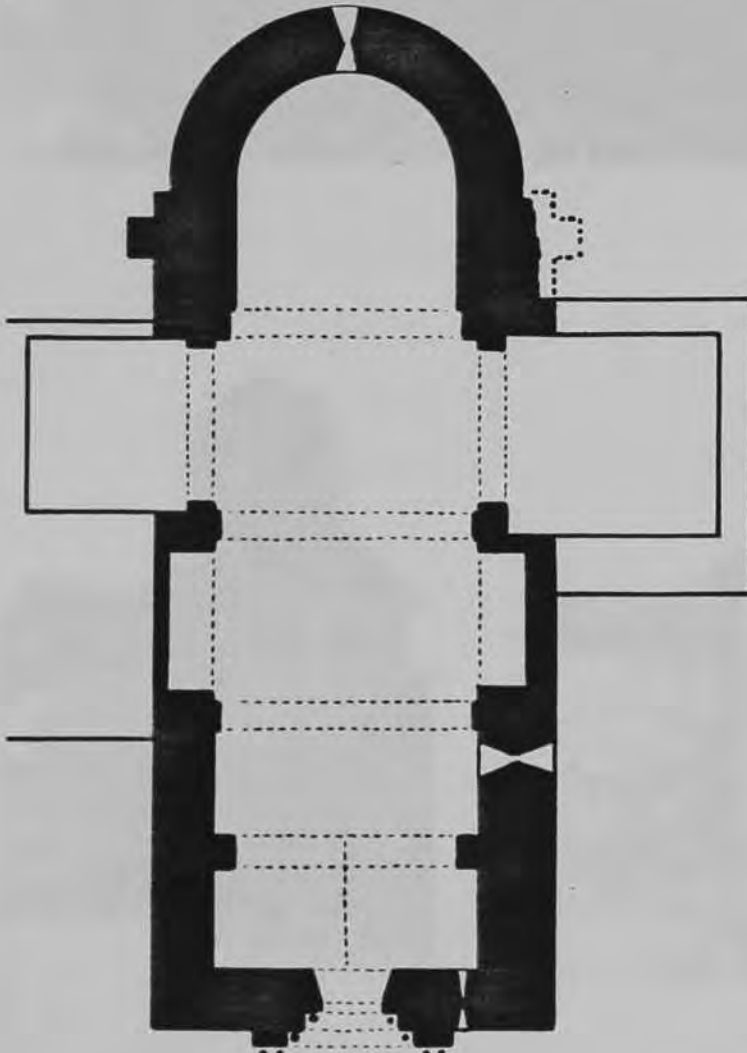
ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS EL SANT CONSAGRAT; -59° azt,

CARACTERÍSTIQUES DE L'ENTORN; Paratge ondulat de secà,

OBSERVACIONS;

Sant Esteve de Polignac

TREBALL DE CAMP
DESVIACIÓ DE L'ORIENTACIÓ

Nº FITXA; 62

NOM DEL TEMPLE; St. Pere i Sta. Maria de Taltaüll,

LOCALITZACIÓ; Taltaüll -Segarra-, carretera entre Guissona i Biosca,

CARACTERÍSTIQUES; Església d'una nau i absis desaparegut, Modificada per la presència d'una segona església de dues naus que engolí l'esmentat absis. Orientació actual transversal a la primera.

NORD MAGNÈTIC; 64°

NORD GEOGRÀFIC; 66°

AZIMUT; -114°

DIA APROXIMAT D'ORIENTACIÓ; 9 maig o 7 agost

DIA DE LA CONSAGRACIÓ SEGONS L'ACTA; 1077-78

SANT CONSAGRAT SEGONS L'ACTA; St. Pere i Sta. Maria

ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS DIA DE CONSAGRACIÓ;

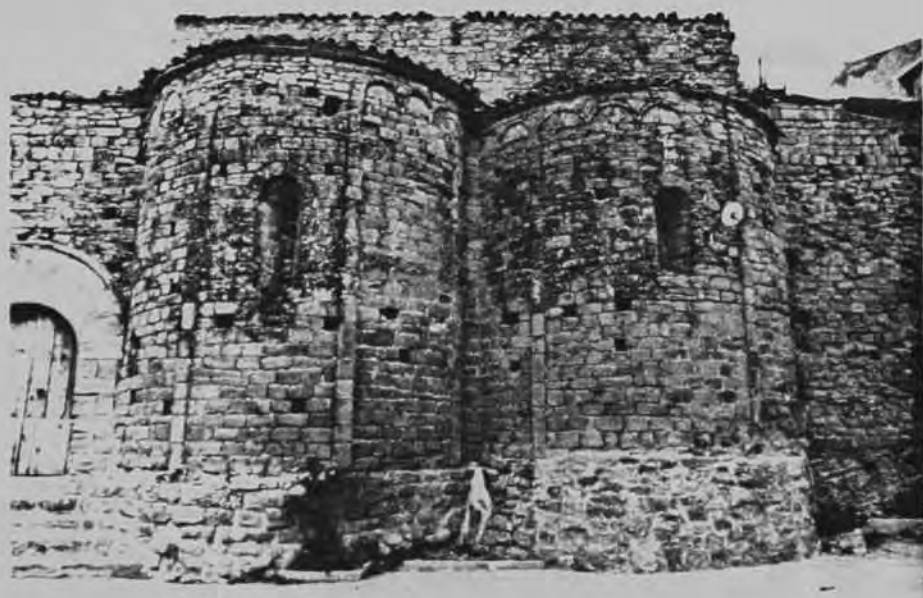
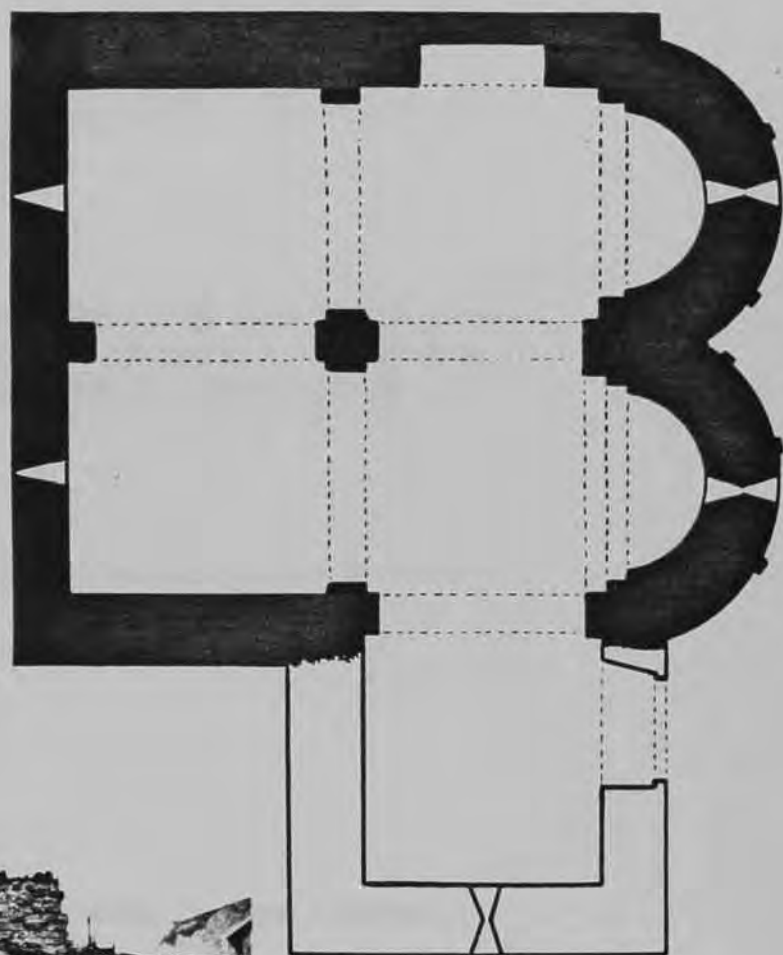
ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS EL SANT CONSAGRAT; -212°30' /
-59°30'

CARACTERÍSTIQUES DE L'ENTORN; Situada dalt d'un turó, en un paratge ondulat propi de la comarca de la Segarra.

OBSERVACIONS;

Sant Pere de Talteüll

TREBALL DE CAMP
DESVIACIÓ DE L'ORIENTACIÓ

Nº FITXA; 63

NOM DEL TEMPLE; Altar de St. Salvador a l'església de Sta.
Maria de l'Aguda de Torà.

LOCALITZACIÓ; Torà de Riubregós -Segarra-, des de Torà pista
al Santuari de l'Aguda 4Km,

CARACTERÍSTIQUES; Església d'una nau amb volta de canó i dos
absis coberts amb volta de quart d'esfera, Arc preabsial de
mig punt. Modificada i restaurada en diverses èpoques,

NORD MAGNÈTIC;

NORD GEOGRÀFIC;

AZIMUT;

DIA APROXIMAT D'ORIENTACIÓ;

DIA DE LA CONSAGRACIÓ SEGONS L'ACTA; 22 febrer 1190-94

SANT CONSAGRAT SEGONS L'ACTA; St. Salvador.

ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS DIA DE CONSAGRACIÓ;

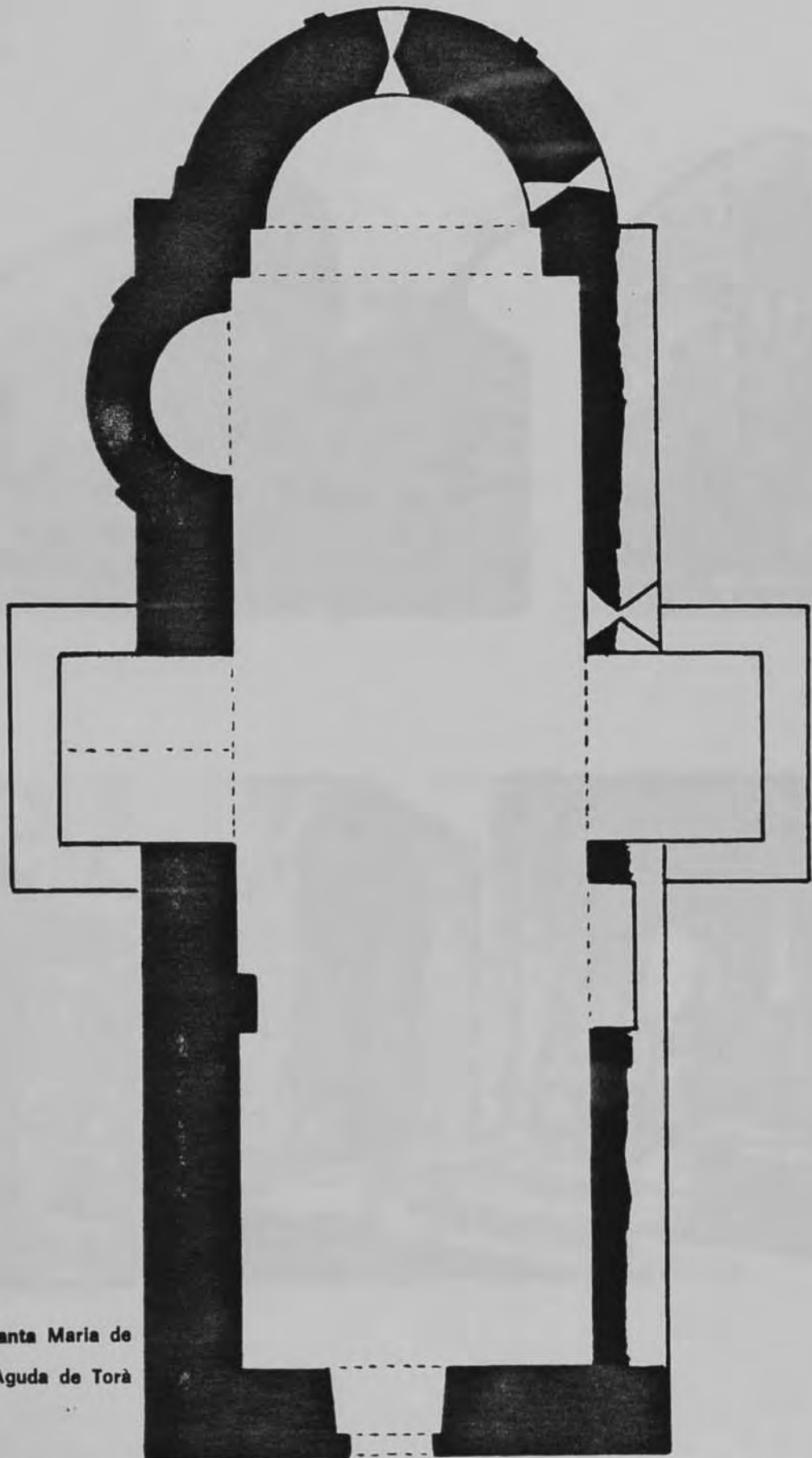
ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS EL SANT CONSAGRAT;

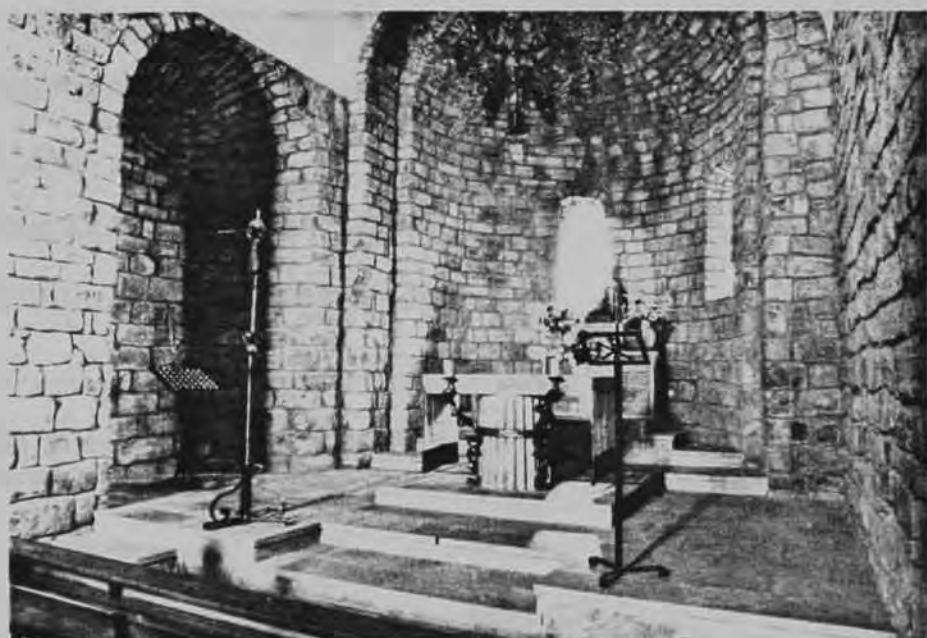
CARACTERÍSTIQUES DE L'ENTORN; Dalt d'un turó que domina Torà
i totes les seves terres de cultiu.

OBSERVACIONS; Orientació de la nau 102° magt.
Orientació finestra NE absis 85° magt.
Orientació finestra SE absis 155° magt.
Orientació altar St. Salvador 12° magt.

Santa Maria de
l'Aguda de Torà

TREBALL DE CAMP
DESVIACIÓ DE L'ORIENTACIÓ

Nº FITXA: 64

NOM DEL TEMPLE: St. Cugat d'Ivorra.

LOCALITZACIÓ: Ivorra -Segarra-, al NE de Cervera.

CARACTERÍSTIQUES: Tan sols hi resta part d'un mur lateral.

NORD MAGNÈTIC:

NORD GEOGRÀFIC:

AZIMUT:

DIA APROXIMAT D'ORIENTACIÓ:

DIA DE LA CONSAGRACIÓ SEGONS L'ACTA: 1055

SANT CONSAGRAT SEGONS L'ACTA: St. Cugat

ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS DIA DE CONSAGRACIÓ:

ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS EL SANT CONSAGRAT:

CARACTERÍSTIQUES DE L'ENTORN: Paratge de turons amb cultius de cereals, oliveres i ametllers.

OBSERVACIONS: No se n'ha efectuat l'amidament, atesa la precarietat de les restes que queden en peu.

III.2.9. EL SOLSONES.

- 65- St. Julià de Canalda,
- 66- St. Martí de Cambrils,
- 67- Sta. Agata de Clariana de Cardener,
- 68- St. Pere de Llobera,
- 69- St. Esteve d'Olius,
- 70- St. Julià de Pegueroles,
- 71- St. Sadurní de Pedrafulgent,
- 72- St. Pere de Grau d'Escales,
- 73- Sta. Maria de Solsona,

TREBALL DE CAMP
DESVIACIÓ DE L'ORIENTACIÓ

Nº FITXA: 65

NOM DEL TEMPLE: St. Julià de Canalda

LOCALITZACIÓ: Canalda -Solsonès-, a 3 Km de Colldejou per la carretera d'Alinyà, pista a l'esquerra que mena a Canalda (1,5Km), Colldejou és a 8Km de St. Llorenç de Morunys,

CARACTERÍSTIQUES: Església d'una nau s, XI-XII i dos absis del s, IX (en manca un), volta de canó,

---

NORD MAGNÈTIC: 78°

NORD GEOGRÀFIC: 80°

AZIMUT: -100°

DIA APROXIMAT ORIENTACIÓ: 10 abril o 3 setembre

DIA DE LA CONSAGRACIÓ SEGONS L'ACTA: 16 de febrer 900(901)

SANT CONSAGRAT SEGONS L'ACTA: St. Julià

ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS DIA DE CONSAGRACIÓ: -73°

ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS EL SANT CONSAGRAT: -60°

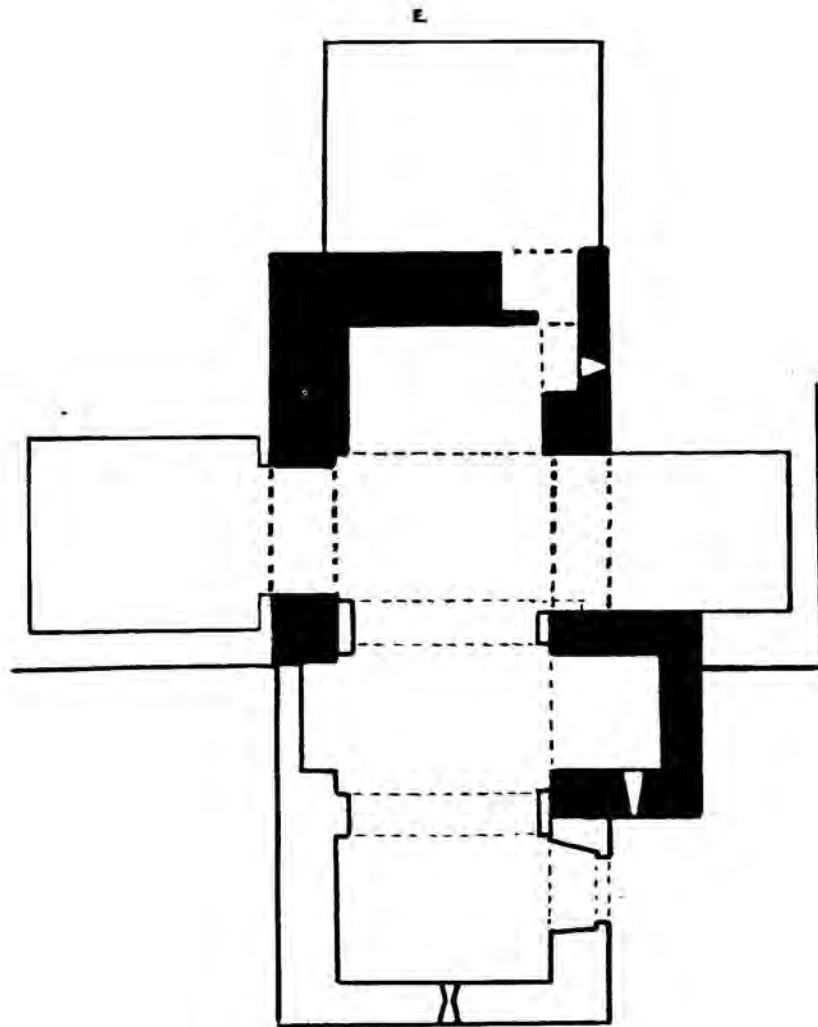

CARACTERÍSTIQUES DE L'ENTORN: Paratge d'alta muntanya de roca conglomerada, grans extensions de prats i avets,

OBSERVACIONS:

Sant Julià de Cerdà

TREBALL DE CAMP
DESVIACIÓ DE L'ORIENTACIÓ

Nº FITXA: 66

NOM DEL TEMPLE: St. Martí de Cambrils,

LOCALITZACIÓ: Cambrils -Solsonès-, pista d'uns 2 Km que comença en el Km 19,7 de la carretera del Coll de Nargo a St. Llorenç de Morunys,

CARACTERÍSTIQUES: Església d'una nau amb volta de canó, dos arcs torals i un de pre-absial, Absis amb finestra de doble esqueixada i fris ornat, Porta a l'oest amb arquivoltes, Campanar posterior, s. XI-XIII,

---

NORD MAGNÈTIC: 87°

NORD GEOGRÀFIC: 89°

AZIMUT: -91°

DIA APROXIMAT D'ORIENTACIÓ: 22 març o 21 setembre

DIA DE LA CONSAGRACIÓ SEGONS L'ACTA: 2 juny 1051

SANT CONSAGRAT SEGONS L'ACTA: St. Martí

ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS DIA DE CONSAGRACIÓ: -120°30'

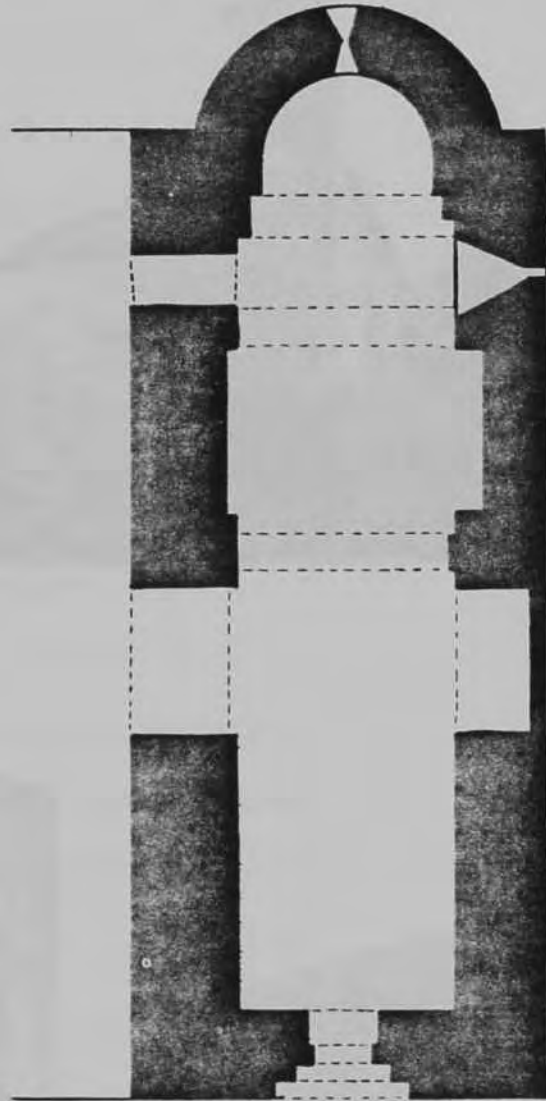
ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS EL SANT CONSAGRAT: -67°

CARACTERÍSTIQUES DE L'ENTORN: Paisatge d'alta muntanya amb una situació privilegiada sobre la vall al sud,

OBSERVACIONS:

Sant Martí de Cambrils

TREBALL DE CAMP
DESVIACIÓ DE L'ORIENTACIÓ

Nº FITXA: 67

NOM DEL TEMPLE: St. Agata de Clariana de Cardener,

LOCALITZACIÓ: Clariana de Cardener -Solsonès-, en el Km. 37 de la carretera de Manresa a Solsona, prendre pista a l'esquerra, 10 min. a peu fins a dalt del turó.

CARACTERISTIQUES: Església d'una nau amb absis ferradura i volta de canó, campanar de cadireta,

---

NORD MAGNÈTIC: 95°

NORD GEOGRÀFIC: 97°

AZIMUT: -83°

DIA APROXIMAT ORIENTACIÓ: 7 març o 8 octubre

DIA DE LA CONSAGRACIÓ SEGONS L'ACTA: s, XII

SANT CONSAGRAT SEGONS L'ACTA: St. Agata

ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS DIA DE CONSAGRACIÓ:

ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS EL SANT CONSAGRAT: -69° azt,

CARACTERISTIQUES DE L'ENTORN: Paratge amb una àmplia extensió d'alzinars i pins, muntanya mitjana,

OBSERVACIONS: En mal estat de conservació,

TREBALL DE CAMP
DESVIACIÓ DE L'ORIENTACIÓ

Nº FITXA; 68

NOM DEL TEMPLE; St. Pere de Llobera,

LOCALITZACIÓ; Llobera de Solsonès, en el Km 32,8 de la
carretera de Torà a Solsona, prendre pista al nord (2Km),

CARACTERÍSTIQUES; Església parroquial modificada en el
gòtic i renaixement, Volta lleugerament apuntada, No hi ha
absis a l'est,

NORD MAGNÈTIC; 110°

NORD GEOGRÀFIC; 112°

AZIMUT; -68°

DIA APROXIMAT D'ORIENTACIÓ; 3 febrer o 9 novembre

DIA DE LA CONSAGRACIÓ SEGONS L'ACTA; 29 octubre 1035

SANT CONSAGRAT SEGONS L'ACTA; St. Pere

ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS DIA DE CONSAGRACIÓ; -73°30'

ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS EL SANT CONSAGRAT; -122°

CARACTERÍSTIQUES DE L'ENTORN; Paratge de bosc, el temple
gaudeix d'una posició enlairada respecte a l'entorn que
l'envolta,

OBSERVACIONS;

TREBALL DE CAMP
DESVIACIÓ DE L'ORIENTACIÓ

Nº FITXA: 69

NOM DEL TEMPLE; St, Esteve d'Olius.

LOCALITZACIÓ; Olius -Solsonès-, a 6 Km de Solsona per la carretera de Berga, desviació a Olius 1Km.

CARACTERÍSTIQUES; D'una nau amb volta de canó, Absis amb arcuacions i bandes llombardes i una finestra, Cripta de tres naus sostinguda per columnes amb capitells, Campanar torre d'època més tardana.

NORD MAGNÈTIC; 113°

NORD GEOGRÀFIC; 115°

AZIMUT; -65°

DIA APROXIMAT ORIENTACIÓ; 26 gener o 16 novembre

DIA DE LA CONSAGRACIÓ SEGONS L'ACTA; 21 de desembre 1079

SANT CONSAGRAT SEGONS L'ACTA; St, Esteve

ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS DIA DE CONSAGRACIÓ; -58°

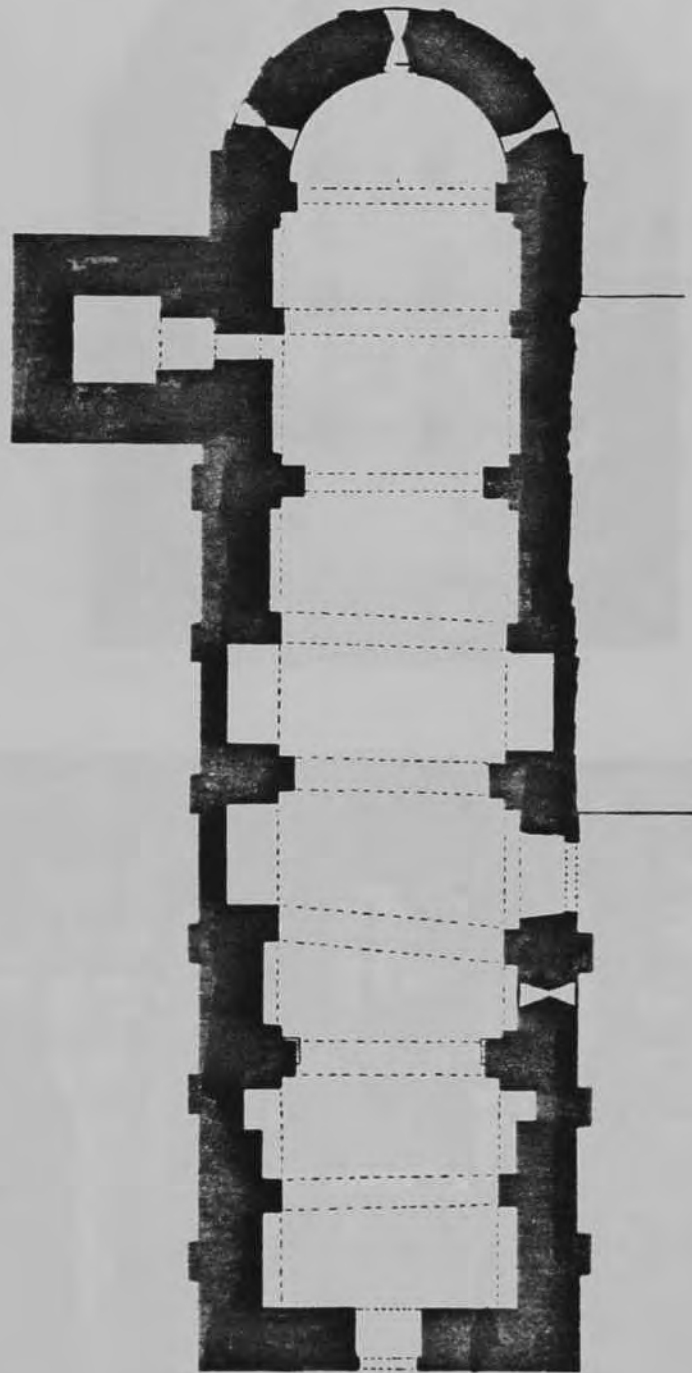
ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS EL SANT CONSAGRAT; -121°30'

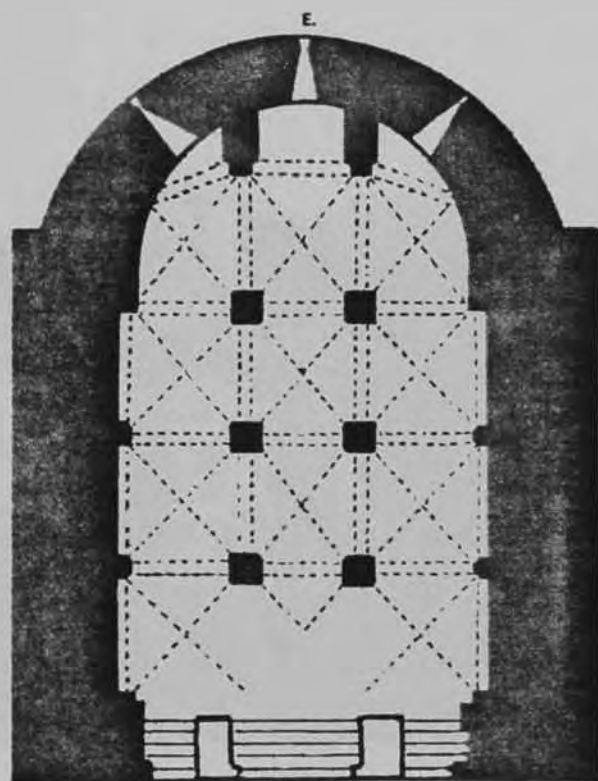

CARACTERÍSTIQUES DE L'ENTORN; Paratge muntanyós amb bosc de pi.

OBSERVACIONS; Casa adossada a la paret sud del temple.

TREBALL DE CAMP
DESVIACIÓ DE L'ORIENTACIÓ

Nº FITXA; 70

NOM DEL TEMPLE; St. Julià de Pegueroles.

LOCALITZACIÓ; Pegueroles -Solsonès-, a mig camí entre Cardo-
na i Berga, en el Km 9 desviació a l'oest sense senyalitzar.

CARACTERÍSTIQUES; Petita església de capçalera quadrada s,
IX-X, amb un tros de nau afegida en el s, XVIII.

NORD MAGNÈTIC; 102°

NORD GEOGRÀFIC; 104°

AZIMUT; -76°

DIA APROXIMAT ORIENTACIÓ; 22 febrer o 22 octubre

DIA DE LA CONSAGRACIÓ SEGONS L'ACTA; 16 setembre 1008

SANT CONSAGRAT SEGONS L'ACTA; St. Julià

ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS DIA DE CONSAGRACIÓ; -93°30'

ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS EL SANT CONSAGRAT; -60°

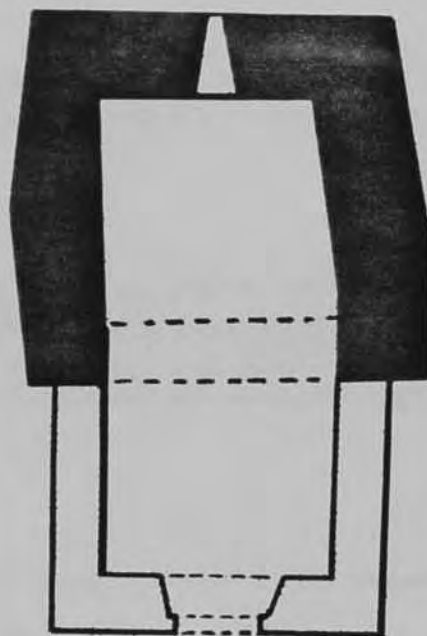

CARACTERÍSTIQUES DE L'ENTORN; En paratge ondulat de boscos i
conreus, el temple és situat sobre un petit munt envoltat
d'alzines, Mirador privilegiat sobre l'entorn.

OBSERVACIONS; El temple és situat al costat de les restes
d'una torre de defensa de planta quadrada i rodona de dins.

E.

Sant Julià vora Pegueroles

TREBALL DE CAMP
DESVIACIÓ DE L'ORIENTACIÓ

Nº FITXA: 71

NOM DEL TEMPLE: St. Sadurní de Pedrafulgent a la vall de Lord,

LOCALITZACIÓ: Pedra -Solsonès-, a la carretera de St. Llorenç de Morunys a la Coma km 9,9, pista a la dreta 1Km.

CARACTERÍSTIQUES: Església d'una nau amb volta de canó i dos arcs torals, s. XI-XII, Tres absis quadrats s. IX coberts amb volta de canó el central i el lateral del costat de l'evangeli, i de llunetes el del costat de l'epístola,

---

NORD MAGNÈTIC: 120°

NORD GEOGRÀFIC: 122°

AZIMUT: -58°

DIA APROXIMAT D'ORIENTACIÓ: 22 desembre

DIA DE LA CONSAGRACIÓ SEGONS L'ACTA: 29 novembre 962

SANT CONSAGRAT SEGONS L'ACTA: St. Sadurní

ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS DIA DE CONSAGRACIÓ: -60°

ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS EL SANT CONSAGRAT: -60°

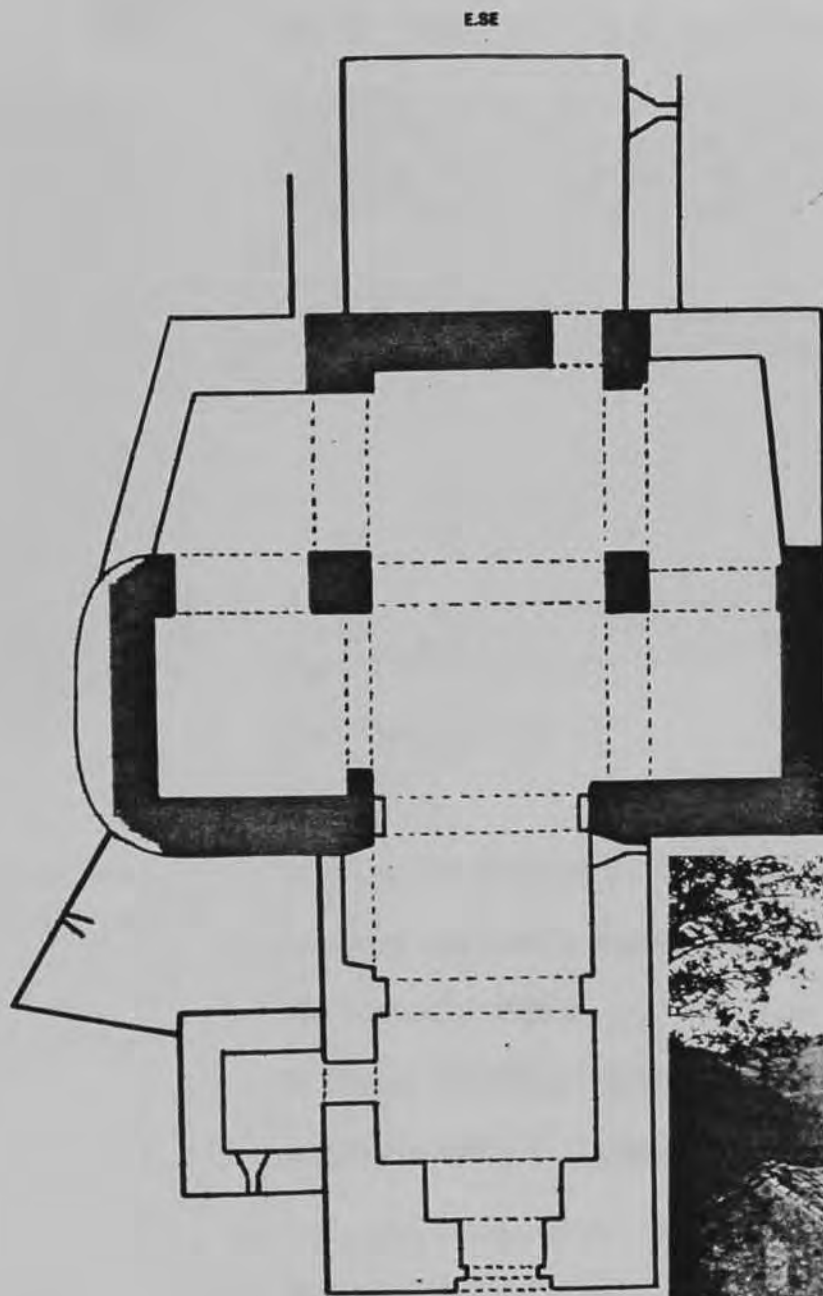

CARACTERÍSTIQUES DE L'ENTORN: Situada en un munt rocós en paratge de muntanya cobert de bosc,

OBSERVACIONS: Màxima orientació meridional de l'arc cercat -solstici d'hivern-, El Sant coincideix exactament amb el del dia de la consagració,

---

TREBALL DE CAMP
DESVIACIÓ DE L'ORIENTACIÓ

Nº FITXA: 72

NOM DEL TEMPLE; St. Pere de Grau d'Escales,

LOCALITZACIÓ; St. Pere de Graudescales, Naves -Solsonès-,
del pont de Llinars (Km 19,5 de la carretera de Berga a St.
Llorenç de Morunys) prendre pista en molt mal estat en
direcció sud 4 Km., 45 min. a peu,

CARACTERÍSTIQUES; Monestir benedictí de planta de creu
llatina amb un absis i dues absidioles, Cimbori octagonal,

NORD MAGNÈTIC; 113°

NORD GEOGRÀFIC; 115°

AZIMUT; -65°

DIA APROXIMAT D'ORIENTACIÓ; 26 gener o 16 novembre

DIA DE LA CONSAGRACIÓ SEGONS L'ACTA; 3 desem, 912/6 nov, 960

SANT CONSAGRAT SEGONS L'ACTA; St. Pere

ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS DIA DE CONSAGRACIÓ; -61°/-70°

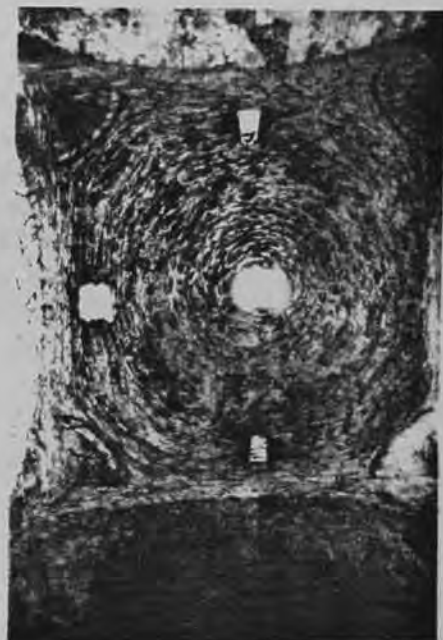
ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS EL SANT CONSAGRAT; -121°30'

CARACTERÍSTIQUES DE L'ENTORN; Situada al peu del riu Aigua
d'Ora en paratge de muntanya i bosc,

OBSERVACIONS; El 6 de novembre de 960 es funda el monestir
i el beneeix el primer abat, Belló,

TREBALL DE CAMP
DESVIACIÓ DE L'ORIENTACIÓ

Nº FITXA; 73

NOM DEL TEMPLE; Sta. Maria de Solsona,

LOCALITZACIÓ; Solsona -Solsonès- (Catedral)

CARACTERÍSTIQUES; L'església del s. XII queda inclosa en la major part de l'edifici gòtic actual. Els tres absis exteriors pertanyen a la consagració del 1163. Es coneix, no obstant, l'estructura del s. XII, formada per tres naus amb tramades definides per arcs torals i separades per arcs que descansen sobre pilars amb columnes adossades.

NORD MAGNÈTIC; 72°

NORD GEOGRÀFIC; 74°

AZIMUT; -106°

DIA APROXIMAT D'ORIENTACIÓ; 21 abril o 24 agost

DIA DE LA CONSAGRACIÓ SEGONS L'ACTA; 19 oct. 977/
8 desm. 1070/
10 novembre 1163

SANT CONSAGRAT SEGONS L'ACTA; Sta. Maria

ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS DIA DE CONSAGRACIÓ; -78°/-60°/
-68°

ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS EL SANT CONSAGRAT; -59°30' azt.

CARACTERÍSTIQUES DE L'ENTORN; Centre urbà.

OBSERVACIONS; A Solsona, el 10 de novembre de 1163, es consagra un nou temple, que en substituirà un altre consagrat el 8 de desembre del 1070, que a la vegada substituï el que havia estat consagrat el 19 d'octubre del 977.

III.3. TEMPLES ROMANICS AMB ACTES DE CONSAGRACIÓ, NO LOCALITZATS.

- 74- St. Nicolau d'Ager,
- 75- St. Miquel del Ponts,
- 76- St. Ciment d'Ardòvol,
- 77- St. Martí d'Avià,
- 78- St. Pere de Camarasa,
- 79- St. Climent de Campelles
- 80- Sta. Eugènia de la Torre de Campmajor,
- 81- St. Joan de Castelló,
- 82- St. Vicenç de Corbera,
- 83- St. Miquel, Sta. Maria i St. Pere prop de Bagà,
- 84- Sta. Maria de Guissona,
- 85- Sta. Maria -Villa Hichilani-,
- 86- Sta. Maria de Llordà
- 87- St. Martí de Llanera,
- 88- Sta. Maria de Merlès,
- 89- Sta. Maria d'Olvan,
- 90- St. Miquel, St. Pere i St. Andreu de Paradís,
- 91- Esglesia del monestir de Senterada,
- 92- St. Pere de Sestui,
- 93- St. Cristòfor de Vallfogona,
- 94- St. Cristòfor de Meià.

TREBALL DE CAMP
DESVIACIÓ DE L'ORIENTACIÓ

Nº FITXA: 74

NOM DEL TEMPLE: St, Nicolau d'Ager,

LOCALITZACIÓ: Ager -Noguera-, no localitzat.

CARACTERÍSTIQUES;

NORD MAGNÈTIC:

NORD GEOGRÀFIC:

AZIMUT:

DIA APROXIMAT ORIENTACIÓ:

DIA DE LA CONSAGRACIÓ SEGONS L'ACTA: 1101

SANT CONSAGRAT SEGONS L'ACTA: St Nicolau

ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS DIA DE CONSAGRACIÓ:

ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS EL SANT CONSAGRAT:

CARACTERÍSTIQUES DE L'ENTORN:

OBSERVACIONS:

TREBALL DE CAMP
DESVIACIÓ DE L'ORIENTACIÓ

Nº FITXA: 75

NOM DEL TEMPLE: St. Miquel de Ponts,

LOCALITZACIÓ: Ansenall -Alt Urgell-, carretera d'Andorra,
no localitzat.

CARACTERÍSTIQUES:

NORD MAGNÈTIC:

NORD GEOGRÀFIC:

AZIMUT:

DIA APROXIMAT D'ORIENTACIÓ:

DIA DE LA CONSAGRACIÓ SEGONS L'ACTA: 31 desembre 940

SANT CONSAGRAT SEGONS L'ACTA: St. Miquel

ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS DIA DE CONSAGRACIÓ:

ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS EL SANT CONSAGRAT:

CARACTERÍSTIQUES DE L'ENTORN:

OBSERVACIONS:

TREBALL DE CAMP
DESVIACIÓ DE L'ORIENTACIÓ

Nº FITXA; 76

NOM DEL TEMPLE; St. Climent d'Ardòvol,

LOCALITZACIÓ; Ardòvol -Cerdanya-, no localitzat.

CARACTERÍSTIQUES;

NORD MAGNÈTIC;

NORD GEOGRÀFIC;

AZIMUT;

DIA APROXIMAT D'ORIENTACIÓ;

DIA DE LA CONSAGRACIÓ SEGONS L'ACTA; 9 gener 890

SANT CONSAGRAT SEGONS L'ACTA; St. Climent

ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS DIA DE CONSAGRACIÓ;

ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS EL SANT CONSAGRAT;

CARACTERÍSTIQUES DE L'ENTORN;

OBSERVACIONS;

TREBALL DE CAMP
DESVIACIÓ DE L'ORIENTACIÓ

Nº FITXA: 77

NOM DEL TEMPLE: St. Martí d'Avià,

LOCALITZACIÓ: Avià -Berguedà- és a 3Km. de Berga per la carretera de Solsona, No localitzat,

CARACTERÍSTIQUES: Enderrocada i construïda de nou sota la mateixa advocació al final del s. XVIII.

NORD MAGNÈTIC:

NORD GEOGRÀFIC:

AZIMUT:

DIA APROXIMAT ORIENTACIÓ:

DIA DE LA CONSAGRACIÓ SEGONS L'ACTA: 21 gener 907

SANT CONSAGRAT SEGONS L'ACTA: St. Martí

ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS DIA DE CONSAGRACIÓ:

ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS EL SANT CONSAGRAT:

CARACTERÍSTIQUES DE L'ENTORN:

OBSERVACIONS:

TREBALL DE CAMP
DESVIACIÓ DE L'ORIENTACIÓ

Nº FITXA: 78

NOM DEL TEMPLE: St. Pere de Camarasa.

LOCALITZACIÓ: Camarasa -Noguera-, no localitzat.

CARACTERÍSTIQUES:

NORD MAGNÈTIC:

NORD GEOGRÀFIC:

AZIMUT:

DIA APROXIMAT D'ORIENTACIÓ:

DIA DE LA CONSAGRACIÓ SEGONS L'ACTA: 25 desembre 1058

SANT CONSAGRAT SEGONS L'ACTA: St. Pere

ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS DIA DE CONSAGRACIÓ:

ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS EL SANT CONSAGRAT:

CARACTERÍSTIQUES DE L'ENTORN:

OBSERVACIONS:

TREBALL DE CAMP
DESVIACIÓ DE L'ORIENTACIÓ

Nº FITXA: 79

NOM DEL TEMPLE: St. Climent de Campelles.

LOCALITZACIÓ: -Solsonès-, al N. de Solsona, no localitzat.

CARACTERÍSTIQUES:

NORD MAGNÈTIC;

NORD GEOGRÀFIC;

AZIMUT;

DIA APROXIMAT D'ORIENTACIÓ:

DIA DE LA CONSAGRACIÓ SEGONS L'ACTA: 6 desembre 857

SANT CONSAGRAT SEGONS L'ACTA: St. Climent

ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS DIA DE CONSAGRACIÓ:

ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS EL SANT CONSAGRAT;

CARACTERÍSTIQUES DE L'ENTORN;

OBSERVACIONS:

TREBALL DE CAMP
DESVIACIÓ DE L'ORIENTACIÓ

Nº FITXA: 80

NOM DEL TEMPLE: St. Eugènia de la Torre de Campmajor,

LOCALITZACIÓ: -Alt Urgell-, no localitzat.

CARACTERÍSTIQUES:

NORD MAGNÈTIC:

NORD GEOGRÀFIC:

AZIMUT:

DIA APROXIMAT D'ORIENTACIÓ:

DIA DE LA CONSAGRACIÓ SEGONS L'ACTA: 912-913

SANT CONSAGRAT SEGONS L'ACTA: Sta. Eugènia

ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS DIA DE CONSAGRACIÓ:

ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS EL SANT CONSAGRAT:

CARACTERÍSTIQUES DE L'ENTORN:

OBSERVACIONS:

TREBALL DE CAMP
DESVIACIÓ DE L'ORIENTACIÓ

Nº FITXA: 81

NOM DEL TEMPLE: St. Joan de Castelló.

LOCALITZACIÓ: Probablement situat dins del terme de Castellbò -Alt Urgell-, no localitzat.

CARACTERÍSTIQUES:

NORD MAGNÈTIC:

NORD GEOGRÀFIC:

AZIMUT:

DIA APROXIMAT D'ORIENTACIÓ:

DIA DE LA CONSAGRACIÓ SEGONS L'ACTA: 21 gener 1051

SANT CONSAGRAT SEGONS L'ACTA: St. Joan

ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS DIA DE CONSAGRACIÓ:

ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS EL SANT CONSAGRAT:

CARACTERÍSTIQUES DE L'ENTORN:

OBSERVACIONS:

TREBALL DE CAMP
DESVIACIÓ DE L'ORIENTACIÓ

Nº FITXA: 82

NDM DEL TEMPLE: St, Vicenç de Corbera,

LOCALITZACIÓ: -Berguedà-, no localitzat.

CARACTERÍSTIQUES;

NORD MAGNÈTIC;

NORD GEOGRÀFIC;

AZIMUT;

DIA APROXIMAT ORIENTACIÓ;

DIA DE LA CONSAGRACIÓ SEGONS L'ACTA; 15 desembre 900 (899)

SANT CONSAGRAT SEGONS L'ACTA; St, Vicenç

ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS DIA DE CONSAGRACIÓ;

ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS EL SANT CONSAGRAT;

CARACTERÍSTIQUES DE L'ENTORN;

OBSERVACIONS;

TREBALL DE CAMP
DESVIACIÓ DE L'ORIENTACIÓ

Nº FITXA: 83

NOM DEL TEMPLE: St. Miquel, Sta. Maria, St. Pere prop Bagà.

LOCALITZACIÓ: Guardiola de Berga -Berguedà-, no localitzat.

CARACTERÍSTIQUES:

NORD MAGNÈTIC;

NORD GEOGRÀFIC;

AZIMUT;

DIA APROXIMAT D'ORIENTACIÓ;

DIA DE LA CONSAGRACIÓ SEGONS L'ACTA: 20 octubre 984

SANT CONSAGRAT SEGONS L'ACTA: Sts. Pere i Miquel,
Sta. Maria.

ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS DIA DE CONSAGRACIÓ:

ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS EL SANT CONSAGRAT:

OBSERVACIONS: "La localització d'aquesta església en l'actualitat seria difícil si no fos pel que ens diu Serra i Vilaró: -L'església de St. Miquel de St. Llorenç de Bagà, com més endavant fou anomenada, (...) estava situada a uns cinc-cents metres, cap al migdia, del mateix monestir de St. Llorenç. Encara he vist les seves ruïnes. Aquests anys, l'actual rector, mossèn Jeroni Roca, ha construït el cementiri en el mateix lloc de l'emplaçament d'aquest temple mil·lenari". (1)

1- BOLS-PAGES, El monestir de St. Llorenç de Bagà, en p.54 cita SERRA, Baronies de Pinós i Mataplana, vol. III p.94, Barcelona 1950.

TREBALL DE CAMP
DESVIACIÓ DE L'ORIENTACIÓ

Nº FITXA: 84

NOM DEL TEMPLE: Sta, Maria de Guissona.

LOCALITZACIÓ: Guissona -Segarra-, no localitzat.
En el s, XVIII és substituït el temple romànic per un de nou.

CARACTERÍSTIQUES:

NORD MAGNÈTIC:

NORD GEOGRÀFIC:

AZIMUT:

DIA APRÒXIMAT D'ORIENTACIÓ:

DIA DE LA CONSAGRACIÓ SEGONS L'ACTA: 15 setembre 1093:1098)

SANT CONSAGRAT SEGONS L'ACTA: Sta, Maria

ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS DIA DE CONSAGRACIÓ:

ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS EL SANT CONSAGRAT:

CARACTERÍSTIQUES DE L'ENTORN:

OBSERVACIONS:

TREBALL DE CAMP
DESVIACIÓ DE L'ORIENTACIÓ

Nº FITXA: 85

NOM DEL TEMPLE: Sta. Maria -Villa Hichilani-,

LOCALITZACIÓ: -Berguedà-, no localitzat,

CARACTERÍSTIQUES:

NORD MAGNÈTIC:

NORD GEOGRÀFIC:

AZIMUT:

DIA APROXIMAT D'ORIENTACIÓ:

DIA DE LA CONSAGRACIÓ SEGONS L'ACTA: 4 juliol 903

SANT CONSAGRAT SEGONS L'ACTA: St. Maria,

ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS DIA DE CONSAGRACIÓ:

ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS EL SANT CONSAGRAT:

CARACTERÍSTIQUES DE L'ENTORN:

OBSERVACIONS:

TREBALL DE CAMP
DESVIACIÓ DE L'ORIENTACIÓ

Nº FITXA: 86

NOM DEL TEMPLE: St, Maria de Llordà,

LOCALITZACIÓ: Llordà, Isona -Pallars Jussà-, no localitzat.

CARACTERÍSTIQUES:

NORD MAGNÈTIC;

NORD GEOGRÀFIC;

AZIMUT;

DIA APROXIMAT ORIENTACIÓ;

DIA DE LA CONSAGRACIÓ SEGONS L'ACTA: 6 juliol 1085

SANT CONSAGRAT SEGONS L'ACTA: St, Maria

ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS DIA DE CONSAGRACIÓ;

ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS EL SANT CONSAGRAT;

CARACTERÍSTIQUES DE L'ENTORN;

OBSERVACIONS;

TREBALL DE CAMP
DESVIACIÓ DE L'ORIENTACIÓ

Nº FITXA: 87

NOM DEL TEMPLE: St. Martí de Llanera,

LOCALITZACIÓ: Llanera -Solsonès-, no localitzat,

CARACTERÍSTIQUES:

NORD MAGNÈTIC:

NORD GEOGRÀFIC:

AZIMUT:

DIA APROXIMAT D'ORIENTACIÓ:

DIA DE LA CONSAGRACIÓ SEGONS L'ACTA: 1060

SANT CONSAGRAT SEGONS L'ACTA: St. Martí

ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS DIA DE CONSAGRACIÓ:

ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS EL SANT CONSAGRAT:

CARACTERÍSTIQUES DE L'ENTORN:

OBSERVACIONS:

TREBALL DE CAMP
DESVIACIÓ DE L'ORIENTACIÓ

Nº FITXA: 88

NOM DEL TEMPLE: Sta, Maria de Merlés.

LOCALITZACIÓ: Sta, Maria de Merlés -Berguedà-, no
localitzat, L'actual església, que substituï la romànica,
data del s, XVII.

CARACTERÍSTIQUES;

NORD MAGNÈTIC:

NORD GEOGRÀFIC:

AZIMUT:

DIA APROXIMAT D'ORIENTACIÓ:

DIA DE LA CONSAGRACIÓ SEGONS L'ACTA: 12 octubre 893

SANT CONSAGRAT SEGONS L'ACTA: Sta, Maria

ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS DIA DE CONSAGRACIÓ:

ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS EL SANT CONSAGRAT:

CARACTERÍSTIQUES DE L'ENTORN;

OBSERVACIONS;

TREBALL DE CAMP
DESVIACIÓ DE L'ORIENTACIÓ

Nº FITXA: 89

NOM DEL TEMPLE: Sta. Maria d'Olvan.

LOCALITZACIÓ: Olvan -Berguedà-, no localitzada. A l'actual
església no hi resta res de la construcció romànica.

CARACTERÍSTIQUES:

NORD MAGNÈTIC:

NORD GEOGRÀFIC:

AZIMUT:

DIA APROXIMAT D'ORIENTACIÓ:

DIA DE LA CONSAGRACIÓ SEGONS L'ACTA: 9 desembre 900(899)

SANT CONSAGRAT SEGONS L'ACTA: Sta. Maria

ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS DIA DE CONSAGRACIÓ:

ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS EL SANT CONSAGRAT:

CARACTERÍSTIQUES DE L'ENTORN:

OBSERVACIONS:

TREBALL DE CAMP
DESVIACIÓ DE L'ORIENTACIÓ

Nº FITXA: 90

NOM DEL TEMPLE: St. Miquel, St. Pere i St. Andreu de
Paradís.

LOCALITZACIÓ: -Berguedà-, no localitzat, probablement situat
entre Saldes i Gisclareny o a la vall del riu Bastareny, una
mica més al nord.

CARACTERÍSTIQUES:

NORD MAGNÈTIC:

NORD GEOGRÀFIC:

AZIMUT:

DIA APROXIMAT D'ORIENTACIÓ:

DIA DE LA CONSAGRACIÓ SEGONS L'ACTA: 30 gener 948

SANT CONSAGRAT SEGONS L'ACTA: Sts. Miquel, Pere i Andreu

ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS DIA DE CONSAGRACIÓ:

ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS EL SANT CONSAGRAT:

CARACTERÍSTIQUES DE L'ENTORN:

OBSERVACIONS:

TREBALL DE CAMP
DESVIACIÓ DE L'ORIENTACIÓ

Nº FITXA: 91

NOM DEL TEMPLE: Església del monestir de Senterada,

LOCALITZACIÓ: Senterada -Pallars Jussà-, no localitzada,

CARACTERÍSTIQUES:

NORD MAGNÈTIC:

NORD GEOGRÀFIC:

AZIMUT:

DIA APROXIMAT ORIENTACIÓ:

DIA DE LA CONSAGRACIÓ SEGONS L'ACTA: 7 octubre 1042

SANT CONSAGRAT SEGONS L'ACTA: ?

ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS DIA DE CONSAGRACIÓ:

ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS EL SANT CONSAGRAT:

CARACTERÍSTIQUES DE L'ENTORN:

OBSERVACIONS:

TREBALL DE CAMP
DESVIACIÓ DE L'ORIENTACIÓ

Nº FITXA: 92

NOM DEL TEMPLE: St. Pere de Sestui,

LOCALITZACIÓ: -Pallars Sobirà-, no localitzat, possiblement
a l'oest de Gerri de la Sal,

CARACTERÍSTIQUES:

NORD MAGNÈTIC:

NORD GEOGRÀFIC:

AZIMUT:

DIA APROXIMAT D'ORIENTACIÓ:

DIA DE LA CONSAGRACIÓ SEGONS L'ACTA: 27 juny 949

SANT CONSAGRAT SEGONS L'ACTA: St. Pere

ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS DIA DE CONSAGRACIÓ:

ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS EL SANT CONSAGRAT:

CARACTERÍSTIQUES DE L'ENTORN:

OBSERVACIONS:

TREBALL DE CAMP
DESVIACIÓ DE L'ORIENTACIÓ

Nº FITXA: 93

NOM DEL TEMPLE: St. Cristòfor de Vallfogona.

LOCALITZACIÓ: -Berguedà-, entre Guardiola de Berga i la Poble de Lillet. No ha estat possible localitzar el temple o les seves restes, encara que puc assegurar el lloc de la seva ubicació: 42°12'50" lat. N, i 5°37'20" long. E. En tal indret encara es conserven els següents topònims: Camp de l'Ermite, Pla de St. Cristòfol, Font de Vallfogona, Torrent de l'Ermite, Torrent de Vallfogona.

CARACTERÍSTIQUES;

NORD MAGNÈTIC;

NORD GEOGRÀFIC;

AZIMUT;

DIA APROXIMAT ORIENTACIÓ;

DIA DE LA CONSAGRACIÓ SEGONS L'ACTA: 15 novembre 984

SANT CONSAGRAT SEGONS L'ACTA: St. Cristòfor

ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS DIA DE CONSAGRACIÓ;

ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS EL SANT CONSAGRAT;

CARACTERÍSTIQUES DE L'ENTORN;

OBSERVACIONS;

TREBALL DE CAMP
DESVIACIÓ DE L'ORIENTACIÓ

Nº FITXA: 94

NOM DEL TEMPLE: St. Cristófor de Meià,

LOCALITZACIÓ: Vilanova de Meià -Noguera-, no localitzat,

CARACTERÍSTIQUES:

NORD MAGNÈTIC:

NORD GEOGRÀFIC:

AZIMUT:

DIA APROXIMAT D'ORIENTACIÓ:

DIA DE LA CONSAGRACIÓ SEGONS L'ACTA: 1037

SANT CONSAGRAT SEGONS L'ACTA: St. Cristófor

ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS DIA DE CONSAGRACIÓ:

ORIENTACIÓ HIPOTÈTICA SEGONS EL SANT CONSAGRAT:

CARACTERÍSTIQUES DE L'ENTORN:

OBSERVACIONS:

III.4. CONCLUSIONES DEL TREBALL DE CAMP.

Total de temples amb una o més actes de consagració;	94
Total de temples no localitzats;.....	21
Total de temples localitzats;.....	73
Total de temples localitzats i no mesurats;.....	5
Total de temples localitzats i mesurats;.....	68
Total de temples mesurats amb orientació imprevista;..	3
Total de temples mesurats amb l'orientació prevista;...	65
Temples amb el dia de l'orientació = al de consagració;	4
Temples amb el dia de l'orientació ≠ al de consagració;	61
Dia advocació aprox.= al de l'orientació;.....	7
Dia advocació aprox.= al de consagració;.....	7
Dia advocació = a una altra data;.....	51

Dels 68 temples que s'han pogut mesurar, n'hi ha 65 que són orientats segons l'arc de 64° previstos inicialment, i 3 que presenten una orientació molt diferenciada a la prevista. Segons aquestes dades podem afirmar, excepte rares excepcions, que el temple romànic és orientat segons la direcció que projecta l'ombra

d'un gnòmon a la sortida del Sol, el mateix dia que s'efectua el ritual de l'orientació o fundació. Així, doncs, i segons aquesta orientació, podem determinar d'una manera aproximada el dia de l'any en què s'hi inicia la construcció de cada temple en particular.

Afirmem que el suposat ritual de l'orientació o quadratura del cercle, que plantegen els diferents autors, presenta una petita modificació en la manera d'obtenir l'eix equinoccial o d'orientació. Aquest eix sofreix una oscil·lació de 32° Nord i 32° Sud respecte a l'eix Llevant-Ponent o Àries-Balança, d'acord amb el recorregut solar anual, en un cicle d'anada i tornada que es repeteix any rera any.

També podem afirmar que en principi sembla que no hi hagi cap relació aparent entre la hipotètica data de l'orientació i la de la consagració, fora de la pura relació casual per coincidència o proximitat. És a dir, que les dues dates més importants en la construcció d'un temple, la de la fundació i la de la consagració, no presenten cap relació de coincidència entre elles. Fet que per altra part no és d'estranyar, perquè en tota consagració d'un temple és requisit fonamental la presència del bisbe de la diòcesi, o d'un altre en la seva representació. Si tenim en compte com estan d'allunyades moltes esglésies de la seva Seu, el seu emplaçament geogràfic i els mitjans de transports i comunicacions de l'època, resulta pràcticament impossible que el bisbe arribi a la consagració en una dia determinat perquè aquesta coincideixi amb el mateix dia de l'any en què s'efectua el ritual de l'orientació.

Tampoc no sembla que hi hagi cap mena de correspondència entre el Sant a qui està consagrat el temple i la data d'aquesta o de l'orientació. Normalment el dia de la celebració de l'advocació no coincideix amb cap de les dates anteriorment esmentades, i tan sols en comptades ocasions aquesta coincideix o s'escau a prop d'elles.

III.5. NOTES:

- 1- REBULLIDA, El Santuari Luni-Solar de la Pola, p. 4
- 2- op. cit., p. 5
- 3- VIDAL-VILASECA, El romànic de la Noguera, p. 27
- 4- MDLAS, La necròpolis del Coll del Moro
- 5- CASTELLAR-GASSOL, Així eren els primers pagesos de la prehistòria
- 6- CASTELLS-VILARDELL, Excavacions arqueològiques a Catalunya nº 4, p. 49-52
- 7- CASTELS..., op. cit., p. 11-45
- 8- op. cit., p. 11-45
- 9- REBULLIDA, op. cit., pp. 5, 6, 8, 9, 11
- 10- op. cit., p. 10
- 11- HOYLE, De Stonehenge a la cosmologia contemporània. Nicolás Copernico.,
pp. 48, 49
- 12- op. cit., p. 52
- 13- op. cit., p. 62
- 14- op. cit., p. 63